

Ustawa 48
And 2a
200 5-

...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...

Handwritten text, possibly a signature or date, located at the top center of the page. The text is faint and difficult to decipher, but appears to be written in cursive.

DISPUTATIO DE TITULO, ORDINE & subiecto lib. Arist. de Gene- ratione & corruptione.

Titulus libri vel inscriptio.

LATINIS Philosophis & scholasticis est, de generatione & corruptione, Ciceronic & Latinioribus, de ortu & interitu, vel de generatione & interitu corruptione enim plerunque dici vitium & corruptelam rei, nondum interempta & consumpta, interitum autem esse consumptionem rei, de qua his libris disputatio suscipitur. Græca Arist. sunt γενεσις καὶ φθορά Genesim autem Cicero lib. de vniuers. vertit ortum, & φθοράν interitum plerunque, sed quia philosophis non tam lingua, quam intelligentiæ ratio habenda est, & illa etiam hoc sensu Latina sunt generatio & corruptio, his frequentius nobis utendum erit, quia scholastico usu trita & recepta sunt. Quamuis autem multiplex sit apud Arist. inscriptio- nis ratio, ut ex accurata doctrina libri acroamatici, & exoterici ex populari, ex ordine ut metaphysica, sic hæc inscriptio Aristotelis est: frequentior tamen est ratio inscribendi, ex re subiecta, vel tota, ut de anima, sensu, vel potiori illius parte, ut libri de celo, & hi de generatione, & Meteorologici inscribuntur. Ad vitandam autem homonymiam, Græcorum & Latinorum usus primo distinguendus est, deinde physicorum & Arist. Græcis γενεσις est generatio passiuæ, quia γίνεσθαι unde deducitur est fieri, γεννησις est actiua, quæ propaga- tio dici potest, quia γεννάει est generare & propagare, quo fit γεννησις hic ve- ro de priori disserendum est, de posteriori, quamuis etiam non uiuentibus attri- buitur, ut possit unumquodque quod sibi simile est procreare, in libris de ge- nerat. animal. disseritur proprie, ut animalium propria operatio est, ut planta- rum, in libris de plantis, & 4. cap. libri 2. de anim. generaliter explicatur ge- neratio uiuentium propria. Generatio Latinis ad utranque patet, cum gene- ratio hominis, & procreantis & procreati dicatur: sed his libris generatio sit communis uiuentium & non uiuentium, & præcipue passiuæ intelligatur, quamuis etiam generales causæ illius explicentur, non solum quæ ad materiã & patiendum, sed etiam quæ ad efficiendum pertinent, ut lib. 2. præsertim

Inscriptio
scholastica
cur retinenda.

Generatiõnis
distingctio du-
plex.

Communis:

A c. 10.

c. 10. cōstabit, & principio libri proponit Arist. se explicaturū causas genera-
tionis & interitus naturalis vniuersē. Ex his collige generationis comunē
vsum, continere originem rerum omnium viuentium & non viuentium, pro-
priū autem esse viuentium tantum D. Tho. 1. p. q. 27. art. 2. Ferr. 4. lib.
con. gen. cap. II. Damaf. 8. cap. 1. Theologi. 3. d. 4. priorem his libris explicari
ex naturalibus causis, posteriorem autem libris de plantis & animalibus. Di-
co autem (ex naturalibus causis) quod sit alia explicatio Theologica, ex diui-
na & supernaturali causa, quæ ad physicum non pertinet, cū sit ex nihilo
productio: cuius in natura nulla sunt principia aut causa, quæ Græco nomi-
ne Genesis Theologis dicitur: atque ideo formali ratione hæc tractationes
distinguntur.

Physica di-
stinctio gene-
rationis.

Generationis apud physicos, præsertim peripateticos, triplex est vsum:
vñs communis omnium, exterminio ad quem, vt amotu distinguatur, dictus
substantiæ generatio: alter elementorum proprius: tertius rerum viuentium,
& animatarum. primam generationem distinxit Aristot. à motu, 5. Physi-
co. alteram definiet, & distinguet. cap. 4. libri huius primi, tertiam cap. 1. 4.
meterelogici. Positis ergo his, quæ de generatione vniuersè dicta sunt in physi-
cis, his libris simplicium corporum, quæ elementa dicuntur, generatio expli-
cabitur, vt ex subiecti explicatione constabit. Cur autem hi libri aliquando
ab Arist. de elementis dicuntur, ex ratione ordinis constabit.

Ordinis ratio.

Cur libri de
generatione
cum libris de
cælo coniun-
cti, prima ra-
tio ex distri-
butione rerū
naturalium,
&c.

Satis manifesta ex Aristot. extremo lib. 3. de cælo colligitur, cum enim ex-
plicatis vniuersalibus & primis naturæ principis, & motu cuius natu-
ra principium est, ad rerum spiritualium distinctam considerationem, progre-
diendum sit, & rerum naturalium quædam sint ingenitæ & immortales,
quædam genitæ & mortales, 5. cap. 1. de part. de illis primo, cū sint aliorū
causæ. 6. cap. 8. phys. differendum fuit, præsertim cum primo etiam motu
agitantur, quæ sunt cælestia corpora, de quibus libris duobus de cælo dictum
est. Ex genitis autem & mortalibus, prima sunt elementa corporum, quæ ab
Aristotele dicuntur, ab aliis elementa simpliciter, quia ex elementis cetera. 7.
& 8. 2. de gener. & cor. quare eorum consideratio prima erit, & ea omnia,
quæ ortui & interitui subiecta sunt, antecedit, quia de primis prius disse-
rendum esse, scientiæ & methodi ratio exigit, vt principio Physico. osten-
sum est.

Ratio metho-
di.

De elementis autem non solum, numerum, potentias, gravitatem &
levitatem

leuitatem, sed etiam mutue generationis modum, causas & principia consideranda esse. Aristot. admonuit, toto fere lib. 3. præsertim in fine, generationem enim aut omnino non esse aut in his dumtaxat elementis, & quæ ex illis constant esse, lib. 3. cap. 1. & 3. quasi dicat, proprium & primum generationis & interitus subiectum, esse elementa quatuor. Quare cum ex motu lib. 4. de celo, & gravitate atque leuitate, quæ sunt illius motus potentia & principia, collectus sit numerus elementorum, reliquum est ad explicandum, quod de generatione & interitu, lib. 3. explicandum proposuit, atque ideo hæc doctrina generationis & interitus, cum libris de celo coheret, & necessario coniuncta est, ut quæ de elementis proposuit, coherentem sermone explicentur, ne doctrina diuellat, quæ rei natura, & ratio methodi coniunxit. Philop. hæc etiam deductione utitur, & connexionem huius doctrinae, & lib. de celo expendit. Eundem ordinem confirmat transitio, lib. 4. extremi de celo, & principij de generatione & corruptione, particulis *μὲν* & *δὲ* deuincta, inquit enim, de graui quidem & leui, quæ sunt motus elementorum principia dictum est, de generationis autem & interitus eorum causis nunc dicendum est. Quin etiam principio meteorologiae, distributis partibus physicae prioribus, secundam de celo, tertiam de generatione & interitu esse voluit.

Altera ratio
ex Aristotelis
testimonio.

De his differentiis
elementorum
rū. c. 3. lib. 1.

Præterea, cum differentiarum inuentio, in explicanda rei natura, maximum momentum habeat, & elementorum differentia, vel ex potentiis gravitate & leuitate, vel ex affectibus & patibilibus qualitatibus, desumenda sint, ut extremo lib. 3. de celo Aristot. admonuit, explicanda prius erat ratio mutue generationis, alterationis & mistionis elementorum, ut exactius colligerentur elementorum differentia ex qualitatibus, quibus illæ mutationes perficiuntur, quare his mutationibus explicatis, elementorum numerum ex qualitatibus, lib. 2. inuestigauit, quem ex gravitate & leuitate, lib. 4. de celo inuestigauerat.

Tertia ratio,
ex rei subiectæ
doctrina.

Hinc intelligi potest, esse hos libros de generat. particulam quandam doctrinae in libris de celo instituta, cum de elementis quædam in eis sit proposita, quæ his tantum libris explicentur, ut generatio, alteratio, tactus, mistio, differentia & numerus ex qualitatibus desumptus, de generatione enim lib. 3. de celo, veterum tantum sententiæ refutantur, in horum autem primo, vera sententia confirmatur, atque etiam intelligitur, cur aliquando hi libri de elementis ab Aristot. appellentur, ut lib. 2. de Anim. & lib. de sens. & sensibil. cap. 4. nempe quod in eis generatio elementorum propria, & qualitates explicentur, sed inscriptio ab Aristot. preposita, non est de elementis, sed de generatione, ut autor est Galenus, lib. 1. de elementis,

Conferatur
primum.

cum enim causam redderet, quamobrem Hippocrates, librum de natura inscripserit, non de elementis, inquit. Nihil refert, videmus enim veteres fere omnes, libros suos de natura inscripsisse, ut Melissum, Parmenidem, Empedoclem, Alemeonem, Gorgiam, Prodicum, ceterosque omnes. Quin etiam Aristot. in libris de celo, & in libris de generatione & interitu, agit de elementis, item Chrysippus in libro de substantia: at neuter tamen suos libros de elementis inscripsit, potuit igitur Aristot. libros inscriptos de generat. & inter. de elementis appellare, cum generatio hæc, sit elementorum propria, & de elementis sit in illis disputatio suscepta, inscripsit tamen de generatione & interitu. Libuit autem Galeni testimonium adscribere, quod in eo expressa sit nostra sententia, tractationem de elementis libris de celo & generat. contineri, atque ideo coniunctam & coherentem esse eorum librorum doctrinam.

Confectariū
secundum.

Ex his constat cur libris de celo, 3. & 4. explicatæ sint prius potentie elementorum gravitas & leuitas, quibus loco mouentur, & posterius his libris generatio, cum hæc prior sit, qua substantia rei comparatur, quam loci mutatio, quæ genitam & perfectam substantiam consequitur: cur etiam his libris de accretione differatur, quæ non est elementorum, sed viuientium propria. Ratio enim primi est; quia absolute & simpliciter latio est primus motuum, & mutationum, in aliquo tamen prior est generatio, consequitur latio, ut explicauimus similitudine actus & potentie, lib. 8. Physic. cap. 7. ratio secundi est: quia perfecta rei doctrina, quæ similia videntur esse distinguit, ne similitudo causa sit deceptionis, ut in plerisque contingit, accretio autem videtur quædam esse generatio, neque sine partis quadam generatione fit: atque ideo accretio fuit explicanda, ut à generatione distingueretur.

Subiectum huius libri.

Scholastica sententia affirmat, esse ens naturale, vel mobile ad formam, ut quemadmodum physicae totius subiectum asseritur ens naturale: ita partibus scientiæ, partes subiecti attribuuntur, ens quidem mobile ad locum, libris de celo, ens mobile ad formam, libris de generatione. Vera quidem sententia, sed simpliciter & non satis accuratè explicata. Quare ut exactè explicetur, quædam nobis ponenda sunt. Vnum ex lib. 1. de demonstratione, c. 5. subiectum scientiæ de quo affectiones perse demonstrantur, proprium esse, & recipiari cum eisdem, quod ipsi primò & quatenus ipsum attribuuntur, aliter

aliter sophysticam, & ex accidenti, siue per aliud, scientiam fieri. Sic de Triangulo per se primo demonstrari, habere tres angulos duobus rectis equales, non de isoscele, de animali sensituum, non de homine, de hoc subiecto scientia explicat principia, partes & species distinguit, affectiones perse demonstrat, vt sit perfecte vna, vt eodem lib. 1. explicatum est. Alterum principium est, ex c. 23. 2. physico. cap. 7. physica considerationis illa proprie esse, que cum mouent mouentur: atque ideo de mouente tres esse tractationes, vnam de mouente omnino immobili metaphysica, reliquas physicas, de mobili immortali, in libris de celo, de mobili mortali in reliquis physica partibus: quare consentaneum est huic principio, ex diuersitate mobilium, propria subiecta partium physica colligere. Quamuis igitur verum esse existimem, ens mobile ad formam esse huius libri proprium & adequatum subiectum. Si pro naturali, mobili usurpetur, vt sit quod ex insito principio, ad formam siue substantialem, siue accidentariam mutatur, & motus generaliter sit, etiam que proprie mutatio dicitur, vt collegi ex Arist. principio tertij Physici: apertior tamen erit & exactior haec sententia. Elementa quatuor, quatenus qualitibus patibilibus affecta, oriri, interire, misceri, & alterari possunt, subiectum huius doctrine constituunt. Explicatio est, elementorum multiplex est consideratio, vna, quatenus graua aut leuia loco mouentur, altera, quatenus ratione contrariarum qualitatum, gigni & interire possunt, tertia quatenus varie afficiuntur, in constitutione misti imperfecti, prima consideratio ad lib. de celo, altera ad librum de generat. tertia ad meteorologia pertinet, ratio prima sit, quia subiectum illud est adequatum, cui per se primo, omnes affectiones perse conueniunt: sed omnis generatio, interitus, alteratio, mistio, quae his libris explicantur, elementis ea ratione conueniunt, ceteris autem per elementa, elementa igitur haec, erunt proprium & adequatum huius doctrine subiectum. Altera ratio sit, quia omnia que his libris continentur, ad elementa quatuor referuntur, & si alius attribui videntur, id est, quatenus ex elementis sunt concreta. Ex his constat primo discrimen huius sententiae a priori illa communi & scholastica, non esse in re, sed in explicatione positum, illa enim, ens mobile ad formam, quid aut quale sit non explicat, haec autem nostra explicat. Est autem a nobis ex Aristot. collecta, & ea collectio in ratione ordinis explicata est: eam etiam attingit D. Tho. cum inquit principio huius libri, elementa sunt causa generationis & corruptionis in omnibus aliis corporibus, quasi dicat esse prima, quibus generatio & interitus attribuitur, & per ipsa omnibus aliis. constat secundo, ratio formalis sub qua, de elementis hic agitur, nempe quatenus ad aliquam formam siue substantialem siue accidentariam mutari possunt: atque ideo huius mu-

tationis omnes cause explicantur, siue insita materia, & forma, siue externa, vt solis latitudo in circulo obliquo. Si quis autem querat alias subiecti scibiles proprietates, & cur de his que fiunt & intereunt, possit esse scientia, cum tantum sit de eternis, que neque oriuntur, neque intereunt, dictum est a nobis suo loco, nempe I. lib. de demonstratione, cap. 1. & 7.

Diuisio huius doctrinae.

EST in duos libros: priori explicantur generatio, corruptio, alteratio, accretio, & ea sine quibus generatio non esset, actio, passio, tactus, mistio: posteriori libro haec ipsa, elementis quatuor, tanquam proprio subiecto, accommodantur, explicatis omnibus causis generationis, & permissionis eorum.

CAP.

CAPVT PRIMVM.

Text. 1.

Generationis autē & interitus, omnium pariter, quæ natura gignūtur, & intereunt, causæ distinguendæ sunt & rationes: acretio item, & alteratio quid sit, & vtrum generationis & alterationis eandem esse naturam existimandū sit, an diuersam, vt nominibus etiam distincta sunt. Veterum igitur quidam generationem simplicem dictam, alterationem esse dicunt: quidam autem diuersam, quicumque enim vniuersum vnum esse dicunt, & ex vno omnia generant, generationem esse alterationem dicant, necesse est, & quod propriæ generantur alterari: quicumque verò plura quam vnum, materiã esse statuūt, vt Empedocles Anaxagoras & Leucippus, hi diuersum: quanquam Anaxagoras propriam vocem ignorauit, ait enim, generari & interire, idē esse quod alterari, cum tamen elementa plura esse dicat, sicut & alij. Empedocles enim elementa corporea quatuor, omnia verò, adiunctis mouētibus, sex numero. Anaxagoras autem infinita, Leucippus & Democritus. Ille

enim similia elementa statuit. vt os, carnem, & medullam, & cætera quorum pars synonima est, hoc est eiusdē nominis & rationis. Democritus & Leucippus, ex indiuiduis corporibus, cætera constare affirmant: & hæc esse infinita multitudine, & formis: ipsa autē inter se differre his, ex quibus sunt, & horum situ, & ordine. Contraria autem videtur affirmare Anaxagoras, iis, quæ Empedocles. Hic enim ignem, aquam, aerem & terram, quatuor esse elementa, ac simpliciora carne, osse, & reliquis huiusmodi similibus: ille verò, hæc esse simplicia & elementa, terram verò, ignem, & aërem composita, siquidem horum, vniuersale feminariū existere. Qui ergo ex vno omnia constitūt, ij generationem & interitum, esse alterationem dicant necesse est: semper enim manere subiectum idem & vnum, hoc verò alterari dicimus, qui verò plura genera faciūt, ij differre generationē ab alteratione. Coeuntibus enim ac dissolutis, generatio existit ac interitus, quam obrem & Empedocles ita inquit, natura nullius est, sed solum mi-

stio, & mistorum recōciliatio. Itaque hunc sermonem illorum positioni consentaneum esse, & eos ita asserere, manifestum est. Iidem autem alterationem aliquid esse, præter generationē dicant oportet, hoc tamen fieri nequit, secundum ea, quæ ab illis dicuntur: quod rectè à nobis dici, non est difficile videre. Vt enim videmus quiescente substantia, mutationem in ipsa ad magnitudinem, quæ accretio, & decretio vocatur, sic & alterationē: at nihilominus, ex his quæ dicunt, qui plura principia faciunt, impossibile est alterari. Siquidem affectiones per quas hoc contingere dicimus, differentiæ elementorum sunt: verbi gratia, calidū & frigidum, album & nigrū, siccum & humidum, molle & durum, & reliqua, vt etiā Empedocles inquit, solem quidem album videri & calidum omnino, imbrem vero in omnibus caliginosum & frigidum. Eodem autem modo de reliquis statuit, quare sineque ex igne aqua, neque ex aqua terra fieri potest, neque ex albo nigrum erit vllum, neque ex molli durū, eadem verò & de cæteris ratio, sed hoc erat alteratio: an & manifestum est, vnam sem-

per contrariis esse subiiciendam materiam, siue mutetur secundum locum, siue secundum accretionem, & decretionem, siue secundum alterationem? adhuc autem pariter necessarium hoc esse, & alterationem. Nam si alteratio est, & vnum elementum subiectum est, & vna est, omnium quæ mutationem mutuā habent, materia: etsi subiectum vnum, est alteratio.

Empedocles autem videtur cōtraria dicere, & iis quæ apparent, & ipse sibi. Simul enim alterum elementum, ex altero fieri negat, sed ex his alia omnia fieri affirmat. Simulque vbi vniuersam naturam, excepta discordia, in vnum coegit, rursus ex vno fieri vnumquodque affirmat, ita vt ex vno aliquo, segregatis scilicet per differentias aliquas, & affectiones, hoc quidem euaserit aqua, illud autem ignis: sicuti asserit solem quidem album & calidum, terram verò grauem & duram. Ablatis igitur his differentiis, (sunt enim inductæ tales quæ auferri possint:) manifestum est, necesse esse, & terram ex aqua fieri, & aquā ex terra, similiter autem & aliorum vnumquodque, non solum tunc, sed etiam nunc, si affe-

fi affectionibus mutetur. Possunt autem, consentanee his quæ dixit, aduenire, & rursus secedere, præsertim pugnantibus ad huc inter se, secundum ipsum, lite & amicitia. Quam obrem & tunc, ex vno genita fuerant: non enim cum adhuc essent ignis, & aqua, & terra, vnum erat ipsum omne. Obscurum vero est & illum, vtrum ipsorum sit statuendum principium, an ipsum vnum, an ipsa multa, dico autem, ignem, terram, & his cognata. Quatenus enim vt materia subiicitur, ex quo mutata per motum fuerunt terra & ignis, ipsum vnum, elementum est, quatenus autem hoc quidem fit ex compositione illorum coeuntium, illa autem ex dissolutione, illa magis elementa sunt, & priora natura.

J Capitis primi explicatio.

Quæstio de eodem & diuerso ad definitionem pertinet inquit, 1. Top. Arist.

Rioris libri de Generatione & interitu duæ sunt principales partes. Vna explicat generationis & corruptionis naturam, & distinguit ab aliis motibus: neque enim natura rei explicari potest, nisi differentia propria constituta, quæ ex huiusmodi distinctione colligitur: atque ideo, hæc distinctio, ad naturam rei explicandam pertinet: Altera pars libri explicat ea, quæ ad generationem necessaria sunt, actionem, passionem, & mutationem. Sed c. 1. tres sunt partes, vna est libri pro-

positio, altera recenset veterum de generatione sententias, quæ est Aristotelis consuetudo & veterum philosophorum, cuius causas lib. 1. phys. c. 2. explicauit. Propositas denique sententias tertia pars expendit, vt quid omnes sententias, quid Empedocles & Anaxagoræ proprias consequatur, & quæ illis consentanea sint intelligatur.

Principio igitur est huiusmodi propositio, omnia complectens: de quibus differendum est, dicam generatim, quid sit naturalis generatio, & corruptio, explicatis causis & rationibus earum, quomodo ab accretione & alteratione distinguantur, & vtrum sint, vt nominibus, sic re distincta, an potius eadem. Propositionis tres sunt partes. Prima generalem promittit considerationem generationis & interitus, hoc est communem omnium quæ fuerunt & intereunt, & ideo elementorum propriam, quia omnia generationi subiecta, vel elementa sunt vel ex elementis concreta. Dicitur igitur communis respectu eorum quæ ex elementis componuntur, quorum est propria generatio, vt meteorologicorum, & viventium, de quibus erit suis locis propria generationis doctrina. Naturalis autem generatio & interitus dicitur, ad distinctionem earum, quæ electione vt amicitia, inimicitia, & quæ arte fiunt, vt artificialium, & violentæ de qua dictum est, 6. cap. 5. physici. In altera parte scientifica explicatio promittitur, ex causis & rationibus: causæ autem debent esse accommodatæ, inquit Arist. 3. c. 2. physici. nempe vniuersalium vniuersales, specialium speciales: quare licet huiusmodi generationis communis, causæ sint vniuersales, sunt ta-

mē accommodatæ ipsi generationi
 vniuersaliter sumptæ, & ideo illius
 propriæ. Explicabit autē materiā,
 formā 3. cap. 1. lib. & in generatio-
 ne finis idē est cum forma, 7. cap.
 2. phys. efficientem, 10. cap. libri
 2. rationes vocat, non definitiones
 quia cum constet ex causis, qui
 causas explicat, definitiones con-
 constituit, sed modos efficiendi, vt
 actione, tactu, accessu & recessu, vt
 sol est causa generationis & interit-
 us. Tertia pars, distinctionem ge-
 nerationis & interitus, ab aliis mo-
 tibus, ideo promittit, quod sciētia
 proprium sit, quæ similia videntur,
 distinguere, cum similitudo plerū
 que causa sit deceptionis, vnde fre-
 quentissima est in veteribus Philo-
 sophis similia & dissimilia cō-
 sideratio inquit Galē. lib. de dogm.
 Hipp. & Platon. hæc igitur omnia
 generaliter explicanda esse, illis ver-
 bis expressit (omnium pariter)
 ὁμοίως κεν πάντων quia non aliter po-
 test esse omnium pariter considera-
 tio, nisi communis sit & generalis,
 cum vniuersale omnia comprehē-
 dat sibi subiecta, & quod vniuersa-
 liter dicitur, semel tantum dici,
 oportet, vt explicatur principio
 libri de partib. anim. eodem mo-
 do usurpat ὁμοίως pariter, 9. cap.
 1. meteorologici. Adnotauit in ra-
 tione ordinis, (autem,) δὲ particu-
 lam, connectere hanc doctrinam,
 cum extremo lib. 4. de cælo, vt ex
 omnibus vna perfecta doctrina de
 elementis componatur, non solū
 quatenus grauiā aut leuiā sunt, sed
 etiam quatenus contrariis affecta
 qualitatibus gigni & interire pos-
 sunt. Illa nominum distinctio, alte-
 rationis & generationis, quæ argu-
 mento solet esse, res subiectas di-

stinguui, sic est accipienda, quod ge-
 neratio ἄλλοι aliud facit alteratio
 ἄλλοιόν immutatum quodammo-
 do, & alteratum, vt Philop. ex Ho-
 mero ostendit & Amon. in Porph.
 de differentia. Hæc Aristoteles, in
 hac totius doctrinæ propositione.
 In altera parte capituli est hæc sen-
 tētia: duæ sunt veterū physicorum
 opiniones, vna, quæ generationem
 simpliciter & absolutè dictam, id
 est substantiæ, eandem facit cum al-
 teratione, quæ generatio quodam
 modo & cuiusdam dicitur: altera
 quæ diuersam. quamuis enim hoc
 expressis & conceptis verbis non
 asseruerint: hoc tamen congruen-
 ter illorum principiis asserendum
 fuisse, si sibi constare vellent, & po-
 sitionem tueri, postea intelligetur.

Prioris sententiæ autores sunt,
 qui omnia vnum esse id est vno tan-
 tū principio, veluti ex materia fie-
 ri asserunt, vt Thales ex aqua, Ana-
 ximenes & Diogenes ex aere. Ea-
 dem enim quæstio est de numero
 entium, & principiorum, vt con-
 stitit 1. phys. cap. 2. cum enim prin-
 cipia sint, quæ neque ex alijs, ne-
 que ex se vicissim, sed ex ipsis om-
 nia sūt, principium præsertim ma-
 teriale, idem semper manere im-
 mutatum oportet: quare idem est
 veteribus, vnum esse omnia, atque
 ex vno principio omnia fieri.

Posterioris sententiæ autores sunt,
 qui principia materialia plura esse
 dicūt, vt Empedocles, Anaxago-
 ras, Leucippus & Democritus. Em-
 pedocles quatuor elemēta materiā
 rerum esse affirmat, mouentes cau-
 sas duas, litem & amicitiam, Ana-
 xagoras infinita homogenea, & si-
 milaria eiusdem rationis, quorum
 congeriem, vt autor est Lucretius
 lib. 1.

Hæc sententiæ
 1. c. c. sentur.
 4. 1. phys. 2.
 c. 1. de anim.
 3. 1. meth. his
 quidem aqua
 vel aer. Hoya
 so & Heracli
 to ignis. vul-
 go non tamē
 vlli philoso-
 pho, terra 7.
 1. methaph.
 de alijs sentē-
 tiis constituē-
 tibus mediū
 inter aerem
 & ignem. 4.
 c. 1. phys.
 1. c. 1. phys.

lib. 1. ὁμοιομεριαν, vocavit causam mouentem, cuius hic Aristot. non meminit, diuinam mentem Democritus, & Leucippus infinitas atomos, in seipsis distinctas figuris, vt alia sint quadrata, alia sphaerica, alia aliis predicta figuris: in corruptione situ & ordine distinctas: vt literę in his vocibus Roma & amor ordine differunt: situ autem. Z. & N.

Corollarium, sententię Empedoclis & Anaxagorę omnino discrepant, ratio, quia Empedocli elementa simplicia sunt caro, os, & alia similia, ex elementis composita: Anaxagorę contra, similia illa, simplicia sunt, elementa, ex illis composita: quia omnia ex similibus componit, & eius nomen retinere, quod vincit & in compositione superat: vt ignem esse, quia plures illius partes sint, quam alterius elementi, & ex consequenti elementa quę Empedocli. Simplicia videtur, Anaxagorę composita esse ex similibus: de eisdem sententiis plura a nobis primo physico. dicta sunt.

In tertia parte capituli hęc sententię proponitur. Vt sententię asserti, vnum esse principium rerum omnium, consentaneum est, eandem esse generationem & alterationem, sic asserti plura esse principia, generationem non esse alterationem: sed autores posterioris sententię, consentanea suis principiis non asseruerunt. Ratio primi est, omnis mutatio in qua subiectum manet idem & vnum, idem quidem substantia, vnum autem numero, hoc est, substantia penitus inmutata, alteratio est: veteribus physicis asserti, vnum esse rerum omnium principium, generatio erat huiusmodi mutatio: veteribus ergo physicis, generatio est

alteratio. Propositio illustrari potest ex distinctione motus & mutationis proposita ab Aristot. 2. cap. 5. physici, nempe subiectum motus vt alterationis, esse ens actu, vel substantiam compositam, subiectum autem mutationis, vt generationis, esse ens potentia id est materiam primam, quę ab vna forma substantiali in alteram commutetur, & ita ex non substantia: quadam fiat quaedam substantia, itaque, ex hac distinctione entis, actu & potentia, potuit Aristot. generationem ab alteratione distinguere: veteres autem, quia eandem actu substantiam volunt in rebus genitis permanere immutatam, idem subiectum actu alterationis & generationis efficiunt, & ex consequenti, generationem ab alteratione distinguere non possunt. Assumptio constat ex natura principij, quod in re genita permanere oportet, quia ex ipso omnia, & ipsum ex alio fieri non potest, atque ideo manet in re genita: cum autem hoc ipsum asseruissent substantiam quandam compositam vt vnum ex elementis, subiectum generationis substantiam compositam asseruerunt, quę maneret in omnibus genitis eadem & vna numero.

Ratio secundi est, quia plura asserti principia, eisdem coeuntibus & congregatis res gignunt, secretis & separatis, easdem interimunt: sed vario situ & ordine coeuntium principiorum, alterationem fieri, vt ex sententię Democriti c. 2. proximo explicabitur, & Empedocli testimonio nunc confirmatur, cum inquit, nulli rei alia natura est, sed mistio solum & mistorum reconciliatio aut foedus, quod Empedocli inquit

tio

Liber primus

tio, id est *διαλλάξις* idē atq; *συγκροσις*
 eos tamen autores consentienter
 principiiis non locutos, cum gene-
 rationem eandem cum alteratio-
 ne faciunt, in rationibus tērtiē par-
 tis constabit. Sed licet viderentur
 hi autores, generationē ab altera-
 tione distinguere, & ita apparere
 possit ex eorum sententia, re ipsa ta-
 men non distinguebant, vt explicat
 Arist. 7. c. 3. de cælo, quia non con-
 stituerunt vnā primam materiam,
 quæ tantum esset ens potentia, &
 non actu substantia. Hac enim es-
 sentia & natura primæ materiæ su-
 blata, generatio simplex aut substā-
 tiæ, ab alteratione distincta esse
 non potest, vt constabit. cap. 3. 8. c.
 1. Phys. 8. cap. 3. de cælo. Id verò
 constat, quia congregatio genera-
 tio propriē nō est, vt illi asseruere,
 sed potius alteratio quædam. Vult
 igitur Aristot. illos videri, distin-
 xisse generationē ab alteratione,
 & eam distinctionem, suis princi-
 piis consentire, licet vera distin-
 ctio non sit. Obseruabis eandem
 primæ rationis propositionem de
 accretione & latione, de omni de-
 niq; motu veram esse, sed in altera-
 tione proponi, quia id erat propo-
 sito consentaneum. Itaque mutatio
 quæ fit, subiecto eodem, & vno se-
 cundū numerum, permanente, mo-
 tus est, siue ad quantitatem, siue ad
 vbi, siue ad qualitatem, cum in his
 omnibus, quia accidentia sunt, ea-
 dem numero substantia permanēs,
 subiectum sit: sed dicitur esse alte-
 ratio specialiter, & non motus ge-
 neraliter: quia concludendum
 erat, generationem veteribus phy-
 sicis eandem fuisse cum alteratio-
 ne, vel quia omnem motum altera-
 tionem quandam vocat, quatenus

subiectum omnium sit substantia
 composita.

Ratio tertij multiplex est, vna
 contra Anaxagoram, tres contra
 Empedoclem: contra Anaxagorā
 huiusmodi est. Quòd propriā ipsius
 vocem ignorauerit: hoc est, non ex-
 pendit suam sententiā exacte, ne-
 que vim illius pōderauit, quod est,
 non congruenter suę sententiæ, ge-
 nationem ab alteratione non di-
 stinxisse. Cum enim plura consti-
 tuisset principia, & congregationē
 diceret esse generationē, potuit al-
 terationē distinctam cōstituire, in
 situ & ordine eorum principiorū,
 vt ante explicauimus, & tamen non
 constituit, quin potius affirmat, ge-
 nationem esse alterationem, &
 quod gignitur, alterari. Vel dicitur
 ignorare propriam vocem, non qui-
 dem suam sententiā non expen-
 dens. Sed non animaduertens ge-
 nationis proprietatem, cum eam
 cum alteratione confundat, & al-
 teram pro altera vsurpet. Prior
 explicatio, verbis Aristot. & pro-
 posito, magis consentire videtur,
 sed posterioris autor est Alexand.
 apud simpl. 1. Phys. com. 30. & vi-
 detur confirmari posse ex Aristot.
 text. 33. 1. physici.

Prima ratio contra Empedoclē
 est, si ex affectione vna, non fit alte-
 ra, vt ex calido non fit frigidum,
 neque ex albo nigrum, neque ex
 molli durum non est alteratio: (cū
 ea non sit aliud quàm in huiusmo-
 di affectionibus mutatio) sed Em-
 pedocli ex vna affectione non fit
 altera: Empedocli igitur non est
 alteratio, assumptio ex dogma-
 tis Empedoclis colligitur, ipse
 enim asseruit, elementa, cum sint
 principia, non mutari, & ex conse-
 quenti

Prima expo-
 sitio.

Secunda.

quenti neque formas elementorū, quas ille dicit esse huiusmodi affectiones, vt calidum, frigidum, album, nigrum, molle, durū: manent igitur Empedocli elementa immutata, & eorum formæ, quia his mutatis, mutari elementa necesse esset, & ex consequenti, illius sententia, nulla fuerit alteratio. Adducuntur ad huius confirmationem, Empedoclis carmina, in quibus solem id est ignem dicit esse album & calidum, (cælestia enim ignea statuit, & pars pro toto figurate, vt poetarum mos est, ponitur) imbrē etiam, simili ratione aquam appellat, caliginosam, & frigidam.

Altera ratio contra Emp. quia & iis quæ apparent, & propriæ sententiæ non consentit, non quidē iis quæ apparēt, quia sæpe experimur, aquam ex alio elemēto fieri, vt cū ex vapore concreto aqua fit, & denique alia elementa ex aliis. neque etiam sibi ipsi, is enim vrgente & imperante amicitia, elementa in vnum corpus vniforme conuenire asseruit, quod spherō vocauit, quasi globosum & rotundum. In hac autem coniunctione elementa singula, proprias differentias abiicere necesse erat, alioquin nō esset illud corpus vniforme: imperante autē lite & discordia, asseruit, ex eodem spherō, adueniētibus elementorū differentiis, partibus spheri, elemēta separari, propriis affecta differentiis. Ex his conficitur, elemēta gigni posse, quod tamen Emp. negauit. Si enim mutatis qualitatibus, mutari elementa necesse est, & in spherō mutantur elementorum qualitates, alioquin nō esset vniforme, sed vna parte vnum elementum, altera parte alterū referret, quid est cur

extra spherum, eadem qualitates mutari nō possunt, & ex consequenti, gigni & interire elementa? quare Emp. asserens spherum ex elementis compositum, esse vniforme, & elemēta qualitatibus immutabilia, sibi ipsi repugnat: cum spherum vniforme esse non possit, si elementa qualitatibus non mutantur.

Tertia ratio contra Emp. quia non potest ex illius sententia constare, quod nam sit principium rerum materiale. Est enim de ratione principij, primū esse & simplex: Emped. autem quatenus ex spherō elementa gignit, facit spherum simplex & primum, quatenus verò ex elementis spherum, facit elementa priora & simpliciora: quare cum asserat, in his esse alternam & perpetuam vicissitudinem: non potest certo definire, sint ne elementa quatuor, an spherum, prima rerum omnium materia.

Ex hac disputatione cōtra Emp. colligimus duas Aristotelis sententias, vnam de ratione differendi in physica, alteram de subiecto alterationis. Ratio differendi, sit rebus naturalibus, & iis quæ apparēt consentanea, hoc est non separata à materia sensibili, vt mathematica disputatio. Naturalia enim sunt quæ plerunq; , & magna ex parte, eodem modo eueniunt coniuncta cū materia sensibili, cōmuni & nō singulari, sint igitur rationes physicae cum eadem materia coniunctæ, & rebus quæ plerūque apparent cōsentientes: alioquin non erunt homogeneæ & cognatæ subiecto, vt præceptum est, 1. lib. de demonstratione. Præterea si verum vero consentit, 8. c. 1. Ethic. ad Nicom.

& sen;

& sensus in his quæ apparent, circa propria sensibilia falli non potest, imò verò semper dicit verū, vt explicabitur lib. 2. de Anim. debet etiam ratio quæ mentis operatione cōcluditur de rebus physicis, cū his quæ apparent consentire. Quod si non consentiat, sensui est magis quàm rationi credendum, rationi verò, cum ea quæ demonstrantur, consentiunt cum his quæ sensibus percipiuntur, inquit Aristot. 10. cap. 3. libri de generat. Anim. & 8. cap. 5. libri, naturā subiicimus, ratione ducta ex iis quæ cernimus. lib. 1. de cælo, cap. 10. Eas vult esse raras in physica sententias, quæ in omnibus aut multis, cum ipso sensu consenserint, & lib. 2. cap. 13. Pythagoræos repræhendit, quod non opiniones sensibus, sed contrà, sensus opinionibus alligauerint: sensus enim cum valet, nec impeditur vel interuallo vel organo, vel alieno obiecto, vere iudicat, ab eius obseruatione & experientia ad mentem progressio est Aristotelis, cū vero sensus impeditur, vera quidem est immutatio, & in ea non fallitur, sed in re obiecta & immutante, sed causas quærit ratio, cur immutationi obiectum nō consentiat, vt cū visus iudicat vnū esse duo, cum ramum in aqua fractum esse. & ita 4. lib. Metaphys. cap. 5. & 6. repræhenduntur qui rebus mentem non accommodant, sed tale esse vnumquodque, quale videretur existimant, vt intelligatur sensum plerunque decipi posse ex aliquo impedimento, & ideo mentis considerationem adhibendam esse, ad deregendum deceptionis causas, quare cum duo sint in homine iudicia, sensus & ratio.

nis, si vtrumque valeat rectè, & syncerum sit, consentire debet, si alterum verò non rectè valeat, alterius animaduersione corrigatur, ab his tamen quæ sensibus certò compta sunt de propriis sensibilibus, nunquam ratio dissentiet, quia verum vero consentire debet. Hinc Aristot. cap. 2. sequenti repræhendit in physica rationes logicas, id est, communes & non coniunctas cum materia, quia non sunt cognatæ, neque iis quæ sensibus apparēt, consentientes, & Aristotelem secutus Galenus, hoc præceptum sæpè repetit.

Altera sententia, ex hac disputatione cōtra Emped. collecta, proponitur ab Arist. vt firmamentum distinctionis, generationis & alterationis, vt 1. cap. 1. libri de Anim. proposuit aliam sententiam, vt firmamentum disputationis de animorum immortalitate. Sententia hæc est, si est materia, & subiectū commune contrariis excipiendis, alteratio esse potest, si autem illud non sit, neque hæc: itaque alterationis & illius subiecti reciprocatio est, vt vno posito, alterum ponatur, & contrà, immo verò oppositis terminis & contrariis, mutationis aut motus, semper communis materia subiici debet, contraria enim quæ proprie dicuntur, ab eodē subiecto vicissim se expellunt, alteratio autem est in huiusmodi cōtrariis: erit igitur subiectū illius, contrariis cōmune. Pugnans certe contraria de subiecti possessione, quod si illud, commune vtriusq; esse non posset, sed vniuscuiusque proprium subiectum esset, nulla esset pugna: hæc autē alteratio est: quare illius subiectum illud erit, quod vtrumque con-

contrarium excipere potest: & ita subiectum commune excludit caelestia corpora, quia eorum materia, contrariorum receptiva non est, & ideo & alterius rationis à materia inferiorum.

Confectarium, Rectè Arist. quavis asserat vnam esse communem materiam. & vnum principium materiale rerum omnium naturalium, potest generationem ab alteratione distinguere: veteres autem aliquod ex elementis principium materiale statuentes distinguere non possunt. Quia materia illa, est sua-prenatura informis, omnibus tamen formis substantialibus excipendis accommodata, & ideo tantum est mutationis in substantia, proprium subiectum, vt substantia composita est alterationis & omnis motus, quod pauldante exposuimus. Principium autem illud materiale veterum, est substantia composita, quæ quia principium est, oportet sit ingenitum, vt est etiam materia illa communis Aristotelis, & ex consequenti, idem statuitur subiectum alterationis & mutationis in substantia, à veteribus, quod idem numero maneat, sub vtroque termino mutationis aut motus, neque vlla potest statui generationis & alterationis distinctio: cum hæc distinctionem subiecti consequatur: veteribus autem subiecti vtriusque nulla distinctio est, vt est Aristote. quod supra explicauimus. Quare cum Aristot. vnum commune subiectum mutationis posuerit informe, & potentia potuit generationem ab alteratione distinguere: illi verò, quia ens actu mutationis & motus, non potuerunt distinguere. Item quia Aristot. præ-

ter materiam primam, formam quæ esset alia substantia, illi vnam tantum materiam forma ommissa lib. 2. cap. 10. & ideo idem est veteribus omnia esse ex vno elemento, & omnia esse illius substantiæ, si quidem materiale principium tantum est substantia, quæ cum esset immutabilis, quia principium, generatio nulla esset, sed tantum alteratio, afferebant tamen plures modos mutationum, vt congregationem, secretionem, mutationem in ordine & situ, quorum alterum collatum cum altero vocabant generationem, alterum verò alterationem, cum sit intimior rebus congregatio: quàm situs & ordinis mutatio, & appositionem vnius partis ad alteram, dicebant accretionem, lib. 2. cap. 6. ex his recentiorum dubitatio explicatur. Querunt enim, an sit hæc sententia vera, si impossibilis est generatio, alteratio est impossibilis, quamuis enim necessaria sit vtriusque distinctio, vt Aristot. conclusit, & latius deinceps explicabitur, tamen de coniunctione est dubitatio, an semper necessario cohæreant, vel fieri possit, vt altera ab altera diuelatur. Est autem dubitatio de omni alteratione: sed ex distinctione alterationis responderi potest. Quædam enim subiecti perfectiua est, sine abiectioe contrarij, quædam autem est corruptio contrarij, illuminatio, visio, perficit subiectum, de priuatione deducendo ad habitum: sed in qualitatibus partibilibus alteratio, contrarium expellit. Illa prior alteratio cum generatione coniuncta necessario non est: vt constat in caelestibus corporibus, quorum est illuminatio: nulla

tamen

tamen generatio esse potest, quia ingenua & immortalia sunt, ut 1. lib. de cælo demonstratur. Posterior alteratio si perfecta sit, coniuncta est cum generatione. Itaque si alteratio hæc perfecta sit impossibilis, generatio etiam impossibilis erit. Perfectam voco, quæ ad summam in suo genere inensionem peruenire potest, quod si non perueniat, sine generatione esse potest. Ratio primi est, quia perfecta alteratio, est agentis naturalis præparatio, ad suæ formæ substantialis inductionem, sed hæc præparatio, ad genitam substantiam ex accidenti terminatur, ut 6. physico ostensum est: perfecta igitur alteratio non est sine consequenti generatione, ut constat in calefactione ignis. Ratio primi est, quia sæpe fit mutatio in qualitatibus, quæ propriam subiecti temperiem, non dissoluunt, ut cum homo calefit, humectatur, cum ægrotat, aut sanatur: non ergo huiusmodi alterationem generatio consequitur: sed erit illa, sine hac, possibilis. Hinc Aristot. lib. 2. de generat. & inter. cap. 4. Quoniam, inquit, simplicia corpora, ex se vicissim generantur, ut sensu percipitur, alioquin non esset alteratio, cum ea sit secundum tractabilium affectiones, &c.

In recensendis veterum sententiis, morem Aristotelis probauimus, 1. Physic. cap. 2. Quamuis absolute prior sit veritatis demonstratio, cum ex illa contraria falsitas illustretur, ut ex virtute vitium, ex distinctione confusio, & rectum sit iudex sui & obliqui. 1. de Anim. cap. 5. & principiorum manifesta veritas falsitatis arguat principiorum opposita. 1. lib. de demonstra-

tione, cap. 2. & sapientis est primo veritatem consecrari, deinde deceptiones posse detegere principio Elench. & Doctor ecclesiasticus definitur ad Tit. 1. qui amplectitur fidelium sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere.

Recensentur autem veterum sententiæ de principiis, tum 1. physico. tum hoc loco, & 1. de Anim. & 1. metaphysico. quia congruenter suis principiis, de aliis quæstionibus physicis, & primis rerum principiis, quæ metaphysicæ propria sunt, plerunque differunt, ut eisdem locis apertius intelligitur, nunc admonuisse satis sit, ne utilitas, huius repetitionis sententiarum veterum ignoretur.

Disputatio ad Caput primum. An corruptio sit naturalis?

Quoniam Aristoteles proposuit, se de ortu & interitu naturali disputaturum, atque ortum naturalem esse, cum ad rerum conseruationem, ex insita propensione immortalitatis, ut explicatur 4. c. 2. libri de Anim. referatur, nullus dubitare possit præferri cum via ad naturam sit natura, 1. cap. 2. phys. & generatio sit hæc via, de interitu tantum naturali disputatio proponitur, cum is generationi naturali aduersetur. rationes dubitandi duæ sint, Prima, omnis interitus est contra naturalem appetitionem: (quia omnis natura appetit & efficit quod melius est. c. 8. 2. physici, & c. 6. 8. & melius est esse quam non esse viuere quam non viuere, 1. c. 2. lib. de

lib. de generat. animal.) non est igitur aliquis interitus naturalis. Secūda ratio dubitandi, imbecillitas ut in animalibus senectus, in plantis ariditas præter naturam esse dicuntur 6. c. 2. de cælo, quia sunt viæ ad interitum: ergo multo magis interitus, quia propter vnumquodq; tale, & illud magis est. 2. c. 1. de demōst.

Ad dissoluendam dubitationem statuatur hæc conclusio, quāuis simpliciter, & ratione formæ, nullus interitus sit naturalis: ratione tamen materiæ ex elemētis concreta, vel absolutè ratione materiæ elementorum communis, interitus est naturalis. explicetur conclusio ex distinctione rei naturalis, hæc enim constat forma & materia, illa est actus essentialis, hæc est potētia ad eundem: actus verò proprium est, constituere in propria specie, & ipsius esse originem esse, cum omnia sint in actu, per actū, qui forma est. materia verò, vel est subiecta contrariis, ut elemētorum, & aliorum, quæ ex elementis concreta sunt, vel nullis contrariis subiici potest: ut cælestium corporum: illa cōstituit res interitui obnoxias, hæc liberat ab omni interitu, ingentitas & immortales. item illa, vel consideratur cum sola omnis formæ priuatione, vel præparata ad formam, primo modo communis est, secundo modo propria. Ratio primi est, vñ quodq; simpliciter est per formam: sed forma est principium ipsius esse: ergo simpliciter, vel ratione formæ, nullus interitus naturalis esse potest. est enim interitus mutatio ab esse ad non esse, cui repugnat essentia formæ, quatenus est ipsius esse principium. itaq; formæ interitus ex materia prouenit, cui mortalis for-

ma immersa est: quod si nō sit, ut rationalis, immortalis perseverat. Ratio secūdi, quia materia ut communis, suapte natura appetit omnes formas, quas excipere potest, ut autem propria, habet qualitatum temperiæ, quā, quia constat ex contrariis in se inuicē agentibus, aliquādo dissolui necesse est: ergo ratione materiæ, erit naturalis interitus: cū appetitio illa materiæ naturalis, nisi abiecta vna forma, aliā excipiat, ex plerumque nō potest: illa verò abiectio formæ interitus est, & naturalis, quia cōsequens naturalē materiæ appetitionē, dissoluta etiā temperiæ, necesse est interitū rei consequi, cū nihil nisi in propria materia consistere possit, propriā verò efficit illa temperiæ cuiq; formæ accommodata. neq; mirū videri debet quædam rebus naturalibus ratione formæ, quædam ratione materiæ conuenire: cum altera sit actus, altera potētia, & ut in viuētib; multa ratione necessitatis, id est materiæ, quædam etiā gratia finis & formæ, sēpē in libris de partibus & gener. anim. docet Arist. sic etiā in nō viuētib; multa eueniunt. continua autē actione & passione qualitatum in omni re naturali temperiæ labefactari, & tandē dissolui, colliges ex Arist. 6. c. 2. de cælo. c. 3. 1. 10. c. 2. de gene. & inter. & 7. c. 1. & ult. c. 4. lib. de gener. anim. & 1. c. de iuuent. & senect. vnde, quāuis ingenta & immortalia, ut cælestia, habeāt insitam propensionē ut semper sint: genita tamē & mortalia ratione formæ propēsa sunt ad esse, ratione materiæ ad nō esse: & nisi forma sit in aliqua operatione à cōcretionē materiæ omnino libera, ut rationalis, vincit appetitus materiæ ad nō esse, & interitū inducit: quia formæ

Libri primus

reliquæ à materia omnino pendent, & ideo res ipsæ ex huiusmodi formis & materia constantes, naturaliter dicuntur mortales, & interitui subiectæ.

Sci. Milen.
c. 1. Arausic.
9. 2. Trid. sel.
4. Theologi.
3. sent. d. 16.
& D. Th. 1 p.
q. 14. artic. 2.
& 3.

Sed ab huiusmodi interitu & morte naturali corporis ex elementis compositi, excipiendus est homo: quauis enim ex natura materie mortalis dici posset, & esset naturaliter: tamen cum à Deo conditus sit ex dono supernaturali immortalis, mors hominis naturalis vlla ratione dici non potest, neque ex natura materie & corporis orta, sed potius ex peccato. hoc enim commissio, primi parentes sibi & toti posteritati donum illud supernaturale amittentes, mortales effecti sunt: atque mortis origo fuit peccatum, non natura: ut quod naturam materie humane per se consequeretur, si nihil supernaturale à Deo accepisset, id ex peccato, non autem ex natura, comsecutum verè dicamus, si diuine scripturæ congruenter sentire velimus. ex his causis effectum est, ut rerum omnium naturalium propria sit periclitus, quam ultra citraque non consistant naturaliter, his causis interitus exceptis, quæ extrinsecus accedunt, quarum consideratio physica non est. Ad utranque rationem dubitandi ex distinctione antecedentis respondetur. est enim interitus contra naturam rei, quæ simpliciter & ratione forme consideratur, non autem ratione materie ex elementis concretæ, ut explicatum est.

CAP. II.

Text. 4.

N vniuersum autem de generatione, & interitu simplici, dicendum est, vtrum est, an non est, & quomodo est, & de aliis simplicibus motibus, ut de accretione, & alteratione. Plato igitur de generatione duntaxat & interitu considerauit, quomodo rebus inest: & de generatione non omni, sed ea, quæ elementorum est: quomodo autem carnes, vel ossa, vel aliarum huiusmodi rerum aliqua nihil præterea nec de alteratione, nec de accretione, quomodo rebus inest: omnino autem, nisi superficie tenus nemo, Democrito excepto, vllam rem cognouit. hic autem omnium curam habuisse videtur, sed in modo differt. Neque enim de accretione quisquam aliquid statuit, mea quidem sententia, nisi quod quis dicere potuisset, quod accedente simili augeretur, quomodo autem id non amplius, neque demissione, nec ut ita dixerim, de quouis alio, ut de actione & passione, quo pacto hoc quidem faciat, illud autem patitur naturales effectiones. Democritus autem & Leucippus inducentes figuras, ex his generationem & alterationem efficiunt: segregatione quidem & congregacione, generationem & interitum: ordine autem & situ alterationem. quoniam autem verum in eo quod apparet, consistere existimabant, contraria

autem

Text. 5.

autē & infinita, quę apparent, figuras infinitas inducebāt: ita ut mutatione eius quod cōponebatur, idē alij atq; alij cōtrarium videretur, & conuerteretur paruo admisto, atq; omnino alterum appareret vno cōuerso. ex eisdem enim literis tragœdia & comœdia fit.

Capitis secundi explicatio.

Dhuc c. 2. veterū sententię de generatione, & aliis motibus expenduntur. Capitis duę partes sunt: prior veterē physicam in sufficientię arguit: posterior cōtra Platonis & Democriti sententię differit, sed præcedit hęc proposito, dicā de generatione & interitu simplici, id est cōmuni, & omnium rerum, ratione elementorū, quibus primo cōperit, & de aliis motibus simplicibus, id est, vniuersē & generatim: sic enim simpliciter dicitur aliquando alioquin, quod proprię. In priori est hęc sententia: imperfecta est & insufficientes vetus physica de generatione, & aliis motibus. ratio inter veteres enim phylosophos præcipui habiti sunt, Plato & Democrit. neuter tamē perfectē generationē & alios motus explicuit. Plato enim in Timęo generat quidē elementa ex superficiebus, aliarū vero rerū vt carnis, ossis generationē non explicat. quāvis enim aliqua de his attigerit, nihil tamē firmū, aut verisimile attulit, & quasi suorum principiorum oblitus, non docet, ea ex superficiebus gigni. Democritus, autem, qui vnus ex omnibus videtur, accuratius

in studiū rerum naturalium incubuisse, & ea statuisse principia, quę ad omnium rerum generationē explicandā, satis esse videantur, vt coniūctione atomorū omnia fieri, secretione interire, collocatione & situ alterari, noua accessione augeri: tamen de accretione nihil differuit, quod non quiuis homo de vulgo differere posset, nēpe accedente simili & accommodato alimento, accretionē fieri: quo autem modo fiat, quod physica explicatione maximē indiget, non differuit. omisit etiam mistionis, actionis & passionis, necessariā ad rerū ortum & interitū, explicationē. docuit etiā suis principiis cōsentitēter, causas infinitarum figurarū, quę plerunq; nobis apparēt, vt in colūbę collo ex reflexione solis & diuerso situ, interdū cœrule, interdū aureus, interdū nigricans color. voluit enim, rei huius duas esse causas: vnā eius, quod cōponebatur mutationem, hoc est alicuius atomi, quæ cū aliis cōponebatur, trāslationem & variationē, quæ cum infinitis modis distingui posset, infinitas etiā effici figuratas, vt vasi, cono, angulis si coniungerentur, varia esset figura, semper tamē ea vere esset, quę sensui appareret, licet atomorū trāslatio sensum lateret, vt Z. & N. prodiuersa ad oculū habitudine, diuersa sunt elementa. itaq; vnus, aut alterius atomi admistio & noua cōpositio, ad variandā figuram satis erat. altera causa est, diuersus ordo & situs manentiū atomorum, sine noua alicuius externi cōpositione, quam causam secundam vocat Arist. conuersionem saltem vnus atomi, sicuti primam vocat, compositionem cum altero. cui sententię consentit distinctio scholastica compositio-

nis, cū his, & ex his, vel in, & ex his. exemplum secundæ causæ est elementorum conuersio & situs, in comœdiæ & tragœdiæ cōpositione: cum enim sint eadem elementa, cōuersio tamen & dispositio efficit, quæ valdè diuersa sunt, comœdiam & tragœdiam. quare ex his duabus causis infinitarum ferè figurarum causas Democritus assignauit, existimans, quæ apparerent omnia, re ipsa existere. contra quam sententiam Arist. disputauit 4. metaphysi. co. capitibus 5. & 6. Icio Alexand. & aliorum plures & diuersas esse explicationes, sed hæc verbis Arist. magis consentanea videtur, vt figuræ sint corporum ex atomis compositorum, causæ sint, vel alicuius atomi noua compositio, vel manentium in composito atomorū diuersus ordo & collocatio. sed si quis hæc omnia ad primam causam reuocare velit, infinitas atomorū figuras cōsiderabit: vnde fit, vt vnus atomi accessio, propter diuersam figuram, & manentiam diuersus situs, diuersas compositorū figuras cōstitueret. hæc de priori parte capituli.

Text. 6.

Quoniam autē, omnibus ferè videtur, aliud esse generatio atque alteratio, & generari & corrumpi, dum cōgregantur & segregantur, alterari autem, mutatis affectionibus, de his considerandū est scientibus. habent enim hæc dubitationes multas, & rationi consentaneas. nam si generatio sit congregatio, multa sequuntur impossibilia, contra autē sunt alię rationes, quę vr-

gent, neq; ad soluendū faciles, quod aliter res se habere non possit: & nisi generatio sit congregatio, vel omnino nō sit generatio, vel sit alteratio. An Text. 7. quāuis hoc sit difficilè ad dissoluendū, tamen experiendū est, principiū autem horū omnium, vtrum res sic gignantur, alterētur, & augeantur, & his cōtraria patiātur, ita vt primæ magnitudines indiuiduæ sint, an nulla sit indiuidua magnitudo. refert enim plurimum. ac rursus, si magnitudines indiuiduę, vtrū corpora hæc sint, quę admodum Democritus & Leucippus asserūt, an superficies, quemadmodū in Timæo scriptū est. hoc ipsum igitur, vt & in aliis diximus, vsq; ad superficies dissoluere, alienū est à ratione. quamobrē magis rationi consentaneum est, corpora esse indiuidua: sed & hæc in multis rationi repugnant, ceterū his, vt suprā dixi, alteratio & generatio cōstare potest, conuersione & tactu idem mutando, & figurarum differētiis, vt facit Democritus, quapropter colorem negat esse: conuersione enim colorari iis autem, qui in superficies dissolunt, non itē. nihil enim fit præter solida, planis compositis in latitudinem, affectionē autem vllā, ex ipsis generare, ne
aggre-

Text. 8.

aggrediuntur quidem. Causa autem, cur neq; omnibus recepta perspicere possint, est in experientia, quam obrem quicūq; in physicis magis versati sunt, magis etiam possunt, eiusmodi principia ponere, quę plerūq; cōsentire possunt. quicūq; autē ex multis rationibus, ea quę sunt non expendunt, pauca respicientes, facile pronuntiāt, ex quo etiam facile, qui vis intelligat, physicē & logicē differentibus, quantum intersit, quod enim attinet ad indiuiduas, magnitudines ponēdas, hi quidē aiunt, quod ipsum per se triangulum, multa erit. Democritus autē propriis & physicis rationibus, persuasus videtur, vt in progressu constabit, habet enim dubitationē, si quis corpus aliquod & magnitudinem posuerit, omni ex parte diuiduā, & hoc possibile. quid enim erit, quod diuisionem effugiat. si enim omni ex parte diuidua, & hoc possibile, & simul hęc omni ex parte diuisa fuerit, & si non simul hęc diuisa fuerit, & si hoc fiat, nihil utiq; erit impossibile. quare & per mediū similiter, atq; in summa, si omni ex parte diuidi apta est, si diuisa fuerit, nullum impossibile eueniet, quoniam neq; si in decies millies denamillia diuisa

fuerit, vllum erit impossibile, quamuis fortasse nemo diuiderit. quando igitur omni ex parte corpus tale est, diuidatur. quid ergo reliquum erit? magnitudo, at fieri nō potest. esset enim aliquid non diuisum. erat autē omni ex parte diuidua. quod si nullū erit corpus, neq; magnitudo, & tamē diuisio erit, vel ex punctis constabit, & expertia erunt magnitudinis ea, ex quibus constabit, vel nihil omnino, quare si ex nihilo fiat, & composita sit, & totum sanē nihil erit, sed apprens. similiter autem si ex punctis non erit quantum. cū enim in vna sese tangebant. magnitudine, & vna erat magnitudo, & omnia simul erant, nihilo maius reddebant ipsum totum: diuiso enim in duo, vel plura, nihilo minus, aut maius ipsum totum, eo quod antē: quare & si omnia composita fuerint, nullam cōstituent magnitudinē, quod si diuiso corpore quiddam quasi ramentum sit, & sic ex magnitudine corpus aliquod secedit, eadem sit ratio: quomodo illud diuiduum. si autem non corpus, sed forma aliqua vel affectio, quod secessit, est quę ipsa magnitudo puncta, vel tactus hoc modo se habentes, absurdum est ex non magnitu-

Liber primus

dinibus magnitudinem esse. præterea autem ubi erunt? & immobilia an mobilia puncta. tactus autem semper duorum quorūdam vnus est: quasi aliquod sit præter tactum, & diuisionem & punctum. ac sane si quis posuerit quodcunq; vel quantumcunq; corpus esse omni ex parte diuiduū, omnia hæc sequuntur. præterea, si cū diuisero, composuero lignū, vel aliquid aliud, iterum equale & vnum erit, ergo hoc sane se habet modo si lignum per quodcunq; signum diuisero. omni itaque ex parte diuisum est potentia, quid igitur ex diuisione super est? nam si aliqua affectio est: at quomodo in has dissoluitur, & fit ex his? aut quomodo hæc separantur? quamobrem si fieri non potest, vt ex tactibus & punctis magnitudines sint: corpora in diuidua & magnitudines esse oportet.

¶ Explicatio.

Alterius partis, sententia est, de generatione, alteratione & aliis motibus, quorum explicatio quamuis in varias sententias, ex diuersis rationibus & dubitationibus, quæ generationem congregationem esse, confirmare, vel refellere videntur, distinguatur: Platonis tamen sententia improbabilior est, quam Democriti, sed nulla verifi-

milis. duo sunt nobis probanda, vnū est, sententiam Democriti probabiliorem esse Platonis sententia: alterum est neutram esse verisimilē; primum tribus argumentis conficitur: secundum verò, vnico tantum: sed ad omnium exactam intelligentiam, considerabis, Platonis & Democriti sententiam, in asserendis magnitudinibus indiuiduis, consentire, dissentire autem, quod Platoni superficies sint huiusmodi magnitudines. Democrito atomi, idest, corpuscula indiuidua & insectilia, præterea, Democrito generatio est atomorum congregatio, interitus, secretio: quare cōtra hanc sententiā, & indiuiduas magnitudines, alterius partis argumenta concluduntur. probabiliorem igitur esse sententiam Democriti, hæc tria argumenta efficiunt. Primum, quia Democriti sententiā, generationem ab interitu & alteratione distinguere potest, cū atomorum concretio, generatio illius sit, secretio sit interitus, ordo & situs mutatus, alteratio sit. nec enim qualitates re vera fieri existimat, sed apparere tantum, non existere, vt de coloribus variis in collo columbæ, & in Iride, physici existimant: huius autem apparentiæ causam esse conuersionem, idest, varium situm & ordinem atomorum, hæc quidem conuenienter suis principiis Democritus, quamuis re ipsa generationis ab alteratione distinctio nulla sit in hac sententia, vt admonuit Arist. 7. c. tertij libri de Cælo. Plato nullam generationis qualitatum & colorum causam, nec verisimilem quidem, si suis principiis congruenter differat, asserere potest. ex planis enim solida componit, & nihil amplius.

plius, at mathematica nullum naturalem affectum inducere possunt, cum sint à materia sensibili sciuncta, physica autem, cum eadem materia coniuncta. Secundum argumentum ex primo deducitur, Democriti enim principia rebus naturalibus cognata videri possunt, cum ex corporibus minimis corpora maiora componat, & affectus corporum, ex situ minimorum apparere. plana autem Platonis cum rebus physicis, quam cognationem habere possunt? cum hæc sint cum materia sensibili coniuncta, illa verò sint ab eadem materia abiuncta, vt 2. c. 2. phys. ostensum est, est autè. 1. lib. de demonstratione, multis argumentis syngenia & cognatio, ostensa necessaria in sciētis, vt omnia ex propriis explicentur. Tertium argumentum, quia Plato rerum naturalium inexpertus, & in mathematicis multum & diu versatus, non potuit probabilem de physicis sententiā afferre: potuit autem Democritus, in obseruationibus rerum naturalium valdè exercitatus, ad eò vt præ nimio rerum naturalium studio, ciuibus suis visus sit aliquando insanire, Hippocrati autè sapientissimè vitam instituire. ex his concludit Aristot. quantum inter sit physicè & logicè disputatibus. hoc est, ex propriis & consentaneis rerum naturalium principiis, quæ sint ex obseruatione & experiētia: & ex alienis & communibus. Logicum enim solet Aristot. vocare, vel quod probabile est, vel quod commune, vt est dialectica, communis ratio differendi, & nullius rei propria argumenta suppeditare potest. sic autem in lib. de demonstratione opponuntur logicum & analyticum, hic autè phy-

sicum vt proprium, & logicum vt commune, quo sensu hic usurpatur. Plato igitur rerum naturalium inexpertus, paucis inspectis, facile & temere, de principiis & causis generationis rerum naturalium, pronūciavit: similis est etiam reprehensio Democriti vlt. c. 5. lib. de generat. anim. in explicandis causis generationis dentium priorum. sed probat Arist. communia & mathematica principia esse Platonis, nō physica, ad probandum magnitudines indiuiduas, Democriti autem consentanea & accommodata, propositis vtriusq; rationibus. Platonis ratio concludens magnitudinem indiuiduam hæc est. si enim omnis magnitudo diuidua est, & nulla indiuidua, erit etiam diuiduum triangulū per se, hoc est idæa trianguli: sed falsum est secundum, esset enim aliquid prius trianguli idæa, quod tamè esse non potest, cum idæa sit primum cuius similitudine reliqua fiunt, vt explicabitur lib. 2. c. 9. falsum igitur & primum, atque ita erit aliqua magnitudo indiuidua, quam Plato vult esse superficiem. sic Plato mathematica, id est, separata à materia naturali, ad physicam attulit non consentaneè: & ex intellectu & immaterialibus, ad sensum & sensibilia descendit: Aristoteles contrà à sensu & materialibus, ad intellectum & immaterialia ascendit. vt constat ex 8. Phys. & extremo lib. 2. de generat. & interi. Hæc quidem argumentatio Platonis in scriptis operibus non reperitur, fortasse refertur inter dogmata non scripta, quorum meminit 2. c. 4. Phys. Cæterum, triangulum esse indiuiduum duobus modis intelligitur, vel in resolutione demonstrationū.

vel in quantitate. primo modo Aristoteli est indiuiduum. II. c. I. lib. magn. moral. omnes enim de geometricis figuris demonstrationes, ad triangulum reuocantur, & ideo illius demonstratio, elementum aliarum dicitur. altero modo indiuiduum esse non potest, quia ex lineis constat, quæ in infinitum diuiduæ sunt, quare indiuiduum triangulum per se, ut ideam, non ut quantum, fortassis intellexit Plato: sed Arist. quod verbis proprie significatur, reprehendit. Hæc est Platonis argumentatio, ad confirmandas indiuiduas magnitudines, ex alienis deducta: Democriti ex accommodatis & propriis sic potest disponi. Si prius textus, ita illustretur: si magnitudo sit diuidua, & habeat hanc naturam possibilis, siue actu fuerit omniaqua; diuisa, siue non fuerit, satis est, quod si fiat hoc & ponatur actu diuisa, nullum impossibile sequetur, etiam si per medium omne diuidatur, ut nihil superfit diuidendum: quo posito sic concludatur. Si omnis magnitudo semper diuidua est, ponatur actu diuisa (possibili enim posito, nullum sequitur impossibile, quamuis nemo diuidere possit:) at secundum falsum est, ergo & primum: itaq; erit aliqua magnitudo indiuidua, quæ Democritus vocat atomum. Assumptionis confirmatio est, quia si magnitudo sit actu diuisa, aut in ea, quæ sint magnitudines, aut puncta, aut nihil: quæ omnia absurda sunt & impossibilia, nec enim magnitudines esse possunt, quia ponitur magnitudo actu diuisa, & positioni repugnat, superesse magnitudinem diuiduam: neq; etiam puncta, esset enim magnitudo ex indiuiduis punctis composita: & puncta

addita, aut detracta auerent & imminuerent quantum, & sibi ipsis cohererent: quæ omnia 6. physico fieri non posse, demonstratum est. manifestum etiam est, nihilum esse non posse: quia magnitudo ex illo, non esset reuera existens, sed tantum apparet: & ex nihilo nihil fieri posse 4. c. I. Physici, receptum est omnibus physicis principium: quare si nihil horum esse potest: non potest magnitudo poni actu diuisa. sed occurrit etiam obiectioni Democritus, diceret enim aliquis, ex magnitudine actu diuisa nihil superesse nisi ramentum, aut scobs, ut ex sectione marmoris, aut ligni decidere potest, refutatio huius responsionis est, ex eadem fere ratione. aut enim ramentum illud corporeum est, & diuiduum, vel incorporeum & indiuiduum: primum repugnat positioni, quod diuisa sit actu magnitudo, & aliquid illius diuiduum superfit, secundum, cum non possit esse quantum, & indiuiduum, ut ante conclusimus, erit affectio, vel forma indiuidua, ut punctum. sed hoc esse non posse, constat primo, quia nihil aliud esset magnitudo, quam puncta coniuncta, quod refutauimus & esset qualitas & affectus, à subiecto separatus, ut ramentum separatur, vel quantum compositum esset ex qualitatibus, vel affectibus non quantis. Secundo, quia illa puncta nulibi essent, ut esse videmus ramenta, nec etiam potentia, ut partes: cum indiuidua loco contineri non possint, neq; magnitudinis partes sint, neq; se tangere possint: quia tactus vnus, est duorum habentium extrema, puncta verò, cum non sint quanta, nec extrema habere possunt, sed ipsa potius quanti extrema sunt: & quod

4.5. phys. ramentum extrema simul sunt.

quod est in loco, sua extremitate, corporis ambientis extremitatem contingit, punctum autem extremitas est, non tamē extremitatem habet, & ideo diuisio vocatur hīc, & 6. Physico. quia diuisas quanti partes, actu definit. tertio, quia diuisa magnitudo æqualis est omnino, iis in quæ diuisa est, coniunctis, & contrā: sed puncta coniuncta, magnitudini æqualia esse non possunt, cūm ex indiuiduis, magnitudo componi nō possit, in qua æqualitas & inæqualitas propriæ spectantur: nō potest, ergo magnitudo in puncta diuidi. dicuntur verò pūcta, notæ & signa, quia partium distinctio punctis notatur & designatur, vel potentia, cū facta nō est diuisio, vel actu, cū facta est. Quare cū Democritus existimaret, hæc omnia absurda effici, quia magnitudo omnis diuidua ponitur, asseruit esse magnitudines in diuiduas, quas atomos vocauit, & ex his, vt accommodatis principiis, corpora naturalia fieri docuit, consentaneæ quidem, & non logicè, vt Plato conclusit, sed falsò, vt statim constabit.

Text. 9.

Verūm certè & hæc ponentibus, nō minus eueniet impossibile. consideratum autem de his est in aliis. Sed hæc soluere conandum est: quare iterum ab initio repetenda dubitatio est. omne igitur corpus sensibile, diuiduū esse per quodcunq; signum, & indiuiduum, nullū absurdum est: alterum enim potētia, alterum actu inerit. esse autem simul omni ex parte diuiduum potē

tia, impossibile videatur esse. si enim possibile, fiat utiq; nō vt ambo simul sint, actu indiuiduum, & diuisum, sed diuisum per vnumquodq; signum, nihil igitur erit reliquum, & corpus in incorporeum diuisum erit & corruptum: & si rursus fiat, vel ex punctis, vel ex nihilo: at hoc, qui fieri potest? cæterum diuidi inseparabilia, & semper in minores magnitudines, & distantes ac separatas manifestum est. nec sanè per partes diuidēti erit infinita sectio, nec simul concedetur diuisum esse per quodcunq; signum, (impossibile enim) sed quadā tenus. Necessè est igitur inesse indiuiduas magnitudines nō aspectabiles: præsertim si est generatio & interitus, hic quidem segregatione, illa autem cōgregatione. Ratio igitur, quæ cogere videtur, ad ponendas indiuiduas magnitudines hæc est. quòd autem in eo paralogismo, & vbi latet, dicamus. quoniam enim punctus, puncto contiguus nō est, hoc quod dicimus omni ex parte diuiduum, est quatenus magnitudinibus cōueniat, est etiam quatenus minimè. Videtur autem cum hoc positum fuerit, & vbiq; & in omni parte punctum esse, vt necessarium sit diuisam esse

B 5 magnitudi-

Liber primus

magnitudinē in nihilum: in omni enim parte punctum esse: quare, vel ex tactibus, vel ex punctis esse. est autem quatenus illud, omni ex parte conueniat, quod vnum vbiq; est, & omnia vt vnūquodq; plura autem vno nō sunt: non enim deinceps sunt, quare non omni ex parte. si enim per mediū diuidua sit, & per punctum cōtiguum diuidua erit. non enim signum signo, aut punctum pūcto coheret. hoc autem est diuisio & cōpositio. quamobrē est & congregatio & segregatio, sed non in indiuidua, neq; ex indiuiduis, (multa enim absurda efficerentur,) neque sic vt omni ex parte diuisio fiat: (hoc enim eueniret, si pūctus puncto contiguus esset:) sed in parua & minora, & congregatio ex minoribus. **Text. 10.** Ceterum non congregatione & segregatione, simplex & perfecta generatio definita est, eam autem, quæ est in continuo mutationem, alterationem esse. atq; hoc est omnium errorum principium, est enim simplex generatio & interitus non cōgregatione & segregatione, sed cū mutatu fuerit ex hoc in hoc: ii verò opinātur omnē talem mutationem esse alterationem, hoc autem differt. In subiecto enim hoc quidem

est secundum rationem, hoc autem secundum materiam, cū igitur in his mutatio fuerit, generatio erit, vel interitus: quando autem in affectionibus, & secundum accidens alteratio. segregata autem & congregata faciliora, vel difficiliora ad intereundum redduntur. nam si quidem in minores aquulas aqua diuisa fuerit, citius aër oritur, sin autem congregata, tardius, id autē apertius erit infrā. Nunc illud vnū constitutum sit, non posse generationem esse congregationem, qualem quidam asserūt.

¶ Explicatio.

HActenus priorem partem sententiæ confirmauimus, probabilem esse Democriti sententiam: restat posterior probāda, neutram esse verisimilem. ratio est, quia argumenta vtriusque sententiæ falsa sunt, & sententiam nō concludunt: quare sententiæ veræ non sunt argumentorum falsitas ex dissolutione constat. sed argumenta Platonis pro indiuiduis magnitudinibus lib. 3. de cælo refutata sunt, restat refutāda Democriti argumentatio supra conclusa. refutatio est in refellēdo illo firmamento, si est omnis magnitudo diuidua, ponatur actu diuisa. primum quidem, magnitudinē esse diuiduam, non simpliciter intelligitur, sed quocunq; signo & pūcto potentia est diuidua, actu indiuidua. deinde, etiam si potentia sit diuidua, non sequitur actu diuisam, in omnē partem,

De hac diuisione continui. 7. c. 3. phys.

partem constitui posse. esse enim continuum omniquaq; diuiduum, quadam tenus verū est, quadam tenus verum non est: si enim intelligatur (omniquaq;) quod in quauis magnitudinis parte, est punctum potentia, in quo diuisio fieri potest, & omnia puncta sunt eiusdem conditionis (quod est, omnia esse vnūquodque) quia in quauis parte punctum accipi potest, verum erit illud, (omniquaq;) si autem intelligatur, (omniquaq;) quod in omnibus punctis continuata serie, fieri possit diuisio, verum non erit: quia puncta contigua non sunt. atq; ideo licet diuisio fiat in omni puncto, sed nunquā fit in puncto cohærenti, cū cohærente non possint. hoc autem secundo modo accipit Democritus, continuum esse omniquaq; diuiduū, nempe punctis sibi cohærentibus, & ex consequenti videbatur sibi rectè cōcludere, diuisiōnē continui in puncta, & compositionem ex punctis. quod si negetur cohærentia & contactus punctorum, vt negari oportere 6. physico. demonstratū est, nulla absurda Democriti efficiuntur, neq; concludet illius argumentatio esse indiuiduas magnitudines, & atomos, quarum congregatio, sit generatio, secretio sit interitus, mutatio in continuo, idest, mutatio in ordine & situ, cum manent in continuo, sit alteratio. At verò contrā res se habet, cū mutatio ex hoc in hoc, sine congregatione & secretionē, sit generatio & interitus, quatenus in subiecto, idest, substantia composita, aliud sit secundum rationem, nempe forma, vnde præcipue ratio & definitio sumitur, aliud secundū materiā, in quibus sic est mutatio, quod materia vnā formā abiicit,

& alteram excipit, ratione prioris, est interitus, ratione posterioris, generatio, quod si manente & salua substantia in affectionibus & accidentibus sit mutatio, erit alteratio, quæ primo & per se est ad accidētia, quæ sint qualitates tertie speciei, & vno nomine affectiones, vel passionnes dicuntur. hæc sententia de diuiduo omniquaq;, scholasticè dicitur hoc modo apertius. potētia omnis ad actum suæ naturæ cōsentaneum reducitur, vt rei permanentis, ad cōpletum & permanentem rei successiuæ, vt temporis & motus, ad successiuum & non completum. sic dicitur esse hic dies, quia in successione labitur, non quia completus & simul possit esse. huiusmodi est diuisio continui omniquaq;, quia diuisio diuisiōni in infinitum succedit, non quia complera omnibus partibus esse possit, vt intellexit Democrit. cum possit diuisam actu magnitudinem, infinitas secundū successionem diuisiōnes cōsequi. actus itaq; diuisiōnis vt tēporis, est in fieri, non in facto esse, vel in actu potētiæ coniuncto, vt ait 3. phys. Arist.

Ex quibus tandē cōcludit Arist. congregationem & secretionē ad facilem, aut difficilem ortum & interitum, aliquid efficere: vt aqua diuisa in plures partes, facilius in vapores & aëra conuertitur, & putrescit, coniuncta difficilius: non tamen erit generatio illa congregatio, neque interitus erit secretio, vt dictū est, & deinceps apertius ostēdetur. Non igitur negamus, continui diuisiōnem subinde in minores partes fieri, & in corporibus esse cōgregationem & secretionem, vtilem plerunq; ad ortum & interitum: indiuiduas tamen & minimas magnitudines,

nes, quarum congregatio generatio sit, secretio sit ortus, omnino negamus, vt etiam 6. physico. & 3. lib. de celo, & in lib. de lineis insectilibus, ostensum est.

J Disputationes ad cap. II.

Multa à recentioribus latinis de huius capituli sententia disputari solent, quæ breuiter expediemus. primo quidem, an ea quæ apparent, re ipsa, vt apparerent, existant, quia Democritus colores apparere, & non existere asseruit, sed hæc disputatio propria est 4. metaph. c. 5. & 6. si generaliter concipiatur. specialiter autem concepta, vel secundi de anim. vel tertij meteorologici, cum de Iridis coloribus differitur. deinde quæri solet, componaturne continuū ex punctis, quod 6. physico. disputatum est. Tertio, an continuum sit omni quæque diuiduū, vel secundum omne punctum & signū, vt Democritus voluit concludere, quod alibi dicit Arist. in infinitum diuiduum, vel in semper diuidua? responderi potest ex quanti, vel continui distinctione, aut enim sumitur vt quantum mathematicè, vel physicè, vt accidens rei naturalis, formæ accommodatum, primo modo in infinitum diuidi potest, in partes æquales, nõ quantitate, sic enim finiretur diuisio, vt si in decem partes, iis ablati, nihil restabit diuidendum, sed proportione, vt si vnaquæque pars in duo dimidia, quod admonuit 3. physico. Aristor. neque ex his sequitur in essentialiter ordinatis esse infinitam progressionem, quasi totum continuum ex suis partibus essentialiter pendeat: non enim pendet ex il-

lis nisi accidentario quoddam ordine, à materia autem & forma pendet essentialiter: cū plures, aut pauciores partes, maiores, aut minores habere accidentarium sit, diuiduū autem esse in partes, ad rationem quanti pertinet. Altero modo, quantum, quia finita formæ naturalis accidens est, ad eius operationes, partium compositionem, accommodatum, finitum est utroque termino maximo & minimo, tam in viuentibus, quam non viuentibus homogeneis, & heterogeneis. in homogeneis enim etiam finita est vis formæ per se, ex accidenti tamen in infinitum crescere dixit Arist. 2. lib. de anim. c. 4. quatenus ex pluribus additis maiora euadunt, quasi vnitis pluribus indiuiduis, quæ vt ex diuisione constat, per se consistere possunt. itaque ex illis fit vnum imperfectè, & externa additione, vnum tamen per se in quo natura possit consistere, definitum est utroque termino magnitudinis & paruitatis: sic Arist. principio libri de iuent. & 4. lib. de generat. anim. c. 4. insecta animalia, dicuntur esse vnum coagmentatione, quia plura principia habeant, ex quibus plura per diuisionem consistere possunt. Vnde non improbabiler quibusdam videtur, hæc corpora homogenea eundem terminum habere per se magnitudinis & paruitatis: huius quidem quatenus in minori non possunt existere, illius autem, quatenus alterius partis additio, nõ propriè & per se constituit, sed coagmentatione singularium, quæ per se consistere possunt. Sed de his alio loco vberius dictū est. Quarto disputant quidam, præsertim Philop. possit ne quantum, ex non quantis constitui? res enim naturales ex materia

2. meth. tex. 5. in his non est infinita progressio.

teria & forma componuntur, quæ
tamen quantæ non sunt. sed respon-
dendum est ex non quantis quatum
fieri non posse, omne enim quantū,
si fiat accretione in viuentibus, ex
elemento fit quanto, si autem sit rei
viuentis, cum primum gignitur, vel
non viuentis, ex elemētis fieri oportet,
quæ sunt prima corpora quanta,
ipsa vero elementa ex se vicissim,
vt 2. lib. de generat. & inter. demō-
strabitur, quod si ipsam etiam pri-
mam elemēti ex materia & forma
generationem consideres, erit etiā
ex corpore quanto, corpus quatum
elementi: quia nunquam materia &
forma, quantitate & accidentibus
destituuntur, quibus mutatis succe-
dit in eādē materiam alia forma,
quam consequuntur quantitas &
alia accidentia, ratione præceden-
tis præparationis, quæ efficit vt præ-
cedens quantitas inconsequentem,
& propriam formæ inductæ muta-
retur. itaq; materia & forma rei na-
turalis, potentia sunt quantæ, quate-
nus eas propria consequitur quanti-
tas, indiuidua verò pūcta, neq; actu,
neq; potentia quanta sunt, atq; ideo
ex illis, quantū constitui non potest.
Postremò audent etiam quidā dis-
putare, fieri ne possit aliqua ratio-
ne, vt atomi Democriti sint princi-
pia rerum naturalium, quasi nō es-
set ab Arist. exactè cōtra omnes ve-
teres physicos disputatum, de prin-
cipiis rerū naturalium, primo phy-
sico. sed respōderi potest principia
rei naturalis, atomos esse nō posse.
ex principiis enim perse fit rei natu-
ralis substantia: (cum sit vna substā-
tia per se) ex atomis autem per se,
vna substantia fieri non potest: (quia
vnum per se fit ex duobus, quorum
alterum sit potentia ad actum sub-

stantialem, alterū sit ipsemet actus,
vt ostendit Arist. primo & secundo
8. metaph. atomi autem sunt per se
actu existentes, quarum proinde cō-
iunctio, constituet vnum ex accidē-
ti, & non per se.) atomi igitur prin-
cipia rei naturalis esse non possunt.

CAP. III.

HIS autem definitis, principiò considerā-
dum est, vtrum ali-
quid sit, quod simpliciter ge-
neretur, & intereat: an pro-
priè quidem nihil, semper au-
tem ex aliquo, & aliquid. dico
autem, vt ex egro valens, & ex
valente ægrum, aut paruū ex
magno, & magnum ex paruo,
eodemq; modo cetera omnia.
si enim simpliciter generatio
erit, fiet simpliciter ex nō en-
te. itaq; verū fuerit dicere in-
esse quibusdam ipsum nō ens,
aliqua enim generatio erit ex
non ente aliquo, vt ex non al-
bo, vel nō pulchro: generatio
verò simplex ex non ente sim-
pliciter. ipsum autem simplici-
ter, vel primum significat secū-
dum vnamquāq; categoriā
entis, vel ipsum met vniuersa-
le, & omnia continens. si quidē
igitur primum generatio sub-
stantiæ erit ex non substantia:
cui autem nō inest substantia,
neq; hoc: manifestū quod ne-
que aliarum categoriarū vlla,
verbi

Text. II.

Libër primus

verbi causa, nec quale, nec quantum, neque vbi. separabiles enim essent affectiones à substantiis. sin autem, nõ ens, vniuersè accipitur, erit omniũ vniuersalis negatio: & ideò ex nihilo necesse erit fieri, quod gignitur. de his quidè in aliis sermonibus dubitatum est, & pluribus definitum: breuiter autem nunc dicendum est, modo quodam ex nõ ente simpliciter res fieri, alio autem modo, semper ex ente. Necesse est enim, cũ ens dicatur vtroque modo, præexistere illud, quod est potestate ens, actu autem non ens. sed quod, his etiam definitis admirabilem dubitationem habet, iterũ retrahendum est, quomodo sit generatio simplex, siue ex ente potètia sit, siue aliter quocunque modo. **Text. 12.** Quarit enim aliquis, an sit generatio substantiæ, & huius, & non talis, aut tãti, aut vbi: eodem autè modo & de interitu. si enim quid generatur, manifestum est, quod erit quædam substantia potestate, non autem actu, ex qua generatio existet, & inquam necesse est mutari, quod interit. Vnũ ergo huic inerit actu, aliquod ex aliis? dico autè hoc modo, vtrum, quod potestate tantum est hoc, & ens, simpliciter autè, neque hoc, neque

ens, erit quantum, vel quale, vel vbi. Nã si nihil, sed omnia potestate, sequetur & hoc pacto non ens esse separabile: illudq; præterea, quod primi philosophi maximè reformidarunt, ex nihilo generationem esse. sin autè hoc aliquid quidè esse, & substantiam, non conueniet: erunt. vt dixi, affectiones separabiles à substantiis. De his igitur, quoad fieri potest, exquirendum est, & quanam causa sit, cur generatio semper sit, tum simplex, tũ quæ secundum partem. **Text. 13.** Cum autem vna causa sit, vnde est principium motus, altera, materia, de hac ipsa agendum est. de illa enim dictum est antea, in sermonibus de motu: quod hoc quidem semper immobile est, illud autem semper motum. ex quibus, de immobili quidem principio per tractare, philosophiæ est: de altero verò, quod reliqua mouet, quia ipsum continenter mouetur, posterius statuendum est, quæ nam causa sit eorum, quæ singularia dicuntur. **Text. 14.** Nunc autem eam, quæ in specie materiæ ponitur, causam prosequamur: propter quam generatio & interitus nunquam deserunt naturam. fortassis enim si hoc perspicium fiat, illud etiam simul erit, de quomodo dubitauimus,

Text. 13.

Text. 14.

Text. 15.

Text. 16. uimus, quid de simplici generatione & interitu asserendum sit. Habet autem iustam dubitationem, ecquid causæ sit, cur generatio perpetuetur, si quidem, quod interit, ab in non ens: non ens autem nihil est. neque enim quid, neque quale, neque quatum, neque ubi, ipsum non ens. si ergo semper aliquod entium recedit, cur non iam pridem consumptum est, & mane redditum ipsum uniuersum? si quidem finitum est, id ex quo fit unumquodque eorum, quæ generantur. neque enim ideo non deficit, quod infinitum sit, id ex quo fit, cum hoc sit impossibile. actu enim nullum est infinitum, potentia autem quoad diuisionem: & ideo oportebat hanc solam esse, quæ non deficeret, eo quod semper aliquid minus fieret: nunc autem id non videmus.

Text. 17. An igitur, quia unius interitus, sit alterius generatio, & generatio unius, alterius interitus, nunquam deficere mutationem necesse est. quod igitur generatio & interitus pariter omnium entium sit, hanc putandum est, veram causam esse.

Capitis tertij explicatio.

Contra veteres physicos, de principiis generationis & interitus disputatum est, & ostensum est, nihil exactum ab illis traditum esse, neque de generationis & alterationis distinctione, sed tantum generationem esse quædam congregationem, quare ab initio Arist. de his omnibus disputationem aggreditur, quasi nihil à veteribus firmum acceperimus. duo autem differuntur c. 3. an sit generatio simplex, vel omnis sit motus & alteratio quædam: quæ nam sit causa perpetuæ generationis & interitus: ex quibus, quædam cõsecraria, aliis dubitationibus explicandis accommodata, colligentur.

Ad primam quæstionem sit ne simplex generatio, an omnis sit quædam, est hæc ratio dubitandi. si esset generatio simplex, fieri posset ens simpliciter, ex non ente simpliciter: sed fieri non potest: non est ergo generatio simplex. propositionis ratio est, quia omnis mutatio, ex termino ad quem summit naturam & speciem, quare mutatio simplex erit entis simpliciter, & cum sit inter opposita 5. physico. c. 1. erit ex non ente simpliciter: cum termini mutationis sint contradictorij. assumptio probatur: quia ut est duplex usus entis simpliciter, vel uniuersaliter, quicquid est sine accidens, siue substantia, vel specialiter, quod proprie & per se est, ut substantia: sic etiam non ens simpliciter erit nihil, quod est negatio primi, vel non substantia, quod est negatio secundi, ex neutro autem non ente simpliciter aliquid fieri: non ex nihilo, ut ostensum est 4. c. 1. physico. non etiam ex non substantia, quia ablata substantia,

nihil

Libri primus

nihil aliud remanere potest, ut dictum est in categoria substantiæ, atque; ita fieri ex non substantia esset fieri ex nihilo, quod si ablata substantia, aliquid remanet, esset accidens à substantia separatum, quod naturaliter fieri non posse constat.

Quod si respondeas breuiter, quod copiosius primo physico explicatum est, fieri ex ente simpliciter, quodammodo, & ex non ente simpliciter alio modo, nempe ex ente potentia, & non ente actu illud quod fit: admirabilis statim dubitatio commouetur, an sit solius substantiæ, an aliarum etiam rerum generatio, si enim solius substantiæ fieri ex non ente actu, esset fieri ex non substantia, quod si hæc non sit, neque; vllum accidens esse poterit, aut erit separatum sine substantia, quod naturaliter esse non posse dictum est: atque; ideo fieri ex non ente esset ex nihilo fieri, quod veteres physici semper reformidauerunt, quia agens naturale non posset efficere, aut immutare, nisi subiectam & præexistentem materiam. quamuis igitur illa responsio admittatur, non dum explicata est illa dubitatio prior, an sit aliqua generatio simplex, sed colligere possumus ex sententia Arist. materiam primam accidentis subiectum proprium esse non posse. si enim fateretur Aristoteles semper manere materiam, quod sit ingenita: & tamen concludit, ablata substantia, aut nullum accidens remanere posse, aut remanere sine subiecto, id certe videtur asserere, quasi materia prima subiectum illius esse non possit, quamuis autem hic nihil concludat definite Arist. hæc tamen deductio illius principii consentanea est, ut c. 4. apertius explicabitur. hæc tamen fuit ratio dubitandi

ad priorem quaestionem. deinde sunt ad posteriorem quaestionem alia duæ rationes dubitandi, an sit perpetua generatio. prius tamen quaestionem distinguit, sunt enim ex sententia Arist. mundum constituentis æternum, ut constitit 1. c. 8. phys. duæ generationis æternæ & interitus causæ, vna efficiens & mouens, vel immobilis & prima, vel quæ mouet & mouetur, illa æternitatis causa est, hæc vicissitudinis generationis & interitus, ut ostensum est. 6. c. 8. phys. & ostendetur. c. 10. lib. huius 2. sed causam mouentem perpetuæ generationis hic non quaerimus, sed materiam, an in ea insit aliqua vis, ut generationis & interitus perpetua sit vicissitudo. & non esse hanc vim in materia rerum naturalium duabus rationibus dubitandi concludit. prior sit.

Si qua intereunt desinunt in non ens, generatio non est perpetua (hæc enim via, qua itur ad non ens, magis est accommodata ad res omnes abolendas, quam ad conseruandam continentem & perpetuam earum generationem.) sed primum verum est: (quia interitus est entis in non ens mutatio) verum igitur secundum, quod perpetua non sit corruptio & generatio. Posterior ratio sic potest concludi. si generatio esset perpetua, principia essent infinita, ut sufficerent ad infinitam & perpetuam rerum generationem: (sic veteres constituerunt infinita principia, 4. c. 1. phys. & 7. c. 1. metaph. ut generationi perpetuæ sufficerent.) sed non sunt infinita principia, ut eodem c. 4. probatum est, & nullum esse infinitum nisi potentia c. 7. 3. phys. non est igitur generatio perpetua.

At dicat aliquis, quamuis principia actu

actu infinita non sint, sunt tamē potentia, ideoq; sufficiunt ad perpetuam & infinitam generationem: vt est continuum potentia infinitū, & tamen eius diuisio finire potest, vt in fine capitis secūdi explicauimus. Sed respondet Aristot. neque hac ratione dissolui dubitationem. Cum enim aliquid sit ab illa materia & principio potentia finito, vel detrahitur aliqua pars æqualis quātitate vel proportione: cū his modis cōtinuum quantum diuidi possit, vt explicauimus in disputationibus capitis secūdi, & finitum & infinitum sint affectiones per se quāti, 3. cap. 1. phys. Si pars quantitate æqualis consumetur tandē principium, & non erit perpetua generatio, si pars proportione æqualis, ea indies erit minor, & ex consequenti quæ generantur, in dies minora euadent, quod tamen plerūque contra experimur, cum euadant maiora. Quare ad retinendam continentem & perpetuam rerum generationem & interitum, non satis est constituere materiam, quæ sit principium potentia & diuisione infinitum.

Haecenus de vtraque quaestione dubitatum est, deinceps vtraque dissoluitur & explicatur, sed prius posterior, nempe quæ nam sit causa perpetuæ generationis, & interitus. responsio est, ideo perpetua est generationis & interitus vicissitudo, quod generatio vnius sit alterius interitus, & contrā: vt cum aqua interit, fit aer, & contrā, hoc est, materia semper formæ alicui coniuncta est, per quam actu est, & ea expulsa actione contrariorum, excipit aliam, neque potest sine forma consistere: abiectio prioris est

interitus, receptio posterioris est generatio: atque ita ex mutua contrariorum pugna, generationem vnius alterius interitus consequitur, & contrā. Vnde dissolues rationes dubitandi, neq; enim quod corrumpitur, ab in non ens omnino, & nihilum, sed succedente alio ente aliud interit: & intelligitur, fieri omnia ex ente potentia, & nō ente actu, quia materia prima quæ genito & corrupto eadem subiicitur, habet potentiam ad formam aliā excipiendam, & cum ad illam mutatur, habet aliā formam, per quā actu est: ita per se sunt omnia ex ente potentia, cui accidit, vt sit per aliam formam actu ens, vt primo physico explicatū est. Prior enim forma causa non est, cur posterior oriatur, sed fulcit materiam, quæ posteriorem perse excipit, quare ex materia vt est potentia, per se fit generatio, ex accidēti, vt est actu: sic explicata est posterior dubitatio.

ECquid autē causæ sit, cur Text. 18.
hæc quidem simpliciter fieri dicantur, & interire, illa autem non simpliciter, rursus considerandum est: si quidē pariter est generatio quidem huius, interitus autem illius: & interitus quidem huius, generatio autē illius. Hoc enim quandam rationem inquirit. Dicimus enim, interit nūc simpliciter, & non tantum hoc, & hæc quidem generatio simpliciter, hic autē interitus. hoc autem fit quidem aliquid, nō autem simpliciter. Dicimus

C enim

enim addiscentem fieri quidē scientem, non autem simpliciter fieri: quemadmodum igitur sæpè distinguimus, & dicimus, hæc quidem significare hoc aliquid, illa autem minime, hinc nascitur quod in questione positum est. Interest enim in quæ mutetur quod mutatur: quemadmodum forte ipsa quidem ad ignem via, generatio simplex, interitus autem alicuius, ut terræ: generatio autem terræ, generatio quædam, non autem simpliciter generatio, interitus autē simpliciter, ut ignis. Quemadmodum Parmenides ait, duo esse affirmās, vnum ens, alterum non ens, ignem & terram. Nihil autem refert, siue hoc, siue alia huiusmodi ponamus, modum enim quærimus, non subiectum: via igitur ad non ens simpliciter interitus simplex, quæ autem ad ens simpliciter, generatio simplex. quibus itaque definitum sit, siue igni & terræ, siue aliis quibusdam, horum alterum erit quidem ens, alterum non ens. Hic igitur vnus modus est, quo aliquid simpliciter fieri, & interire differt ab eo quod non simpliciter. Alius autem ex materia qualis illa fuerit: cuius enim differentia magis hoc aliquid si-

gnificant, magis substantia: eius verò priuationem, non ens: ut ipsum calidum prædicamentum quoddam & species, frigus autem priuatio: differunt autem terra & ignis talibus etiam differentiis: multitudini autem magis differre videntur sensibili & insensibili: cum enim in materiam sensibile mutatum fuerit, generari dicunt. Cum autem in Text. 19 eam quæ non appareat, interire: ipsum enim ens, & non ens, eo quod sentiatur, aut non sentiatur definiunt: ut ipsum scibile, ens esse, non scibile, non ens. Sensus enim scientiæ facultatem habet. Ut igitur ipsi sese viuere, & esse ideo putant, quod sentiunt, vel possunt, sic & res, veritatem quodammodo considerantes, hoc autem non verè asserentes: ac fit ut aliter ad opinionem, aliter ad veritatem, aliquid simpliciter fiat, aut intereat. Spiritus enim & aer ad sensum minus est, & ideo quæ intereunt, quod in hæc ipsa mutantur, interire simpliciter dicunt, igni autem cum in tangibile & terram mutata fuerint: ad veritatem autem hæc magis hoc aliquid, & species quam terra. Cur igitur generatio Text. 20. quidem simplex, interitus sit alicuius,

alicuius: interitus autem simplex, alicuius generatio, causa exposita est: quod enim materia differt, vel quod substantia est, vel quod non est, vel quod illa quidem magis, hæc autem minus, vel quod materia ex qua & in quâ, hæc quidem magis sensibilis, illa autem minus: cur autem hæc quidem simpliciter gigni dicantur, illa autem, quiddam duntaxat, in generatione non mutua, quo nunc diximus modo. Nunc enim eatenus definimus, cur cum omnis generatio sit interitus alterius, & omnis interitus sit generatio alterius cuiusdam, non similiter tamen iis quæ in se vicissim mutantur, attribuamus gigni & interire: quod autem posterius dictum est, non hoc inquit, sed cur discens, non dicitur simpliciter fieri, sed fieri sciens, qui vero nascitur, fieri dicitur? hæc autem categoriis definita sunt, alia enim hoc aliquid significant, alia tale, alia quantum: quæcunque igitur substantiâ non significant, simpliciter fieri non dicuntur, sed quiddam: ac nihilominus tamen in omnibus pariter generatio dicitur, secundum ea quæ in altero ordine sunt, ut in substantia quidem si ignis, non

si terra, in quali autem si sciens, sed non si insciens. Cur igitur alia simpliciter fiant, alia autem non, & vniuersè, & in substantiis ipsis dictum est: & cur, ut generatio continenter perduret, causa sit ut materia, ipsum subiectum, quoniam in contraria mutari potest, & in substantiis generatio huius est semper illius interitus, & huius interitus illius generatio. At verò nec dubitandum est, cur generatio semper fiat, corruptis quibusdâ. Nam ut interire simpliciter asserunt, cum ad insensibile & non ens peruenit, sic ex non ente generari, cum ex insensibili, siue igitur subiiciatur aliquid, siue non ex non ente fit: idcirco pariter fit ex non ente, & interit in non ens: merito igitur non deficit: generatio enim ipsa interitus est non entis, & interitus ipse generatio non entis. Sed quærat aliquis, hoc quidem non ens simpliciter fit ne alterum, contrariorum, ut terra & graue non ens, ignis autem & leue sit ens, an fecus: sed terra etiam sit ens non ens verò sit materia terræ, & ignis similiter: & nunquid diuersa vtriusque materies? an minime ex se vicissim fierent, neque ex contrariis?

Text. 21.

Text. 22.

his enim contraria in sunt, igni, terræ, aquæ, aëri. An est quidem quatenus eadem, est autē quatenus altera: ipsum enim quod subiicitur idē est, esse autem non est idem. Sed de his hætenus sit dictum.

Explicatio.

PRIOR autem, an sit generatio simplex, ratione quadam & consideratione, vel distinctione indiget: Primo, quia si omnium pariter & ex æquo, vicissitudo est generationis & interitus, cur aliud simpliciter, aliud vero non simpliciter, sed quodam modo fieri dicitur? quæ enim æqualem habent vicissitudinem, eodē sane modo generari, vel simpliciter, vel non simpliciter dicenda sunt. Secundo, quia communis loquendi consuetudo, cui plurimum deferre oportet, quædam dicit simpliciter fieri, ut hominem, plantam: quædam non simpliciter, sed quodam modo, siue cum additione, ut addiscentem disciplinas, hominem doctum, non simpliciter hominem fieri.

Responsio Aristotelis ad priorē dubitationem bipartita est: prior pars est in his tantum, quæ vicissim oriuntur & intereunt, hoc est substantiis, quarum perpetuam esse vicissitudinem generationis & interitus ostensum est: posterior pars est utilis & communis omnium entium, siue sint substantiæ, siue accidentia. Vtriusque firmamentum inquit Aristot. esse, quædam esse quæ hoc aliquid, quædam quæ hoc aliquid non significant hoc aliquid,

quamvis aliàs Aristoteli sit substantia singularis, hic tamen dicitur quod absolute & simpliciter dicitur ens. Itaque si exacte distinxeris, quæ simpliciter sunt entia, ab his quæ non sunt entia simpliciter, exacte etiam priorē dubitationem dissolues. Entis enim simpliciter, simplex, entis non simpliciter sed quodam modo, quædam etiam erit generatio, vel quodam modo, vel secundum quid, ut scholasticè dicitur. Vnde, si ea distinctio entis simpliciter, & non simpliciter, in substantiis, quarum est mutua generatio & interitus, valet, & similiter in substantiis & accidentibus, in utrisque etiam valebit simplicis & cuiusdam generationis distinctio. Hoc est Aristotelicæ responsionis bipartite, firmamentum: sed prior pars responsionis tres rationes comprehendit distinguendi simplicem generationem, à quadam. Prima veteribus etiam Philosophis cōmuni ex termino ad quæ, si enim mutatio sit entis simpliciter, ut ignis erit generatio simplex, si non entis simpliciter, ut terræ, erit generatio quædam. Exempla ex sententia Parmenidis proposita sunt, qui in libro, quem accommodate ad hominum opinionem scripsit, duo rerum intra, terram & ignem, constituit, ex quibus illud non ens, hoc appellat ens simpliciter. Nihil autem refert, inquit Aristot. hæc sint vera exempla, an non, cum re vera, utrumque sit ens simpliciter, quia substantia est, modum enim distinctionis ex termino, qui sit ens simpliciter, vel non sit quærimus, non autem res ipsas nunc expendimus. Secunda ratio distinctionis sumitur ex quali-

qualitate materiae id est ex differētia qua determinatur materia, differentia enim, qualitas dicitur: cum enim ex forma & differentia proueniat, substantiam esse substantiam perfectiorem, mutatio ad perfectiorem substantiam, simplex, ad imperfectiorem, quodam modo dicitur. Solet autem Aristot. imperfectum appellare priuationem, quamuis sit natura verè consistens, & perfectum, hoc aliquid & simpliciter ens, vt calidum vocat ens, frigidum priuationem, quia cum est in subiecto, efficit vt perfectiori careat, sicuti priuatione, subiectum caret sui perfectione: cum igitur comparantur substantiae, viuentis generatio, erit simplex, non viuentis erit quaedam, quia viuentia praestant non viuentibus: & interuentia, perfectiorum erit simplex, imperfectiorum quaedam generatio. Hi duo modi, distinguendi simplicem, à non simplici generatione, philosophici sunt. Tertius autē vulgaris est & popularis: rei enim sensibilis generatio, dicitur simplex: rei non sensibilis dicitur quaedam, vt terrae generatio simplex, ignis & aëris quaedam dicitur, vnde omnino diuersa est haec tertia distinctionis ratio, à prima: in illa enim ignis generatio est simplex, in hac vero est quaedam similiter terrae primo modo, est quaedam, tertio modo est simplex generatio. Haec est prior pars responsionis, posterior communis est omnium entium, substantiae & accidentis: entis enim simpliciter, id est substantiae generatio, simplex est accidentium quaedam, & quodam modo, omnis enim mutatio ex termino ad quem, nomen & speciem de-

sumit, i. cap. 5. phisici: ergo simplex generatio ex ente simpliciter, est autem substantia ens simpliciter, accidens quodam modo, & per aliud, nempe substantiam: erit ergo generatio substantiae, simplex & absoluta, accidentis verò erit quaedam & quodam modo. Explicauimus igitur, quae in his, quae vicissim oriuntur & intereunt, sit generatio simplex, & quaedam, quae sit in his quae non vicissim, hoc est tamen in substantiis per se, quae in substantiis & accidentibus coniuncte, prior pars responsionis, valet in substantiis, siue ex sententia philosophorum, siue vulgi: posterior in substantiis & accidentibus valet: constitit etiam causa mutuae generationis & interitus, siue ex insensibili fiat sensibile, vt vulgus existimauit in tertio modo distinctionis, siue absolute, ex non ente ens simpliciter, vt Philosophi. An verò his mutationibus aliquid subiiciatur, non definit, sed statim definitur. Ex his tandem colliguntur tria coniectaria, quibus explicari dicit tres dubitationes, cur semper oriatur aliquid aliis corruptis, quod nam sit illud non ens simpliciter, ex quo ens simpliciter fit, in generatione simplici, an sit eadem materia communis vtrique termino mutationis. Primum coniectarium materiae primae natura est sufficiens causa perpetui ortus & interitus: quia ex se apta est omnibus formis excipiendis, & sine aliqua consistere non potest, & ex consequenti, cum vnam expellit agens contrarium, excipit alteram & illius expulsio est interitus, huius admissio est ortus, quare materiae huiusmodi natura, & ad for-

Liber primus

mas aptitudo & propensio, causa est sufficiens perpetuæ generationis & interitus. Secundum consecrariū, hæc materia prima, est subiectum generationis & interitus, in his enim fit à non ente in ens, & contra mutatio: materia autem est non ens simpliciter, illud nempe quod fit, & ideo ens potētia, & actu per aliam formam, quæ expellitur, & ideo ex hac materia fieri aliquid, est ex non ente actu, sed ente potentia, fieri simpliciter substantiam: atque inter non ens simpliciter, quod est nihil, & ens simpliciter, inuenta est ab Aristotele materia prima, & à Platone prius, quæ esset non ens actu & ens potentia, atque ita quodam modo media inter utrumque, ut i. physico. explicatum est. Tertium consecrarium, eadem materia reipsa, sed ratione diuersa, contrariis & repugnantibus formis subiicitur: quia contrariis commune subiectum est, de cuius possessione decertant, & alia ratione & dispositione vni, alia alteri subiicitur. Vnde ex mutatione formarū circa idem subiectū, necessario est inuenta materia prima: alioquin ex nihilo esset generatio naturalis.

Hæc de sententia & disputatione Aristor. in qua tria sunt nobis exactius explicanda, primum illa sententia, generatio vnius est interitus, alterius & contra, vera est in substantiis: non ita tamē ut vna mutatio sit per se terminus alterius, neque quod genita sint corruptis æqualia, & contra: sed quod vna alteram consequitur necessaria quadam cōiunctione. Ratio primi, quia pleraque accidentia, ut lumen, scientia, species sensibilis & intelli-

bilis, fiunt in propriis subiectis, sine vllius interitu, quum in subiecto tantum sit illorum priuatio, sine contrario. Ratio secundi, quia secundo physico. ostensum est, neque motus, neque mutationis alterum motum, aut mutationem terminum per se esse posse. Ratio tertij, quia plerumque corruptis quatuor elementis, mistum generatur, & ex vno misto quatuor elementa fiunt. Quare illa sententia generatio vnius est interitus alterius, non est formaliter intelligenda, sicuti neque illa, eclipsis lunæ est terræ interiectio, cum eclipsis sit formaliter priuatio, interiectio verò terræ sit positiuū quoddam: sed est illa sententia vera, secundum consecutionem, ut interitum generatio consequatur, & contra, quod erat proposito consentaneum, cum hæc consecutio, perpetuam vicissitudinem generationis & interitus efficiat, cuius ratio ad textum Aristotelis proposita est. Deinde aduerte, de quatuor illis generationis simplicis & cuiusdā distinctionibus, primam & tertiam esse falsas, primam quidem, quia facit aliquam substantiam, non ens simpliciter, ut terram ex sententia Parmenidis, tertiam, quia popularis est, & sensu discernit substantias, cum tamen substantia non sit sensibilis per se: secundam verò & quartam, veras esse distinctiones, quia secunda ducitur ex substantiarum comparatione, in quibus constat, ex differentiis, alias esse aliis perfectiores, licet nulla recipiat magis & minus, ut qualitas quæ intenditur, & remittitur. Illa vero perfectior differentia, ex immaterialitate, & operatione colli-

ligi-

ligitur propriè. Quarta verò distinctio, ex distinctione entis, in id quod simpliciter & per se dicitur, & quod non per se dicitur, desumenda est: quam distinctionem valde physicam esse, & substantiam ab accidenti distinguere, constat: sed omnium mutationum ad ens quoddam id est accidens, consensus est in subiecto, quod est substantia composita, dissensus est in termino ad quem, nam quantitas est accretionis & decretionis, ubi est lationis qualitas tertiæ speciei, est per se primo: Alterationis, & ratione huius primæ fit ad alias posteriores qualitates mutatio, præterquam ad naturalem potentiam siue proprietatem, & ad formam & figuram, ad quas nulla est mutatio, quia generatam substantiam naturaliter, sine noua mutatione consecuntur, & quæ causa est efficiens formæ, est omnium consequentium primogenitam substantiam, causa eadem generatione substantiæ: habituum verò productio, plerumque retinet nomē generationis cuiusdam, quia propriè motus non est, & ideo neque alteratio, vt 7. Physico. explicatum est. Denique ex his colliges motus & mutationis propriè distinctionem ex subiecto desumi, quod illius sit substantia composita, huius materia prima, vt explicatum est 2. cap. 5. Physici, & cap. 4. explicabitur.

CAP. IIII.

Text. 23.

DE generatione & alteratione dicamus, quod differant: Afferimus

enim has mutationes inter se diuersas esse. quoniam igitur quiddam est, quod subiectum est, & alterum ipsa affectio, quæ de subiecto nata est dici, & vtriusque horum mutatio est, alteratio quidem est, cum ipso sensibili subiecto manente, mutatum fuerit in suis affectibus, qui vel contrarij sint, vel medij: vt corpus idem manens bene valet, & rursus agrotat, & æs idem remanens, modo rotundum est, modo angulosum: cum autem totum mutatum fuerit, nullo sensibili manente eodem vt subiecto, sed vt ex omni generatione sanguis, vel ex aqua aer, vel ex omni aere aqua, generatio vnus tunc est, & alterius interius. Præsertim si mutatio

Text. 24.

ex insensibili fiat in id, quod sensibile sit, vel tactu, vel omnibus sensibus, vt cum aqua genita est, vel corrupta in aerem. Aer enim planè insensibile quidam: quod si qua in his ex contrarietate affectio, eadem manserit in genito & corrupto, vt cum ex aere aqua, si ambo perspicua vel frigida, non oportet huius affectionem esse, alterum in quod mutatur, alioquin alteratio erit: veluti cum musicus homo corruptus est, & factus est immusicus, ipse autem ho

C 4 mo

mo manet idem. Si ergo musica, & priuatio musicæ, non erat huius affectio per se, huius quidem generatio esset, alterius esset interitus: nunc autem hæc affectio manentis est: quamobrem hæc quidem hominis affectiones, hominis autem musici, & hominis immusici, generatio & interitus: quare alteratio talia sūt. Cum igitur secundū quantū mutatio cōtrarietatis fuerit, accretio & decretio, cū secundum locum, latio: cum secundum affectionem & quale, alteratio: cum verò nihil manerit, cuius alterum sit affectio vel accidens omnino generatio, vel interitus. Est autem materia maxime quidē ac propriæ, quod est generationis & interitus susceptiuum, quodam autem modo, & quod aliis mutationibus subiicitur: eo quod omnia subiecta susceptiua sunt contrarietatum quarundam: de generatione igitur & interitu vtrum sit nec ne, & quomodo sit, & de alteratione, hoc pacto constitutum sit.

J Capitis quarti. explicatio.

Generationem simplicem esse ostensum est, refutatis argumentis quæ eam tollere vidētur, sic enim

de subiecto & principiis *ελεγκτικῶς* sed arguendo in scientiis disputari potest, 4. Metaphys. cap. 4. nunc ea distinguitur prima parte huius capitis, ab alteratione, altera verò occurrit duabus dubitationibus. Distinctio verò definitione fit: est enim alteratio, mutatio ad extremam vel mediam affectionem, subiecto sensibili manente eodem. Generatio autem, est mutatio totius, nullo sensibili manente eodem, vt subiecto: vt ex sententia vulgi, sensu substantias discernentis, vt cap. 3. dictum est, si aer, quod sensu plerumque non percipitur, in aquam muretur, sit generatio, si rigeat, sit alteratio. Explicatio est, est quoddam subiectū per se, suapte vi subsistens, nempe substantia composita: est præterea affectio, quæ de subiecto dicitur id est in hæret subiecto, (sic enim plerumque, dici de, vsurpatur, aliter quam in dialectica, simp. 2. phys. com. 3. Alexand. 1. metaph. com. 63. Amon. cap. de verbo) cū igitur totum illud subiectum imitatum fuerit, nempe quia amittit formam, aqua habet naturam & speciem, manente sola materia prima, generatio est: cum manet substantia composita, & ab vna affectione in alterā immutatur, vel extremā vel mediam, vt 1. c. 5. physici explicatū est, alteratio est. Vnde in exemplis Aristot. (omne) pro toto vsurpatur, vt plerumque vsurpari dicit.

Subiectū sensibile dicitur, substantia cōposita, vt distinguatur à materia prima, quæ per se in sensibilibus est, sed mutatione formarum intellectū cognoscitur.

Subiectū mutationis materia prima, sed motus, substantia cōposita 2. cap. 5. phys.

dicit 5. metap. vt intelligatur totius in totum mutatio, quæ generatio dicitur. In altera p. cap. est prima dubitatio, cum ex aqua fit aër, si vtrumque perspicuum & frigidum ponatur, manet idem sensibile, perspicuum & frigidum, erit ergo alteratio, & non generatio, vt dictum est. Responsio est, nõ manet illud sensibile, vt subiectum affectionis, in quã dicitur facta mutatio, quod tamen est necessarium, vt sit alteratio, in qua manet idem subiectum sensibile sub vtroque termino: an vero eadem qualitas numero vel specie in genito, quæ fuit in corrupto, non definit, quia sine eo poterat constare responsio, sed in disputatione, explicabitur à nobis: verbi gratia, si musica & immusica, nõ essent affectiones manentis subiecti, sed ipsa subiecta, mutatio in illis, esset generatio & interitus, sed quia manentis subiecti affectiones sunt, est in illis alteratio. Secunda dubitatio sit ne omnis manentis subiecti mutatio alteratio? respondet non esse sed distingui ex termino, quantitate, loco, affectione & quali, id est qualitate tertie speciei. In quibus substantia composita, est materia & subiectum quodam modo, quatenus contrariis & repugnantibus subiicitur, quæ est subiecti proprietas: materia autem proprie & per se primo, est primum subiectum mutationis, quia per se ipsam subiicitur & primo, alia verò per ipsam.

Disputationes quatuor ad tertium & quartum caput.

AD exactiorem intelligentiam, eorum quæ Aristoteles c. 3. & 4. differuit, quatuor sunt nobis

differenda: quod nõ sit accidentis subiectum, vtrum vna tantum rei naturalis forma substantialis: an fiat interitu ad materiam primam resolutio, an materia sit causa perpetuæ generationis, & interitus rerum naturalium: in his disputationibus hæc erit via & ratio vt primum in omnibus nostra confirmemus, deinde aliena refutemus, poteratis dissidentium sententiarum argumentis & refutatis.

Sit ergo prima quæstio, vtrum substantia composita, sit accidentis subiectum, vel potius materia prima? ad eam respondet hæc conclusio: substantia composita est primum, proprium & accommodatum, & immediatum accidentis subiectum, non autem materia prima, explicatio est: licet materia prima, quia primum subiectum, sit omnium formarum tam substantiæ quæ accidentis susceptiva, mediate vel immediate: tamen composita ex materia & forma substantia, immediate accidentis est susceptiva sicuti materia prima forme substantialis. Ratio prima, quæ huius sententiæ firmamentum est: quod habet per se primo esse simpliciter, est immediatum accidentis subiectum: sed composita substantia, habet per se primo huiusmodi esse, nõ materia prima: ergo substantia composita, est immediatum accidentis subiectum. Propositio ostenditur, quia natura & generatione, primum est in vnoquoque, esse simpliciter, & per se quæ esse per aliud, cum illud sit huius fundamentum: assumptio probatur, quia materia prima, cum suapte natura sit potentia, ad actum substantialem, à quo ipsum esse deriuatur, non potest habere primo esse simpliciter ex se, sed habet ex forme conjunctione, quare cum prius natura

Quæstio prima de subiecto accidentis, an materia prima?

Ex Philop. Ægidio, Flaminio, eadẽ est dubitatio in omnibus elementis symbolis & cognatis,

coniuncta sit, quàm habeat esse simpliciter & primum, quia ex coniuncta forma illud habet, necesse est ipsum esse simpliciter prius esse in substantia composita: cum autem hoc ipsum prius existens, consequatur esse accidentarium, quia est in alio, erit substantia composita immediatum accidētis susceptivum. Vis huius rationis posita est in eo, quod esse simpliciter & per se, quod est substantiæ, & prius natura, dignitate & generatione in eodem subiecto, quam esse accidentariū & tale, vt multis ostenditur septimo metaphysico: illud autem esse simpliciter est à forma materiæ cōiuncta in rebus naturalibus: quare prius natura est substantia composita, cuius hoc esse, quam accidens recipi possit: & ex consequenti, hæc substantia composita est immediatum accidētis subiectum. Dixi autem, prius recipi esse simpliciter in substantia composita, quàm in materia prima, quia hic non loquimur de forma rationali, vt per se prius natura subsistit, quam compositum, sed de comparatione materiæ primæ & substantiæ compositæ in accipiendo esse simpliciter, & asserimus, prius natura accipi à substantia composita, quam à materia prima. Dixi præterea, in eodē subiecto prius natura & generatione recipi esse simpliciter, quam esse tale, quia absolutè & vniuersaliter, saltem in genere causæ materialis, prius esse tale recipitur in aliquo, cum præparatur & disponitur ad formam substantialem, quam recipiat ipsum esse simpliciter, quia dispositio fit accidentibus conferentibus esse tale: sed in substantia eadem & subiecto asserimus prius

recipi esse simpliciter & substantiæ, quam esse tale, quia prius natura est substantia, quam sit affecta accidentibus, cum hæc substantia sustineat. Ratio secunda, quia omnis potentia primū perficitur actu cognato & sui generis, quàm possit aliena admittere, cū sit per proprium actum prius necessariò: sed materia prima est potētia ad actū, & formam substantialem, cum ex vtraque fiat vnum per se: ergo primò recipit formam substantialem, & immediatè, deinde composita substantia recipiet accidentia. Tertia ratio ex testimonio Aristotelis distinguētis mutationem à motu, quod huius subiectū sit substantia composita, eadem numero manens sub vtroque termino motus: illius autem sit materia prima, quæ vicissim varias formas recipit, & ideo generatio vnius est alterius interitus, vt cap. 3. explicatum est: erit igitur materia prima immediatum subiectum formæ substantialis, & substantia composita immediatum accidētis subiectum: quia mutatio est ad formam substantialem, si sit generatio, & motus est ad aliquod accidens: atque ideo subiectum mutationis est formæ substantialis subiectum, & subiectum motus est immediatum accidētis subiectum. Quarta ratio, quia materia prima est ab Aristotele inuenta ex varia formarum substantialium mutatione: quum hæc sine subiecto esse nō possit, quia ex nihilo nihil naturaliter fit: ergo materia prima immediatè recipit formam substantialem, deinde cōposita substantia recipit accidentia: alioquin non esset ex illa mutatione inuenta materia prima, quæ esset

Compositio per se antecedit semper compositio-nem ex accidenti, & substantialis accidentariam.

Anima rationalis sola, quia est terminus creationis, prius natura est in se quā in materia, est etiā generationis terminus, quatenus vi dispositionis effectæ à generante corpori vt actus cōiungitur.

Ex Philo-
sopho
3. Physic.
1. 2. 3. 4.
5. 6. 7. 8.
9. 10. 11. 12.
13. 14. 15. 16.
17. 18. 19. 20.
21. 22. 23. 24.
25. 26. 27. 28.
29. 30. 31. 32.
33. 34. 35. 36.
37. 38. 39. 40.
41. 42. 43. 44.
45. 46. 47. 48.
49. 50. 51. 52.
53. 54. 55. 56.
57. 58. 59. 60.
61. 62. 63. 64.
65. 66. 67. 68.
69. 70. 71. 72.
73. 74. 75. 76.
77. 78. 79. 80.
81. 82. 83. 84.
85. 86. 87. 88.
89. 90. 91. 92.
93. 94. 95. 96.
97. 98. 99. 100.

ferens potentia tantum ad actum, sed ens formatum, si accidentia in seipsa posset habere. hæc de prima quæstione.

Quæstio se-
cunda. An
eiusdem rei
plures formæ
substantiales?

Altera quæstio est, an cuiusque rei naturalis, plures sint formæ substantiales, vel vna tantum. Ad eam responderetur hac conclusione, cuiusque rei naturalis vna tantum esse potest forma substantialis: accidentia enim plura esse, sensus ipsi indicant, vt quantitatem, varias formas qualitatis, vt ex categoriis constat. Prima ratio, si essent eiusdem rei, plures formæ substantiales, ea quæ posterior & perfectior, esset tantum necessaria, reliquæ verò ociosæ & superuacaneæ: sed consequens in natura esse non potest, in qua nihil frustra, neque ociosum esse potest, vt 2. Physico. ostensum est, sed omnia gratia finis & operationis: erit igitur vna tantum forma substantialis. Propositio ostenditur, quia in formis, vt in omni re naturali, est ordo, vt constat in formis elementorum & misti, in animabus viuentium & animatorum, ex Aristot. 3. & 4. cap. libri 2. de generat. anim. in hoc autem ordine, in posterioribus insunt priores formæ, non actu & formaliter, sed virtute & potestate, vt in posterioribus figuris & numeris, insunt priores, inquit Aristot. 3. cap. libri 2. de anima. itaque, quæ munerata præstat prior & imperfectior forma, eadem præstat posterior, & id præterea, quod est illius proprium, vt sensitua quæ vegetatiua, & insuper sentit, & rationalis quæ sensitua, & insuper intelligit & ratiocinatur: quare existente sensitua, ociosa esset vegetatiua.

Secunda ratio, quia duæ formæ

eiusdem generis physici, id est quæ habent eandem materiam communem, simul esse non possunt: (quia repugnantia simul esse non possunt, huiusmodi autem duæ formæ repugnant, cum sit inter eas, vt terminū à quo & ad quem, mutatio: & quia formæ huiusmodi immediate recipiuntur in materia prima, vt in prima conclusione ostensum est, & idē susceptiuum immediatum pluriū, simul esse non potest:) sed omnes formæ substantiales rerum inferiorum, sunt eiusdem generis physici (quia vnus interitus, est alterius ortus, ex cap. 4.) ergo duæ formæ substantiales simul esse non possunt. Tertia ratio, quia si rei habenti vnā formam substantialem, adueniret altera etiam substantialis non constitueret vnum per se, sed ex accidenti: (quia quod aduenit enti in actu id est substantiæ compositæ, accidens est, quod vnū proinde ex accidenti, & non per se constituit, cum substantia composita accidentibus tantum subiiciatur ex prima conclusione) consequens autem est impossibile: (quia forma substantialis, quia actus per se, vnū per se cum subiecto constituet) impossibile igitur est antecedēs, quod rei habenti vnā formam substantialem, adueniat altera, & sint plures simul in eodem formæ substantiales. Quarta ratio, diuersæ dispositiones in eadem materia simul esse non possunt: ergo neque diuersæ, & plures formæ, sed vna tantum: preparatio enim & dispositio materiæ cuiq; formæ accommodata est & propria, quare si sint diuersæ dispositiones simul, erūt & diuersæ formæ, cū vnaquæq; forma, in eisdem dispositionibus cōseruetur, quibus materia

materia præparata est quod si plures dispositiones simul esse non possunt, neque plures formæ simul esse poterunt. Antecedens ostenditur, quia illæ diuersæ dispositiones repugnantes sunt, ut ad aquam & ignem contrariæ, & denique in tione aut remissione omnino discrepantes: potest quidem vna forma numerari in dispositionibus ad aliã formã, & ex consequenti ipse dispositiones illius, ad aliam formam erunt vtilis, sed ordine generationis tantum, non quod simul in subiecto esse possint, sic anima vegetatiua est ad sensituiam, & hæc ad rationalẽ.

Quæstio tertia. An in naturali interitu fiat resolutio vsque ad materiã primam. Philop. cõm. 72. fere idẽ.

D. Th. 1. p. q. 118. art. 2.

Tertia dubitatio & quæstio est, fiatne, in generatione, & interitu naturali, resolutio ad materiã primam, ut nulla neque substantia, neque accidens rei corruptæ maneat in re genita, præter materiã primam, omni forma carente: ad eam responderetur hac conclusione, in generatione & interitu naturali, fit resolutio ad materiã primam. Ratio ex præcedentibus hoc modo concluditur: materia ingenita & immortalis, immediate subiicitur vni tantum formæ substantiali, ex prima & secunda cõclusionẽ, & accidentis subiectum non est materia prima ex prima cõclusionẽ: ergo nihil ex corrupto, manet in genito, nisi materia prima: substantialis enim forma præcedens, in generatione interiit, & accidentia simul interiisse necesse est, quia in materia recipi non possunt, quare tantum permãsit materia prima, formæ inductæ per generationem subiecta, ita ut primum esse huius, sit primum non esse alterius corruptæ. Quare si præcedentes conclusiones constantes sunt & firmæ, & hanc tertiam firmam esse

se necesse est, siquidem ex illis necessariò colligitur. Idem confirmat definitio materiæ primæ ultimo 1. Physic. cum ait, si corrumpitur, in hoc vltimum corrumpitur, & cap. 4. definitio generationis explicata, & ad finem eiusdem distinctio subiecti mutationis, & motus saepe repetitum hoc libro, & 2. cap. 5. physici, non manet autem idem subiectum sensibile in generatione, quia neque idem esse, neque hoc, quia neque eadem forma substantialis, & ideo definitur, 5. physico. mutatio per esse & non esse.

Ex his omnibus, præsertim secundæ & tertiæ conclusionibus, tria cõsectaria efficiuntur. Primum sit, omnium partium similium & dissimilium viuientium, in quibus organa numerantur, vna tantum est forma substantialis: plures tamen accidentariæ quibus distinguuntur. Ratio primi est, quia est cuiusque formæ, propriæ & accommodatæ, vnica tantum forma substantialis, ex secunda conclusione: sed organum cum corpus, constans ex similibus & dissimilibus partibus, est propria materia, ut constat ex definitione anime, qua dicitur, actus corporis organici: ergo organici corporis, in quo sunt partes similes & dissimiles, vnica tantum est forma substantialis. Ratio secundi, quia licet anima quæ est forma similium & dissimilium partium, substantia sit simplex, virtute tamen & potentiis, ad diuersas operationes exercendas multiplex est, potentiæ vero organice, in proprio organo recipiuntur, quod propria temperie, & partium compositione, qua distinguitur ab aliis partibus, constat: hæc autem temperies & partium compositio, accidentia sunt:

Tria cõsectaria.

1.

Secundū con-
fectarium.

tia sunt: partes igitur organicæ ac-
cidentibus tantum differunt, &
idem partibus similibus concludi
potest, cum sit cuiusque propria
temperies. Secundum consecra-
rium accidentia communia geniti
& corrupti, eadem specie esse pos-
sunt, re & numero non possunt. Di-
co communia, vt calorem commu-
nem, & non viuētium proprium in-
telligam, neque illum accidēs pro-
prium, quod perse formam substā-
tialem consequitur. Huiusmodi
enim omnia, neque specie sunt ea-
dem ingenito & corrupto, viuēti
& mortuo, vt docet Aristot. vl-
timo, cap. 4. lib. meteor. caro ita-
que viuēs & mortua, & alia queuis
pars similis, aut dissimilis, non
conueniunt forma substāntiali, ne-
que proprietatibus, sed acciden-
tibus communibus, eisdem specie,
non re & numero. Ratio primi,
quia illa communia accidentia ha-
bent eandem definitionem: ergo
& speciem, quia definitio est spe-
ciei. Ratio secundi, quia acciden-
tia sunt eadem numero, si idem nu-
mero subiectum sit: sed ingenito
& corrupto non est, quia interiit
substāntia composita, quæ est acci-
dentis immediatum subiectum ex
conclusionē prima, & alia substā-
ntia composita genita est, cum or-
tus & interitus, sit perse compo-
sitæ substāntiæ, vt ostendi lib. 1. phy-
sicæ institutionis: non est igitur idē
numero accidens ingenito & cor-
rupto. Tertium consecrarium, quatuor
modis accidentia interire possunt,
duo priores sunt omnium acciden-
tium cōmunes, duo posteriores sunt
proprij quorundā. Primus est perse
a suo contrario, quod vel est qualitas
prima, vel ra-

Tertium con-
fectarium.

tionē illius efficit interitum. Al-
ter modus est ex subiecto, cum
enim accidentis esse, sit in esse sub-
stāntiæ compositæ, hac interem-
pta, omnia accidentia interire est
neceffe. Tertius est eorum acci-
dentium quæ semper pendent, vt
conseruentur, à causa efficiēti.
Hæc autem corrumpuntur ex ab-
sentia causæ conseruantis, vt lu-
men ex absentia lucentis corporis.
Quartus modus, relatorum pro-
prius est: alterum enim ex his, al-
tero interempto, manere non po-
test, vt pater non est, si filius dece-
dat, & contrā: & ideo mutuo affir-
mantur, & negantur, vt ex dialecti-
ca constat. Vnde constat, acciden-
tium ortus & interitus, cum res
interit, aut sit, non aliam causam
quærendam esse, quam ortum &
interitum substāntiæ: cum eam
genitam naturaliter consequantur,
& ea corrupta, quia sine subiecto
esse non possunt, naturaliter cor-
rumpuntur.

Ex his etiam intelligitur, gene-
rationis & interitus naturalis mo-
dus, generans enim naturale pro-
priis accidentibus patientem sub-
stāntiam, vt lignum ignis præpa-
rat: ea verò accidentia cum patienti
repugnent, tandem illius accide-
ntia euertunt, & ex consequenti, in-
terit substāntia composita, quæ sine
propriis accidentibus, permanere
nō potest, & manet sola materia pri-
ma, quia est ingenita & immorta-
lis, quæ cum sine forma substāntiali
esse nō possit, formæ quæ generans
inducit, immediatè cōiungitur, &
eam coniunctionē consequetur ac-
cidentia propria, quibus cōseruari
& permanere possit, ita sit, vt eodē
momento, quod est primū esse for-
mæ in-

Liber primus

mæ inductæ, expellatur præcedens forma, cuius idem momentum, est primum non esse.

Quæstio quarta, an materia sit causa perpetuæ generationis & interitus rerum naturalium.

Ad quartam quæstionē, est hæc conclusio, in vi insita & naturali primæ materiæ, est sufficiens causa materialis, vt generatio & interitus naturalis perpetuetur. Explicatio est, quamuis generatio & interitus naturalis perpetuus non sit, cum in cœperit aliquando, & tandem finietur, vt 8. physico. ostensum est: tamen si primæ causæ placuisset, illa esse perpetua, vis materiæ primæ, ad eam perpetuitatem sufficiens esset & accommodata: & hoc voluit Aristot. cap. 4. significare: hoc est talis naturæ materia, est sufficiens causa materialis, non autē veterum materia: sed præter materiã est eiusdem rei alia causa efficiens lib. 2. cap. 10. Ratio est quia materia prima est apta ex se, & propensa ad omnes formas excipiendas, & sine aliqua consistere non potest: ergo cum ex mutua actione qualitarum, aliqua forma expellitur, naturali consecutione aliam excipit, & hoc perpetuo, cum ingenta & immortalis, semper retineat eandem propensionem, neque sine forma esse possit: quare hæc potentia & propensio, reddit materiam primam, accommodatum principium perpetuæ generationis & interitus.

*Obiectiones, & argumenta
dissidentium opinionum,
contra propositas
conclusiones.*

QVoniã perfectæ doctrinæ, duæ sunt partes, vna quæ nostrã cõ-

firmat, altera quæ alienã refellit, vt nostram hætenus confirmauimus, restat vt alienas refutemus, id autem fieri non potest nisi prius eorum obiectiones & argumenta expendãtur. Obiectiones autem quædam communes sunt, quæ omnes sententias propositas impugnant, quædam speciales sunt quarundam opinionum, quæ nostris conclusionibus repugnant. Prima obiectio communis, ex dispositionibus, quibus materia ad formã excipiendã præparatur, si enim dispositiones necessarię sunt, vt constat, vel illæ manent cum forma inducta, vel non manent: si manent, & forma prior substantialis expellitur, alioquin interitus non esset, reciperentur in materia prima, tanquã subiecto immediato, cum tamen sint accidentia, quantitas & qualitas, contra primam conclusionem vel essent accidentia sine subiecto, & ab vno in alterum commigrarent. vel si manent cum alia forma substantiali, duæ formæ substantiales essent in eadem materia, contra secundam: si autem dispositiones, præcedentes formæ inductionem, nō manēt ea inducta, nō est, cur potius hæc forma, cui sunt illæ dispositiones accommodatę, inducatur, quã alia, cum sine dispositionibus ipsa materia prima, communis sit omnibus formis excipiēdis, & nullius propria. Secunda obiectio, ex mutatione elementorum, quæ symbola dicuntur & cognata, in hac enim, contraria qualitas interit, cognata manet, alioquin non esset facilior in symbolis, quã in dissymbolis conuersio, est igitur idem accidens in corrupto & genito, & manet in materia prima, & cætera quæ

1.

2.

3. quæ obiectione prima cōclusimus. Tertia obiectione est sensu, cuius de proprio sensibili certum iudiciū est: ipsi autem sensus iudicant eadem manere accidētia, vt eandem figuram, eandem quantitatem, eandem cicatricem, vires easdem in plantis etiam cum exaruerint: alioquin accidentium generatio, quæ alteratione plerumque perficitur, momento fieret. Quæ omnia efficere videntur vel manere eadem accidentia in materia prima, vel eandem formam substantialem cum eisdem accidentibus esse ingenito & corrupto. His obiectionibus communibus, omnes ferè sententiæ propositæ refelli videntur. sunt aliæ speciales, quibus opiniones aduersæ confirmantur: atque ideo distribuendæ sunt, vt vnicuique propriæ accommodentur rationes, quibus conclusiones propositæ refutantur.

Opiniones.

Sunt ergo in summa tres opiniones, eisdem conclusionibus repugnantes: Prima constituit in materia prima quantitatem, & dimensiones, tanquam in subiecto immediato. Altera qualitates. Tertia plures formas substantiales, vel duas, vel plures, vt in progressu cōstabit.

1. Prima igitur sententia tribuit materiæ quantitatem interitui non subiectam, sed ipsi immortali existenti coæuam. Rationes illius tres ferè sunt, prima, quia aliter corpus quantum fieret ex non quāto, quod sæpe refutatum est 6. Phisico. substantia enim composita ex materia & forma fit, quarum nulla ex se quantitas est, sed substantia, quare si materiæ non insit aliqua quantitas, vt accidens proprium & inseparabile, esset hu-

iusmodi substantia quanta ex non quantis composita. Secunda quia forma recipitur non in materiā diuisam & distinctam ab alia, ergo in materiam quantitate affectam: cū diuisio primò & perse conueniat quantitati. Tertia, quia quantitas materiæ nō habet causam corruptentem, ergo semper manet in materia. probatur antecedens, non enim ab alia quantitate corrumpi potest, cum omnis corruptio sit à contrario, & quantitati nihil sit contrarium: neque à forma quam excipit materia, quia nulli formæ repugnet, quum sit interminata illa quantitas, & à forma sibi accommodatè determinetur. Quarta, quia vt sunt accidentia formalia, quæ formam, sic sunt naturalia, quæ materiam consequuntur, quare sunt in ea vt subiecto: ex his vero materialibus accidentibus, primum est quantitas, quia nullum aliud recipitur, nisi in materia diuisa & extensa, & diuisio est quantitatis perse. Sic intellectus & voluntas potentiæ, sunt in anima rationali, tanquam in proprio subiecto, quia sunt illius propria accidentia. Confirmantur hæc omnia, quia in illo priori naturæ, quo nuda materia formæ substantiali immediate coniungitur, vel materia est diuisa & distincta ab aliis partibus materiæ rerum naturalium, vel non, si primum & non quantitate formæ præcedentis, quia interit cum forma, neque sequētis, quia non dum est inducta in materiam: ergo inseparabili quantitate & coæua materiæ. si tertium non recipietur forma in materiam diuisam & distinctam ab alia materia, quod fieri non potest: cum recipia-

cipiatur in parte, & non in tota materia.

1. His argumentis adducti Græci Aristot. interpretes, & ex illis hanc sententiam & plures alias colligens Auerr. constituunt in materia prima permanentem quandam quantitatem, quam vocant dimensiones interminatas, ut sicut est materia potentia ad formam substantialem, sic etiam habeat indefinitam quantitatem, quæ sit potentia ad quantitatem cuique formæ accommodatam, & ideo ex se vocat interminatam: quia pro natura cuiusque formæ, terminari & definiiri possit. Sic asserunt simpl. 1. phys. com. 65. & 1. lib. de cælo, com. 30. & alibi, Alexand. 1. lib. de anim. cap. 2. Philopon. 1. lib. de generat. & inter. com. 35. Auerr. sæpissimè, sed præsertim libro de substantia orbis, cap. 1.

2. Altera sententia est Marsilij, & omnium ferè medicorum, quæ asserit in materia permanere ea accidentia, quæ communia sunt genito & corrupto, & quæ formæ inducendæ sunt accommodata, ut cum ex aere fit aqua, manet perspicuitas utriusque communis, & frigiditas, accidens aquæ accommodatum: denique omnia accidentia quæ sunt accommodatæ dispositiones & præparationes ad formam inducendam, manent in materia, & eadem numero sunt in genito, quæ in corrupto fuerunt. Rationes duæ sunt. Prior, quia alioquin, omnis illa materiæ ad formam inducendam præparatio, superuacanea esset, & ociosa, si ex pulsa priori forma, omnes illæ dispositiones & accidentia intereunt, & cum forma quæ excipitur, accidentia il-

lius fiunt & comproducentur. Posterior, quia prius natura disposita est materia, quæ forma inducatur, quia non inducitur nisi in præparatam & dispositam: accidentibus autem præparatur: ergo illa accidentia manent in materia ante formæ aduentum, aut in nullo subiecto sunt, quod nihil est aliud, quàm omnino non esse, cum accidentis esse, sit subiecto in esse.

3. Tertia sententia, quæ plures formas substantiales in eadem materia admittit, multiplex est. Prima est Auicennæ, quæ materiæ tribuit permanentem formam corporeitatis, id est, qua formetur corpus substantiæ, & ita fit substantia corporea. Est enim corpus quantitatis trina dimensio, longitudinis, latitudinis, & profunditatis, est corpus substantiæ, substantia corporea, proximum & immediatum illius trinae dimensionis subiectum. Voluit igitur Auicenna, eo nomine sæpe ab Auerroë reprehensus, ut constat ex 2. libro de generat. 3. & 4. de cæl. com. 22. & sexceteris aliis locis, quos accuratè Auerrois studiosi Zimara & Achilinus congefserunt, esse itaque voluit Auicenna, quandam formam corporeitatis substantiæ generalem, à materia nunquam discedentem. Ut constat ex eius prima philosophia tractat. 2. cap. ultimo, & ideo æternam, & semper materiæ coniunctam. Distinguere autem videtur Auicenna materiam primam, cum statuit aliam primo primam, aliam secundo primam: illam esse puram facultatem & potestatem, spectareque ad primum Philosophum, hanc esse corporeitatis formam prædictam, & ad physicum pertinere. Albertus

autem

autem cum istam formam corporeitatis admittit, sed caducam & mortalem, Auicena, quem sequitur non consentit: quia isti formæ nihil contrarium asseritur, & ea intereunte, si alia eiusdem naturæ oriretur, profecto prior illa frustra interiisset. Rationes Auicena duæ sunt, prior, quia dimensiones quas admittit vt necessarias ad materiæ diuisionem, & distinctionem, cum sint accidentia & quantitates, postulant subiectum actu, vel substantiam compositam, quæ sine forma esse non potest, hæc autem forma corporeitatis substantiæ est prima & generalis ad omnes res naturales constitutendas, cum omnes corporatae sint, & prius natura sit substantia composita, quam accidentibus affecta, vt supra ostensum est: quare, vt semper materia est dimensionibus diuisa, sic etiam semper informatur corporeitatis forma, vt sint dimensiones in subiecto proprio nempè substantia composita. Itaque Auicena, vt retineret semper in materia dimensiones, constituit in materia eternam formam corporeitatis substantiæ generalem. Posterior ratio est, quia aliter fieret corpus ex non corpore, nisi semper materia esset corporata per huiusmodi formam.

Scoti est quarta sententia quarto sent. dist. 11. quæst. 3. à sectatore illius Trombetta fusè explicata 8. lib. metaph. quæst. 2. ea constituit formam corporeitatis substantialem, sed in animalibus perfectis tantum, & ideo consentit quidem in constituenda huiusmodi forma, cum Auicena, sed in duobus dissentit: primo quidem, quia illam

Auicena in omnibus rebus naturalibus, viuentibus, aut non viuentibus constituit, Scotus tantum in animalibus perfectis, quarum animæ, quia indiuiduæ & non extensæ non viderentur corpori posse tribuere corporeum esse & extensum, quod tamen formæ plantarum & animalium imperfectorum, & elementorum, & mistorum non viuentium, cum sint etiam extensæ, possunt tribuere: quare in illis esse necessariam formam corporeitatis, in his non esse. Hoc est enim Scoto firmum principium, si alicui subiecto plura esse debentur, quæ ab vna forma possint prouenire, formæ in eo non multiplicantur, quia essent ociosæ: si autem non possint, necesse est formas multiplicari, cum omne esse sit effectum & deriuatum à propria forma. Vnde, cum animal perfectum in missionis elementa dissoluitur, perit secundum Scotum forma corporeitatis, quia esse corporeum tribuere possunt elementorum formæ: cum verò vita destituitur, manet in cadauere forma eadem numero corporeitatis, quæ fuit in viuenti, quia non est alia, quæ tribuat esse corporeum organis & mēbris, quæ dicitur esse eadem numero viuentis & mortui, & ideo per eandem numero formam corporeitatis, quæ ideo à quibusdam forma organizationis dicitur. Secundo dissentiunt Scotus & Auicena, quia illius forma corporeitatis, mortalis, & interitui obnoxia est, huius æterna & immortalis, vt ex præcedentibus constat. Itaque Scoti sectatores existimant duas formas speciem postremam constituentes, simul constare non

D posse,

posse, vt formam equi & formam hominis: quia vtraque tribuit esse integrè & completè: & ideo si essent in eodem subiecto, idem bis esset absolutè: & vna amissa, adhuc tamen per reliquam integrè esset. asserunt etiam simul illas formas consistere non posse, quarum vna vicè alterius supplere, illiusq; opera præstare potest: superuacanea enim esset illa, cuius muneribus altera fungi potest. quare cum forma mixtionis præstet, quod formæ elementorum præstare possent, & omnem illarum facultatē in se contineat, in mixto in animo, vna erit tantum mixti forma. similiter, quia intelligens anima seipsa potest præstare, quod sentiens & vegetalis, sentiens etiam quæcunq; vegetalis potest efficere, ideo in homine vnica erit anima intelligens, in brutis item vnica sentiens. in omni tamen mixto animato præter animam ad se putant mixtionis formam, quoniam huius opera ab anima præstari non possunt. Est enim forma mixtionis per se quanta, quæ gravitatem & mortalitatem corpori conciliat, anima autem potius videtur extensioni & gravitati repugnare, & humana præterea sit immortalis. Hanc mixtionis formam, organizationis & corporeitatis, quidam vocant. atque etiam partibus corporis organicis, varias formas huiusmodi quidam attribuunt: vtuntur plerique ad confirmandam hanc sententiam illo argumento, si canis de turri decidat, & in medio itinere præfocetur, atque intereat, vnus est motus, quia nulla varietas in eo deprehenditur, erit igitur & vnum subiectum motus, quod non potest esse aliud;

quam corpus forma huiusmodi mixtionis formatum: quia vnitas motus, vnitatem subiecti postulat.

Sed Scoti sententia, his tribus argumentis potissimum confirmari solet, primum est, homo dicitur vere & per se primo modo corpus: dicitur ergo corpus de homine essentialiter, & non per animam intellectuam, per formam igitur corporeitatis ab anima intellectiua distinctam. secundum, homo constat ex anima & corpore, vt partibus essentialiter distinctis, quod neutra alteram in sua essentia includat, & corpus non est materia prima tantum, quia non esset organicum, ergo præditum forma corporeitatis, vt sit essentialiter corpus. Tertium, animali mortuo videmus incadavere idem corpus, eisdem organis distinctum, quacunque ex causa interierit, siue externa, siue interna, ergo habet eandem, quam prius, formam corporeitatis, per quam est idem corpus numero atque viuum, cum per animam non permanentem, corpus esse non possit: nec per nouam formam corporeitatis productam, cum nullus effectus ab vna quauis causa indifferenter, vel pluribus, vnus secundum rationem produci possit. asserere autem non permanere eandem numero figuram, eandem quantitatem, eandem cicatricem, & alia similiter accidentia, & easdem vires in plantis, cum exaruerint, esset plane iudicium sensus rescindere. Sic asserit idem numero corpus esse viuentis Christi & mortui: sed certe illud est idem numero, quia in eodem supposito verbi & per idem esse existentia, non est tamen
viuentis

viuentis Christi & mortui idem corpus secundum formam, vel eadem numero forma, quia vt fateri oportet idem suppositum & idem existere, sic etiam esse mortuum, quod est absentem esse formam viuentis, & remansisse cadauer.

Quinta & vltima sententia tot concedit esse substantiales formas in vnaquaque re naturali, quot sint illius prædicata essentialia, vt de homine dicuntur substantia, corpus, viuens, animal, homo. Rationes firmiores duæ sunt. Prima, quia essentialia prædicata est forma subiecti: ergo si plura prædicata essentialia, plures etiam formæ substantiales. Secunda, si existentibus pluribus prædicatis essentialibus, vna tantum esset substantialis forma, sequeretur, quod affectiones per se, consequentes hæc essentialia prædicata, ab vna & eadem forma prouenirent, quod est impossibile: à forma enim constat, affectiones per se deriuari, quare si vna tantum est forma, omnes ab illa deriuari necesse est. id autem fieri non posse, sic concluditur, si per eandem formam homo est homo, & animal, verbi gratia, quicquid per se inest homini, quæ homo, inest etiam, quæ animal est, homini autem inest facultas ridendi per se, & docilitas, ergo inessent omni animali per se: quia quod inest quatenus ipsum, vniuersaliter etiam inest, vt constat 5. cap. primi de demonstratione, ab his diuersa est sententia, quæ ratione missionis, in omni misto quatuor elementorum formas, & eam, quæ misti propria est præterea admittit, sed ea no-

stræ doctrinæ conuenienter, in disputatione ad caput 10. examinabitur.

Ad refutandas huiusmodi obiectiones, & opiniones, quæ his argumentis nituntur, primo considerabis, dispositionis & præparationis materiæ duas esse utilitates, priorem re & natura, ad inductionem formæ substantialis: posteriorem, ad eiusdem conseruationem ratio prioris utilitatis, quia materia ex se apta & indifferens ad omnes formas substantiales excipiendas, præparatione fit propria & determinata, ad vnam tantum formam excipiendam. Ratio posterioris utilitatis est, quia forma tantum conseruatur propriis operationibus & perficitur: has vero tantum exercere potest in propria materia, quæ sit operationibus exercendis, suis accidentibus accommodata, vt constat, in operationibus viuentium organicis, cum de operatione rationis alia sit habenda cōsideratio primo cap. primi libri de anim. Secundo repete ex præcedentibus, accidentis duplicem esse interitum, alterum per se à suo contrario, saluo & in columi subiecto, quia decertant contraria, de possessione communis subiecti: alterum ex corruptione subiecti, quia accidentis est inesse subiecto, quod esse substantiam compositam principio huius disputationis, ostensum est. itaque vt corruptionis substantiæ duplex est terminus, vnus per se, non esse substantiæ, alter ex accidenti, & consecutione quadam, non esse accidentis, quia corrupta substantia, necesse est corrumpi accidentia, quæ ab ea sustentur, & al-

& distinctionem eiusdem materiae primae.

Quinto & ultimo accipiendum est, in homine esse duplex iudicium, sensus & intellectus: illud circa propria sensibilia, si nullum, neque in organo, neque in medio sit impedimentum, nunquam errat. An vero sensibilia, quae diuersis temporibus percipiuntur, eadem sint, vel diuersa secundum essentiam, sensus iudicare certo non potest, quia nullius sensus, hoc est proprium obiectum. Intellectus vero iudicat de omnibus, sed circa ea quae per se nota sunt errare non potest, in deductione ex illis potest. Cum autem iudicium utrumque consentit, est firmissimum argumentum, ad concludendum aliquid esse verum: si autem ratio a sensu dissentiat, rationis iudicio potius standum est, quia superius est, sic errantem visum circa quantitatem siderum, vel colores iridis, ratio corrigit.

His principiis positis, ad primum respondeo, dispositiones intelligi, vel antecedentes inductionem formae substantialis, vel consequentes formam inductam, antecedentes non manent forma inducta: vtilis tamen fuerunt ut forma in propriam materiam induci posset, atque ut formam inductam consequerentur alia, quae ad conseruationem formae in eadem materia, necessariae sunt. Illis enim dispositionibus antecedentibus non solum determinatur materia ad formam excipiendam, sed etiam ut expulsa priori forma, maneat determinata ad formam, quae inducitur, atque ita semper sit propria formae, quae inducitur. Consequentes vero, quae ultimae dicuntur, cum forma substantiali comproducentur, expulsi prioribus ex acci-

denti & per aliud, nempe substantiae compositae cui inerant, interitum.

Ad secundum, Aristoteles 4. c. 2. libri de generat. & inter. cum asserit unam tantum qualitatem interire in elementis symbolis, alteram manere, & cum idem significat extremo c. 4. huius libri, intelligit ex vi mutationis, quae est inter contraria: quia in duabus tantum qualitatibus elementa symbola conueniunt, in duabus tantum repugnant, & ratione huius repugnantiae fit mutatio, cum ea tantum sit inter contraria: non tamen negat, neque negare potest, aliunde etiam corrumpi cognatam & similem qualitatem, nempe ex corruptione subiecti, quia ipse etiam asseruit, c. 4. totum mutari in totum, in generatione substantiae, & accidentis esse, nihil aliud esse, quam subiectae substantiae inesse, & hanc substantiam esse compositam, ex illius doctrina principia huius disputationis deduximus, quare cum abiecta forma substantiali, non amplius maneat eadem substantia composita, necesse est asserere, ea corrupta omnia etiam accidentia, quae in illa sustententur, omnino corrumpi. neque huic sententiae repugnat faciliorem esse mutationem inter elementa symbola & cognata, quam inter dissymbola, ut asseruit Arist. c. 4. li. 2. de generat. & inter. quia maior est resistentia duorum in dissymbolis, quam unius in symbolis. quod si adhuc velis repugnare, obiectione illa Marsilij, concludentis aequae velocem & facilem esse mutationem in dissymbolis, & symbolis elementis, quia aequalis est resistentia duorum ad duo in dissymbolis, quam unius ad unum, in symbolis,

vt concluditur extremo lib. 6. physico. respondebo verum esse, si cætera paria sint, in his autem mutationibus cætera paria non esse: quia in elementis symbolis, qualitas agentis ex consortio qualitatis similis patientis, valentior fit ad agendum, & adiuuatur, vt celerius corrumpatur, contraria & dissimilis qualitas: indissymbolis autem, quia nulla qualitas similis est patientis, fit ex vtraque qualitate maior resistetia, & difficilior mutatio. verbi gratia cum aer vertitur in ignem, calor vtriusque acuit siccitatis actiuitatem, & ideo velocius corrumpitur humor aeris, quam cum aqua in ignem conuertitur, cum vtraque patientis qualitas, vtriusque agentis repugnet & resistat. itaque in elementis symbolis, altera patientis qualitas, adiuuat actiuitatem agentis, & minuit patientis resistetiam: indissymbolis verò vtraque resistit, quia in vtriusque est contrarietas. vt sit elementi symboli qualitas similis, veluti miles transfuga, qui in belli discrimine ad alienos confugit.

Ad tertium, sensus decipitur in iudicando eandem esse figuram, & alia accidentia geniti & corrupti, quia vt quinta suppositione explicauimus, hæc identitas sensibilibus secundum essentiam non pertinet ad proprium sensibile, circa quod, si nullum sit impedimentum, nunquam decipitur.

Ad reliqua argumenta, quibus sententiæ propositæ confirmantur, dissoluenda, tria sunt explicanda, quibus illa niti videntur, qua ratione quantum fiat ex non quanto: quod nam sit corpus, altera pars animati, cum dicitur constare ex corpore & anima: qua ratione distinguenda sunt

diuersa prædicata essentialia, quæ tamen ab vna forma substantiali deriuantur. respondetur ergo ad primam, ex tribus dubitationibus, quæ admodum substantia in generatione naturali, non fit ex non substantia absolute, sed ex non substantia hac, fit hæc substantia, sic etiam quantum hoc fit ex non hoc quanto, non tamen absolute ex non quanto. corrupto autem priori quanto, posterius est potentia, in materia & forma, quæ prius natura immediate coniunguntur, quam quantitate distinguantur. itaque materia & forma sunt potentia quanta, quatenus formam inductam in materiam, propria quantitas & alia accidentia naturaliter consequuntur. sed non est forma, aut materia sine quantitate cum dicuntur potentia quanta, vt punctum partes continui copulans, quatenus nullum ex his formaliter & ex se quantum esse potest: quia punctum, neque actu, neque potentia quantum esse potest, materia verò & forma potentia quanta sunt, vt explicatum est, & tandem quantitate ipsis inherente, quanta euadunt, & partibus extensa, nisi forma sit omnino indiuisibilis, puncto autem in esse quantitas non potest, quia suapte natura indiuiduum est, vt 6. physico. explicatur.

Ad secundum respondetur corpus quod est altera animati pars non esse materiam primam, sed propriam, quæ partibus & organis distincta est, sic enim anima definitur actus corporis organici, quomodo autem organicum sit prius, aut posterius anima, lib. 2. de anim. c. 1. explicabitur.

Ad tertium asserimus diuersa prædicata essentialia logica consideratio

ne,

ne, ab vna & eadem re physicae pro-
uenire, quia in vna forma & prædi-
cato perfectiori continentur virtu-
te superiora, & quatenus illud per-
fectius præstat & cōtinet, quod alia
imperfectiora, est in eadem re fun-
damentum logico, colligendi plu-
ra & diuersa prædicata essentialia,
formaliter distincta, vt quia in ho-
mine est sensitium & viuens, ratio
ne eiusdem formæ rationalis, quæ
vna præstat omnia illa munera, vitæ,
sensus & intellectus, ideo logicus
colligit prædicata illius hominis
plura, animal, viuens, substantia, quæ
tamen omnia re ipsa physice conue-
niunt. Itaque rectè quidem sequitur,
sunt plura prædicata quiddatiua, er-
go plura esse à pluribus formis,
quia modus prædicandi sequitur mo-
dum essendi: non tamen sequitur si
vnus sit modus essendi ab vna forma
essentiali, esse vnum modum prædi-
candi, quia vna forma substantialis
habet virtutem producendi plura
esse, quatenus plura in se virtute cō-
tinet, vt dicitur de anima perfectio-
ri, neq; inde rectè concluditur, affe-
ctiones hominis omni animali con-
uenire, quia non conueniunt homi-
ni, qua animal, sed qua homo, id est
rationis particeps, qua non conue-
nit cum cœteris animalibus, sed ab
eisdem distinguitur. Hæc omnia si
rectè considerentur, non erit diffi-
cile omnium opinionum argumenta
refellere.

CAP. V.

Text. 25.

Vperest de accretio-
ne dicere, quo nam
differat à generatio-
ne & alteratione, & quomo-

do accrescat vnumquodq; ac-
crescentium, & decrescentiū
decreseat. ac imprimis cōside-
randum est, vtrum ipsorū dis-
crimen, in eo tantum positum
sit circa quod, vt sit verbi cau-
sa generatio huius in hoc mu-
tatio, veluti ex substantia po-
testate, in substantiā actu: quæ
autem circa magnitudinē ac-
cretio ac diminutio, quæ verò
circa affectionem, alteratio.
est autē vtraq; ex dictis muta-
tio, ex his entibus, quæ potētia
sunt in actum, an in modo etiā
mutationis discrimen existat:
nam illud quidem quod alte-
ratur, non videtur necessario
secundum locum mutari, neq;
quod generatur: sed quod ac-
crescit, & decrescit, alio tamē
modo, quam id quod fertur.
quod enim fertur, totum mu-
tat locū: quod autē augetur,
sicuti quod extenditur, cuius
partes, ipso cōsistente, locum
mutant: non tamen vt partes
globi, quæ toto globo manen-
te, in loco æquali mutantur:
quæ autem eius quod crescit
in ampliorem locum, in angu-
stiolem vero eius quod de-
crescit. quod igitur mutatio Text. 26.
differt, nū solū eo circa quod,
sed etiā modo eius quod ori-
tur, & alteratur, & augetur,
manifestum est.

Cap. quinti explicatio.

VT generationis doctrina perfectior esset, atque exactior, ab alteratione eam distinxit, hoc autem ab accretione distinguit: generatio prætera & alteratio communiora sunt, cum inanimatis etiam conveniant, accretio specialis, & animatorum propria. Tria autem de accretione differuntur, distinctio eius ab omni mutatione & motu, modus quo fit, distinctio à nutritione. primæ partis hæc sententia est, accretio distinguitur à mutatione, quæ præsertim generatio est, (cum qua videtur similitudinem quandam habere, cum sit substantiæ perfectio, non cum interitu, ut constat) atque etiam differt ab aliis motibus, materia circa quã, & modo. Ratio primi, quamvis enim omnis mutatio, fit ex ente potentia, ut euadat ens actu, hoc tamē ens, in generatione, est potestate substantia, in actu substantiam, in accretione est potentia magnitudo perfecta, in alteratione, est affectio, vel qualitas tertiæ speciei. quod nō est aliud, quam motus & mutationes, ex terminis ad quos, distinguere. ut 5. physico. c. 1. Ratio secūdi, quoniam id quod alteratur, non mutato loco alterari potest, ut aqua in eodem loco manēs calefit: & quod gignitur non necessario mutat locum, ut ex sanguine eodem loco fit lac. quod autem accrescit, aut decrescit, necessariò mutat locum, sed non ut in latione, quod ostēditur argumento ex diuisione sumpto. est enim latio recta, & in orbem, quæ dicitur conuersio: quod autem fertur recta, totum locum mutat, ita ut nulla eius pars, sit amplius in ea-

dē loci parte, in qua prius erat: quod vero in orbem fertur, totum manet in eodem loco partibus loco mouetur in eodem, non maiori, aut minori loco ut cælum: sed quod accrescit, totum locum in quo erat, nō deserit, sed partibus extenditur in ampliore locum, retēto priori loco, quare differt ab his quæ loco mouentur, siue recta, siue in orbem: cū in recto motu, prior locus omnino deseratur, in conuersione autem, in æquali loco partibus fit latio, in accretione autem, neque deseritur prior locus, neque est equalis, sed retento priori loco, in ampliore fit extētio. Hactenus prima pars huius cap.

Illud autem circa quod est mutatio, quæ ad accretionē & diminutionem pertinet (circa magnitudinem autem videtur esse) utro modo sumendum est? utrum ex potestate, quidem magnitudine & corpore, actu autē incorporeo, & magnitudinis experte, fiat corpus & magnitudo? & cum hoc dupliciter accipi possit, utro modo accretio fit? utrum ex ipsa separata per se materia, an in existēte alteri corpori: an neutro modo fieri possit? separata enim si existat, vel nullū occupabit locum: nam veluti punctum quoddam, vel vacuum erit, & corpus non sensibile. horum autē alterum fieri non potest: alterum necessario in aliquo inest. semper enim ali-

Text. 27.

cubi

cubi erit, quod gignitur ex ipso: quare & illud, vel per se, vel ex accidenti.

Text. 28.

Quod si in aliquo inerit: si solutum & separatum sic, ut illius neque per se, neque ex accidenti quippiam sit, multa sequentur impossibilia. dico autem hoc pacto, ut si fiat aër ex aqua, non erit aqua mutata: sed quod materia ipsius in aqua sit, tanquam in vase, infinitas enim nihil prohibet materias esse: quare & fieri aëtu. neque præterea sic cernitur fieri aër ex aqua, tanquam exiens ex manente.

¶ Explicatio.

IN altera parte, explicatur modus quo fit accretio, eius explicatio tres sunt partes. vna de materia ex qua fit accretio, quod est alimentum quātum: altera de eo quod accrescit: tertia de qualitatibus, quibus materiam accretionis affectam esse oportet. ad primam partē est dubitatio, sit ne materia, ex qua fit accretio, magnitudo potentia corporea, aëtu incorporea, an verò sit aëtu incorporea. in his autem diuisionibus, semper ferè omittit Arist. aliquot partes, quas tamen addere oportet, ut argumentatio perfecta sit. Ratio dubitandi est, quia materia accretionis est corporea, vel incorporea: incorporea esse non potest: erit igitur corporea. propositio ex partibus diuisionis immediate omnino constat, assumptio probatur. aut enim hæc materia accre-

tionis incorporea soluta est ac separata per se consistens, vel inhæret alteri corporeo: neutrum autem fieri potest. non primum, quia si seorsum consisteret, vel nullum occuparet locum, veluti punctum, vel si occuparet, induceretur vacuum, cum hoc sit definitum 4. physico. tex. 51. & 52. spacium, in quo nullū est sensibile corpus, qualis esset illa materia accretionis ab omni soluta & separata corpore. vtrumq; autem fieri non posse constat, quia ex punctis nihil generari potest, neque magnitudo constare, ut 6. physico. ostensum est, neque vacuum in vniuerso esse posse, 4. physico. demonstratum est, neque etiam secundum esse potest. si enim materia ista in aliquo inest, aut non erit aliquid ipsius per se, id est aliqua pars essentiam constituens, neque ex accidenti, id est, neque accidens, aut affectio illius, sed in eo continebitur, ut aqua in vase, aut erit pars essentiam constituens, vel aliquid illi conducens: sed vtrūque est impossibile: primum quidē, quia simile illud esset, ac fiducas, cū ex aqua fit aër, nihil mutatam esse aquam, sed materiam quādam, quæ in aqua quasi in vase continebatur, foras egressam, factam esse aërem, sic & materiam accretionis in aliquo contentam ut in vase, adiūctam esse ei quod accrescit. quod si materia hæc, si in aliquo continetur, & quanta non est, multæ in infinitum contineri possent, cum nulla ratio afferri possit, cur hæc & non aliæ contineantur, si sunt non quantæ, & ideo neque locum occupant, ut 4. physico. ostenditur, posita corporum penetratione, in grano milij montem contineri posse. quod si infinitæ sint illæ materiæ accretionis, ex illorū

egressione, infinita actu fieret, cum tamen nullum actu infinitum esse posse in natura, 3. physico. ostensum sit præterea repugnaremsensui: quia sensu apprehenditur, non exire ex aqua permanente aërem, cum ex aqua aër fit, sed aquam planè interire: similiter cum ex pane accretionis materia, sanguis fit & accrescit, euidenter forma panis mutatur, non autè ex manente pane, sanguis prodit accrescens. secundum esse non posse non concludit Aristoteles, sed constat, accretionis materiam, nempè alimentum quantum, non esse in aliquo, ut partem essentia illius, vel accidens, quia substantia est per se existens, & non in alio.

Contulit autem Aristoteles materiam generationis, cum accretionis materia, quamuis sint omnino diuersæ, quasi utens argumento maioris, ad concludendum minus hoc modo, si in generatione, ubi non quantitas, sed substantia procreanda est, materia expers corporis esse non potest, multo minus in accretione, in qua ipsam & iam generationem quodam modo contineri postea constabit, & debet noua quantitas fieri. (esse autem in aliquo) utrunque videtur significare, nempè esse in corpore aliquo, & idcirco esse etiam in loco, cum id quod loco contineatur, corpus sit. Itaque hac ratione concludit Aristoteles, si quod signitur ex ipsa materia, corporeum est, & in loco, certè materia ex qua gignitur, vel per se, vel ex accidèti, corpora erit, & in loco, nempè opera alterius, quod sit corporis pars: sed antecedens verissimum est: ergo & consequens. satis enim est ad illius distictionis veritatem, materiam esse in loco, saltem interuentu alterius, nempè

compositi corporis. quod si aliquid, quod sit in loco fieret ex eo, quod non esset in loco, vel perse, vel ex accidenti & per aliud, certè locus ille fuisset vacuus, ut 3. lib. de celo text. 29. dictum est, vacuū autem nullum esse 4. physico. demonstratum est. hæc explicatio, & hic textus Arist. secundum Philoponū correctus, nobis magis probatur, quod inter se valde consentiant, & ideo Philoponi, & aliorum diuersas explicationes expèdere, nullius momenti esse iudicauimus.

Sed ut hæc sententia Aristotelis consentanea sibi intelligatur, duas oportet dissoluere, quæ in speciem videntur esse contradictiones, asseruit enim Arist. 7. c. 8. physici, lationem ideo esse omnium motuum primum, quod omnes alios motus antecedit: hic autem asserit, neque id quod alteratur, generatur, aut accrescit, loco necessario moueri. respondeo in physicis, lationem præcedere alios motus, non quod in aliis includatur, sed quia antecedit ex parte efficientis & mouentis, ut propinquum sit patienti, & ad illud pertingat mouentis vis, hinc autem asserit, neque in alteratione, neque in generatione includi aliquam loci mutationem, ut in accretione includitur, ratione extensionis partium in locum ampliorem. Itaque rectè, inquit Philop. in omnibus motibus lationem requiri, sed non lationem eiusdem corporis, quod alio cietur motu. ut ipsum quod alteratur, loco non mouetur, nec item quod oritur, & interit: veritamen latio alterius corporis requiritur, ut solis & cælestium corporum, sine qua nihil vllomoto agitari posset, latio etiam alterantis proximi, ut sit propinquum patienti,

patienti, ita ut possit agentis, virtus illud contingere.

Præterea asseruit Arist. quodam modo materiam esse in loco, nempe ex accidenti: cui tamen sententiæ videtur repugnare quod asserit 5. physico. text. 8. quod generatur, vel id ex quo fit generatio, quod est materia prima, non esse loco comprehensum, ut neque moveri, neque quiescere, aut esse in loco vere dici possit. quidam respondent 5. physico. affirmari materiam non esse in loco per se, hic autem esse in loco ex accidenti, quæ valde consentiunt, & nullo modo repugnant. sed certè prior sententia aliena est à proposito Arist. text. 8. 5. physici. voluit enim eo loco Arist. id quod generatur, distinguere ab eo, quod alteratur, hoc est subiectum generationis, & alterationis: ratio autem distinctionis est, quia quod alteratur, per accidens est in loco, quod generatur, non est in loco. quare ut hæc ratio distinctionis constet, asserendum est, voluisse Aristotelem, materiam, neque per se, neque ex accidenti esse in loco, aliter nulla esset distinctio.

Nos igitur intelligamus, materiam respectu habito ad formam generandam, nec per se, nec ex accidenti esse in loco, cum subiecta aliorum motuum, certo semper loco continentur: hæc enim consideratio est propria materiæ, ut est subiectum generationis, quæ est consideratio illius textus 8. cum mutatio sit ad formam inducendam: respectu autem habito ad formam præsentem, (hanc enim materia est, nisi formæ coniuncta, ut paulo ante ostendimus) materia semper loco continetur, non per se, sed ex accidenti: quia pars

est eius compositi, quod per se loco continetur.

Satius igitur est, materiam Text. 29.

omnibus inseparabile ponere, ut eadem sit & vna numero, ratione autem non vna. sed nec puncta, nec lineas materiam corporis ponere convenit, ob easdem causas: illud autem cuius hæc extrema sunt, materia est, quæ sine affectione & sine forma, esse nullo modo potest. Simpliciter igitur Text. 30.

generatur alterum ex altero, ut in aliis est à nobis constitutum, idque ab aliquo eiusdem speciei, vel generis, ut ignis ab igne, vel homo ab homine, aut certè ab actu. durum enim non fit à duro: sed quoniam mate-

Text. 31.
ria est substantiæ corporeæ, corporis autem iam huiusce, corpus enim commune nullum, eadem est & magnitudinis, & affectionis, ratione quidem ipsa separabilis, loco autem minime, nisi & ipsæ affectiones separabiles sint. ex his ergo dubitatis perspicuum est, accretionem non esse mutationem, ex potestate magnitudine, actu autem nullam habente magnitudinem. nam separabile sane esset, commune ipsum. hoc autem fieri non posse, prius dictum est. præterea huiusmodi sane mutatio non accretionis

Libri primus

nis propria, sed generationis omnino. est enim accretio in existentis magnitudinis additio: diminutio autem detractio est: quare quod crescit, magnitudinē aliquam habeat oportet, ac proinde non ex magnitudinis experte materia, oportet accretionem esse, ad magnitudinis actum: generatio enim potius esset corporis, non accretio.

Explicatio.

HActenus ad inuestigandā accretionis materiā, fuit ratio dubitandi, sequitur statim sententia Arist. qua dissoluit propositam dubitationem, sit ne materia accretionis corporea, vel in corporea. Sententia hæc est, materia accretionis & aliorum motuum & mutationū, eadem est secundum rem, & loco inseparabilis, ratione tamen diuersa est. itaque vna & eadem materia, quæ rebus est annexa inseparabiliter, vt pars essentia per se, vt est potestate substantia generationi, vt est potestate qualis alterationi, vt potestate quanta, accretioni subiicitur: actu tamen nunquam est formæ substantialis, quantitatis, aut qualitatis expertis, & ideo cum est materia accretionis, actu est corporea, sed potestate aliud corpus, cum materia alterationis, actu qualis, sed potestate ad aliam qualitatem: cū potestate ad aliam formam substantialem, actu tamen cum altera forma, per quam existit: quare vt subiicitur formæ substantiali immedia-

tè, nullam habet formam substantialem, vt supra c. 4. explicatū est, sed est pars naturalis substantiæ cū vero accretioni, aut alterationi, expellit quidem priorem qualitatem, & manet substantia eadem numero composita si alteretur: sed substantialem formam & quantitatem, si accretio fiat ideo materia expellit, quia amissa quantitate, necesse est substantiam corrumpi cū ea sit immediatum subiectum quantitatis, & quantitas primum accidens, quare expulsa quātitate, expelli necesse est formam substantialem, quæ sine propriis accidentibus, quorum fundamentum est quantitas, consistere non potest. vnde rectè dicitur, materiam mutationis, alterationis & accretionis loco non separari, neque numero, & re diuersam esse quia vno & eodem loco necesse est, sitā esse, materiam horum omnium vt locus materiæ conuenire potest cū sit eadem omnino res, ratione diuersa. hæc est sententiæ Aristotelis explicatio. Confirmatio est duplex, prior sic concludi potest. si materia substantiæ esset loco seiuncta, à materia quantitatis, & affectionis, (vel à materia accretionis & alterationis, quod est idem, quia accretio & alteratio est ad quantitatem & affectionem,) affectiones & ipsa accidentia, essent separabilia à substantia: sed consequens impossibile est: ergo & antecedens, connexum facile ostenditur, nam si alio loco materia substantiæ contineretur, alio materia affectionum, certè affectiones & accidentia consisterent, nulli substantiæ tanquam subiecto & fundamento innixæ. vnde concludit Aristoteles, ex dubitatis, hoc est argumentis de dubitatione proposita

con-

conclusis, manifestum esse, accretionis materiam esse non potestate, sed actu quantam, alioquin commune ipsum, separabile esset, hoc est materia, quam communiter omnibus mutationibus subieciunt, per se separata consisteret, quod fieri non posse diximus. sed in quibusdam exemplaribus non legitur (commune), sed vacuum, verba enim Græca κοινόν commune, & κενόν vacuum, adeo similia sunt, ut vnum pro altero facile accipi potuerit. sensus autem constabit si legatur, vacuū. concluderet enim hoc modo. Si accretionis materia esset incorporea, esset re ipsa vacuum aliquod separatum ab omni corpore. est enim vacuum cogitatione ipsa, si, verbi gratia, consideretur superficies corporis continentis, & non ut continens: hoc autē spaciū, in quo excipi posset corpus, esset re ipsa vacuū, si materia separata per se consisteret. non enim loco contineretur, quia incorporea non esset, quare contineretur vacuo: cum id definiatur spaciū, in quo corpus non est, & ex consequenti, si materia accretionis esset incorporea, inducetur re ipsa vacuum, quod tamen esse non posse, 4. physico ostensum est. Hæc est prima sententiæ Aristotelis probatio. in qua proponenda admonet Arist. hanc materiā magnitudinis & accretionis esse materiam corporis huiusce, id est singularis, quia corpus commune & vniuersale, re ipsa non consistit, quod oriri & accrescere posset: cum generatio & interitus omnis rei singularis sit, ut inquit principio metaph. & similiter omnis motus, & effectio. addit etiam, quod ex hoc efficitur, neq; puncta, neq; lineam, vel quicquid caret tri-

bus dimensionibus, materiam accretionis esse, sed ipsam materiā, quæ nunquam est sine forma & affectionibus, quia illa omnia incorporea sunt.

Altera probatio eiusdem sententiæ, dicitur concessio, & à quibusdā ἀντι παραστάσις in qua pars aliqua aduersæ sententiæ exploditur, pars conceditur, sicuti præcedens probatio, ἐνστροφίς, quasi integra sententiæ alicuius reiectio dicitur. sic igitur disponi potest. esto, ex materia incorporea per se consistente, aliquid fieri posset: adhuc tamen mutatio illa, quæ ex huiusmodi materia fieret, generatio esset omnino, id est simplex & absoluta, quæ substantiæ est, minime autem accretio: non est enim in notione generandæ substantiæ inclusa quantitas, cum forma & materia, quibus generatio perficitur, sine quantitate concipi possint: est autē in notione accretionis quantitas inclusa, atque in diminutione: quia quantitas accretione additur, diminutione detrahitur: quare materia ex qua fit accretio, necessario erit corporea & quanta: etsi expertis quantitatibus aliqua materia intelligatur, ex ea corpora generarentur, non tamen accrescerent. sed re vera, neque generatio existit ex materia non quanta, quamuis in illius notione quantitas non includatur, ut in notione accretionis. quare cum dicimus materiam accretionis esse potestate magnitudinem non absolute intelligimus magnitudinis expertē, sed potentia magnitudinem tantam, ad quantam accretione perueniendum est. Hæc Aristoteles de accretionis materia, de qua proposita fuerat ratio dubitandi: sed interserit etiam de causa efficienti hanc sententiā,

tiam, in omni mutatione necesse est causam efficientem, esset aliquid actu ens, ut sit idem, cum re effecta, specie, aut genere, vel saltem analogia & vi quadam efficiendi, per quam sit actu ens, cum ignis ab igne, & homo ab homine fit, idem est efficiens specie, cum mulus ab equo, idem est genere, cum durum a non duro, ut a frigido, vel a sole, lutum indurante, neque est idem genere, aut specie, est tamen aliquid actu vi quadam predictum, ad gignendam duriciem.

4. c. 8. phyfi.
omne quod
est potest
actis, ab eo
quod actus est

2. **S**vmendū igitur potius est, quasi ab initio ad questionem aggredientibus, cuius tamen sit crescere, & decrescere, quorum causas inquirimus. apparet itaque eius quod crescit, quamlibet creuisse partem, & indecrescendo, minorem esse factam. præterea, accedente aliquo crescere, ac decedente decrescere. atqui necessarium est, vel incorporeo crescere, vel corpore: si in corporeo quidem, erit separabile ipsum commune, fieri autem nequit, magnitudinis materiam esse separabilem, ut antea diximus, si in corpore duo in eodem corpora erunt, & quod accretionem accipit, & quod præbet, verum hoc etiam fieri non potest. **Text. 33.** Cæterum neque sic licet dicere, accretionem fieri & diminutionem, quemadmodum cum ex aqua aer: tunc enim maior moles facta est. hoc enim

nō erit accretio, sed illius quidem in quod mutatum fuerit, generatio, contrarij autem interitus, neutrius verò accretio: sed vel nullius, vel si quid utriusque commune est, & genito & corrupto, veluti si corpus: minimè autem aer, aut aqua creuit, sed altera perit, alter genitus est, corpus accrescit, si quid accrescit. verum & hoc fieri non potest. tueri enim ratione oportet, quæ crescenti & decrescenti insunt: hæc autem tria sunt, vnum quidem, quamlibet crescentis magnitudinis partem fieri maiorem, ut carnis si caro: alterum accedente aliquo. Tertium verò, seruato & manente eo quod crescit. Nam cum aliquid simpliciter oritur, vel interit, non manet: at cum alteratur, vel crescit, vel decrescit, manet idem quod crescit, vel alteratur: sed hæc quidem affectio, ibi verò magnitudo eadem non manet. quod si ea quæ dicta est, accretio esset, liceret sanè nullo accedente, neque manente crescere, & nullo decedente decrescere, & non manere crescens. verum hoc tueri oportet. possuimus enim accretionem esse huiusmodi quidpiam.

Expli-

Explicatio.

Diximus Aristotelē, ad explicandum modū, quo fit accretio, & materiā accretionis, & quod accrescit, qualitates deniq; materiæ accretionis, explicare, dictum est de primo, sequitur dicendum de secundo: sed ut exactior sit explicatio, receptæ quædam sententiæ ponuntur, ut prænotiones & anticipatę intelligentię, ex quibus ut firmissimis constans erit & certa omnis deinceps conclusio, atq; etiam præcedens doctrina amplius illustrabitur. vnde, quia hæc sunt prima de accretione principia, asserit Aristot. se quasi ab initio accretionis doctrinam exordiri. sic docuit principio poster. analys. constituendam esse doctrinam, sic 4. physico. ex huiusmodi receptis & probatis sententiis, loci definitio inuestigatur. Tres igitur conditiones sunt, quæ de accretione & imminutione ab omnibus conceduntur, duas primum proponit, deinde tertiam adiicit, & ideo inquit, eas apparere, hoc est ab omnibus probari & concedi. prima est, eius quod crescit, quamlibet partē crescere, ut distinguatur accretio ab appositione & additione, quæ fit in expertibus vitæ, animati autem accrescētis, cum fiat accretio ab inuito principio, necesse est quamuis partem crescere, quamuis aliæ magis, alię minus. secūda conditio est, accedere aliquo fieri accretionem, decedente diminutionem. Tertia, rei quæ augetur seruari pristinam formā & speciem, ut id quod accrescit saluum permaneat, & incolūme. ex secunda autē conditione admonet, oriri eandem fere rationem du-

bitandi, quæ fuit in præcedentibus de accretionis materia. si enim accedente aliquo, fit accretio, si illud sit incorporeum, ut materia prima & communis, erit hæc separabilis ab omni forma, & per se consistens, ut ex ea fieri posset accretio, quod fieri non posse constat: si autem sit corporeum, duo corpora erunt in eodem loco, id est se se penetrabūt, quod 4. physico refutatū est. si enim omnis pars crescit, corporeo accedere, totum quod accrescit, vacuus meatus erit, aut corporeum accedens, omnes accrescentis partes penetraverit. Ceterum pro (cōmuni) in quibusdam exemplaribus legi, vacuum, & adhuc sensum constare posse, explicauimus ad tex. 31. Deinceps, tertiæ cōditionis necessitatem ostendit, depulso errore, quem aliquis ex præcedentibus colligere posset, & ideo non addit tertiam cōditionem nisi hac præposita necessitate. diceret enim aliquis, si accedere alimēto corporeo, quod diximus esse materiam accretionis, corpus viuētis accrescit, quia fit māius, erit igitur accretio, cum ex aqua fit aër, siquidē maior moles facta est. sed occurrit Arist. non esse accretionem, sed aquæ interitum, aëris ortum: quia deficientibus accretionis conditionibus, accretio esse nō potest: de est autem secunda, quia non accedit alimētum extrinsecus: deest tertia, quia non permanet quod accrescit, saluum & incolūme. in omni autem alteratione & accretione, eadem manet substātia rei actū, & eadem forma substātia lis, mutatio tantum est in terminis, qualitatis in alteratione, quātitatē in accretione, ex quibus hi motus distingūtur. quod si aliquod corpus commune

Hanc rationem non dissoluit Arist. quia ex præcedentibus & sequentibus de modo accretionis poterit dissolui.

commune genito & corrupto, maneret idem, videri posset accretio: non manet autem, quia tota substantia corrumpitur, & altera generatur, sola permanente materia prima, quæ per se actu non consistit, vt dicatur vnum & idē ratione illius manere. subiectum enim accretionis & alterationis est substantia cōposita, generationis materia prima, 2. c. 5. phisici, & 4. c. extremo huius libri, illud autem corpus cōmune genito & corrupto esse non posse, in disputatione capitis 4. ostēdimus, & hic videtur Aristoteles significare. Hæc sunt ratæ & firmæ de accretione sententiæ, quas in omni deinceps disputatione retinere oportet.

Text. 34. **D**Vbitauerit autem quispiam, quidnam sit, quod augetur, vtrum cui apponitur aliquid, vt si crus crescit, ipsum maius, alimentum autem quo crescit, minime. cur igitur non creuit vtrumque? maius enim est, & quod, & quo. veluti cū vinum aquæ miscueris: vtrumque enim similiter amplius fit. An quod vnus substantia manet, minime autem alterius, vt quæ est alimenti. nam & ibi quod excellit, nominatur in mistione, vt quod vinum. vniuersa enim illa mistura, non aquæ sed vini opus præstat, similiter autem & in alteratione, si adhuc maneat caro, & ipsum

quid est, & affectio inest aliqua earum, quæ per se, quæ ante non inerat, caro alteratur. quo autem alteratum est, interdum quidem nihil perpersum est, interdum autem patitur. sed alterans & principium motus in eo, quod crescit, & alteratur. in his enim mouens, quando & illud quod ingressum est, maius aliquando fieri potest, & quod illo iam positum est corpus, veluti si quod ingressum est alimentum, fiat spiritus: sed interiit, quod talem subiit perperfectionem, & mouens nō in hoc inest.

¶ Explicatio.

EX quibus colligitur hæc, de eo quod accrescit, prima sententia, id est, de subiecto accretionis. non accrescit, aut alimentum per se, aut id cui apponitur & alimentum simul, sed id tantum corpus, cui apponitur. explicatur exemplo, & deinde, ratione & similitudine probatur: exemplum est, cum alimentum cruri apponitur, non crescit alimentum, sed crus quod maius factum est, neque alimentum cruri permisso, creuisse vtrumque asserendum est, vt cum vinum aquæ permiscetur, videtur vtrumque creuisse, quia vtrumque amplius factum est. Ratio est ex tertia conditione, id enim crescit, quod saluum & in columine manet, id verò nō est alimentum;

mētum, sed cui apponitur, vt crus: id etiam vino aqua misto cōstabit, quamuis enim in eo non sit accretio, sed permissio, vt cap. 10. ostenditur, tamen mistura maior facta, si in ea vinum excellat, vinum dicitur, & ita vinum veluti creuisse: si excellat aqua, nominabitur aqua, eaque creuisse dicitur, quasi semper illud crescat, quod remanet: & illud remanere videtur, quod in mixtione excellit, & à quo est denominatio, & cuius opera præcipuè apparent, cū ex operationibus substantiæ cognoscantur. Reliqua est similitudo, ex alteratione ducta. Vt enim caro alterari dicitur, si formam & essentiam retineat incolumem, & excipiat affectionem aliquam, ex his quæ per se id est naturaliter, subiectæ carni, inesse possunt, (sic enim per se, in definitione generationis, & hic vsurpari, rectè inquit Philop.) sic illud accrescit, quod suam substantiam saluam retinet: sed differunt, quia alimētum quod fit accretio, semper patitur, quatenus corruptum, in aliam formam vertitur: illud verò quo fit alteratio, non semper, imò interdum nihil, aut leuissimè patitur, vt ignis cum ab eo calefimus, cuius alteratio aut nulla est, aut sensu nō deprehenditur. Sed aliquādo id quod alterat patitur, & corrumpitur, vt cibus antequam in nostram vertatur substantiam, nos alterat, atque ita idem est subiecto alterans, & augens vt materia: augens autem & alterans, vt principium motus id est vt efficiēs, est in eo quod accrescit, quia illud, superat & mutat cibus: itaque mutatio sese alterant cibus & corpus accrescens, sed corpus manet, cibus suam amittit for-

mam, & alterans cibus, est in eo quod alteratur à cibo id est corpore animato, sed multo magis alterat ipsum cibus, quam alteretur: loquitur enim de eo alterato, quod idem subiecto est, cū eo quod crescit: quam expositionem Auerr. significauit, D. Tho. ferè expressit, Philop. non vidit: quare illud constanter nobis asserendum est, illud augeri, quod non solum maius fit, sed etiam incolume remanet: cætero qui alimentum quod ingressum est, potest in maiorē molē intumescere, & corpus quod illo positū est, augeri, vt si cibus in spiritum & vaporē conuertatur: nec ideo tamen creuisse alimentū dicemus, quoniā cibus ille in vaporē aut spiritū conuersus, corruptus est, suamque formā amisit, & vis illa mouens, quæ vincendo cibū conuertit, non est in cibo conuerso, sed in corpore conuertente, huic igitur tribuatur vis alterās cibū, & augens animatum corpus, alimentū autē sit, quo alteratur, & quo augetur in quibusdam autē exemplaribus, post illa verba (& nihil perpersum est) leguntur hæc. (ne c substantia alterata est,) quod videtur idē esse, ac si diceret, nec substantia per alterationem interit, quia insignis & perfecta alteratio via est, & præparatio ad interitum, aut significat elementorum qualitates, quæ pro differentiis substantialibus plerumque in his vsurpantur, intendi & remitti: quare autem conuersio aque in aerem, non fit accretio, item vtrum aqua in vinum conuerti possit, & aqua alimētum esse, in disputatione de accretione commodius differetur.

E Quo-

Text. 35. **Q**uoniam autem de his
 factis dubitauimus, dā-
 da est opera, vt dubitationis
 dissolutionē inuenire aggre-
 diamur, retinentes illud, ma-
 nente eo quod crescit, & ac-
 cedente aliquo crescere, de-
 cedente autem decrefcere.
 Vt ex punctis corpus non cō-
 ponitur, sic etiam neque au-
 getur, & ideo alimentum ap-
 ponitur partibus sensibilibus,
 id est habentibus magnitudi-
 nem, non autem signis insen-
 sibilibus, id est punctis. Præ-
 rea autem, quodlibet signum
 sensibile, aut maius, aut mi-
 nus factum esse, ac neque cor-
 pus inane esse, neque duas in
 eodē loco magnitudines, ne-
 que in corporeo crescere.
 Causa autē constituenda est,
 cum primum duo constitui-
 mus: primum quidem partes
 dissimilares ideo accrescere,
 quoniam similes accrescūt,
 vnaquæque enim ex his cō-
 ponitur. Deinde, carnē & os,
 & huiusmodi partes duplici-
 ter esse, sicuti & alia, quæ spe-
 ciem & formam in materia ha-
 bent: id est carni tribuitur ali-
 quod ratione materiæ, vt cū
 dicitur alterari, aliquid ratio-
 næ formæ, vt cū dicitur senti-
 re. Natura & materia dicitur,
 & species caro vel os: illud igitur
 quamlibet partem cres-

cere, & accedente aliquo, se-
 cundum formam potest, non
 autem secundum materiam.
 Cogitare enim oportet, ac si
 quis eadem mensura aquam
 metiatur, semper enim alia at-
 que alia existit aqua, sic & car-
 nis materia accrescit, & non
 cuiq; omnino fit accessio, sed
 partim quidē defluit, partim
 verò affluit, figuræ vero & spe-
 ciei cui libet parti. In dissimila-
 ribus autem id euidentius est,
 vt in manu proportione ip-
 sam crescere. hic enim longè
 euidentius cernimus, mate-
 riā esse alteram à forma, quā
 in carne & similaribus: quare
 & mortui magis videbitur ef-
 se adhuc caro, & os, quam
 manus & brachium: quo circa
 est quatenus quæcunque car-
 nis pars creuisse dici possit,
 est autem quatenus minime,
 secundum enim formam cui-
 que accessit, non autem secū-
 dum materiam. Cæterum ma-
 ius factum est totum ipsum,
 adueniente quidem aliquo,
 quod alimentum dicitur, &
 contrarium: mutato autem in
 eandem speciem. veluti si sic-
 co adueniat humidum, adue-
 niens autem mutetur, & fiat
 ficcū. Est enim profecto qua-
 tenus simile simili crescat, est
 etiam quatenus dissimili. Du-
 bitauerit autē quispiā, cuius-
 modi

Text. 36.

Text. 37.

Text. 38.

Text. 39.

modi nam illud esse oportet, quo crescit? perspicuum sanè quod potestate illud, vt si caro potestate carnem: actu igitur alterum, corruptum autè hoc, caro euasit: igitur non ipsum, per se ipsum generatio enim esset, non accretio, sed quod crescit hoc ipso.

Explicatio.

Altera sententia, ad explicandum modum accretionis, hæc est, crescentibus similaribus & homogeneis, dissimilariis & heterogeneis secundum formam accrescunt. Explicatur primum, deinde probatur, explicatio ex his distinctionibus colligitur. Primo enim animata omnia, vel constant ex similibus partibus, quarum est eadem ratio cum toto, vt carne, osse, neruis, vel dissimilibus, quarum est ratio diuersa, vt membris & organis, manu, pede, quia igitur alimentum apponitur similibus partibus, vt carni, ossibus, neruis, & ex his consistant dissimiles partes, & organa, necesse est crescentibus similibus, dissimiles crescere & augeri, vt accrescit brachium, crescentibus ossibus & carne, ex quibus componitur. Deinde, in his omnibus partibus similibus & dissimilibus, vel consideratur materia partis quæ materia elementis respondet, vel forma propria & figura, qua caro vel brachium esse dicitur, & ab aliis distinguitur, asseritur igitur, accretionem non esse secundum materiam, quamuis ipsi fiat alimenti appositio, sed secundum formam, vt

hæc dicatur verè, maior aut minor fieri accretione, & imminutione, non autem materia. Hæc autem materia & formæ distinctio, quamuis spectetur in similibus & dissimilibus partibus, cum omnes propriam materiam habeant, & formam vel figuram, euidentior tamen est, in dissimilibus partibus, & organis. Argumentum est in partibus cadaueris animalis, carnem enim eandem viuentis & mortui animalis, & alias similes partes, easdem esse, plerique omnes fatentur, eandem manum, aut idem brachium, non fatentur, quoniam in illis existimant eandem manere actionem, aut non esse alium usum in viuentibus & mortuis, in his, vident non manere eundem usum, neque easdem operationes: vera tamen neque similia, neque dissimilia eadem forma manet in viuentibus & mortuis, vt ostenditur 4. Meteorologico cap. vltim. & cap. 1. libri, 1. de Part. hæc est huius secundæ sententiæ explicatio: probatio prima ex probatis illis & receptis de accretione principiis sic deducitur. Id accrescit quod idem saluum manet, & incolume, id autem est forma & figura partium, quæ semper est eadem, dum animatum viuit, non autem materia, quæ continuò diffluit, & dilabatur: forma igitur accrescit, non materia, & similiter alterum accretionis principium quamlibet partem, accedente aliquo crescere, secundum formam verum est, non secundum materiam, quia cum diffuat, non manet quemlibet eius pars, vt secundum quamlibet, vere accrescere dicatur.

Altera probatio ex similitudine,

Liber primus

finge enim mensura aliqua ut vtre, continenti aquam, assidue effluentem, manet eadem mensura, aqua autem assidue mutatur: & si quidē maior aquæ copia insuat, quam effluat, mensura extenditur, sin minor, comprimitur & coarctatur. idem fit in accretione, forma carnis, quæ est mensura & terminus materiæ, eadem manet, materia assidue labitur, atque interdum maior copia influit, quam effluat, (id enim significant illa, [& carnis materia crescit] idest maior copia influit: quia materia proprie non crescit) atque ita fit carnis incrementum, & crescentibus similari- bus, crescunt dissimilaria & organa. Sic videmus in flore pubertatis crescere quamlibet partem formæ manus, brachij, faciei, proportionem quadam, ut in manu digitum, in digito articulos, in articulis ossa: non ita autem aperte partes formæ carnis, vel ossis, sed eundem esse modum accretionis in omnibus existimare oportet.

De tribus propositis ad explicandum modum accretionis, superest tertium de qualitatibus quibus materia accretionis alimentum affectum esse oporteat, & simul explicatur, quo accedente accretio fiat: sententia est, alimentum quo accedente totum ipsum animatum fit maius, & accrescit, tale sit potestate, quale actu est, quod accrescit, ut si caro accrescat, potestate caro, hoc est, iis qualitatibus & temperamento præditum, quod facile in substantiam accrescentis mutari posset. Itaque concoqui calore naturali, partibus apponi, & assimilari possit secundum substantiam: his enim mutationi-

bus, ex potentia tali, fit actu tale, ut panis potentia caro, actu in carnem mutetur. Ratio sententiæ est, quia alimentum principio, cum per os, aut radices sumitur, est contrarium, & dissimile partibus nutriendis & augendis, coctum autem innato calore, eisdem partibus simile omnino redditur: est igitur tale potentia, quale actu est, quod accrescit.

Quid igitur ab hoc passum est, ut augeretur? an mistum fuit? veluti si quis vino aquam infuderit, hoc autem possit, quod admistum fuit, vinum reddere: ac veluti si ignis attigerit combustibile, ita insita vis augendi in eo, quod accrescit, & actu existit caro aduenientem carnem potestate, carnem actu efficit: ergo quod simul fit: nam si seorsum, generatio. Licet enim ita facere ignem ei, qui iam existit apponendo ligna, atque hoc quidem accretio, cum verò ipsa per se & separatim combusta ligna fuerint, generatio. Quantum autem, quod quidem uniuersale non fit: quemadmodum neque animal, quod neque homo, neque aliquid ex his, quæ singularia, verum ut hic uniuersale, ita ibi quantum.

Text. 40.

Expli-

Explicatio.

HActenus explicauit Aristot. modum accretionis, sed quoniam ex eo oriri possent duæ dubitationes, eas statim dissoluit, antequam accretionem à nutritione distinguat. Prior dubitatio sic ex precedentibus oriri videtur: si in accretione, ex potestate carne, ut dictum est, fit actu caro, caro autem est substantia, erit accretio generatio, cum terminus illius mutationis, fit substantia: sed responderet Aristoteles, ideo non esse generationem, quod ipsum alimentum, quod potestate erat caro, non seorsum & per se euasit caro, sic enim generatio esset, non accretio, sed uiuenti quod crescit: & actu existenti carni, nouæ actu carnis fit accessio, & quia iam est actu, eius generatio esse non potest. Itaque quod accreuit, patitur aliquid ab hoc alimento, & sicuti ferè mista maiora euadunt appposito aliquo, sic quod accrescit, sed quia uiribus præstat, alimentum in seipsum conuertit: eam sententiam duobus exemplis illustrat. Ut si quis in uinum, parum aquæ infundat, statim aqua fit uinum, & uini moles augetur: & ut magnus ignis idoneam materiam, statim in se conuertit & fit maior, ita insita vis augendi uiuentibus, oblatum alimentum in uiuentis naturam immutat, & uiuens redditur maius. Vnde quia hæc noua caro, simul fit cum illa quæ prius actu erat, neque seorsum gignitur, sed illi coniuncta, idcirco accretio est, non generatio, si seorsum autem generatio esset, ut si igni existenti apponantur ligna, non dicitur simpliciter ortus ignis, sed

amplior factus, si autem primum & per se ligna comburantur, ortum simpliciter ignem dicimus. Constat ergo in accretione esse partis qua fit accretio, quandam aggenerationem, & per existentis formæ maiorem ratione partis aggeneratæ, extensionisque ad ampliores quantitatem informationem, quia per se & seorsum, noua forma in materiam non inducitur. Altera dubitatio sic disponi potest, si per accretionem quantitas acquiritur, non igitur oportebat prius quantitatem existisse in alimento. Responsio est, si quantum uniuersè, fieret certe antequam fieret, nullum quantum existisse oporteret: sed non sit quantum uniuersè, sed quantum hoc, & ideo fit ex quanto, sed non hoc quanto, alioquin iam esset, & non fieret. Sic omnino non fit animal, aut homo, sed singularia: sed quemadmodum cum fit hoc animal, dicitur fieri animal, quia est in hoc animali, sic etiam cum fit hoc quantum, dicitur fieri quantum, quia est in hoc quanto.

Caro igitur, & os, uel manus, uel nerui, & horum similia, adueniente sanè quanto aliquo, sed non carne quanta. Quæ igitur potentia simul utrumque, ueluti quanta caro, ita quidem auget, (nam & carnem factam esse quantam oportet) quæ autem caro solum nutrit. Sic enim ratione differunt nutritio & accretio: unde consue tum aliquid seruatur, atque

Text. 41.

etiam cum decrefcit, nutritur quidem illud, fed femper tamen nō crefcit, ac nutritio, eadem quidem, cum accretione res eft: ipfum autem ef fe diuerfum. Qua enim quod accedit, eft poteflate quanta caro, ita quidem vim habet augendæ carnis: nutriende vero, qua eft facultate caro, & alimentum. Hoc autē fpecies fine materia, quafi facultas quædam experta materia, in materia eft: quod fi aliqua accefferit materia, cū fit poteflate experta materia, habeatque quantum etiam poteflate, hæc erunt maiora expertia materia: quod fi facere amplius nō poffit, fed quemadmodum aqua vino magis mifta, tandē aquofum facit, & aquam, tunc diminutionem facit quanti, fpecies autem manet.

Explicatio.

Reliqua eft tertia capitis pars, de diftinctione nutritionis & accretionis, quoniam alimento dictum eft accretionem fieri, & eodem conftat fieri nutritionem, ne quis idem effe nutriri & accrefcere exiftimaret. Sententia diftinctionis eft nutritio & accretio fubiecto funt idem, ratione & effe diftinguntur. Ratio defumitur ex obiecto alimento, eft enim alimentum

Subftantia quanta, vt Subftantia nutrit, vt quanta auget, itaque vt idē auget & nutrit, & ratio vtriusque non eft eadem, ita alimentum, cū habeat poteflatem nutriendi & augendi, erit poteflatia vtrumque, nempè auentionis & accretionis materia: cum vero reducitur ad actū nutriendi, fumitur vt Subftantia, cum vero ad actum augendi, fumitur vt quantum, atque re idem eft, ratione diuerfum, & de poteflatia ad actum augendi & nutriendi, à vi augendi & nutriendi deducitur: vt poteflatia calidum fit actū calidum, à calido actū vel virtute: in nutritione enim nulla nouæ quantitatis adeptio expectatur, fed tantum formæ & fpeciei, fiue Subftantiæ custodia. Atque ideo dum viuimus, etiam cum decrefcimus, nutritio neceffaria eft, vt forma in propria materia conferuetur: non autem crefcere femper oportet, fed vfque ad definitum perfectionis terminum, imò aliquando decrefcimus. Non folum enim fine nouæ quantitatis acceffione viuimus, fed etiam cum aliqua prioris quantitatis iactura, que paulatim fit indecrefcenribus. Nutritionem autem effe fine accretione hac fimilitudine videtur Aristot. explicare, eft enim textus fententia valde implicata, & verba ipfa mutilata, & deprauata effe videntur: fed ex Græcis hæc colligi potefit explicatio, nutritio fine accretione, eft veluti fpecies & forma fine materia & quantitate, (cum materia enim vult intelligi quantitatem inquit Philopon. quod fociata fit materia, & illius propriū accidens,) quia formam rei, quam nutrit, conferuat, nulla tamen materia

terix

teriarum & quantitatis additione facta. Quamuis autem nutriat alimentum, ut formę similitudinem gerit, sine materia & quantitate, re ipsa tamen cum materia coniunctum est, ut res omnes sunt ex materia, quatenus potentia est, semper tamen cum actu & forma coniuncta est. Itaque par est quodammodo conditio materiae, & formę mortalis: materia enim adhibet vim propriam ad patiendum, non autem accipit à forma: sed quoniam pati non potest, nisi existat, neque existere sine forma, ideo indiget forma: sic forma ad informandum non eget materia, nisi quatenus sine ea vim informandi exercere non possit, cum tamen vim informandi à se ipsa habeat. Unde recte inquit Aristot. Si aliqua accesserit materia, id est alimentum, quod est accretionis materia, quodque nouę materiae & quantitatis accessionem facere possit, cum sit, inquit, potestate expers materiae, habeatque quantum etiam potestate id est cum alimentum potentia immateriale existens, quatenus habet potentia carnis, aut ossis, aut eius denique quod nutritur, formam, quę in se nullam includit materiam, & ideo immaterialis dicitur: & præterea habet potentia quantum, quatenus potest apponi secundum quantum ei, quod nutritur, cum inquam huiusmodi alimentum hac ratione apponitur ei, quod nutritur, euadunt maiora expertia materiae, id est, augentur secundum formam, hoc est enim fieri maiora immaterialia, formam quę in se expers est materiae augeri: quod si ex imbecillitate facultatis augendi vel nutriendi & alimenti copia, ut vi-

ni & aquę similitudo significat, non possit alimentum perfecte alterari & assimilari, quod est non posse facere amplius id est munus suum præstare, in exterendo & concoquendo cibo, fit decretio & quantitatis iactura, quamuis maneat forma & species, quia fit aliqua nutritio, sed maior alimenti copia, quę concoqui non potest, abit in excrementa. Ut vinum assidua & continuata aquę infusione, vim amittit aquam in se conuertendi, imo & ipsum paulatim fit aqua: sed valet hæc similitudo, inquit Philop. ad ostendendam imminutionem infertæ virtutis nutriendi, ut in vino imminuitur vis conuertendi aquam in se ipsum: non valet autem ad ostendendam similem quantitatis amplificationem, fit enim quantum maius aqua infusa, ingestio vero alimento, & imminuta vi nutriendi, non fit quantum maius, sed viuentis quantitas potius imminuitur. Vis enim nutriendi, assidue pugnando, cum alimento apposito, quia principio est dissimile, & contrarium partibus nutriendis, multum roboris amittit, ut vinum multa aqua infusa, atque ita fit decretio & imperfecta nutritio. Hactenus de sententia Aristolis.

*Disputatio de Accretione,
ad cap. V.*

UT Aristotelis de accretione sententia exactius intelligatur, tria differenda sunt, ex quo fiat accretio, quum præcedat obiecti consideratio, operationis explicationem: quid accrescat, & quomodo. Sed ut via & ratione

disputatio suscipiatur, ponēda sunt primo quēdā principia. Primum, in Physica Aristotelis de accretione triplicē haberi considerationē, vnā generalem, vt eius à mutatione & aliis motibus distinctio generaliter intelligeretur ex termino ad quē, vt 5. physico. c. 1. explicatū est: alteram specialem, sed adhuc in ratione motus, vt à generatione & nutritione, quibus per similes videbatur, omnino distingueretur, & hæc est huius loci propria: tertiā, vt est viuētis facultatis operatio, quę lib. 2. de anim. c. 4. explicabitur

Secundū principiū sit, alimenti ex quo fit nutritio & accretio, distinctio, dicitur enim ab Arist. 3. c. lib. 2. de Par. & aliis multis locis, aliud primum, aliud vltimum: illud est crudum & incoctum, quod ore ab animalibus, & radicibus à plantis primum excipitur: hoc autem est coctum & digestum, quod sanguinem vocamus, partibus nutriēdis & augendis accommodatum. Alimentum primū vocauit Hipp. libro de alimento, nutriturum vel quasi nutriturum, id verò quod Aristoteli est vltimum, Hippocrati dicitur alimentum, quod nutrit. Id autem adhuc distinguit Arist. vt substantiam, & vt quantum, quamuis alterum ab altero re ipsa non distinguatur, sed alium effectum præstat vt substantia, alium vero vt quantum: vt substantia nutrit, vt quantum auget.

Sed quia alimentum ex primo fieri vltimum, nisi aliqua mutatione non potest, vt ex pane sanguis: neque ex vltimo possit fieri nutritio & accretio, nisi in viuētis substantiam conuertatur, vt ex sanguine fiat viuētis caro, ex succo

terræ lignum plantæ: distinguendæ sunt huiusmodi mutationes: quæ quia sunt à calore in humore, coctiones dicuntur. Cōcoctio igitur cibi triplex est, prima in ventriculo, ad quam diuisio cibi, quæ fit dentibus, præparatio quædam est, vt calor ventriculo comminutum in plures partes facilius extere possit: altera fit in iccore, ad quam præparatio quædam fit in venis, quibus ab intestinis ad iecur defertur, vt sanguis elaboretur: tertia est in singulis partibus quæ nutriuntur. Sed in ea tres operationes intercedere, necesse est: appositionem, agglutinationem, assimilationem: insita enim vi partis nutriēdæ attrahitur primo exudans ex venis accommodatus sanguis: deinde retentus agglutinatur, dum assimilatur, & fit conuersio in partem quæ nutritur: assimilatio autem duplex est, secundum qualitates, quæ ad alterationem pertinet: secundum substantiam, quæ est propriæ conuersio in partem quæ nutritur: & quia non est generatio alicuius per se, vt in textu Aristoteles docuit, rectè à quibusdam aggeneratio dicitur, quasi præexistentis formæ, ad quā primo inductam generatio terminatur, noua in partem quæ similis nutritione affecta est informatio. Vnde rectè Galenus admonet, lib. 3. de temperam. duplex genus esse eorum quæ ore assumuntur: quædam sunt alimenta, quę similia reddi possunt: quædam sunt medicamenta, quæ non possunt reddi similia. Sed quæ similia redduntur, non sunt equalem sortita conditionem, quædam enim facilius, quædam difficilius, tum ex proprio temperamento,

An aqua nutrire possit lib. 2. c. 8. ad calcem commentarij.

3. c. 2. de partib.

mento, tum ex facultate & viribus insiti ad concoquendum caloris. Omnia tamen in eo consentiunt, quod mutari & assimilari possunt: quod si mutantur, ut similia euadant, & omnis mutatio est inter contraria, necesse est alimenti & eius quod alitur aliquam esse contrarietatem, qua deuicta, necesse est, simile reddatur, & accommodatum ad conseruandū id quod nutritur.

1. His positis, sunt de tribus propositis dubitationibus nō leues rationes dubitandi, ad primam quidē ex qua materia fit accretio, hoc est ex alimento, est hęc ratio dubitandi, videtur enim vel accrescentis anima, in hanc materiam cibi migrare, aut ex ea educi: si migret, nulla erit forma viuens, quæ de potentia subiecti educatur: si ex cibi materia educitur, cum is sit quoddam simile, non erit anima organici corporis actus, ut receptū est lib. 2. de anim. Præterea, cibus grauis est, quē ergo fieri potest, ut sursum, ante retro, dextrorsum aut sinistrorsum feratur, ad accretionē & nutritionem singularū partium? Suapte quidem natura non potest, quoniam grauis est, vi igitur, arque ex consequenti, motus naturalis accretionis, vi, & contra naturam administrabitur.

2. De eo autem quod accrescit, est ideo grauis ratio dubitandi, quia quatuor sunt, quę quasi de possessione decertāt, materia prima, quātitas, forma, figura. Materia prima, quia eam vult Arist. esse subiectum omnis motus & mutationis, ut ad textum Aristot. explicauimus: sed obstat, quod materia, quia continenter defluit, non manet, & ideo nō potest esse subiectum, quod verē dica-

tur accrescere: eum positum sit ab Arist. id accrescere, quod idem manet saluum & incolume. Videtur autem quantitas ideo accrescere, quia ut in substantia generatio, in qualitate alteratio: ita in quātitate accretio esse videtur. Sed obstat, quod si quātitas accrescat alimento quanto, videtur induci dimensionū penetratio, si ex omni parte fiat accretio, & nō est alimenti appositio: & itē, quantitas cū materia cōtinerter diffluit, & ideo non manet eadē, ut manere omnium quod accrescit. Videtur præterea forma accrescere, quia manet eadē, quod habeat partiū organicarū distinctiōnē, qua ratione huius sententię sunt Alex. 8. lib. metaph. cō. 2. & Auerr. in paraphrasi ad cap. 2. huius libri. Sed obstat, quod forma est substantia, & mutatio in substantia, generatio est, nō accretio, ut cōstat. & præterea si forma educitur de potentia materię, & hęc cōtinerter diffluit, & ideo subiectum accretionis esse non potest, diffluet etiā ipsa anima, quę educitur de potentia materię, & ideo accretionis subiectum esse nō poterit. eisdē etiā argumentis dubitari potest, de figura, an ea fit accretionis subiectū, & cū ad qualitatem sit alteratio, & figura sit quarta qualitatis species, vel nō erit motus ad figurā, quia alteratio est ad tertiā speciē qualitatis, vel si est motus, erit alteratio, quia ad qualitatem.

De modo accretionis, sit hęc ratio dubitandi, & specie motus: aut enim cibus conuertitur in id, quod accrescit, momento, vel tempore: si momento, motus esse non poterit, cum motus sit de genere continuorum, 3. physic. cap. 1. & toto lib. 6. physic. vbi demonstratur

omnem motum esse diuiduum, & omne mobile partē habere in termino à quo, partem in termino ad quem, quod autem momento fit, continuatum esse non potest. Tempore autem accretionem non fieri ex eo videtur constanter concludi, quod alimentū, ex quo fit nutritio, necesse est conuerti in substantiā primo, & ratione cōsequentis substantiam quantitatis accretionem esse, quæ nunquam à notatione immediate antecedenti separatur, unde accretio fiet momento, quia & nutritio, cum fit generatio quædā.

Ad dissoluendas has dubitationes fit hæc sententia, viuētis accretio fit ex alimento quantum est secundum formam figuratam & organicam. Conclusionis huius singulæ partes explicantur, & confirmantur. Prima pars significat, accretionem esse viuētis & animati, propriam operationem, & fieri ab actiuo principio insito, secundum omnes partes internas & externas, vt distinguitur ab incremento, quod fit appositione externi alicuius, ex quo euadit maius quantum, cum ex similitudine qualitatum facta est partium agglutinatio, virtute caloris præsertim cælestis, vt in lapidibus & metallis. Ratio huius partis est, quia operatio ab actiuo principio insito secundum omnem partem & dimensionem internam & externam, est viuētis operatio: (hac enim ratione viuētium motus & operationes, à non viuētium operationibus distinguuntur, 4. c. 8. phys. sic.) sed accretio fit ab actiuo principio, conuertente alimentum, in maiorem substantiam, quàm prius fuerat: erit ergo operatio viuē-

tis propria. Est enim considerandum, omnium vitalium operationum primum instrumentum, esse calorem natium, in humido primigenio tanquam in propria sede collocatum: & eius actione continenti, de substantia viuētis, & proprio subiecto, per consecutionem quandam, & ex accidēti, quatenus immutat coniunctam substantiam, vt conseruetur, & spiritus ad viuendum necessarij procreentur, absidue aliquid defluere, quod necesse est, assumpto alimento extrinsecus, continuè refici: cum autem vigente actione caloris naturalis plus reficitur, quàm fuerat dilapsum, & non solum substantia viuētis conseruatur, sed perficitur viribus & quantitate, accretio fit. Contraria ratione diminutio intelligitur, nempe, cum ex alimento, minor substantia & quantitas minor reponitur, ob caloris imbecillitatem, non valentis tantum conuocare & assimulare, quantum est ingestum & appositum, & quantum prius effluerat, hac enim effluxione efficienda, imbecillior redditur, quam vt possit appositum alimentū conuocare, atq; ideo ex alimento assumpto, plurimū secedit in excrementa. Itaq; vt prima huius caloris natui in corde participatio, est vitæ principium, & vltimum non esse quo incipit proxima alteratio sanguinis ad primam viuētis nutritionem, sic eiusdem caloris permanēs actio, est vitæ cōseruatio, & perfectissima operatio circa alimentū quantum, est accretio, & eius extinctio, est mors, vt colligitur ex lib. de morte & vita. Est autem vt nutritio, sic accretio viuēti necessaria, illa quidem vt cō-

D. Tho. 1. p.
q. 119. ar. 1.

fer-

feruetur eadem numero substantia, hæc ut perficiatur, & possit perfectas habere operationes, quibus species conseruatur, & pluribus indiuiduis communicatur. Sic enim definitur perfectum 4. Meteorologico, cap. 3. sed de his omnibus uiuentis operationibus, 4. c. libri 2. de anim. commodius & uberiorius differetur. Præterea accretio fit secundum omnem partem, etiã organicam, quamuis similaribus primo alimentum apponatur: ergo est uiuentis propria operatio, cum uiuentis corpus tantum sit organicum.

Altera pars conclusionis constituit materiam ex qua fit accretio, alimentum, ut quantum: sensus autem illius est, in alimento esse substantiam quantam, & utriusque à uiuenti conuertitur in propriam substantiam quantam, sed quia motus & operatio, à termino per se primò sumit denominationem & speciem, cum huius terminus est tantum conseruatio substantiæ, & tantum conuertitur, quantum de materia affluerat, est nutritio: cum verò amplius conuertitur, à termino per se primo maioris quantitatis, accretio dicitur: itaque in nutritione & accretione, conuersio fit in substantiam quantam, quia in substantiam primo, & eam consequitur statim propria quantitas, cum sine quantitate substantia naturalis existere non possit, quia non esset in partes formaliter distincta: sed cum substantiam alimenti mutaram in uiuentis substantiam consequitur maior quantitas, quam fuerat amissa, & in uiuenti præcesserat, est à maiori quantitate, ut termino per se primo, ef-

fecta accretio. Ratio huius partis secundæ sic concludatur: ex alimento immutato & confecto actione uiuentis, experimur accretionem fieri: sed ea terminatur primò ad quantitatem: fit igitur ex alimento ut quanto, alioquin fieret quantum ex non quanto. Quamuis enim alimenti quantitas, cum à uiuenti conuertitur, pereat, pereunte substantia, virtute tamen illius facta est præparatio, ut in substantia uiuentis maior consequeretur quantitas. sicuti corruptis dispositionibus, quæ antecedunt formæ substantialis introductionem, virtute illarum manet materia determinata ad alias, quæ formam inductam consequantur.

Tertia pars significat, subiectum accretionis, cui formaliter conuenit accrescere, esse formam figuratam & organicam: itaque ut corpus formaliter candore candidum est, licet non sit de essentia corporis substantiæ, aut quantitatis, candor, quia formaliter illi inest candor, & non denominatiue tantum extrinsecus, ut dicitur vrina sana, quia signum est externæ sanitatis in animali existentis: ita forma uiuentis figurata & organica, formaliter dicitur accrescere, quatenus eadem numero permanens, per quantitatem, qua formaliter extenditur, ampliorem quam prius occupat quantitatem, non quidem ita ut amplificata quantitate & extensa, partes formæ substantialis, cum sit per se indiuidua, etiam extendantur, sed quod actu informet subiectum maius, quam prius informauerat. Vnde quæuis quantitas, & accretio quatenus est idem cum quantitate, ut omnis motus cum termino

An alimentum simplex possit esse ut aqua, vel semper compositum, lib. 2, c. 3.

Compositum uiuens accrescit, sed non ratione materiæ, quia diffluendo non manet eadem, sed ratione formæ substantialis organice inidentis, cum sit actus organici corporis, atque formæ per se primo tribuitur accretio ut quoque sententia hic explicatur, & ad 24

mino

mino motus, sit accidens materia-
 le, quod conuenit cōpositæ substan-
 tiæ, ratione materię, vt tactus ratio-
 ne formæ: non tamen accrescit ma-
 teria, sed forma, vt extenditur ad
 maiorem quantitatem in forma-
 dam. Dico autem formam figura-
 tam & organicam accrescere, &
 non formam simpliciter, quia in
 Physica, quæ considerat formam
 in materia, nihil tribuimus formæ
 separatæ à materia, vt constat ex 1.
 cap. 1. lib. de Partib. anim. neque
 formę viuēti quæ est anima, quid-
 piam tribuendum est, nisi vt est il-
 lius actus corporis, quod organi-
 cum est, neque accretio potest con-
 uenire materiæ, vt dictum est, ne-
 que formæ viuēti, nisi vt est organi-
 ca, nō vt est substantia, velut est in-
 diuidua, aut diuidua & materialis,
 quod ratio huius partis, ex princi-
 pio posito ab Aristot. de accretio-
 ne sic concludit: id enim accrescit,
 quod manet idem, sed forma figu-
 rata & organica manet eadem, &
 non materia: illa igitur accrescit,
 & non hæc. Eadem sententia vide-
 tur esse Aristotelis, cum interdum
 hoc, cap. formam, interdum figurā
 dicit accrescere, vt explicant Phi-
 lop. & Auerr. ad text. 38. materiam
 autem nō manere, quia assiduæ dif-
 fluat, & ideo nutritione à princi-
 pio ad finem vitæ reparatur, omni-
 no constat: totam autē omnino dif-
 fluere, vt nihil sit in senectute, eius
 quæ fuit in primo ortu, contendit
 Alexan. 1. lib. quæstion. natur. cap.
 5. quia ex tantulo semine, quid po-
 test remanere, in procerissima ar-
 bore, & in magno animali, sed præ-
 stat sententia Philoponi & alio-
 rum, qui aliquot partes primæ cō-
 positionis, remanere affirmant,

eamque sententiam alij, ex par-
 tium distinctione, explicant: quæ-
 dam enim partes sunt seminariæ
 quæ ex seminis corpulentia confor-
 mari videntur, quæ sunt veluti fla-
 mina concepti fœtus, quorum ri-
 mas replet caro, etque ex sangui-
 ne efficiuntur partes, has itaque
 asserunt continua actione caloris
 naturalis diffluere, illas quasi fun-
 damenta corporis viuētis sem-
 per manere. Probabilis quidem
 sententia, sed nihil refert asserere,
 totam materiam paulatim diffue-
 re & paulatim reparari nutritio-
 ne: cum ex identitate formæ nu-
 merica, & priorum partium mate-
 riæ permanentium, siue hæc aliquā-
 do diffuant, siue non, idem singu-
 lare semper dicitur manere, ne-
 que aliter possit idem numero vi-
 uens perseuerare, à principio ad
 finem vitæ, viuens igitur, quia ab-
 solute ratione materiæ idem om-
 nino non manet, ratione autem for-
 mæ manet, dicitur augeri ratio-
 ne formæ, & ipsa forma per se pri-
 mo, non autem ratione materiæ,
 quæ non manet, sed assiduè & con-
 tinenter diffluit, vt assiduè & con-
 tinenter, per nutritionem restitui-
 tur. Neque ex his efficitur animā
 accrescentis ab vno subiecto & ma-
 teria, in aliud subiectum cōmigra-
 re, quia nūquam deserit totam ma-
 teriam, sed partem diffluentem
 reficit nutritione, & ita semper
 est in eodem subiecto, aut si non
 reficit, paulatim animatum ad in-
 teritum deducitur. Ex his quædam
 consecutaria efficiuntur.

Primum est, nutritionem non
 esse generationem: quia hæc est,
 totius substantiæ productio seor-
 sum & per se existentis, illa est,
 partis

Consecutaria
 quædam.

D. Tho. 1. p.
q. 119. ar. 1.

partis in altero, noua præ existentis formæ informatio, quæ ideo aggeneratio vocari potest. Secundum, nutritio & accretio non solum ratione, sed re etiam distinguuntur: tamen quia terminus per se primo nutritionis est substantia aggenerata, accretionis autem maior quantitas, quam necessariò & prius natura antecedit nutritio, quia mutatâ substantiâ consequitur maior quantitas: tñ etiam, quia licet accretio à nutritione separari non possit, nutritio tamen separatur: cum homo & animatum ad perfectam quantitatem peruenerint, semper enim viuens nutritur, non semper accrescit. Id etiam à quibusdam explicatur ex illa distinctione recepta, duplicis realitatis essentiæ & existentia: dulcedo & candor in lacte differunt realitate essentiæ, & quantitas cibi à sua substantia, quamuis hæc simul existant, & ea ratione dicuntur esse idem subiecto: sic ergo accretio & nutritio differunt re & essentiâ, quantum differunt quantitas & substantia: sunt autem idē subiecto, quia quantitas eodē subiecto cum substantia existit. Neque obstant illa, quod atrophia videtur esse morbus, qui tollit nutritionem, non enim omnino tollit, sed difficilem reddit: aut si alimenti non fit conuersio, fit proprie substantiæ viuents colliquatio, vt ea fit pro nutritione, & ideo si diutius perseverat, necesse est animatum interire: neque obstat illud, quod nutritionem antecedit, cibi quædam alteratio, quæ cum sit motus, fit in tempore: quare in primo viuents orto, quo tempore durat alteratio, illa cibi non erit nutritio, atque ex consequenti, aliquo tem-

pore viuens non nutritur: primus enim ille ortus, est prima animæ introductio, per caloris natiui participationem: hic autem calor est in sanguine puriori, quem animal à parenti accipit, & hoc est primum alimentum, quod nulla indiget præparatione, vt statim possit nutrire: quia ea præparatio facta est calore parentis, vt sicut ab eo accipit vitam primo, sic & primum alimentum vitæ. Itaque alterationis quæ præcessit in parente, terminus & extremum est esse primum viuents ex eo alimento nutriti, & ita deinceps continenter nutritio procedit. Quod autem dicimus de sanguine, id quidam etiam dicunt, de quadam seminis parte in animalibus, & plantis, vt ex eo pars vna sit materia foetus & viuents geniti, altera sit pro alimento eiusdem, quo alitur quandiu trahit alimentum, quod alterando præparat, vt eo possit nutriri, priori cōsumpto: huius signum videmus in stirpibus, quarum primum corpus ex ipsa seminis substantia consurgit & alitur, donec radicibus productis, ex terra hauriant succum, quo nutriri & crescere possint. Itaque quandiu radices in terram infiguntur, ex substantia seminis non solum formatur corpus stirpis, sed etiam alitur: sic etiam fit in animalibus, quia statim corpore foetus conformato, reperitur in corde, quod primum viuic, sanguis, qui est vltimum alimentum, & ab utero parentis directis viis deinceps trahitur, vt ex dissectionibus etiam constat. Alij has duas obiectiones ita dissoluunt: nutritionem bifariam accipi, aut pro integra alimentum in viuents substantiam conuersione,

sione, & hanc non esse principio & fine vitæ aut pro quacunque alteratione & imperfecta conuersione & hanc semper esse, etiam principio & fine vitæ. Quin etiam physicè, non mathematicè hæc intelligenda sunt, satisque est nutritionem toto vitæ tempore permanere, excepto principio & fine: sicuti accretionem dicimus habere definitum terminum, non tamen toto tempore definito continuatur sine intermissione. Tertium consecretarium, rarefactio non est accretio, primo quia rarefactio est ad qualitatem, accretio ad quantitatem: deinde accretio fit ex alimento extrinsecus assumpto secundum omnem dimensionem, etiã profunditatem: rarefactio neque ex alimento, neque secundum profunditatem: semper. Rarum autem & densum, qualitates esse, docuit Arist. 2. lib. de partib. c. 1. quamuis per cõsecutionem quandam, raritate & densitate, varietur quantitas & situs partium. Quartum, falsa est sententia asserentium, formam secundum quã asserit Aristot. fieri accretionem, esse partes seminarias, materiam esse diffluentem, partes sanguineas, aut formam esse partes porosas. Ostensum est enim omnibus partibus accretionem fieri id tamen per se primo accrescere, quod est forma figurata & organica, atque ea explicatio, ex principiis Aristotelis collecta est, quæ verò partes materiæ diffluant, an omnes vel quedã supra explicatũ est, & ad accretionem & nutritionem necessarios esse poros & vias, qui spirituali substantia sint repleti, donec per eos, sanguis vltimum alimentum, nutritiõdi spartibus apponatur, statim

constabit. De tribus propositis ad explicandum de accretione, superest. Tertium, quomodo fiat accretio, quod ex præcedentibus & doctrina Arist. sic colligimus, exudã igitur, ex venis in totum corpus dispersis, sanguis, pertenuissimos quosdam poros, quibus etiam sudor effluit, partibus nutriendis apponitur, agglutinatur, assimilatur, & in substantiã viuientis conuertitur, & hæc tunc nutritio est, quod si productam ex alimento apposito substantiam, vi caloris naturalis maior quantitas consequatur, quã primo efficiendam proposuerat sibi natura, vt animatum perficeretur, accretio fit omnem enim substantiam conuersam, necessario quantitas consequitur, vt constat, sed si ea non reddat maius animatum vt perficiatur, erit quidem nutritio, non tamen accretio, quia ex termino per se primo, motus speciem accipit, & terminus per se primo accretionis, est viuientis secundum quantitatem perfectio: hinc videtur dissolui illa obiectio, accretio non est per se primo ad quantitatem, cum hæc cõsequatur conuersionem alimenti in viuentem substantiam, ergo non est motus per se à nutritione distinctus, quia motus distinguitur ex termino per se primo. Respondendum enim est, ideo ad quantitatem per se primo accretionem terminari, quia natura per eam per se intendit, viuientis perfectionem, ad eius perfectas operationes: sed quia quantitas vt accidens substantiam consequitur, ideo videtur non per se primo intenta. Itaque quantitas vt perfectio viuientis, est per se primo intenta in accretione, vt accidens

3.

4.

Zimara 5. cõ
tradit. 4. phy
sic. Amon.
in categoria
qualit. Scorus
q. 36. in eadẽ
categorial.

dens consequitur conuersionē substantiæ, & ipsa conuersione utitur natura vt medio ad perfectā quantitatem, & quia per se est cum nutritione coniuncta accretio. Contra autem decretionem intelligi oportet, pereunte substantia, quantitatem uiuentis imminui, etiam in partibus solidioribus, vt ossibus, quatenus calore & humido naturali ad huc fouentur.

Postremò, rationes dubitandi dissoluendę sunt. Ad primam igitur respondetur, neque animæ in nutritione aut accretione migrationē esse, ab vno subiecto in aliud, sed partis sibi ex alimento coniunctæ nouā informationem, quę ideo vocata sit aggeneratio, quòd nō sit nouę formęeductio, sed præexistentis informatio. Præterea cū accretio nō sit vnus motus, tota animæ vita cōtinuatus, sed sepius quiete interceptus, cuiusq; sanè accretionis per se sumptę, & similiter nutritionis, subiectū idem numero manet, quia in illo tēporis spacio, non est tanta portio materię dilapsa, vt dici possit totum ipsum subiectum mutatum, sed vnum & idem est numero: cum parua hæc mutatio, de hac identitate nihil ferè detrahare possit: & hoc est proprium subiectum motus, quod idem totum manet sub vtroq; termino, vt distinguitur à subiecto mutationis, vt cap. 4. in fine significauit Arist. quod si totam accretionē, ex pluribus numero distinctis constatam sumas, illa quidem, sicuti continuata non est, ita neque idem etiam numero mobile, cum sit tota ferè materia paulatim variata: quare in quauis per se temporis accretionis parte est idem subiectum, quod erat in pro-

ximè superioris temporis parte, cū non totum sed per partes varietur, quod etiam in naui illa Thesei contigit, quam inquit Plutarchus in Theseo, sophistas eius temporis valde exercuisse, alioquin accidet fallacia compositionis & diuisionis: quo autem pacto (quod eodem argumento quærebatur,) cibus grauis naturaliter in tot regiones & distantes corporis partes feratur, Aristot. explicare videtur libro de sens. cap. 4. cum inquit calorem insitum, cibos concoquendo, suis applicare locis, & id quod leuitate præstat ad se allicere, id autem quod falsum & amarum est, propter grauitatem respuere. Vnde & animalium excrementa grabia sunt, amara & falsa: quemadmodum itaque ferrum à magnete alteratum, diuersam à sua motionem obit, ita cibus ab innato calore alteratus, aliis fertur motibus, quam illo quem grauitas præstat, vt monuit Auerr. 7. physico. comm. 10. adiuuant villi & febræ, vt medici animaduertunt, ideoq; isti motus non sunt naturales cibo absolutè, sed quatenus in substantiam uiuentis conuertendus est, & affectus calore naturali uiuentis. Vnde in omnibus alimentis est pars leuior & dulcior, quæ ad nutriendum attrahitur: est pars grauior & amarior quæ excernitur. Sic ex mari calor solis trahit, quod est leue & dulce, amarum & falsum relinquit atque ideo pluiæ ex mari graui & falso, leuiores sunt & dulces. Quamuis autem dulci fiat nutritio & accretio, non tamen idem est omnibus dulce, sed vnicuique proprium & accommodatum, adeò vt venenum vnus, sit alte

fit alterius alimentum, vt explicat Aristot. 8. lib. de hist. anim. cap. 1. & Gale. 4. lib. de simpl. medicam. facultat. cap. 9. Teophrast. lib. 6. de caus. Plant. cap. 2. vnde Galen. eod. lib. cap. 19. refert lacum esse in Syria Palestina, in quo nullum animal, nulla plāta viuere queat, quod scilicet, ita grauis & amarus est, vt nulla ex eo satis leuis, & dulcis pars, ad nutriendum apta, excerpi possit.

Ad secundum respondetur, formę tantum substantiali, figurate & organice, tribui accretionem, quia vt est in materia organica, semper est eadē numero eisdē organis insidens, sed modo in minori, modò in maiori quantitate, & ideo nō in se, & propria substātia, sed quatenus minorem prius, deinde maiorem quantitatem informat, accrescere dicitur: hoc autem, quod est manere idem numero saluum & incolumem, quę est accrescentis necessaria conditio, posita ab Arist. neque materię conuenit, quia cōtinenter diffluit, neq; cōposito nisi ratione formę, & ideo formę per se primo: aliud itaq; est cui apponitur alimentum, & assimilatur, nempè materię viuētis, & partibus similaribus, aliud autem quod verè accrescit, nempè forma: quia cum totum accrescat, secundum omnem partem & dimētionem, crescentibus similaribus, tamē appositio alimentum, est ratione materię, quia secundum quantitatem, accidens materiale, accretio est secundum formā, quia manet eadem: dicta est autem eadē materia omnis motus & mutationis, tex. 29. secundū rem, non autem secundum rationem: sed materia prima, vt est potentia ad sub-

stantiam, mutationi subiicitur, vt ad quantitatem, accretioni, vt ad affectionem, alterationi, vt ad locum lationi: in hac verò diuersa ratione materię subiectę motibus, est aliquid commune, & aliquid proprium cuiusq; motus. Commune est, quod sit coniūcta formę substantiali, quia substantia composita est immediatū motus, sicuti accidentium aliorum subiectum, sed quia ratio patiendi & recipiendi prima, est materia prima, dicitur eadem esse mutationis & motus subiectum, quatenus ex ipsa est omnis ratio subiecti in re naturali, at vero immediatę formę substantiali subiicitur, accidentibus & motibus, coniūcta formę substantiali, & ita non per se immediate, sed existens per formam substantialē: illud autem est proprium subiecti cuiusque motus, quod sit potentia ad terminum illius. Itaque eadem substantia composita, vt alterabilis, est subiectum alterationis, vt augmentabilis accretionis, quod obseruauit Aristot. 3. Physico. quare, cum hac sententia Aristotelis, quod eadem sit materia omnis motus & mutationis secundum rem, diuersa secundum rationem, recte consentit illa cap. 4. huius lib. & 2. cap. 5. physic. subiectum mutationis esse materiam primam, motus verò, substātiā compositam, vt ex proposita explicatione colligitur: fatemur igitur eandem materiam hoc modo subiectum esse motus & mutationis, quia constat, substantiam compositam subiici accretioni, sed non ratione materię diffluentis, sed ratione formę permanentis, & hoc voluit Aristot. dicens formam accrescere, & non materiam,

materiam, vt explicatum est. cum autem hic motus accretionis sit ad quantitatem, forma substantiali informatam, quamuis quantitati, maioris quantitatis appositio fiat per assimilationem, & conuersionem alimenti, rectè dicitur forma illa accrescere: non quia ipsa mutatur, cū eius mutatio sit generatio, aut interitus, sed facta accessione suæ quantitati, dicitur accrescere, quia maiorem quantitatem informat, quā prius. neq; propterea quod alimentum quantum, quantitati viuētis secundum omnem dimensionem apponitur, rectè concludi potest dimensionum penetratio: quia, vt dictum est, alimentum vltimum per poros & vias quasdam in omnes partes insinuatam agglutinatur, & conuertitur in viuētis substantiam, quam consequitur maior quantitas in omnibus partibus, quāuis in aliis maior, in aliis minor, & secundum longitudinē maior: sine vlla tamen penetratione. imò ipsa conuersio ostēdit, nullam fieri posse penetrationem, cum ea requirat duo corpora existentia, conuersio autē tollit alterum, quod est alimentum: & ipsum mutatum consequitur in omnibus partibus maior quantitas, cum sit in totius substantiam conuersum, & conuersionem istam cōsecuta maior quantitas, accretionē primò & per se terminat.

Ad tertium, in quo quæritur accretionis continuïtas, quidam existimant, ideo accretionem continuū motum esse, quòd extensio quantitatis, quæ substantiam ex alimento conuersam consequitur, continuatione quadam fiat: & hanc extensionem productæ quantitatis formaliter accretionem esse. sed

hæc sententia meritò à multis reprehensa est: quia cum primū, verbi gratia, ex alimēto facta est caro, quanta etiam facta est, quia qui dat formam, dat consequentia formā: quantitas autem sine partium diuisione, aut extensione, ne intelligi quidem potest: quare si quantitatis productio tempore non fit, eodem enim momento existit cum substantia ex cibo producta, neque ipsa extensio, quæ formaliter idem est cū quantitate: quare hæc sententia omnino falsa est. alij affirmant, ideo accretionem motum continuū esse, quia cum cibus sit ex quatuor elementis concretus, calore viuētis, & illa elementa in cibo contenta, paulatim ad tēperationem partium viuētis rediguntur, vt qualitate similia sint & consentanea: & quia formas elementorum existimant intendi & remitti posse, & dū consentaneæ redduntur temperamento partis nutriendæ, est quædam continuata alteratio, qua intercedente, quantitas cibi, fit quantitas carnis, verbi gratia, quæ nutritur: ideo accretio, quæ perficitur hoc modo continua quadam alteratione, & continua per illam alterationem, quantitatis cibi appositione, est continuus motus. sed hæc sententia multa admittit, quæ à nobis supra refutata sunt in disputatione ad c. 4. & infra ad c. 10. nempe elementa formaliter in misto manere, formas elementorum intendi & remitti: quare respōdemus, his reiectis, accretionem per se motum continuū esse, ex accidenti cum terminus est nutritionis, momento fieri, vt latius ostendimus. 6. physico in disputatione ad cap. 4.

CAP. VI.

Text. 43.

Quoniam autem de materia primum, & iis quæ vocantur elementa, dicendum est, sint nec ne: & vtrum vnūquodque æternum, an generentur quodam modo: & si generentur, vtrum ex se vicissim omnia generentur eodē modo, an vnum aliquod ipsorum primum sit, de his sanè primum dicamus oportet: de quibus adhuc nihil certi definitum est. omnes enim, qui elementa gignunt, & qui ea, quæ ex elementis, secretionem & congregationem vtuntur, & efficientiam & perpeffionem. cōgregatio autem est mistio: sed quomodo misionem fieri putemus, non est aperte constitutum: at verò nec alteratio, nec congregatio & secretio, nullo efficiente, neque patiēte fieri potest. nam & qui plura elementa inducunt, ij mutua ipsorum efficientia, & perpeffione gignunt: & qui ex vno, ij quoque efficientiā inducāt oportet. atque illud rectè asserit Diogenes, nisi ex vno omnia essent, tolli mutua effectionem, & perpeffionem, velut calidum refrigerari, & hoc

vicissim calferi. non enim calor & frigus in se vicissim mutantur: sed manifestum est subiectum affici. quamobrē quibus actio & passio conuenit, horum vnā esse subiectam materiam necesse est. atqui omnia dicere huiusmodi esse, verum nō est: sed ea demum, quibus hæc vicissitudo mutationis accommodatur. quod si de actione & passione, ac de misione considerandum est, necessariò & de tactu. non enim ea propriè, aut facere, aut pati possunt, quæ se mutuo tetigisse nequeunt: nec nisi se aliquo modo tetigerint, mista esse primum. quare de his tribus constituendum est, quid tactus, quid mistio, quid effectio. hoc autem principium sumamus. omnia enim quibuscunque mistio conuenit, ea sese mutuo tāgere possint oportet: ac perinde ea, quorum alterum efficere, alterum pati possit propriè. quare primum de tactu dicendum est.

Capitis sexti explicatio.

Ad explicandam generationem & interitum elementorum, & aliorum omnium, quibus ratione elementorum conueniunt, de generatione ipsa simpliciter, & quodam modo

modo, quæ alteratio dicitur, atque de accretione, quæ videbatur generationi per similes, hætenus dictum est ex sententia Arist. & veterum physicorum, atque ita essentia & distinctio generationis ab aliis mutationibus exactè perspecta est. deinceps ad finem libri, ea quæ necessario eandem generationem in elementorum antecedunt, explicatur: hæc autem sunt tria, tactus, actio & passio, mixtio. primum autem hoc. c. 6. differitur de tactu. Capituli partes duæ, prior de ratione ordinis, posterior de notationibus tactus. prioris hæc est sententia: deinceps de tactu, actione passione, & mixtione nobis differendum necessario est. argumenta duo sunt, primum ex necessaria rerum connexionem: ut quæ locum in natura res habent, eundem habeant in doctrina & cognitione, 2. lib. metaph. text. 4. sic igitur concludi potest, qui hæc pro dignitate explicanda suscepit, de quatuor elementis, sint necne verè elementa rerum omnium: (nam esse simpliciter nullus dubitavit:) utrum immortalia & impatibilia, an potius vicissim generentur omnia, vel ex vno reliqua, quasi effecta ex vno primo, quod esset aliorum elementum, ut existimauerunt omnes veteres: qui vnum ex quatuor vulgatis elementis principium aliorum constituerunt. c. 4. 1. phys. & 1. c. huius lib. & 5. c. lib. 2. qui inquam hæc de elementis differenda suscepit, oportet differere de tactu, actione, passione mixtione: (neque enim elementorum concretio, admistorum generationem esse potest, sine mixtione: neque mixtio sine actione & passione: cum elementa, quæ miscentur, contrariis qualitatibus sint affecta,

quarum est actio & passio: neque actio & passio sine tactu, quia virtus vnius alterum contingat est necesse, quod patitur.) Nobis igitur, qui de elementis illa omnia differenda suscepimus, de illis tribus, tactu, actione & passione necessario dicendum est. hoc autem argumentum non tantum concludit, de illis tribus differendum esse, sed ordinem etiam differendi, nempe primum de tactu: deinde de actione & passione, tandem de mixtione. Sic enim ipsa rerum necessaria connexio aperte conclusit, ut qui hæc permutauerit, non instituat ex prioribus doctrinam, ut præceptum est de omni accurata institutione principio libri de demonstratione. Alterum argumentum ex testimonio veterum physicorum. omnes enim, & qui elementa gignunt, ut Anaxagoras, qui illa ex similaribus infinitis componit: ac Democritus, qui ex atomis: & Empedocles, qui elementa posuit immutabilia, cætera autem ex ipsis constituit. Qui vnum etiam corpus sensibile omnium rerum principium esse voluerunt, vel aliud quod ex elementis ut Thales, vel medium inter elementa, ut Anaximander, omnes inquam actione & passione utuntur, cum congregatione & segregatione, rarefactione, aut densatione ad generationem rerum utuntur: ad hæc enim oportet esse agens & patiens: & ipsa etiam congregatio mixtio quædam esse videtur, quamuis autem apud hos veteres non esset propria passio: ut apud Anaxagoram, qui similia, apud Democritum, qui atomos, apud Emped. qui elementa quatuor fecit impatibilia: erat tamen quædam similitudo passionis,

in congregando & densando, cum huic respondeat congregari & densari. apud eos autem philosophos, qui ex vno omnia generant, propria est actio & perpellio, vt inquit Diogenes, quia contraria nō mutantur in se vicissim, vt vnum excipiat alterum. sed subiectū commune ab vno in alterū, vt ostendit Arist. 1. phys. & Plato in Phedore. inter huiusmodi autē contraria est actio propria, quæ vicissim agunt, & ideo cōmunem habent materiam: quæ autem non vicissim, materia non conueniunt, vt cælū & hæc inferiora, quæ ab illo patiuntur: in illud cōtra agere non possunt. de quo erit disputatio etiam Arist. lib. 2. c. 7. in verbis obseruabis quatuor hæc vulgata elementa, nō simpliciter vocari ab Arist. elementa, sed quæ vocantur elementa, vel elemēta corporum, quia elementū simpliciter videtur vocare materiam primam 2. c. 5. metaph. hæc Arist. in prima parte huius capituli.

Text. 44.

Ferè igitur quemadmodū & aliorū nominum vnumquodq; multifariā vsurpatur, & hæc quidē æquiuoce, illa verò altera ab alteris & prioribus, ita se habet & de tactu. cū tamē propriè vsurpatur, attribuitur iis, quæ situm habēt: situs autē quibus & locus. Nā & mathematicis similiter tactū, atq; locum attribuere debemus: siue ipsorū vnū quodque separatū sit, siue alio modo, si ergo antea verè cōstitui mus, tangere nihil aliud esse,

quam extrema habere simul, ea profecto sese mutuò tangent, quęcunq; cū sint, distinctę magnitudines, & sitū habētes, simul habēt extrema. quoniam autē situs iis omnibus cōuenit, quibuscunq; etiam locus: prima autem loci differentia est sursum & deorsum, & huiusmodi alia opposita, quęcunq; sese mutuò tangūt, grauitatē, vel leuitatem habeant oportet, vel vtrumque, vel alterutrū. huiusmodi autē sunt patibilia & efficientia. quāobrem manifestum est, hæc esse idonea, quæ sese mutuò tangent, quorum cū distinctę magnitudines fuerint, moueriq; & mouere se vicissim poterunt, simul extrema erunt.

Text. 45.

Quoniam autē mouens nō eodem pacto mouet, id quod mouetur, sed hoc quidem cū mouetur, mouere necesse est, illud autē manet immobile, manifestū est, quod & in efficiente eodē modo dicemus. Nā & quod mouet, efficere quidā dicunt: & quod efficit mouere. veruntamē differūt quidē, idque cōstituere oportet. neque enim fieri potest, vt omne mouens efficiat: siquidē efficiens patiēti opponitur: hoc verò quibus motus affectio: affectio autem quatenus alterantur, vt albū & calidum.

dum. sed mouere latius patet quã efficere. constat igitur illud mouentiũ partim tangere, quã mouentur, partim autem minimè. Ceterum tangere eorum esse definitur, quã cum situm habeant, alterum mouere, alterũ moueri apta sunt. mutua verò mouedi vicissitudo iis adest, quibus conuenit facere & pati. plerunq; igitur tangens tangit id, à quo tangitur. omnia enim fere, quẽ in conspectu sunt, mota mouent: in quibus necesse est, & cõstat, tangens à tacto tangi. est autem vt interdũ dicimus, cum mouens tangit duntaxat quod mouetur: minimè autẽ tangens à tacto tangitur. sed quoniam quã eiusdem generis sunt, mota mouent, necessariò videntur à tacto tangi. quamobrem si quid moueat manens ipsum immobile, ipsum quidem tanget id, quod mouetur, ab illo autem minimè. dicimus enim interdũ tangi nos ab illo qui dolorẽ infert, minimè autem illũ à nobis. de tactu igitur, qui in naturalibus est, hoc modo definitum sit.

J Explicatio.

IN altera est tactus distinctio, vt quẽ se tangere propriè habere dicatur vsurpemus, reliqua vt subiecte materiẽ nõ satis accõmodata,

omittamus. semper enim in disputationibus docuit Arist. multiplicia esse distinguenda, siue sint homonyma, quibus sola est nominis cõmunio nõ substantiẽ, siue sint analogã, vel quẽ ab vno, vel ad vnũ dicuntur, in quibus quidẽ pluriũ rerũ cõmunio est, sed ex his vni prius, & magis propriè, aliis autẽ vt à prioribus pendent, attribuuntur, ex quibus tactus esse videtur: cũ eius vna sit propria notio, reliquẽ autẽ ab hac prima deriuata. primũ igitur tactus dicitur in his quã sitũ habent, & loco continentur, cum situs sit partiũ collocatio. quã notio conuenit cũ ea, quã 5. phys. his tribuitur, quorũ extrema simul sunt: nõ oportet tangentiũ se magnitudines esse distinctas, alioquin cõtinuẽ essent. hoc modo etiã mathematicis cõuenit tactus, sed cogitatione tantum, vt etiã a materia sensibili abstracte considerantur, atq; ita cogitatur habere situm & locum.

Altera notio tactus iis tribuitur tantũ, quẽ non solum sitũ & locũ sibi adherẽtia obtinent, sed etiã mutuam habet actionem & passionem, & alterũ mouet, alterũ mouetur vicissim. sic autẽ tangere, in his de quibus agendũ est, propriè & accõmodatè vsurpatur, quã & materia eiusdẽ rationis consentiunt, & contrarietate discrepant: cælum autẽ hæc inferiora mouet, sed hac ratione nõ tangit, quia ab illis pati nõ potest, vt 1. lib. de cælo ostenditur. hæc tactus secundam notionẽ benè longa argumẽtatione Arist. cõcludit, quã à Græcis sorites, à Latinis gradatio dicitur: cuius hæc est dispositio, quẽ se mutuo tangunt, sitũ habet: quẽ habet sitũ, in loco sunt: quẽ sunt in loco, aut sursum, aut deorsum:

sum: quæ sursum, aut deorsum, aut leuia, aut grauia sunt, vel simpliciter, vel quodammodo: hæc autem omnia sunt patibilia, aut efficientia vicissim: hæc habent communē materiā, de cuius possessione pugnāt, & cōtrarias qualitates quibus pugnant: cum leuitati sit adiunctus calor, grauitati frigus: quæ igitur se mutuò tangunt, (vt de primo concludamus vltimū, quo nomine hæc argumentationem scholæ vocāt,) vicissim mouēt & mouentur, agūt & patiuntur. huius argumentationis vis tota incaducis & mortalibus spectāda est, vt omniū contra singulas partes, obiectiones dissoluere possis: de harum enim rerum tactu, quæ vicissim agere & pati possunt, & ideo reciprocā habent generationem & interitum, proposita est disputatio, ad quam hæc secunda notio tactus accōmodatur. sed præterea quædam sunt animaduertenda. primum quidem in primo gradu, situm hîc dicuntur habere, quæ dimensionem partium in loco, vt quæ loco non continentur, neq; situm habere intelligantur: at incategorea qualitates situm habent, quæ in aliquo permanēt, & non effluūt, aut dilabuntur, vt quæ in successione posita sunt: atq; ita lineæ pūcta, partes, extimus, globus cælestium, situm habent, primo modo non habent. deinde ad explicationem agētis & patientis mutuò, distinguit Arist. mouere & efficere, quæ non nulli pro eodem vsurpare videbantur: sed Arist. ita distinguit, vt omne quod efficit, moueat: non cōtrā, quod mouet, efficit, itaq; latius patet mouere, quam efficere: quia mouens omnino immobile, vt finis, vel prima causa mouet, proprie tamen

non dicitur, vt hic vsurpatur, efficere. id ostendit Arist. ex opposito, pati enim conuenit, quibus motus affectio, id est quibus per motū affectio, quæ est qualitas tertiæ speciei acquiritur, & ideo alteratur, & sic passio est species motus, quæ alteratio dicitur: quare efficere proprie hîc erit, huiusmodi qualitatem inducere, quod est alterare. itaq; mouentium hæc erit distinctio: quædam cum mouent, tangunt, & afficiunt ipsa mobilia & patientia: quædam autem, cum mouent non afficiunt, vel alterāt, sed excelsiore quodam modo: & quia materia eadē non cōmunicant, nō mouentur vicissim, neq; patiuntur. id constat in prima Dei, & vniuersali motione, in hæc inferiora. quāuis enim sit primum mouēs, cuius virtute omnia hæc inferiora mouentur, sit etiā primū efficiens, quatenus tribuit, & cōseruat omniū esse, & ab eo omnia pendēt, vt inquit Aristot. primo de cælo, & ideo merito est conditor, & autor omniū, moderator & cōseruator: tamē nō efficit alterādo immediate huiusmodi qualitibus elementorū: quibus tribuit hîc Arist. effectiois proprietatem, pro subiecta materia physica, quod in rebus naturalibus, his qualitibus, omnis horum inferiorū actio perficiatur: est autem illud diuine notiois & actiois genus, longè perfectius & nobilius, quo cum sit valdè in materiale, res omnes motiones & actiones suas perficiunt. vnde rectè subiunxit Aristot. ea quæ in conspectu nostro sunt, hoc est materialia & sensibilia, cum mouentur mouent, cum agunt, patiuntur, & cōtrā: Deus autem & cælestia etiam si moueant hæc inferiora, non tamen

cōtrā

contra mouentur, vt 8. physico de Deo, & 1. lib. de celo, ostēsum est: de caelestibus, sed omnium perfectissime Deus, cum ab omni motu, omnino liber sit. dicuntur etiam in eadē argumentatione, quaedā leuitatem habere, vel grauitatem, quia habent vtramq; vel alterutrā: quoniam leue & graue simpliciter, vt ignis terra, alterutrā tantum habent: graue autē & leue quodam modo, vtramq;, vt aqua & aēr, ad superiora grauitatē, ad inferiora leuitatem habent 4. lib. de celo c. 2. & 3.

Tertia notio tactus iis tribuitur, quæ cū mouent, non tamen contra moueri possunt, vt caelestia: hæc enim sua vi tangūt inferiora, hæc tamen superiora mouere, aut tangere non possunt. sic etiam dicimus, nos tangi ab eo qui dolorē infert, minimē autē illum à nobis simul tangi: vt contingit in tactu rerū inferiorū, quæ materia conueniunt, vt deinceps cōstabit in explicatione mutue actionis & perpassionis. explicatę sunt notiones tactus, & ex his secūda materię subiectę de elementorum actione, ortu & interitu reciproco, accommodata est, & ideo propria hęc dicitur: prima vero & secūda ex illius respectu.

De hac sententia Arist. quædam sunt exactius expendēda, primum qui dem ex his tribus notionibus tactus, quæ mathematicis etiā conuenit, à reliquis cogitatione, non autē re ipsa separari posse. vt enim mathematica re ipsa cum naturalibus cōiuncta sunt, sed cogitatione separātur: sic tactum habentiū situm & locū, ab eorum tactu, quorū est reciproca actio & passio, sola ratio abstrahere potest: cū in rebus inferioribus, nihil sit cui alter tactus cōue-

niat, cui etiā non sit necesse & alterū conuenire: quia omnia inferiora sunt ex elementis concreta, & ideo mutuo se tangunt, & vicissim agunt & patiuntur. Secūda autē & tertia notio tactus philosophię naturalis proprię sunt, quia cū materia sensibili coniunctę: sed magis propria est secūda. vt enim physicę cōsiderationis ea propria dixit esse Arist. 2. physico, quæ non tantū mouent, sed etiā mouentur, ita etiā quæcūq; non solū tangunt, sed etiam tanguntur. in tactu enim proprio & physico, vis est mouendi & alterandi, vt hoc modo tangere sit alterare, & tangi sit alterari, vt in explicatione rex. obseruauimus, quare hac ratione, quæ se tangūt secūdo modo, magis propria sunt physicę considerationis, nō autem ea quæ Philop. adduxit ex relatis, vt si tangens sit, sit etiā id quod tangitur. hæc enim ratio logica est & cōmunis, illa propria & physica. Quod si videantur quædam ex his inferioribus mouere & nō tangere, vt torpedo, quæ afficit manū piscatoris non tangens, magnes, quæ trahit ferrū non attingens, medicamentum quod expurgat humores, quos non tangit: respondendum est primo ex Arist. 7. phys. text. 11. huiusmodi tactū semper intercedere in efficiēte & patiente proximo, nō autē in his, quæ agunt & patiuntur aliquo medio interiecto. torpedo autē proximē vim quandā reti piscatoris impertit, deinde retē alteratum obstupe facit manum piscatoris. magnes afficit coniunctū aërem, & ab eo ferrum: medicamentum vim suam cōmunicat partibus intermediis, quousq; eadem vis per tactum, humori comunicetur, & cum trahat, vel excitet naturam

ad expellendū, cuius sententię ple-
risq; videtur Aristoteles fuisse. res-
pondent secundo pleriq; vniuersa-
lius, præsertim Theologi, incorpo-
ratis, quæ propriè agūt & patiūtur,
propriè etiā tactum esse: in quibus
autē est impropriè actio & passio,
de qua hic Aristot. loquitur, vt inter
sensus & sensibilia, appetitū & ap-
petibilia, intellectū & intelligibi-
lia, esse impropriè tactū, hoc est nō
realē per qualitates, sed virtualem.
ita Deus vbiq; adest virtute suę effi-
cacię, & virtus cælestis, omnia infe-
riora pertingit. sed hæc, quæ supe-
riora sunt, & ab inferioribus pati
non possunt, inquit Arist. mouere
quidem, sed nō propriè efficere. cui
sententiæ non repugnat, categoria
actionis omnem motum compre-
hendi. illa enim actio categoriæ,
omnem actum comprehendit, vt ex
Arist. exemplis in eadem ostendi-
mus, siue perfectum & absolutum,
qui energia dicitur, siue inchoatū
& imperfectum, qui motus est: atq;
ideo latius patet quā mouere. hic
autem efficere, est mutare secundū
qualitatem, quę est motus quędam
species. vnde latius patet mouere,
quā huiusmodi efficere, vt in tex.
Aristotelis ostendimus. hæc deta-
ctu expēdisse satis sit, si quid est præ-
terea differendum exactius, in fine
capitis noni cōmodius differetur.

C A P. VII.

Text. 46.

Roximum est, vt de
actione & passione di-
camus, accepimus au-
tem à veteribus pugnantem
quodammodo sententias ple-

riq; enim in eo consenserunt,
simile à simili nihil aptum esse
pati: eo quod nihilo plus alte-
rum altero efficiens, vel pati-
bile sit. eadem enim omnia si-
militer similibus conuenire.
dissimilia autem ac differētia
ad efficiendum ac patiendum
vicissim apta esse, nam & cum
exiguus ignis à copiosiore
corrumpitur, contrarietatem
in causa esse asserunt. contra-
riū enim esse exiguum copio-
so. Democritus autem solus
præter cæteros, non nihil pro-
prij attulit. dixit enim efficiēs
& patiens idem esse & simile:
neq; concedit diuersa ac dif-
ferētia pati à se mutuo, quod
si quæ diuersa sunt, ea aliquid
in se vicissim efficiant, id illis
non qua diuersa, sed qua ali-
quid idem habent euenire.
quæ igitur dicuntur sunt hu-
iusmodi: qui autem ita dicunt
videntur quodammodo pu-
gnantia perspicue dicere.

Text. 47.

Capitis septimi explicatio.

Explicationē tactus pro-
ximè consequitur, actio-
nis & passionis explica-
tio, vt principio capitis
sexti ostensum est: partes capitis
duæ, vna de veterum sententiis, al-
tera de Aristotelis sententia: cum
autem multæ sint apud Aristotelē
causæ recensendi veterum senten-
tias,

rias, vt c. 2. 1. phisici ostendimus, illa, præcipue hic apparet, quod licet veterum sententiæ veritatē assecutæ non sint, assequendi tamen occasionem præbuerunt: non esse autem assecutas constat, quia pugnantēs sunt & dissidētēs, verum autem eum verò consentit 8. c. 1. ethic. Vererum igitur duæ sententiæ sunt. vna omnium phisicorū, Democrito excepto, simile non agere in simile, aut ab eo pati, asserit: itaque dissimilium esse actionem & passionē. Ratio illorū ita disponi potest: si est actio & passio in naturalibus, vt certè est: aut est inter dissimilia, aut inter similia: Nō potest autem esse inter similia (similibus enim, similia & eadē conueniunt, cum sit eadem vtriusq; similitudo vis, & ideo nihilo plus alterum altero efficiens sit, aut patibile.) erit igitur actio & passio inter dissimilia, quod si cernis aliquando, exiguum ignē, pati & consumi à copiosiore, quæ videtur esse similia, certè dicunt hi phisici, contrarium potius agit in contrarium, quia exiguum copioso repugnat: & copiosus ignis consumit alimentum exigui, & ideo in illum agere dicitur. Altera Democriti sententia, actionem & passionem inter idem & simile cōstituit, id est inter idem per similitudinē, & non omnino idem. Ratio Democriti in connexo consentit cum veterum argumentatione proposita, in assumptione dissentit, concludit enim hoc modo, actio & passio, aut est similitudo, aut dissimilitudo: non est autem dissimilitudo: (agerent enim in se linea & color, superficies & sapor, cum sint valde dissimilia, quod tamen non fit, quare non est actio & passio dissimilium: & si

qua videtur agere & pati, id est quatenus similia, non autem quatenus dissimilia.) erit igitur actio & passio, ex sententia Democriti, similitudo tantum. hæ sententiæ veterum pugnant videntur quodam modo, sed quia, si rectè expendantur, non omnino pugnant, ideo causam pugne & dissensionis, & consensionis etiā, proposita deinceps propria sententia Aristotelis ostēdit, quod etiam obiter fecit lib. 2. de anim. c. 4. semper autem sententias Democriti solent præferre, vt constat primo libro de partib. anim. quod vnus præ ceteris viderit ea, quæ naturæ magis cōsentanea sunt, & Hippocratis dogmatis: quorū Aristoteles valde studiosus est, præsertim in doctrina de elementis & generatione & interitu, vt Galenus primò lib. methodi obseruauit.

PVgnæ istius causam, illud sustinet, quia cum totum quiddam considerare deberent, vtriusque partem aliquā attigerunt. simile enim & vsquequaque indifferens, à simili nihil quicquam pati, verum est. cur enim hoc, quam illud potius erit efficiens? iam si à simili quicquam pati potest, & idē à seipso patietur: ac sanè his ita se habentibus, nihil interitus expers, neque immobile erit: siquidem simile, qua simile, efficiens esset, idem enim omne seipsum mouebit. similis est ratio, eius quod est omnino diuersum, & nullo modo

Text. 48.

F 5 idem,

Liber primus

Text. 49. idem. Nihil enim patitur cā-
dor à linea, aut linea à candore,
nisi interdum ex accidēti,
vt accidat, albam aut nigram
esse lineam. non enim se illa è
natura sua deiciunt: quę neq;
contraria sunt, neq; ex contra-

Text. 50. riis constant. Sed quoniā, non
quoduis est aptum pati, & effi-
cere: sed quęcunq;, aut cōtra-
ria sunt, aut contrarietate ha-
bent, idcirco necesse est, vt
efficiens patiēti genere qui-
dem simile, idem sit, specie au-
tem dissimile & contrariū, cor-
pus enim à corpore, sapor à
sapore, à calore calor, in sum-
ma, quod eiusdem generis à
cognato, vt patitur aptū est.

Text. 51. Cuius causa est, quod omnia
contraria in eodem genere:
efficiunt autem & patiuntur à
se vicissim cōtraria. quare ne-
cesse est, efficiens & patiens,
quodam modo esse eadem,
quodam modo diuersa inter-
se ac dissimilia. sed quoniā ef-
ficiens & patiens, genere qui-
dem eadem & similia, specie
autem dissimilia, contraria au-
tem sunt huiusmodi: manife-
stum est quod contraria & in-
termedia sunt patientia & vi-
cissim efficientia. Vniuersè
enim generatio & interitus in
his est. quamobrem & rationi
consentaneum iam est, ignem
calfacere, & frigidum refrige-

rare, atq; vniuersè, efficiens
simile sibi ipsi, quod patitur,
reddere. efficiens enim & pa-
tiens contraria sunt, & gene-
ratio in contrarium. quare ne-
cessario patiens in efficiens
mutatur. ita enim generatio
in contrarium erit.

Nec verò absurdum est, Text. 52.
vtrosq; quamuis non eadem
dicant, similiter tamen naturā
attingere. dicimus enim pati
interdum quidem subiectum,
vt hominem sanari, calferi, &
refrigerari: & alio eodem mo-
do, interdum autem calferi
quidem frigidum, sanari autē
quod ægrotat: atq; vtrumq;
verum est. idem de efficiente
quoq; intelligēdum est. nam
interdum quidem hominem
dicimus calfacere, interdum
autē calidum. fit enim vt par-
tim materia patitur, partim
cōtrarium: qui igitur ad illud
spectabant, efficiens & patiens
aliquid idem habere putave-
runt oportere, qui autem ad
alia, contrarium.

¶ Explicatio.

Aristotelis sentētia reliquo c.
huiusmodi continetur. Actio
& passio non est omnino similia,
sed materia & genere similia,
forma & specie dissimilia. hoc
modo tota res verissime exponi-
tur: veteres autem non totam sed
partem

partem spectabant, vel materiam, quæ in utroque eadem esse debet, ut Democritus, vel formam & qualitatem, quæ diuersa sit oportet, ut ceteri omnes physici. atque ita fateatur Arist. utramque sententiam quadam ex parte veram esse. primam partem huius sententiæ, inter omnino similia actionem & passionem non esse duas rationes concludunt, prior fuit veterum, quia ex duobus omnino similibus, neutrum in efficiendo maiorem vim obtinere potest quam alterum, alioquin non essent omnino similia, ut prius ostendimus. posterior ratio est Aristotelis hoc modo ex minoribus conclusa: si omnino similia esset actio & passio: posset etiam esse eiusdem ad seipsum: sed hoc secundum esse non potest: ergo neque primum. propositio constat, si enim ratio efficiendi & patiendi, in perfecta similitudine posita esset, cum ea sit maior in eodem ad seipsum, esset etiam huius actio & passio: quod si dicas, similitudinem esse in qualitate, identitatem in substantia, & ideo nullam esse vim argumentationis: dicam simile hic generaliter pro utroque accipi, & argumentationis vim apud veteres maximam esse, qui in perfecta similitudine, & omnino indifferentium, actionem & passionem collocabant, & apud Arist. 1. Topi. c. 13. comparatio etiam pertinet ad substantias, & comparatio est similitudinum. assumptio probatur: quia si idem à seipso pati posset, nihil esset immobile, nihil immortale, & interitus expers, quod tamen necessarium esse de primo mouente 8. physico demonstratum est. etenim si idem ut est omnino idem à seipso pati posset, & passio, quæ qualitatibus sit,

est via & preparatio ad interitum, quia est ad contraria, & nihil magis idem, & nullam subiens distinctionem, quamprimum mobile, idem sane à seipso pateretur, & ex consequenti, ad interitum perducipotest: cum tamen sit omnino immobile & immortale. Sic conclusum est, actionem & passionem inter omnino similia non esse: neque etiam esse inter omnino dissimilia illa exempla pro Democrito adducta concludunt, candor enim à linea non patitur, neque linea à candore, nisi ex accidenti, ut si contingat lineam esse nigram: ager enim in candidum, non qua linea, sed qua nigra, & ideo ex accidenti & per aliud. illorum enim actio est & passio, quæ se à sua natura dimouent, hæc autem sunt contraria, aut ex contrariis constant, ut media contrariis interiecta, quatenus extremis participant, vim habent contrariorum, ut 5. physico dictum est. ex his concluditur prima ratio secundæ partis sententiæ Arist. actionem & passionem esse dissimilium forma & specie, & similia genere & materia: (genus enim materiæ respondet, ut in dialecticis expositum est.) argumentatio sic disponatur. contraria continentur eodem genere, specie autem diuersa sunt: ut constat ex eorum definitione, quæ conuenit extremis, & mediis, quatenus cum altero extremo collata, alterius instar obtinent: agens & patiens sunt contraria: (quia non quoduis agit in quoduis, sed contrarium in contrarium ut primo physico ostensum est, & contraria decertant de possessione communis subiecti & materiæ, alioquin frustra decertarent:) contraria igitur continentur eodem genere & materia, differunt
forma

forma & specie. sic patitur sapor à sapore, calor à calore, quatenus primis qualitatibus contrariis affecta sunt. Cùm autem hæc argumentatio ex definitione contrariorum concludatur, & definitionis de definito reciproca sit prædicatio, ut probatum est, agens & patiens materia cõuenire, forma & specie differre, sic contrà adinonet Arist. concludi posse, agens & patiens contraria esse, quia genere conueniunt, forma differunt. qua ratione autem sit reciprocatio & circulus in demonstrationibus 1. lib. de demonstratione explicatum est. Altera ratio eiusdẽ p. hæc est: omnis generatio & interitus in contrariis versatur, quæ genere conueniunt & materia, forma discrepant: actio & passio est generatio & interitus quidam: (sic enim accipitur generatio & interitus, ut o uni mutationi & motui conuenit:) ergo actio & passio in contrariis versantur, quæ genere & materia conueniunt, forma discrepant, & dissimilia sunt. Vnde concluditur primo quis sit actionis & passionis finis, nempe cõuersio in contrariũ, ut ex dissimili, reddatur simile. argumentatio est. quod patitur ab efficienti, tandem generatur & fit ali quid: quod generatur conuertitur in contrarium eius, quod ante erat: (quia generatio est in contrarium, ut prius conclusum est:) ergo quod patitur ab efficienti, tandem cõuertitur in cõtrarium eius, quod prius erat: id vero nihil aliud est, quã ex dissimili & cõtrario, fieri simile & idem secundum speciem.

Concluditur secundo, veteres physicos hanc actionis & passionis veram naturam attigisse similiter, id est utrosq; nempe Democritum,

& alios quadam ex parte. id probat ex communi loquendi consuetudine, quæ cum omnibus probata est, signum est veræ & receptæ sententiæ. cum igitur interdum dicamus materiam ipsam & subiectum pati, ut hominem calferi, refrigerari & sanari, quia illius est inter cõtraria mutatio: interdum verò contrariũ ipsum pati, quia ipsum perit, adueniente altero, ut calidum refrigerari, frigidum calferi, sanum egrotare: prior quidẽ ratio dicendi iis cõsentit, qui actionem & passionem similibus & eisdem attribuerunt: posterior autẽ iis, qui dissimilibus. ex prioribus fuit Democritus, ex posterioribus Empedocles & alij, qui cognitionem etiam similibus accommodauerunt, ut constabit, lib. 1. de anim. Ratio vtriusq; rationis dicendi ex compositione agẽtis & patientis petitur, ut ad vtriusq; principia reuocetur, cum vtrumq; mutuo sit agens & patiens. quoniã igitur agens & patiens materia constant & forma: & materia consentiant, forma & qualitatibus discrepant, Democritus ad materiam spectauit: cæteri physici ad formas & qualitates contrarias.

Eodem autem modo se habet, ut nostra fert opinio Text. 53. efficere & pati, quo mouere & moueri. Nam mouens quoque dupliciter dicitur: cum & id in quo principiũ motus est, videatur mouere. (prima enim causarum principiũ est) & illud præterea extremum, quod mobile spectat, & generationẽ. similiter de efficiẽte:

nam

nam mediū sanare dicimus & viuū. Primū ergo mouēs nihil prohibet in motu manere immobile, in quibusdam autem etiā necessarium est, vltimū autem semper dū mouet, ipsum quoque moueatur oportet. in actione autem primum quidem impatibile, vltimum autem ipsum quoque patitur. Nam quorum non est eadem materia, ea, dum efficiunt, nō patiuntur, vt medēdi ars, quæ cum sanitatem restituit, nihil patitur ab eo cui restituitur: at cibus dum efficit, ipse quoque aliquid patitur: aut enim calefit, aut refrigeratur, aut aliud quicquam patitur, dum efficit. est autem medēdi ars, vt principium, cibus autem vltimum, & tangens. Efficientiū igitur, quæ non habent formā in materia, pati non possunt, quæ verò habent possunt. materiam enim asserimus similiter, vt ita dixerim, eandem vtriusque oppositorum esse, perinde ac genus sit. quod autem calidum esse potest, si calfaciens adsit, & admoueatur, planè cal fieri necesse est. quare efficientium, quæ dā vt diximus, impatibilia sunt, alia patibilia: ac vt in motu, sic se res habet in efficientibus. illic enim primū mouēs est omnino immobile: & in efficientibus, pri-

um efficiens impatibile est.

Explicatio.

DEinceps reliquo cap. duæ sunt Aristotelis obseruationes, quæ tum ad præcedentis sententiæ explicationem vtilis sunt, tum ad dissoluendas obiectiones, quæ de eadem sententia exoriri possent. prima obseruatio est, agentis & patientis eadē est distinctio, quæ mouentis & mobilis: vt sicut 8. physico constitit, quoddam esse mouens omnino immobile, quoddam autē, quod moueret & moueretur, ita etiam quoddam sit agens impatibile, aliud contrā, quod agens sit & patibile. item, vt multa sæpè mouētia eidem motui perficiendo adhibentur, vt in commouēda aqua, Socrates, baculus, lapis, sic ad efficiendum aliquid plura efficiētia, vt medicus, vinum. ex his autem id in quo principium motus est, & est immobile in eo motu, prima est eius motus causa, vt Socrates: id vero vltimum est, si ab ipso principio motus numerare in cœperis, quod vltimum & mobili proximum, & coniunctum est ad generationem, hoc est rei quæ gignitur. vt autem dicimus cuiusque motus & effectiois esse primum & vltimum mouens, aut efficiens: ita absolutè esse aliquod primum mouens omnino immobile, & non solum in aliquo motu 8. physico demonstratum est. ita que in caducis & mortalibus, quod mouet, mouetur: in æternis & immortalibus sunt mouentia, quæ cōtra non mouentur, vt intelligentiæ. est deniq; omnium primū mouēs, quod neq; per se, neq; ex accidenti mouetur. sed quæ agentia patibilia sunt, hoc præcepto comprehendit.

quæ

Liber primus

quæ cum patiente in materia non cōmunicant, efficiendo non patiuntur: ut medendi ars efficit sanitatē, à qua non patitur: quæ autem in materia communicant, agendo patiuntur, ut cibus, quo medicus ad restituendam sanitatem utitur, dū egroti corpus immutat, ab illo etiam vicissim immutatur, quia calefit, aut refrigeratur, expellitur, aut in naturam illius conuertitur. priora inquit Aristot. non in materia formā habere, hoc est non in eadem materia: posteriora verò formam habēt in materia eadem. hæc enim, quæ opposita sunt, & contraria, eandem materiam habent: & de eius possessione contendunt: atque ideò vicissim agere & pati possunt, & materia subiicitur eadem contrariis, ut genus idem oppositis differentiis. hæc ad primæ observationis explicationem pertinent.

Est autem efficiens causa, quasi vnde principium motus. illud autem cuius causa non est efficiens. itaque sanitas non est efficiens, nisi metaphoricè. patiens enim, dum efficiens adest, fit aliquid: habitibus autem præsentibus, non amplius fit, sed iam est: species verò & fines, habitus quidam sunt: materia autem quæ materia, patibile. ignis igitur calorem habet in materia. quod si aliquis separatus calor, ille nihil profecto pateretur: verum hunc quidem separatum esse, fortè fieri non potest. alia autem aliqua si sint huiusmodi, in his, quod diximus verum erit. quid igitur sit facere & pati, & quibus conueniat, & quam ob causam, & quomodo, hoc pacto sit constitutum.

Altera observatio est, duplex est efficiens, alterum proprium, alte-

rum translatum: illud est, à quo est initium motus, & transmutationis, ut explicatum est c. 3. 2. phisici, hoc autem est finis. nequis igitur primum efficiens, quod diximus agendo non contrà pati, finem esse existimet, qui cum afficit amātem, non tamen contra afficitur, atque ita efficiētem causam pro fine usurpet, cum tamen ab illa tantum sit motus verus & naturalis & actio, non autem translatus, ut à fine, hæc distinctio proprii & translati agentis, proposita est. Distinctionis ratio hæc concluditur: cum efficiens adest & efficit, patiens fit aliquid: cum finis adest, non amplius fit aliquid, sed iam est: finis ergo non est efficiens proprium. pro primo manifesta est, quia intelligitur de efficiēti actu: ut ignis eatenus dicitur in lignum efficere, quatenus lignū non euasit perfectè ignis: cum autem euaserit, primus ille ignis nihil amplius efficit. assumptio ostēditur, quia finis & forma est eadē causa secundum rem in natura, 2. lib. phys. & 2. lib. de generat. anim. & 8. metaph. ut forma rei genitæ, est finis generationis & generantis: forma sanitatis, quæ informat eum, qui ægrotabat, medici per se finis est: forma verò inducta in subiectam materiam, res non fit, sed facta est, quia formata & composita. hinc est, quod formæ dicuntur hic habitus, quod manent & perseuerent in re effecta, illamq; exornent: sicuti materia, qua materia est, patitur, & his habitibus subiicitur. ex his colligit Aristot. quod ad priorem observationem pertinet, ignem in materia existentem, agendo pati: quia agit in contrarium, & contrariis eadem materia subiicitur.

tur. quod si esset à materia separatus calor, vt idæa (sic enim obiter videtur refellere idæas Platon. vt ad agendum ineptas) nihil profecto dum efficit pateretur: at formas naturales à materia separari, fieri non potest, vt 7. metaph. ostenditur, & ideo agendo, contrapatitur: sed intelligentis à materia solutis conueniet quidem actio, & non contra passio, quia materiae expertes sunt. tandem subiungitur capituli epilogus: dictum est, quid sit efficere & pati, quia ex disputatis definitiones colligi possunt, vt efficere sit mouere ad qualitatem patibilem, pati sit ad eandem moueri. dictum est etiam quibus conueniant, nempe materia eiusdem rationis communicantibus: & quam ob causam, vt agens & patiens euadant similia: & quomodo nempe opposita forma expulsa. dicit etiam in fine capituli 9. se explicauisse, esse generationem, actionem & passionem, quia explicato quod est, explicatur an est, cum quid est in physica conueniat ei, quod est.

CAP. VIII.

Text. 56.

Quomodo autem hoc possit euenire, rursum dicamus. Videtur igitur quibusdam pati vnumquodque, per meatus quosdam ingrediente efficiente ultimo, & maxime proprio: atque hoc modo nos videre & audire inquit, & reliquos omnes sensus sentire. adduntque idcir

co cerni per aërem & aquam, & perspicua, quod meatus habeant inaspectabiles, illos quidem ob exiguitatem, confertos tamen & ordine collocatos, qui præcipue insint perspicuis. qui igitur sic in quibusdam statuerunt, quemadmodum & Emp. non solum in efficientibus & patientibus, verum etiam misceri illa afferunt, quorumcunque meatus inter se conuenientiam mutuam, & consensum seruent.

Cap. octauæ explicatio.

Modum actionis & passionis se deinceps plenius & exactius explicaturum Aristot. proponit, cum hactenus eundem modum attingisse potius, quam exactè explicauisse videatur: quantum scilicet satis erat, ad actionis & passionis naturam constituendam, & generali quadam ratione. nunc verò ex propriis causis & principiis modus agendi & patiendi deducendus est: huius autem exactioris explicatio nis duæ sunt partes: vna continet veterum sententias c. 8. & earum refutationem: altera propriam sententiam c. 9. confirmat. veterum sententiæ duæ tantum proponuntur, vna Emped. altera Democriti & Leucippi, collata cum Parmenidis & Melissi sententia, & argumentatione. tria igitur in Empedoclis sententia distinguntur, quorum omnium causa sint meatus, & poriquidam

quidā corporibus inferti, licet ob paruitatem minimè aspectabiles. primum quidem actionem & passionem in his fieri, cum in patiētis poros ingrederetur efficiens, aut vis illius: non quidem primum & remotum, ut ars medicinae in sanitate restituēda, sed vltimum & proprium, quod proximum est patienti, ut medicamentum, aut vinum. deinde asseruit Emp. omnis sensationis, ut cernendi, audiēdi, odorādi, eisdem poros causam esse: nempe ingrediente in meatus oculi re visibili, per meatus perspicui, & in meatus aurium ingrediente sono, & eādē esse aliorum sensuum rationem. sentire autem nos per aērē & alia perspicua corpora, quod in his meatus sint confertiones, magisq; ordine collocati, hoc est se mutuo consequentes, & eundē seruantes ductū. Tertio Empedocles, mixture causam in eisdem poris constituit, ut ea miscerentur, quorum meatus hanc conuenientiam & consensum inter se retinerēt, ut in vnus meatus alterius pars solida ingredi posset: ac vicissim in huius meatus, illius solida, cuiusmodi ingressum per similem deprehēdimus in dentibus quorundam animalium, pectinatim cohærētibus. hoc modo de quibusdam disseruit Emp. non tamen de omnibus, ut videtur disseruisse Democritus, cuius sententia statim explicabitur: nihil enim de accretione Emp. neq; alterationem & generationem tue ri poterat, ut statim intelligeretur.

Text. 57. **L**ucippus autem & Democritus præcipuè via progressi sunt: atque vnam & eandem in omnibus rationem te-

nuerunt, principium secundū naturam statuētes, quod quidem verè est. quibusdā enim ex veteribus visum est, ens necessariò vnū esse & immobile. vacuū enim non ens, sed plenum tantum ens esse: moueri autem nō posse, nisi separatum sit vacuum, nec item multa esse, nisi sit separans. Quod si quis existimet, vni-

Text. 58

uersum minimè esse continuum, sed diuissim se tangere, nihil interest ac si dicat, multa & non vnum esse vacuum. Nam si omni ex parte diuiduum sit, nihil esse vnum: ac proinde ne multa quidem, sed vniuersum inane: sin partim quidem diuiduum, partim autem minimè, rem figmento similem esse. quatenus enim, & quare pars quidem hæc vniuersi ita se habet, & plena est, pars autem diuisa? præterea autem similiter motum tollere necessarium est. his igitur fre-

Text. 59

ti rationibus, omittentes ac despicientes sensum, quasi solam sequi rationem oporteat, aliqui vniuersum asserunt vnum esse, & immobile & infinitum: finem enim desinere in vacuum. itaque hunc in modum isti, hisque causis adducti, de veritate suam sententiam protulerūt.

Verum

Text. 59. Verum in ratiocinationibus hæc videantur consequi, si autem res ipsas spectes, furori proximum est, ita opinari: nemo enim furiosus, eousque à seipso discedat, ut glaciem & niuem idem putet esse. Honestata tantum, & quæ speciem honesti ob usum habent, quibusdam ob insaniam nihil differre videntur. Leucippus autem tenere se putavit rationes quasdam, quæ sensui consentientes, neque generationem, neque interitum, neque motum, neque rerum multitudinem, sublaturæ sint. Fidè autem habuit partim quidem iis, quæ apparent, partim verò vnum statuentibus, ita ut neque motum sine inani esse, inane autem non ens, & nullam entis partem inquit esse non ens. Illud enim propriè esse ens, quod omniquaque plenum est, sed hoc ipsum esse non vnum, sed multitudine infinita, & minime aspectabilia ob molis paruitatem, eademque per inane ferri (esse enim inane) & conteret quidem generationem efficere, dissoluta autem interitum, efficere autem & pati, quæ se tangunt, & eatenus esse non vnum: cõposita autem sanè, atque circumplicata generare. Ex eo autem quod vere vnum est,

Text. 60.

Text. 61.

non esse genitam multitudinem, neque vnum ex iis quæ verè sunt multa, quim potius hoc fieri posse negabat. Cæterum ut Empedocles & alij quidam pati permeatus inquirunt: sic Leucippus omnè alterationē, atque omne id, quod pati dicimus huc in modum fieri, facta per vacuū dissolutione & interitu, similiter autem & accretione, aliis subinde ingredientibus. Ac Text. 62 ferè quod Leucippus asserit, Empedocles quoque fateri cogitur, nempe solida quædam esse, sed indiuidua nisi ubique meatus sint continui. Quod certè fieri non potest: nihil enim aliud erit solidū præterquàm meatus, sed vniuersum, inane: quæ igitur se tangunt, indiuidua sint oportet, quæ vero his interiecta sunt, inania, quos quidem ille meatus vocat: ac Leucippus quidem de actione & passione sic differit, & modi, quibus hæc efficiant, illa patiantur, hi ferè sunt, qui proponuntur. Sed de his, & quomodo præcipiant, manifestum est.

Explicatio.

Altera Democriti & Leucippi sententia sic est ratione & via constituta, ut omnia explicatio-
ra videantur, & mirabili quadam

Liber primus

seriè inter se connexa, ex his denique rationibus & principiis deducta, quibus non tantum in quorundam explicatione, vt de Emped. diximus, sed etiam omnium commodè uti possent. Quod ex sententiæ illorum confirmatione, constabit. Sententia autem fuit hæc: esse quædam corpora indiuidua, numero infinita, inspectabilia ob molis paucitatem, moueri autem per vacuum, atque his coniunctis, pro diuersa coniunctionis ratione varia generari, disiectis autem interire: efficere autem & pati, quatenus se tangunt, & propinqua sunt: non enim putabant ita se tangere, vt non aliquid vacui interiectum esset, & eatenus non ita se tangebant, vt vnum omnino ex illis fieret, cum semper vacuum intercederet: pro varietate tamen, situs & ordinis, composita atque circumplicata, diuersas affectiones gignere, vt cap. 1. huius libri explicauimus. atque hæc tamen quidem Empedocles etiam generationis, actionis & passionis, mutationis, quandam etiam causam assignauit ex suis principiis. sed Democritus præterea accretionis, cuius apud illum nulla causa est, rationem reddidit. Ingredientibus enim huius corporibus indiuiduis, vel atomis per vacuum, cum semper esset aliquid vacui interiectum, totum ipsum fit maius, & ideo accrescere dici potest. Quod si vt Emp. voluit, corpus aliquod per illos poros ingrederetur, corpora quidem, quorum essent meatus, repletet, & fierent densiora, non tamen auget. Huius autem sententiæ firmamentum ferè est vacuum positio, vt expendenti singulas partes constabit: quare hæc pars, primum ab Aristot. argumentatione Democriti confirmatur, collata

cum argumentatione Parmenidis & Melissi, afferentium omnia esse vnum ens immobile, alter finitum, alter infinitum, vt ex hac collatione appareat, Democritum niti principiis, quæ secundum naturam vera sint, non autem Parmenidè & Melissum: illum assumere certa & manifesta, vt incerta colligantur: hos contra assumptis incertis, tollere quæ certa & firma sunt. Quod ex ipsis argumentationibus omnino constabit. Parmenidis quidem & Melissi hæc erat argumentatio: si est motus, & rerum multitudo, est vacuum separatum à pleno, & per se consistens: sed non est huiusmodi vacuum, neque igitur erit rerum multitudo, aut motus: imo omnia erunt vnum, & immobile: in connexa propositione huius argumentationis consensus maxima est cum Democrito & Leucippo, in assumptione verò dissensus est. Parmenides enim & Melissus connexi consequens tollunt, vt tollant antecedens: sed Democritus & Leucippus contra, ponunt antecedens, vt consequens ponant: sic enim concludunt. Si est motus & rerum multitudo, erit vacuum separatum à pleno: sed est motus & rerum multitudo, vt ipsi experimur: erit igitur vacuum separatum. Quare merito laudatur Democritus & Leucippus in hac ratione assumendi: Parmenides autem & Melissus reprehenduntur: illa enim est recta & firma probandi & concludendi ratio, quæ ex certis & perspicuis, incerta & obscura confirmat & illustrat, vt ostensum est principio libri de demonstratione, talis autem est assumptio Democriti, multas nimirum res esse, & moueri: vnde concludi existimabat vacuum esse, quod

quod motus in pleno esse non posset, vacuū autem nō esse plenū, neque ens, idest nullā substantiā, que simpliciter dicitur ens, neque entis huius partem, plenū autē omni quae simpliciter ens esse. Parmen. vero & Melissus contra ex incertis & iis, quae apparent repugnātibus, tollunt certa & sensibus manifesta. Tollunt enim vacuū, & eo ablato, concludunt neque esse motū, neque rerū multitudinem, cū tamen hoc sit certum & sensibus deprehendatur. Vnde ex ea assumptione ulterius progressi, si quis illis obiiceret, vniuersum continuū non esse, sed diuisim se tāgere, & ideo plura esse, & non vnū, assererent, inquit Aristot. nihil interesse ac si diceret multa & non vnū esse vacuum, idest non vnum tantum esse vacuum, sed omnium rerum locum occupare. Hoc enim vniuersum, quod constare dicitur ex pluribus diuisis & se tangentibus, vel omni quae diuiduum est, vel non omni quae; si primū, nihil erit vnum, quia diuisione omni quae facta, nihil remanere potest vnū & per se consistens: alioquin si remaneat, non erit omni quae diuisū, quod hic videtur vocari diuiduū: quod si vnū hoc non sit, neque multa esse possunt, cum haec ex vnitatibus constent, sed vniuersum, erit vacuum, idest vacuum rerū omnium locū occupabit. Si vero secundum sit, quod est non omni quae diuiduum, sed partim diuiduum, partim non videbitur fingētum quoddam. Fingere enim oportet, quae & quanta pars vniuersi sit indiuidua & plena, quae item & quanta, sit diuisa & vacua, cuius discriminis nulla probabilis ratio afferri potest. His igitur rationibus

feri hi Philosophi, despicientes sensum, qui clamabat rerum multitudinem esse, & motū, quasi rationi tantum fides adhibenda sit, & nulla sensibus, asserunt vniuersum esse vnum & immobile, atque Melissus addit, etiam infinitū. Finem enim rei esse ex vacuo, vacuo autem, cū non sit, nihil terminari posse, quare cum omnia sint vnum immobile, hoc etiam erit infinitum. Atque de veritate & rerum natura sic senserunt hi Philosophi, nam in aliis libris ad hominum opiniones accommodatē, ignem & terram rerum principia posuerūt. Verum, inquit Aristoteles, licet haec ratiocinationibus effici videantur, non tamen in rebus existunt, sed in ratiocinando tantum esse videntur. Sed quia haec à rebus ipsis discrepant neque oratione nostra res mutantur, aut de suo statu dimouentur, si quae verbis colligimus, re ipsa ita se habere existimauerimus, furiosus per similes videbimur, vel ipsos insania superabimus: si enim vniuersum sit vnum, certē glacies idem esset atque ignis: quod ne furiosus quidem senserit. Nam furiosus in iudicio bonorum fallitur, & quae ob consuetudinem speciem boni & honesti habent, ipsi verē honesta videntur esse, & nihil ab eis differre. Haec fuit collatio argumentationē Parmenidis & Melissi ex altera parte, Democriti & Leucippi ex altera: ut illa improbabilis omnino, haec probabilis & consentiens sensibus ostenderetur.

Sed ipsius sententię Democriti & Leucippi, quae supra à nobis proposita est, singulę partes, singulis rationibus confirmantur. Esse primū quaedam corpora plena, & ideo verē entia,

rè entia, & indiuidua sic concludit. Credendum est, in natura esse aliquid propriè ens, hoc igitur erit omni quaque plenū, & nullam partem vacui habebit. Quod si caret vacuo, diuisione etiā carebit: quia omnis diuisione fit intercedente vacuo, quare erit indiuiduum: addunt hi Philosophi, hæc indiuidua & atoma, esse numero infinita, vt sufficerent omnibus rebus in infinitū gignēdis, in vacuo moueri, cum in pleno non sit motus, & illis coniunctis gigni res, seiunctis interire, sed rerum varietatem ex vario situ & ordine atomorum prouenire, vt lib. 1. explicatum est: simpliciter tamen vnum ex illis non fieri, quia semper esset interiectum illis vacuum, & ideo vnāquamquam atomum per se vere vnum esse, quia omnino plenum, & ex eo aliud corpusculum fieri non posse, quia careret vacuo, & ideo diuisione, quæ per vacuum tantum fieret: ex illorum sententia esse tamen in coniunctione atomorum, ad generationem alicuius rei tactum, quatenus propinquæ essent, non enim propriè se tangere, cum semper esset vacuum interiectū. Hæc de sententia Democriti & Leucippi.

Ex quibus efficiuntur ab Aristotele tria consecutaria, quæ pertinet ad collationem huius sententiæ, & Empedoclis. Primum est, quemadmodum Empedocli & nonnullis aliis placuit, alterationē & passionem fieri intercedētibus meatibus quibusdā, ita ex Democriti & Leucippi sententia fit intercedente vacuo. Vtrisque enim fit tactus, vel poris, vel vacuo interiecto: tactum verò consequitur actio & passio. Secundum cōsecutariū est: sicut De-

mocritus & Leucippus asserit, esse quædam corpuscula indiuidua, sic etiam cogetur asserere Empedocles, si sibi constare velit: corpora enim illa quæ meatus continēt, aut sunt indiuidua & impatibilia, vel diuidua & patibilia, si primum iam consentit Democrito: si secundum necesse est intra se contineant alios meatus, quibus patiātur, si quidem omnis passio fit permeatus. Rursum, hi meatus vel continui sunt, vel non: continui esse non possunt, sequeretur enim, solidū corpus, quod à nobis asseritur, nihil aliud esse quam meatus & vacuum: vnde constat meatus Empedocli inanes fuisse: si vero nō sint continui meatus, corpus certè, quod inter meatus interiectum est, carebit meatibus, & id circo erit indiuiduum & impatibile, cum vacuum ex illius sententia, sit quo fit diuisione & passio: & ex consequenti corpora se tangentia indiuidua erunt, & intervallū interceptum erit meatus, & vacuū: quæ omnia cum Democriti sententia omnino consentiunt. Modi igitur agendi & patiendi, ab illustribus philosophis expositi, hi sunt: non enim sollicitum esse oportet de his quæ abiecti Philosophi sentiūt, vnus fuit Empedoclis, qui in meatibus rationem efficiendi, ingrediente efficientis vi posuit, & patiendi, recepta in eisdem eadem vi efficiētis: alter Democriti & Leucippi, qui in vacuo eandem rationem collocauerunt, vt explicatum est.

VIdētur autem principiis quibus vtuntur, ea quæ apparent consentienter euenire, aliis autem non. Vt Empedo-

pedoclis sententia, constare non potest quomodo fiat alteratio aut interitus. Nam his quidem, prima corpora indiuidua sunt, figura solum differentia, ex quibus primis reliqua componuntur, & inque vltima dissoluuntur: Empedocli autem cætera quidem vsque ad elementa, generari & interire manifestum est. At horum ipsorum elementorum, quomodo coaceruata magnitudo generetur, & intereat, nec manifestum illi est, neque ad explicandum possibile, præsertim afferenti ignis ipsius aliud elementum non esse, similiter neque aliorum omnium, vt in Timæo Plato scripsit. Hoc enim à Leucippo tantum discrepat, cæteris cõsentiens, quod ille quidem solida, hic autem superficies ponit indiuiduas: atque ille quidem solidorum vnum quodque infinitis figuris terminatum esse, hic autem finitis: cum tamen indiuidua & figuris terminata vterque ponat, & ex his generationes & interitus. Leucippo quidẽ duo sunt modi, per vacuum, & tactũ: tactu enim vnum quodque diuiduum esse: Platoni autem per tactum tantum, quia vacuum negabat esse. Sed de indiuiduis su-

perficiebus, in superioribus sermonibus dictum est. de solidis autem indiuiduis, pluribus considerare nunc omititur, paucis autem digrediendo dicere necessarium est.

Explicatio.

Tertium coniectarium valet etiam ad præferendam sententiam Democriti, sententiis Empedoclis & Platonis: sententia est, Democriti opinio defendere & retinere potest omnes mutationes, & motus: opinio Empedoclis non potest: illa consentit his, quæ euenire videntur, hæc ab eisdem dissentit: atque ideo Plato in Timæo, multis in rebus sequitur Democritũ, sed non omnino reprehendit Empedoclem: explicatio & ratio est: Empedocles elementa ponit incompatibilia, & affectiones formas ipsorum, vt principio huius libri dictum est, ergo tollit alterationem, cum hæc sit ad affectiones, vt vna abiecta, altera inducatur: quare si elementa, quibus primo huiusmodi affectiones competunt, incompatibilia sunt, nullius abiectio erit abiectio & interitus, atque ideo neque alteratio. Tollit etiam hæc sententia interitum, hic enim non fit, nisi præcedente alteratione, at elementis non conuenit alteratio secundum Emp. ergo neque interitus: cum tamen his primo, & per elementa aliis competat, vt principio capitũ 6. dictũ est. Atque etiam Emp. generationem elementorum tollit: potest enim coniunctione elementorum, aliorum generationem ex-

elementis retinere: quomodo autem ipsorum copiosa quaedam moles generetur, ut aëris ex multo vapore, aut ignis ex magna lignorum silua, quod tamen sæpè cernimus, nec docet, nec docere potest: nisi fortè quatuor elementorum aliud elementum ponat, quod non facit, neque sphaerum huiusmodi elementum asserit esse, cum enim elementum aliquod ex altero gignitur, nõ censuit ad esse sphaerum, sed tantum cum elementa vel in vnum confunduntur, vel ex vno secernuntur, ut cap. 1. huius libri explicatum est. Constat igitur Empedoclem defendere nõ posse omnem mutationem, & motum: defendit autem Democritus & retinet omnem motum & mutationem, quamuis non verè neque exactè, suis tamen principiis accommodatè. Ex atomis enim ut principiis omnia componit, & in eadem dissoluit, ut eorum coniunctio sit generatio, secretio verò sit interitus: alteratio præterea sit variatio situs & ordinis, denique noua atomorum accessio, sit accretio. Quare inducat Aristot. Democriti sententiam esse perfectiorè, quæ omnem motum & mutationem tueatur. Id etiam confirmat Platonis testimonio in Timæo, ubi censet hanc esse in Empedoclis opinione inexplicabilem difficultatem, quod non possit omnem motum defendere, & implerisque id circo reiecto Empedocle, Democritum sequitur, licet in nonnullis ab eo discrepet. Primum quidem, quod Democr. & Leucippus solida & corpora ponunt indiuidua, Plato superficies: ille deinde, solidum vnumquodq; indiuiduum, infinitis figuris terminatum esse affe-

rit, id est quodque indiuiduum habere propriam figuram, qua terminetur, sed ita ut vniversus figurarum numerus ex illis resultans sit infinitus. Plato autem finitum inducebat figurarum numerum, pro elemento enim primo, figuram triangularem ponebat, ut prima elementa essent triangula: quæ autem ex his primo orientur quinque esse, pyramidem, cubum, figuram octo laterum, duodecim & viginti. In his igitur dissentiebat primo à Democrito, quamuis in eo consentiret, quod principia poneret indiuidua, & figuris terminata. Atque ex his generationem & interitum, coniunctione & diremptione existere. Dissentiebat secundo à Democrito Plato, in modo quo fit coniunctio hæc, & dirèptio. Democrito enim fit duorum opera, nempe tactus & vacui, sed hic tactus, ut explicauimus potius erat propinquitas quædam, quam verus & proprius tactus. Itaque fieret concretum corpus, quatenus illa corpuscula essent vacuo diuisa, sed se tangentia id est proprie collocata: quatenus autem longiori interuallo disungerentur, esse eiusdem corporis, tactu geniti & vacuo, interitum & dissolutionem. Platoni autem solo tactu fit corporis generatio, superficiebus scilicet indiuiduis se tangentibus, nullo vacuo interiecto: cum autem se amplius non tetigerint, consequi corporis interitum & dissolutionem. Contra hanc autem Platonis de indiuiduis superficiebus sententiam lib. 3. de cælo disputatum est. Contra Democrit. autem eodem etiam lib. 3. & 4. de cælo, & libro de indiuiduis magnitu-

magnitudinibus latius dictum est, nūc autem breuiter pauca perstrin-
gemus, ne huiusmodi opinio quā-
uis in speciem probabilis, vera ta-
men omnino esse videatur. Hæc de
primap. capitis.

Text. 64. **E**Nim vero corporum indi-
uiduorum vnūquodque
impatibile esse asserant oportet, cum pati nisi per vacuum
non possit, & nullius affectio-
nis effectiuum esse: si quidem
neque durum, neque frigidū
esse valet. At qui illud etiam
absurdum est globosæ tantū
figuræ calorem tribuere. Ne-

Text. 65. cesse enim etiam est, contra-
rium & frigus alicui alteri fi-
guræ conuenire: quod si hæc
quidem insint, calor inquam
& frigus, absurdum illud etiā
est, grauitatem & leuitatem,
duriciem & molliciem mini-
me inesse. Quin indiuiduorū

Text. 66. vnumquodque grauius esse
per excessum Democritus in-
quit, quamobrem manifestū
est, quod etiā calidius: quod
si talia sint, fieri non potest,
quin alterum ab altero patia-
tur, quemadmodum remisse
calidum, ab eo quod multo
calore excellit.

Explicatio.

ALterap. refellitur Democri-
tus decem rationibus: Empe

docles tribus. Prima ratio est, si
essent atomi vel corpuscula illa in-
diuidua rerum omnium principia,
nulla esset passio: falsum secundū,
ergo & primum. propositio osten-
ditur, quia atomi Democrito im-
patibiles sunt, quia vacuo carent,
& passio tantum fit illi per vacuū.
quod si impatibilia sunt, nullius af-
fectionis aut perpeffionis causa
erunt: cum Democrito passio fit
inter similia & actio, atq; ideo que
impatibilia sunt non possunt cau-
sa esse, cur alia patiantur. quod si
passio non sit, nullæ orientur quali-
tates & affectiones, nihil durum,
aut frigidum, denique qualitate
aliqua affectum euadet. Secunda
ratio refellit sententiam Democri-
ti, asserentis globosiss atomis
inesse calorem, & nulli alteri ali-
quam qualitatem. Si enim calor
globosiss atomis in est, conueni-
ret contrarium frigus alicui deter-
minatæ figuræ, quæ globosæ con-
traria esset siquidem contrariorū
contraria consequentia sunt, & si
alterum in natura existit, oportet
& alterum existere: at globosæ fi-
guræ nulla contraria est, neque
ab hoc autore frigus certè alicui
figuræ tribuitur: quare neque calor
propriam aliquam figuram sibi vè
dicabit. Cum autem videretur Ari-
stoteles effecisse, calorem & fri-
gus atomis inesse, ex his conclu-
dit tertiam rationem hoc modo: si
calor & frigus in atomis reperiun-
tur, necesse est reperiri grauita-
rem & leuitatem, duriciem & mol-
liciem, quod tamen hi autores ne-
gauerunt: quia huiusmodi qualita-
tes illas primum consequentur, vt
in omnibus rebus naturalibus de-
prehendimus, quæ calida sunt aut
G 4 frigida,

frigida, ea etiam graua aut leuia, dura aut mollia esse, & lib. 2. differetur de qualitatibus secundis, quæ ex primarum cōmitione oriuntur. Quarta ratio est. Si ex atomis alia sint calidiores & grauiora, alia minus calida, necesse est à seipsis vicissim pati, cum minus calidum à calidiore semper patiat, donec euadat omnino simile: sed primum ex sententia Democriti colligitur, (concedebat enim quædam corpuscula, maiora esse, & idcirco grauiora, quare, si globosa corpora, quæ constituebant calida, maiora essent, oporteret etiam calidiora asserere: crescēte enim mole si crescit grauitas, cur etiam non crescat calor? quare si maiora sint calidiora, sint oportet minora, minus calida) concedere igitur tenebitur Democritus secundum atomos à se pati, nēpè minores à maioribus, id est, remisse calidas à calidioribus.

Text. 67.

Preterea si durum est, etiā molle erit: at molle idcirco dicitur, quod aliquid patiat. Quod enim cedere potest, id molle dicitur.

Quinta ratio, si durum atomis conuenit etiam eisdem passio: sed primum concedit Democritus: non est igitur cur neget secundum, constituens atomos impatibiles: propositio sic deducitur. Si enim atomis durum conuenit, conueniet etiam molle: quia si vnum contrarium est in rerum natura, oportet etiam alterum esse, cum sint in eodem genere, &c. Si autē est molle, erit etiam in atomis passio, quia molle est quod cedit præ-

menti, vt constabit libro 2. Cedere autē est pati aliquid: quare si durum est in atomis, sit etiam oportet passio.

Sed & illud absurdū est, præter solā figuram nihil quicquam conuenire, & si conueniat, vnum dumtaxat, veluti hoc quidem durum, illud autem calidum. Non enim vna quædam fuerit ipsorum natura.

Explicatio.

Sexta ratio, atomis conuenit quarta species qualitatis figura, ergo conuenient priores, quod tamen negat Democ. cui enim posterius inest, cōsentaneū est & priora conuenire, præsertim principiis quæ volunt esse atomos. Quod si dicas, concedi etiam ab illis priores species, quia concedunt hi autores durum & calidum atomis inesse. occurrit Arist. concedi quidem alterum ex duobus contrariis, & tamē oportuisset vtrūque concedi, alioquin non fuerit vna atomorum natura, vt illi asserunt: quæ enim eandem naturam habēt & materiam, vtriusque cōtrarij susceptiua sunt. Vnde asserimus, alterius rationis esse cælestem materiam ab inferiorum materia. Quoniam hæc, multa potest contraria excipere, quorum materia cælestis susceptiua non est.

Sed perinde fieri non potest, vt plura vni insint: cū enim sit indiuiduum, affectiones

Text. 69.

nes in eodem habebit. Quare si patiat, ut si refrigeretur, eadem parte & ratione, aliud quidem efficiet, aut etiam patietur. Eadem autem ratio in aliis affectionibus erit. Idem enim usu venit iis qui solida, & qui plana individua ponunt: neque enim rariora aut densiora fieri possunt, cum individuis vacuum non insit.

Explicatio.

Septima ratio concludit, neque plures affectiones, ut duo contraria eidem atomo Democritum concedere posse, quo tamen precedenti proxima ratione concedere cogebatur: quare improbabilis omnino ostenditur Democriti sententia, quæ neque unam, neque plures affectiones eisdem atomis tribuere possit unam tantum concedere non posse, præcedentibus rationibus conclusum est, nunc vero neque plures concluditur. Argumentatio est: si plures eidem atomo affectiones inessent, eidem individuo inessent: cum atomus sit individua, quod si individuo, eadem plane ratione & facultate, cum individuo non possit esse distinctio facultatis: si verò eadem ratione, efficietur, ut per eandem facultatem per unam qualitatem patiat, ut refrigeretur, & eadem facultate & ratione, per aliam qualitatem efficiat, ut calfaciat, aut etiam patietur eadem ratione, ut refrigerabitur, humectabitur etiam & exiccabitur: quæ omnia cum fieri non possint, neque illud ex quo con-

cluduntur, fieri poterit, nempe plures affectiones contrarias eidem atomo inesse: in eadem autem absurda incidit Plato ponens superficies individas. oportebit enim statim concedere, per eandem facultatem easdem agere & pati. Quod si atomi individui essent, & una ex parte rariiores essent, ex altera densiores, rariore parte verbi gratia, calorem densiore frigus exciperent, & non secundum eandem partem & facultatem. cum autem id neque Leucippus possit asserere, quia inquit rarius esse quod plus vacui obrinet, densius vero, quod minus, & in atomis vacuum non esse: neque Plato, quia superficiibus neque raritatem, neque densitatem tribuit, necesse est utrunque eodem illo absurdo implicari, eadem ratione & facultate, idem individuum plura simul efficere, & plura pati, atque ea contraria.

Text. 70.

Preterea, illud quoque absurdum, parva quidem esse individua, non autem magna: nunc enim merito maiora magis franguntur quam parva: quia illa dissoluntur facilius, cum in multis offendant: individua autem omnino esse, cur parvis potius, quam magnis convenit? Præterea utrum omnium illorum solidorum una natura est, an alia ab aliis differunt. Si enim una omnium natura, quid fuit discernens? vel quam ob causam sese tangentia non fiunt unum: ut cum aqua aquam tetige-

Text. 71.

- Text. 72. rit. Nihil enim differt posterius à priori: si alia est eorum natura, qualia erunt, ac perspicuum est, hæc potius ponenda esse principia, & causas eorum, quæ eueniunt, quã figuras. Præterea si differunt natura, se mutuo tangētia, efficient & patientur.
- Text. 73. Præterea quod nam mouens est: si enim diuersum, patibilia erunt: si vnumquodque seipsum: vel diuiduum erit, alia quidem parte mouens, alia motum, vel in eodem quia idem contraria inerunt: & materia non solum numero vna erit, sed etiam facultate.

Explicatio.

Octaua ratio refellit, corpora indiuidua esse parua, quod Democ. asseruit. Cur enim potius parua sint indiuidua, quam magna, nulla ratione probabili confirmat: atque ideo commentitia videtur esse opinio, & non ex rerum natura deducta. Nos enim rogati, cur magna facilius frangantur, quam parua, rationi congruenter respondemus, quia magna in multa offendunt, id est in multa diuidentia incurrunt, parua autem facile effugiunt.

Nona ratio sic disponitur: vel atomorum est vna, vel diuersa natura: sed neque vna, neque diuersa, non sunt igitur atomi. assumptionis prima pars ostenditur, quia quæ sunt

eiusdem naturæ naturaliter manēt coniuncta, vt aqua aquæ coniungitur, quid igitur ea discreuit & vnde rerum tanta varietas, quantam cernimus in vniuerso. Altera pars assumptionis probatur, quia si atomi differunt, qualitibus differunt: quod tamen tueri non potest Democri. primo, quia rationi magis consentaneum est atomos esse rerum initia ratione qualitatum, cum ab his sit efficientia, quam ratione figurarum, vt ille asserit, à quibus nulla efficientia est. Secundo quia si differūt atomi, cū se tangūt, vicissim agent & patienter, atque ideo non erunt impatibilia, vt vult Democri. quæ enim subiecto sunt vnum, & qualitibus diuersa, accommodatissima sunt ad actionē & passionem, cum se tetigerint.

Decima ratio est ad refellendū quod asserit Democri. corpuscula illa assidue moueri per inane. Si enim mouentur, aut est diuersum mouens, aut atomus seipsam mouebit eadem parte: vtrunque autem fieri nequit. Si enim mouens est diuersum, atomus mouebitur, & patientur, quam tamen vult Democri. impatibilem: si vero seipsam moueat, aut vna parte mouebit, altera mouebitur, & non erit indiuidua & vniformis, vt Democrito placet, vel in eodem opposita: si eadem parte moueat & moueatur, quod est omnino absurdum, & demonstratum octauo physico, id quod seipsum mouet, necessario distingui in partem mouentem, & partem motam, ne secundum idē dicatur habere duo opposita mouere & moueri, quod est secundum idem simul esse potentia & actu: & materia prima quæ opposita recipit,

pit, licet sit vna numero, est tamen ratione & facultate multiplex, & vicissim non simul recipit opposita, quod si secundum idem possit idem mouere & moueri, posset etiam eadem ratione eadem esse materia oppositorum numero & facultate. hæc tamen contra Democritum.

Text. 75.

Q Vicunq; igitur per motum, qui fit in meatibus, inquirunt existere affectiones, si quidẽ opletis etiã meatibus, superuacanei erũt meatus. Nam si ita omne patitur, etiam si meatibus careat, sitque continuum, eodem patietur modo. Præterea visio quo pacto fieri poterit, eodem modo quo isti dicunt? neque enim licet tactibus perspicua transmeare, neque meatus, si vnusquisque oppletus est. Quid enim differt ab eo quod meatibus caret? omne enim similiter plenum erit. Sin autẽ meatus isti inanes fuerint, necessario autem in ipsis corpora contineantur, idem rursus sequetur. Quod si tantuli sint, vt nullum capere corpus possint, ridiculum sanè est putare, paruum inane esse, non autem magnum, quantumcunque sit, vel censere inane aliud esse quam regionem & locum corporis, vt intelligatur

Text. 76.

tur omni corpori par magnitudine futurum inane. Omnino autem meatus inducere superuacaneum est. Nam si nihil efficit tactu, neque per meatus transiens efficiet: quod si tactu, quamuis meatus non ad sint, hæc tamen patientur, illa efficient, quæ ita inter se mutuò apta fuerint. Ex his igitur satis cõstat, meatus eo modo quo à nonnullis afferuntur, aut falsò, aut frustra afferri: quod si corpora sint omnino diuidua, ridiculum est poros inducere, qua enim diuidua, separari possunt.

Explicatio.

Contra Empedoc. sunt tres rationes, prima sit ad refellendos poros, per quos ingrediente vi efficientis, dicebat fieri passionẽ, & exoriri patibiles qualitates, & concludatur hoc modo: vel huiusmodi pori repleti sunt aliquo corpore, vel inanes: sed vtrumque fieri non potest: non sunt igitur pori. Assumptionis prima pars ostenditur: quia si repleti sunt, nullus erit aditus efficientibus, & idem erit omne quod patitur esse continuum, atque poris distinctum: atque etiam falso assereret Empedoc. per huiusmodi poros visionem fieri, quia fieri non posset, vt tactibus corporis replentis meatũ, & ipsius corporis, cuius est meatus, idest

Liber primus

id est cum illa se se contingerent, res videnda posset transmeare, & perspicua, per quæ fit visio, & ipsos meatus & poros repletos. Altera pars assumptionis, poros non esse inanes, sic concluditur, vel enim sunt omnino inanes & magni, vel parui, primum non concedebat Emped. quia sensu constat omnem locum esse plenum: concedebat tamen secundum, & inducebat exiguos poros, qui ob exiguitatem videri non possent. Si igitur pori parui sunt, aut repleti multis partibus, licet non omnibus, aut ad eò exigui, vt nullum corpus possint excipere: si primum, quatenus repleti sunt, superuacanei erunt, vt modo collegimus, & similiter, si nullum possent corpus excipere, idem enim esset, atque corpus poris carere: ponere autem exiguos meatus ridiculum est, cum regio corpus excipiens, qua regio est & interuallum, non magis paruitatem quam magnitudinem requirit, & facilius permeabit efficiens & res videnda meatum amplum, quam exiguum & contractum. Secunda ratio est: si tactus corporum, cum cætera ad sint, satis est ad actionem & passionem, pori superuacanei sunt ad passionem & actionem, cum sine illis tactus possit esse, vt cum manus ignem tangit: sed primum, secundum igitur: vnde licet pori sint, si non sit tactus, non erit actio. Tertio tandem concluditur, si corpus omni ex parte diuiduum est, vt 6. physico. demonstratum est, frustra sint pori ad actionem: (poterit enim efficiens cum tangit pariens, illud diuidendo, sibi parare aditum & meatus, quo altius suam efficien-

tiam promouere possit: vt constat, cum ignis cutem attingit.) non igitur pori, vt ab his asseruntur, necessarii sunt ad actionem, inquit Aristot. alia enim ratione necessarii sunt, sed non inanes, sed repleti corpore vt aëre, quod facile pellatur, & cedat locum corpori ingredienti. Sic habet entis meatus, ad excernendum sudorem, & totum corpus animalis ad trahendum sanguinem quo alitur ex venis, lib. 2. de generat. anim. cap. 4. & sect. 11. prob. q. 61. asseritur nos audire per rectos & obliquos meatus, videre per rectos. Lana etiam, & pannum lineum per meatus imbibit humorem. medici exhibent medicamenta ad laxandos & constringendos meatus. Quæ verò Philop. adducit contra hæc, Philosopho digna non sunt, vt autem diuidi excretionem sudoris, quasi hæc solutio continui, sine dolore esse posset, &c. Refellit igitur Aristot. meatus & poros, non omnino, sed vt assererentur ab Empedoc. vt in quibus esset tota ratio actionis & passionis, quam Arist. in innata corporum potentia & actu constituit, vt statim constabit.

C A P. I X.

Vo modo autem rebus conueniat generare, efficere & pati, dicamus nos, initium illud sæpè à nobis repetitum sumentes. Nā si hoc quidem potestate est, illud autem actu tale, aptum est au-

Text. 77.

Pori an necessarii.

est autem ut patiatur, non hac quidem parte, illa autem non. Sed omni ex parte qua tale est: magis tamen ac minus, quam magis & minus tale est, & hoc sane modo rectius quis meatus induxerit, ut in metalli fodinis, eius quod patibile est, venæ continuæ protenduntur. Con-
Text. 78. situm igitur vnumquodque, & vnum si sit impatibile, itēque illa quæ non tangunt, neque per se ipsa, neque per alia, quæ ad efficiendum & patiendum sint accommodata, ignis verbi gratia, non solum tangens calfacit, verum etiam si longe abfuerit: ignis enim aerē calefacit, aer verò corpus, quia idoneus est ad efficiendum & patiendum. Quod autem pertinet ad illud, pati corpora parte sui, parte alia non pati, idem quod principio diximus, repetendum est: nisi enim magnitudo sit omni quaque diuidua, sed sit corpus vel latitudo indiuidua, nihil fuerit omni quaque patibile, neque cōtinuum. Sin hoc falsum est, & omne corpus diuiduum, nihil sanè refert, sint ne diuisa at se tangant, an diuidua sint. Nam si per tactus disungi possunt, ut nonnulli inquirunt, quamuis diuisum adhuc non sit, tamen diui-

sum erit: potest enim esse diuisum. nullum enim sequitur impossibile: sed omnino ad hunc modum fieri fisis corporibus, absurdum est. Tollit enim hæc omnino alterationem. Cernimus enim idem corpus manens continuum, interdum quidem humidum, interdum autem congelare, non diuisione aut cōpositione, non conuersione aut diuerso tactu, ut tradit Democ. id patiens, non enim transpositum, aut mutata natura ex humido congelatur, neque nunc adsunt indiuidua humida quæ congelarunt, sed totum iam humidum est, iam ficcum & congelatum. Præ-
Text. 80. terea neque accretio aut decretio erit, quia non quodcunque erit maius factum, si quidem additio erit, nec totum erit mutatum vel admistito aliquo, ut alimento, vel per se mutato. Quid igitur sit generare & efficere, gigni & pati à se vicissim, & quomodo fieri, & quo, ut quidā
Text. 81. asserunt, non possit, hæc ænus sit ita definitum.

CAP.

J Capitis noni explicatio.

Sententiis veterum, de modo agendi & patiendi, explicatis & refutatis, propriam sententiam Aristot. cap. 9. constituit, atque ideo inquit se dicturum de generationis, actionis & passionis modo: ut intelligatur actio & passio, quæ proprie ad qualitates pertinet, modum etiam generationis explicari, quia alteratione qualitatuum præparatio fit ad substantiæ generationem, vel generatio usurpatur generaliter, pro omni effectioe, ut in fine capitis. Sententia est, passio fit, cum alterum est potestate vndiquaque, alterum actu, magis autem aut minus patitur aliquid, quatenus magis aut minus potestate est: atque etiam agens & patiens ne sint continua, neque admodum disjuncta, sed contingant sese, vel proximè & immediatè, vel intercedente aliquo corpore, quod ab agenti pati, & in proximum corpus agere aptum sit. Tres sunt partes huius sententiæ, quarum prima est aliarum firmitermentum, ut patiens sit potentia accommodatum, ad recipiendam agentis impressionem. Hæc enim actus & potentiæ distinctio, principium est omnis mutationis primo physico. sæpe alias repetitum, quia omne quod patitur & mouetur, de potentia in actum, ab eo quod actu est deducitur, 4. cap. 8. physici. patitur autem aliquid vndequaque, si vndiquaque potentia est, ne aliquid impatibile cum veteribus constituamus. Altera pars ea dicit magis pati, quæ magis potentia sunt, ut lignum ab igne quæ

lapidem. Ut enim se habet simpliciter, ad simpliciter, ita magis ad magis, & maxime ad maxime, ut si calidum calfacit, magis calidum magis calfaciet: & calidissimum, maximè. Tertia pars tangencia esse agens & patiens asserit, vel immediatè & proximè, vel interiecto corpore, quod sit aptum ut à principali agente patiatur, & passionem deferat ad vltimum patiens. Sic ignis aëre intercedente manum calfacit, quia & calefieri, & calefacere accommodatus est: at intercedente lapide non calefaceret, quia ad vtrunque accommodatus non est. Quod si tactu intercedente passio fit, continuum, aut valde disjunctum, neque à seipso, neque à remoto patieretur agentis: quia tangencia neque continua sunt, cum extrema non sint vnum, sed simul, neque disjuncta, quia simul extremitatibus coniuncta. Ex quibus infert Aristot. 1. quæ ratione meatus affirmari possint ad passionem necessarij, nempe si quod magis est in potentia, dicamus meatum esse, quo facilius vis agentis excipitur, ut in metallis venæ protensæ continenti ductu, patibiliores sunt, ut metallum sincerum euadat. Secundo infert, posito indiuiduo, vel corpore, ut placuit Democrito, vel latitudine & superficie, ut Platoni non posse constitui patibile vndiquaque, ut positum est potestatis ratione. Illa enim indiuidua, concretum corpus constituentia non possunt pati omni ex parte, sed in meatibus, vel ea parte quæ se tangunt, ut ex illorum sententiâ, cap. 8. dictum est. Quin etiam neque continuum, ex illis indiuiduis confici potest, quia

quia sequeretur, diuidi indiuiduū, cum omni ex parte continuum diuidatur, & ex consequenti indiuiduum diuidi oporteret: quare cum hæc sententia sit falsa, & continuū corpus omni ex parte diuidatur, nihil refert, si diuisa hæc, & se tangant, vt illi dixerunt, vel diuidua sint, & actu non diuisa: quia vt diuisa se tangant agens & patiens, ita nos asseremus, licet corpus ante efficientis aduentum diuisum non sit, tamen cum efficiens aduenit, diuisum iri quacunque ex parte, cum diuiduum, actu diuidi, impossibile non sit. Itaq; vult Aristot. agens & patiens diuisa se tangere, sed patiens omni ex parte diuidi posse, vt omni ex parte sit partibile: quod illi veteres tueri non poterant, indiuiduas magnitudines asserentes. Tertio infert, sic si corporibus, id est indiuiduis se tangentibus & non continuatis, vt voluit Democ. impossibile esse fieri alterationem, aut accretionem. Ratio prima est, quia manens continuum, nulla compositione, situ aut ordine variato, qualitatibus mutatur, vt cum aqua humida, id est, diffluens congelatur, neque dici potest recessisse indiuidua efficientia molliciem, & remansisse efficientia duritiem, quia sensus ostendit, totam aquam prius diffluentem congelari. Ratio secundi est, quia accretio fit omni ex parte, vt supra, cap. 5. at illa indiuidua cum sint impatibilia, maiora euadere non possent, ex quibus tamen illi omne corpus componunt, quare ratione illorum non esset omni ex parte accretio: eadē est ratio decretionis, cum fiat similiter omni ex parte, eodem cap.

An indiuiduū
pari possit, &
vtrum agens
& patiens cō-
tinua esse pos-
sint, in fine di-
sputationis
quæ sequitur.

5. sed neque conuersio in maiorem quantitatem secundum totum, vt cum ex aqua fit aer, quia illa indiuidua maiora euadere non possent. Sequitur Epilogus, in quo generare est efficere generaliter, & gigni est pati, de aliis in eo comprehensis supra cap. 7. in fine.

*Disputatio ad Cap. sextū, &
consequentia ad decimum,
de actione & passione, &
intensione.*

AD actionis & passionis naturam explicandam asseruit Aristot. idem in seipsum, aut in omnino simile agere non posse, in dissimile omnino, aut quadam ex parte omnino agere, vt calidum in frigidum, calidius in minus calidū: & agentia hæc agendo contra pati, quæ est mutua actio & passio, scholasticis dicta reactio, & quæ ingenia acutissimorum philosophorum, valde execrauit. quare ad huius doctrinæ exactiorem intelligentiam assequendam, hæc sunt à nobis differenda, an idem in se ipsum agere possit, an simile, an intensio fiat eiusdem formæ, an agens contra patiatur: ad eas vero quæstiones, sint hæc rationes dubitandi. Prima, viuentia à non viuentibus ea ratione distinguuntur 4. cap. 8. physic. quod illa actiuum suarum operationum principium insitum habeant, hæc non habeant: ergo viuentia agunt in se ipsa: in his enim primum agendi principium est anima, proximum est potentia, operatio in ipsis manet, vt

Rationes duæ
dubitandi.

Prima, an idē
in seipsum
agere possit.

visio

visio, intellectio: viventis igitur actio erit in seipsum: ut nutritio, accretio, sensio, intellectio. Præterea aqua calida seipsam ad nativam frigiditatem reuocat: & æstate à calore circumdata, suamet frigiditatem intendit & auget: idem igitur agit in seipsum. Secunda, intensior qualitas agit in remissam, ut calidius in minus calidum: ergo simile agit in simile, cum similia sint, quæ qualitate conueniunt. Lucidum etiã corpus aerem illustratum illustriorem reddit, cum tamen utrumque lucidum esse constet. Iraque duo lumina in aere se vicissim intendunt, cuius signum est, quod aer à duobus magis quàm ab vno illuminatur, & duæ phialæ omnino æquales & similes, si mutuò collidantur, franguntur, ergo simile agit in simile. & medici asserunt ex lib. 3. ex termino Galeni de Temperam. remedia esse, similia in gradu, morbo, ut ipsum superent. Tertia si forma aliqua intèdi posset, rei specifica essentia, & definitio explicans essentiam, susciperet magis & minus, quia hoc est intendi & remitti: consequens autem falsum est, quòd species sint sicut numeri, quibus nulla fieri potest additio, quin species mutetur: falsum igitur & primum, quod sit formæ aliqua intensio. Quarta, si agens agendo repateretur, idem secundum eundem motum esset agens & patiens, ut quidem patiens immutat, esset agens ut autem à patienti contra afficitur eodem motu, patiens esset: sed consequens falsum est: ergo & antecedens: assumptio confirmatur primo, quia idem non potest simul esse actu & potentia, quia per actum simpliciter est, per potentiam, non

est, per actum vero agit, per potentiam patitur, ut constat ex 1. cap. 9. principio: quare si agendo patitur, simul esset in potentia & actu ad eandem formam, ut si calidum ageret in frigidum, actu esset in calore, per quem agit, & simul esset in potentia, ratione caloris, quia in calore pateretur & immutaretur ad fridus, si calefaciendo repateretur à frigido, in quod agit. Secundo, vel agens & patiens habent æquales vel inæquales vires, si æquales neutrū agit in alterum, quia actio non prouenit nisi ex victoria mouentis supra mobile, 4. physic. text. 71. & lib. de motu anim. & à proportionem maioris inæqualitatis, ut collegimus ex 5. cap. 7. phisici: si vero inæquales validius ager in debilius, & minimè vicissim patiētur: vincet enim debilius, quare multo magis se ipsum conseruabit, cū facilius sit se ipsum tueri, quàm alterum vincere. Tertio, si esset huiusmodi mutua effectio & perpeffio, sequeretur in eodem subiecto, eodem tempore, contraria intendi, verbi gratia, simul calorem & frigus augeri, quod tamen rerum natura non fert, cum semper videamus intenso vno contrario in aliquo subiecto, alterum contrarium remitti: non est igitur mutua effectio & perpeffio, ut simul aliquid agendo contrà patiat. Assumptio ostenditur hoc exemplo, sit agens calidum, quod ad patiens frigidum quadruplā proportionem habeat, ipsum autem patiens frigidum nō agat nisi in partem vnam aut gradū ipsius agentis calidi, (nihil enim refert huiusmodi proportionem agentis & patientis constitui, ut possunt alia multæ designari.) pars igitur agentis

Secunda, an simile.

Tertia, an sit formarum intensio.

Quarta, an agens dū agit repatiatur.

Varie rationes dubitandi, quæ omnes concludunt, idem simul eodem motu actu & potentia esse non posse.

1.

2.

3.

agentis, qua patitur à frigido, refrigeratur ab eo: & ab aliis partibus calidi, eidem parti patienti coniunctis, calefit: (aget enim calidum prius in coniunctam sibi partem, quæ proinde calefit, quam in remotum & distans patientis:) & quia continua est & ut se conseruet: simul igitur illa pars calefit, & refrigeratur. idem potest confirmari & concludi ex interiecto medio inter agens & patientis. si enim ignis & aqua in se vicissim agant per medium aërem, ut constitit fieri posse ex altero principio capitis 9. profecto aër huiusmodi simul ab igne calefit, & ab aqua refrigerabitur: si quidem vtrumvis per interiectum aërem agit in alterum: vnum quidem refrigerando, alterum verò calefaciendo: quod nihil est, quam simul contrariis motibus agirari. Denique est etiam contra hanc sententiam & illud argumentum difficile. si efficiens dū efficit, vicissim patitur, nunquam reddet patientis sibi omnino simile: verbi gratia, nunquam ignis ex aqua, aut aëre, sincerum ignem, qualis ipse est efficiet: atque nunquam agens suum in agendo finem, ut sibi omnino simile efficiat, consequetur. in fine enim actionis, ob mutuam perperessionem, necesse est multum virtutis & roboris amisisse, ut non sit amplius sincerus ignis: & cum nihil agat ultra proprium gradum, sincerum ignem non generabit. hæc sunt difficiliora argumenta ad refellendam mutuam actionem & perperessionem, quæ ex multis Pomponatius collegit, dicato, huic argumento de reactione, proprio opere.

Ad explicandum has controuersias, & diluendum obiectiones, præsertim, quæ ad priores quæstiones pertinent, præter illa principia Aristotelis, quæ cap. 9. explicauimus, agens esse actu, patientis potentia & vtrumque se tangere, vel immediatè, vel mediatè, accipienda est & repetenda actionis distinctio ex lib. 9. metaphys. cap. 9. in immanentem, quæ manet in eo, à quo fit, & transeuntem, quæ in altero recipitur, & ab alio fit: actio sensus & mentis est immanens: actiones elementorum, item artium ut ædificatio, transeuntes sunt. quamuis autem hæc disputatio propriè suscepta sit de actione transeunte, quia differitur de actione, quæ antecedit elementorum, & eorum, quæ ex his elementis concreta sunt, generationem, horum verò actio transiens est: quid tamen sentiendum sit de actionibus immanentibus in propositis quæstionibus simul etiã explicabitur. sumenda est etiam agentis distinctio. Quoddam enim est vniuocum, hoc est eiusdem rationis & materiæ cum eo, quod efficit, ut generans & genitum elementum, planta & animal. dico autem, agens & generans principale, quia instrumentarium, eiusdem rationis esse non oportet, quia non agit propria, sed principalis agentis participata quadam virtute, ut semen inanimatum est, id autem quod fit illius actione instrumentaria, animatum est. Æquiuocum agens est diuersæ rationis cum eo, quod efficit, ut sol & alia corpora cælestia, quæ aliquid in his inferioribus efficiunt. illud autem de vniuersis agentibus verum

H est,

Liber primus

est, illa actu esse quatenus agunt, cum actus agendi principium sit: sed is actus, aliquando est idem formaliter in agenti & patienti, ut in uniuocis, aliquando est diuersus formaliter, ut in sole & his inferioribus: est tamen idem superiori & eminentiori quadam ratione: ut in sole est forma & vis quadam, ad immutandum & mouendū hęc inferiora, quę ab illorum formis omnino distincta est formaliter, sed habet eminentem naturam, qua potest, verbi gratia calefacere, quamuis calore formaliter affecta non sit. hęc igitur disputatio de agentibus uniuocis præcipue suscipitur: proportionē & similitudine quadam de æquiuocis.

Præterea accipiendū est, ex disputatione Aristotelis contra veteres physicos, generationem non esse rerum latentium patefactionem, ut Anaxagorę placuit: non congregationem ut Empedocli & Democrito: apud quos generatio nihil aliud esse videtur, quam latitatio quadam eorum, quę congregantur, aut segregantur: non creationem, id est effectiōnem rerum ex nihilo, sed perfectionem quandam illius, quod erat inchoatum & in potentia: atque ideo in omni generatione naturali, necessario requiri materiam, & efficiens, quod in illa sit formarum inchoatio, quatenus eas potestate continet: vi autem efficientis præparantis materiam erumpit in actum, quod erat in potentia. quod non solum in substantiis, sed etiam in accidentibus intelligendum est, & eodem modo calorem & lumen fieri in aëre, & alias species, quas spirituales vocant. itaque cum dici-

mus calidum agere in frigidum, & contra frigidum pati, significamus calidi efficientiam, ex materia, quę nunc frigori subiecta est, educere formam sibi similem, calorem. Hoc fundamentum ex disputationibus Aristotelis contra veteres physicos primo physico, & primo de generatione & inter. sic deducitur. fuerunt de generatione tres opiniones, duę extremę, vna media. ex duabus extremis, vna defendit generationē & alios motus posita formarum latitatione: altera confirmat omnium formarum creationem. Anaxagoras prioris sententię autor est, & defensor. asseruit enim quoduis esse in quouis, & agens educere & distinguere res latentes, cum generantur, alterantur: vel apponere extrinsecus quadam, cum augentur. itaque in hac schola Anaxagorę, generatio & alteratio, est latentis formę educiō, & distinctiō. sed contra istam sententiam sunt multa, quę Aristoteles obiecit, & nulla esset actio agentis in præparanda & disponenda materia, & idem simul multis formis substantialibus constitutum esset. Altera sententia, quę generationem naturalem, creationem ex nihilo affirmat, à philosophis quibusdam Arabibus videtur esse inducta, asserentibus Deum omnia immediatè efficere, absque actionibus ad ministris corporum inferiorum, ut eorum sententia, corpus naturale non agat in corpus, nō ignis calefaciat, non moueat animal: sed omnia Deus efficiat immediatè, illis quidem corporibus præsentibus, sed nihil agentibus. quę sententia planè stulta est, tollens agen-

4. c. 1. phys.
7. c. 1. de gener. 3. & 7. c. 1. metaph.

Auer. lib. 11. metaph. com. 18. & lib. 9. com. 7.

tium

2.
Auer. lib. 11. metaph. com. 18.

4. phys. text. 34.

D. Thom. 2.
sent. d. 1.

tium naturalium vires, distinctionem ad proprias actiones, & rerum denique naturalium ex propria forma distinctionem. quare licet concedamus secundum rectam fidem, primam rerum effectiorem ex nihilo, & animæ rationalis semper esse creationem, quia ex potentia materiæ educi non potest: negamus tamen omnes formas naturaliter sic produci: sed esse in materia potestatem susceptivam formæ, esse in agentibus vim ad materiam de potestate in actum educendam. hanc sententiam omnes peripatetici amplectuntur: sed non vno modo ab omnibus explicatur. Avicenna enim asserit formas substantiales creari à datore formarum, quam vocat intelligentiam calchodæam, & cum res generatur, easdem formas creatas, in materia collocare. eius hæc sunt argumenta. Primum, quia quod est in potentia, non educitur in actum, nisi ab aliquo eiusdem speciei, aut generis actiuo: formæ autem substantiales, neque actiue sunt, neque passivæ, sed tantum primæ elementorum qualitates, quæ non sunt formæ substantiales: non est igitur aliquod agens naturale, à quo produci possit forma substantialis, cum omne agens naturale per formam, quæ sit agendi principium, agere debeat, & nulla sit forma substantialis actiua: erit igitur dator formarum substantialium, quia est forma actus, & anima, ad procreandas formas & animas. Secundum, aut forma substantialis ex seipsa fit, vel ab externo efficienti: non à seipsa: quia nihil seipsum generare po-

test, ne concludatur, idem esse & non esse actu: si ab externo, aut est individuum eiusdem speciei, aut generis, aut forma separata: sed non est eiusdem generis, aut speciei, ut constat in genitis ex putrefactione, neque eiusdem speciei, ut in his, quæ ex semine fiunt, cum semen sit in animatum, erit igitur forma separata, quæ formas producit, & in materiam inducit. Alpharabius videtur fuisse eiusdem sententiæ, quamvis dubitet in his, quæ ab agenti uniuerso fiunt, ut observavit Auerr. 7. lib. metaphys. comment. 31. & lib. 12. comment. 18. Themistius apud eundem Auerr. eiusdem fuit sententiæ, in his, quæ ex putrimateria fiunt. & ideo in his, in sufficientem esse argumentationem Aristotelis contra formas separatas Platonis, quia in putrefactione fiunt formæ viventis: quare à similibus formis viventibus, quæ sunt illæ separatae, & ideo Platonem asseruisse animam separatam fieri à diis minoribus, qui sunt intelligentiæ, sed Aristoteles in putrem materiam induci formas à sole & Zodiaco.

Sed Aristotelis vera sententia, generationem naturalem simplicem tueretur & defendit, posita potestate materiæ ad omnem actum & formam substantialem immediate, quæ potestas, in actum, vi & efficacia agentis preparantis & transmutantis materiam, deducatur: eam autem vim, ad materiam, in animalibus perfectis, semine ut instrumento deferri, in quo insit admirabilis efficiencia ex calore naturali, & spiritu

Contra Avicennam ostendunt Theologi nihil creari posse nisi à Deo, & ideo illa intelligentia nihil potest creare, & tolleretur rerum naturalium efficacia ad sibi similia efficienda.

9. lib. suæ primæ philosophiæ. c. 4. & Auerr. 7. lib. metaph. com. 31.

Asserit Avicenna ab agente naturali preparari materiam accidentibus: sed formam substantialem ab intelligentia illa, separatam, creatam prius, in preparatam materiam collocari.

generantis impresso : quem etiam calorem, virtute solis, putrefactæ materiæ communicatum, idem efficere in animalis procreacione, quod semen in aliis animalibus perfectis. itaque generatio naturalis est substantialis mutatio, qua actu fit forma in materia, quæ prius potentia inerat, vt composita substantia simpliciter & propriè fieri dicatur, quia per se primo terminatur generatio naturalis, non ad materiam, aut formam per se, sed ad formam in materia, quæ est substantia composita. de hac verò educatione formæ ex potentia materiæ latius dictum est à nobis primo physico. idem de generatione accidentis.

Ex his constat discrimen sententiæ Aristotelis, à sententia veterum physicorum. his enim generatio simplex, vel est congregatio, vel est alteratio, vel rei latentis educio: Aristoteli est de potentia in actum, qui non erat, mutatio, aliis verò fuit ex nihilo productio: Aristoteli nihil naturaliter fit ex nihilo, sed ex subiectæ materiæ potentia. Videntur autem omnes veteres hanc potentia & actus distinctionem, quæ est firmamentum sententiæ Aristotelis, attigisse quodam modo, sed non perfectè, neque verè explicauisse. Sic igitur fieri aliquid, actione & passione intelligendum est, vt ex Aristotelis sententia deduximus. Denique ad hanc disputationem accipiendum est, quid sit resistere. id verò ex hac distinctione explicatur. resistere in animalibus, est nixus & connatus, qui fit intèntione nerborum & mus-

culorum, & ideo pertinet ad agendi categoriam: in rebus autem sensu carentibus, est potentia, aut impotentia ad patiendum, & ideo pertinet ad secundam speciem qualitatis. sic ferrum igni resistit, quia difficulter ab eo patitur, palea non resistit, quia facile patitur. ita quod resistit, non statim admittit agentis contrarij impositionem: quod vero non resistit, admittit. hæc autem resistentia à materia secundum se provenire non potest, cum sit purissima quædam ad recipiendum omnes formas ex æquo facultas: sed à qualitatibus temperie, quam vnaqueque forma exigit, per quam temperiæ ex contrariis constantem, forma quasi armat materiam, vt non facile alteri se præbeat feriendam & formandam. itaque quod res patiantur habent à materia, quod magis, aut minus resistent, id est difficilius, vel facilius patiantur, habent à forma & qualitatibus temperatione: vt elementa à materia habent, quod moueantur, quod verò ad superum, vel inferum locum, à grauitate, aut leuitate: vnde, quia forma his qualitatibus vt instrumentis, vt contrarium in suâ possessionem materiæ non admittat, vtur ea ratione resistere, vt est à forma, actionem contrarij expellente, est agere: vt autem temperatio qualitatibus est in materia, vt maneat sub ea forma, est potentia, vel impotentia materiæ in secunda specie qualitatis. ex hac resistentia necesse est debilitari & frangi vim contrarij efficientis, fracta autem illius vi facilius est resistentia.

His

3.
Resistere quo
modo sit age
re & pati?

His positis sit prima conclusio. nihil seipsum mouere, aut in se ipsum agere, secundum idem, aut eandem rationem potest. distinxi-
mus mouere & agere in prima & secunda parte conclusionis ex doctrina Aristotelis, qui latius patere vult motum, quam actionem, vt supra explicauimus. Ratio primæ partis proposita est cap. 4. 8. phisici, vbi in mouente seipsum, duæ partes distinguntur, vna mouens anima, altera mota corpus: non igitur secundum idem & eandem partem animatum mouet se ipsum. Ratio secundæ partis in actione propria, quæ est inter primas qualitates, cum abiectione contrariæ qualitatis constat: quia quod sic ageret in seipsum per se, seipsum per se & ex naturæ instituto, (sic enim conueniunt, quæ per se dicuntur) alterando corrumperet, quatenus expelleret contrariam qualitatem, qua ad propriam formam materia præparata est: quod tamen constat falsum esse, quia vnumquodque seipsum conseruat, & auget, non tamen seipsum per se interimat, sed ex accidenti, vt cum calor naturalis defectu alimenti animalis corpus extenuat, quatenus per se seipsum fouet & nutrit: sed consumpto subiecto corpore, ipsum etiam calorem interire necesse est, cum sit accidens in subiecto. cum vero auget seipsum animatum, agit forma & calore naturali, sed patitur alimentum, quia conuertitur & apponitur, vt possit nutrire & augere, vt cap. 5. ostensum est. Ratio secundæ partis in actione impropria & immanenti, vt sen-

sus & intellectus, ex his colligitur. in sensu & intellectu perficienda primo obiectum efficit, quatenus speciem & similitudinem sui in potentiam immitit: in recipiendo speciem, potentia patitur: sed recepta specie est actiuum principium cognitionis obiecti, quam cognitionem, vt immanentem actionem idem subiectum recipit: ex quibus constat, vel aliud esse quod agit, aliud quod patitur, vel non secundum eandem rationem, neque simul. quamuis autem Aristoteles propriè hic disputet de actione & perpassione, quæ ad mutationem naturæ ducit, & de ea vicissimè dictum sit, nihil in seipsum agere posse per se, quia seipsum per se interimeret, & nihil esset immortale & immobile: non autem valeat eadem ratio in actione immanenti, quæ natura non mutatur: sed potius perficitur, vt cum homo ex ignorante fit sciens, ex non intelligente intelligens, ex non sentiente sentiens: similitudine tamen quadam, oportet illam sententiam, nihil agere in seipsum, veram esse de actione immanenti, saltem secundum idem, aut eandem rationem, quia efficeretur, idem esse simul, & secundum idem, & eandem rationem, actu & potentia, cum agere sit actus, pati sit potentia: & illa distinctio actus & potentia, cum sit metaphysica entis quatenus ens est, omnium communis est, & in omnibus valere debet.

Secunda conclusio, in omni actione, siue transeunti, siue immanenti, est aliqua dissimilitudo in principio actionis, & in fine similitudo

do & consensus, sed propriè in actione transeunti. Ratio est, quia actio transiens est inter contraria, quæ de possessione subiecti decerant: quare necesse est principio actionis esse dissimilitudinem, quia contrarietas est: & in fine actionis, quia alterum contrarium vi agentis interit, esse similitudinem: quia materia subiecta prius contrario, eo interempto similem formam agenti recipiat, est necesse: cum hic sit agendi finis, reddere quod erat contrarium, simile & idem secundum speciem. in actione verò immanenti, necesse est ipsam potentiam à priuatione, ad habitum & perfectionem deduci: habitus verò siue actus, & priuationis, quædam contrarietas dicitur esse 7. cap. decimi metaphysici: quare cum ea contrarietas sit principio actionis immanenti, & in fine nulla sit, erit sanè quædam dissimilitudo in principio, ut est etiam contrarietas, & in fine erit similitudo: cum obiectum, quod principio agere diximus in potentiam, sit eidem dissimile nondum specie impressa: ea verò recepta, sit similitudo quædam, cum species sit naturalis similitudo obiecti. itaque potentia, cum recipit obiecti caloris speciem, quasi calore eodem affecta, similis quodam modo obiecto dici potest. eadem similitudo & dissimilitudo in actione intensi in remissum reperitur, in rebus enim mistis non dicuntur magis & minus, nisi ex maiori, aut minori participatione qualitatibus contrariæ, ut minus calidum, in quo plus est frigoris: & quia ratione huius contrarietatis, intensum agit in remissum, erit

necessario principio actionis dissimilitudo, quia contrarietas, & in fine similitudo, quia contrarium abiectum est. Vnde D. Thomas 1. 2. quæst. 52. artic. 2. ad 3. id, inquit, quod nondum est album, est in potentia ad formam ipsam, tanquam nōdum habens formam, & ideo agens causat nouam formam in subiecto: sed id quod est minus calidum, aut album, non est in potentia ad formam, cum iam actu formam habeat, sed est in potentia ad perfectū participationis modum, & hoc consequitur per actionem agentis.

Tertia conclusio, omne agens actione propria & transeunti à patienti contra patitur, quod vocant repati & reagere, unde repassio & reactio, vel mutuam esse effectiōnem, & perpassiōnem: ab eo tamen quod maius est, & superat, dicitur alterum agens, quia minus patitur: alterum dicitur patientis, quia minus agit. explicatur conclusio. primo enim de actione propria intelligitur, quæ fit primis qualitatibus, non de actione immanenti: quia passio est mutua, inter contraria passiuua & realia: in actione verò immanenti non sunt huiusmodi contraria, sed quodam modo, ut priuatio & habitus: priuatio verò, cum non sit ens reale, neque agere poterit, neque pati, sed propriè dicitur perfici: quare in actione immanenti actio mutua & perpassio esse non potest, cum neque actio, neque passio ratione priuationis: color etiam agit in visum, à quo non patitur, & idem de aliis obiectis, ut obiecta sunt potentiarum, quare neque huiusmodi repassio in his erit, quæ
materia

materia eiusdem rationis non conueniunt, vt cælum nihil ab inferioribus, in quæ agit, patitur: neque sol cùm aerem illuminat: quia cælo nihil est contrarium, à quo lædi & affici possit. secundo intelligitur conclusio de his agentibus, & patientibus, in quibus sit aliqua proportio, vt patiens aliquandiu resistat, licet agens vincat, & superet. nam si alterum maximum esset, maximeq; viribus excellens, alterum autem perpusillum ac tenuissimis viribus, vix hoc diceretur resistere, aut pati physicè: quandoquidem physica consideratione exiguum nihili instar obtinet, inter ens autem & nihil nulla est proportio, qua sublata, reciproca actio & passio esse non poterit. voco tertio ad explicationem conclusionis, repati, frangi & debilitari virtutem, & vires agentis, ratione resistentiæ patientis. resistere enim, cum sit à contrariis qualitatibus repellentibus contrariarum qualitatum impressionem, est agere aliquid & producere in contrarium, alioquin esset actio sine alicuius termini productione, vel resistere non esset agere, neque à forma, quæ est agendi principium: qua actione necesse est agentis vires imminui, propter contrarij admissionem. qua vero ratione, cum omnes primæ qualitates agere possint, quædam sint actiuæ, quædam passiuæ, lib. 2. commodius explicabitur. vnde, quod res patientur, habent à materia, quæ est commune contrariorum subiectū, quòd magis, aut minus resistant, hoc est minus, aut magis contrarium in se admittant: habent à forma & qualitatibus propriè tempe-

riè, quibus qualitatibus, licet vincantur, aliquid tamen in contrarium agunt, vnde sequitur agentis repassio sed non semper eadem motus, aut mutationis specie, vel actionis, vt generans non regeneratur, sed debilitatur, augens cibus non augetur, sed alteratur, quamuis anima cum auget, augetur, qua ratione explicauit ad caput 5. explicata conclusio probatur primo testimonio Aristotelis 4. lib. de generat. anim. cap. 3. vbi asserit se explicare, quæ dixerat de ratione agendi & patiendi, nempè, quæ hoc libro docuerat. inquit igitur, omne agens patitur etiam à patienti: vt quod secatur hebetatur ab eo, quod secatur: quod calefacit refrigeratur, à calefcente: denique quodcunque mouet, excepto primo, mutuo mouetur aliquo motu, verbi gratia, quod pellit, pellitur quodam modo: quod primit, reprimitur: interdum etiã ita fit, vt quod agit magis patiatur, quàm agat, & refrigeretur, quod calefacit: calefcat quod frigefacit, cum aut nihil fecerit, aut minus, quàm ipsum affectum est. dixi de his cum de ratione agendi patiendiq; docerem. asserit autem Aristoteles aliquando agens magis pati, quàm agat, loquens vulgimore, & de agentibus ex electione & secundum propositum, actiuæ passiuæ accommodantibus, vt cum aquam plerunque volumus calefacere igne, ignis tamen ab aqua magis patitur, & extinguitur, si vincatur à frigore aquæ: simpliciter enim & propriè quod vincit & superat, cum semper oporteat esse victoriam supra motum, & supra patiens, dicitur agere, cum

Auer. 8. phy.
& Arist. quod
parum distat,
&c.

Vel dicitur
agens quamuis
inferius, quod
habet qualitatem
actiuam, pa-
tiens quod
passiuam.

fit actio à proportionē maioris in æqualitatis. sunt qui affirmant, mutuam actionem & perpeffionem, inter æqualia locum non habere, quibusdam autem videtur habere: quia licet vnum non possit alterum vincere, quæ actio ad victoriam, prouenit à proportionē maioris in æqualitatis, mutuò tamen refranguntur & debilitantur, & ita verè dicitur inter illos mutua esse actio & passio. æqualia autem, per materiam, patiuntur, per formam agunt. asserit etiam Arist. cum huiusmodi agens vincitur, nihil efficere, non quia nihil resistendo producat, sed quia non vincit, neq; trahit ad suam naturam ipsum patiēs, quod est simpliciter & propriè agere & efficere. prius enim asseruit, & id quod calefacit, refrigerari. Secundo probatur experimētis conclusio. aqua enim, extingvens ignitum ferrum, aut lignum, calefcit: nix, aut gelu, in vola manus liquefcens eandem volam refrigerat. Tertio confirmatur hac ratione, agens naturale vincit patiē, quod tamen aliquando resistit, donec superetur: resistit autem agendo, vt probatum est, & cū omnis actio propria sit inter contraria, & contrarium patienti sit agens, necesse est ipsum patientem reagere, & ex consequenti agens repatiētur: quia reactionem necessariò repassio consequetur, cum vna ab altera separari non possit: quare in agentibus & patientibus, erit mutua actio & passio, sed alterum dicitur agens simpliciter, & quodam modo patientis: alterum simpliciter patientis, & quodam modo agens. Reliquum est dissoluamus rationes dubitandi, quas principio disputationis conclusimus.

Ad primam responderetur ex prima conclusione, idem non mouere seipsum secundum idem, & eandē partem, sed anima mouere, corpore moueri. in actione etiam immanenti ostendimus, non secundum eandem rationem, aut simul esse idem agens & patientis, quamuis conclusio propriè intelligatur de actione transeunti. aqua verò, cum ad frigiditatem seipsam reuocat, exuens calorem extrinsecus impressum, in se ipsam agit, sed secundum diuersa. aqua enim ex vi propriè formæ, & insiti frigoris vt instrumenti, expellit calorē remoto calefacienti, à quo foueri poterat. sunt enim quædam qualitates altius infixæ subiecto & plenè dominantes materię, vt elementorum propriè qualitates: alię verò sunt leuiter impressæ: & hac ratione diuersitatis, quæ est altius infixæ potest alteram expellere, itaq; negamus aquam amississe cum calfacta est, pristinum frigus, cum sine eo & humore nullo pacto sit aqua, & ideo insito frigore externum calorem expellit. constat autem non oportere hac ratione, hanc caloris expulsionem generanti tribuere immediate, cum satis sit propria forma, cum natia qualitate. hæc qualitatū distinctio est simpl. 7. phys. com. 11. itaq; non solum heterogenea seipsa alterat secundum diuersas partes, vt cerebrum refrigerat cor, & cor calfacit cerebrum: sed etiam homogenea ad expellendam qualitatem extrinsecus, & non altè infixam. Nihil verò seipsum alterare secundum idē, inquit Arist. alteratione, quæ inducit naturæ mutationem, non autem ea, quæ tuetur & conseruat naturā. potest verò hanc reductionē aquæ calidæ

calidè in suam frigiditatem, exter-
num ambiens adiuuare, sed non om-
niū immediatè efficere. de aqua
autem putei, aut fontis, quæ æstate
videtur seipsam frigidiorè redde-
re & hieme calidam, quamuis va-
riè causæ assignātur, ab Hipp. libro
de natura foetus, Lucretio & Gale-
no, de simpl. medicam. facult. c. 7.
mihi tamen magis probatur ratio
Aristotelis 1. lib. meteor. c. de ro-
re, ex antiperistasi. est enim calor
quidam in visceribus terræ, qui ob
densitatem, à frigore in hieme in-
ductam, minus perspirans, aquam
calescit, & ab ambienti frigore
compulsus ad interiora, amplius ro-
boratur: æstate autem ab ambienti
calore, ob naturæ affinitatem, euo-
catur ac diffunditur, & ex conse-
quenti aqua frigidior, aut calidior
redditur à calore ambienti, qui vel
intus compellitur, vel exterius eua-
poratur, contrariorum enim idem
potest esse causa, alterius per se, al-
terius ex accidēti, vt gubernator sa-
lutis & submersionis nauis, quate-
nus præsens est, aut absens.

Ad secundum, intelligendū est,
simile in omnino simile agere non
posse, posse autem si qua ex parte
dissimile sit. sunt autem omnino si-
milia, quæ paria sunt & eadem, for-
ma gradu formæ, quantitate, & ac-
cidentibus actionem adiuuantibus.
sic intensum agit in remissum, qua-
tenus gradu dissimilia sunt, quia in
ea dissimilitudine, est alterius con-
trarij participatio, ad cuius expul-
sionem agit, donec omnino similia
euadant. crescente etiam mole &
quantitate, si cætera paria sint, cres-
cit facultas agendi, quicquid cōtra
asserat Philop. 1. lib. meteor. non
longè à principio densum etiam ve-

hementis agere, quam rarum, expe-
rimentum ferri cādētis ostendit,
cum vehementius adurat, quā aliud
æquè calidum, sed rarum. Ad obie-
ctionē de duobus luminibus respō-
deo, vnum ab altero non intēdi, aut
pati, sed ex vtroq; fieri perfectius
illuminans, quod ideo amplius aë-
rem illustrat, quam vnum tantum.
vno verò remoto, necesse est lumē
aëris illuminati imminui, quia lu-
men aëris pendet ab illuminantis
præsentia, & maius à maiori illumi-
nante, minus à minori. an vero sint
duo lumina ex duobus illuminanti-
bus, numero distincta, vel vnum nu-
mero tantum, nihil refert ad huius
obiectionis refutationem, & expli-
cabitur lib. 2. de anim. c. 7. in dispu-
tatione de lumine. ad obiectionem
de phialis mutuo se collidentibus
respondeo, vel totam phialam in
alterius partem agere, & ideo vi-
cissim se frangere, vna parte fracta:
vel plus roboris habet imperus rei
solidæ ad frangendum, quam mate-
riæ ad resistendū, atq; ideo ex æqua-
li impetu, ambæ franguntur. ad il-
lud denique de medicamentis gra-
du similibus, quibus morbi vincun-
tur & superantur, respondeo, ideo
ab his morbos vinci, quia in morbo
est qualitas excedens, in qua tamē
continetur etiam qualitas natura-
lis & moderata, vt in febris est ca-
lor naturalis, in igneum accensus. si
autem hæc accessio caloris extra-
nei auferatur, remanebit calor na-
turalis & moderatus, quamuis autē
gradu similia, propriè agere in se
vicissim non possint, possunt tamen
se se vicissim remittere. remissa ve-
rò qualitate excedenti, quæ mor-
bum faciebat, remanet naturalis &
moderata qualitas, & morbus vi-

Aut est. ut enim morbus vincetur, non totam auferri qualitatem, sed excessum, oportebat. quare probabile est etiam vinci posse morbum, si imbecillius remedium adhibeatur, modò sapius repetatur: quia huiusmodi remedium potest remittere vim excedentis qualitatis, & ita paulatim vincitur morbus.

Ad tertiam respondeo, qualitatem, quæ intendi & remitti potest, vel secundum differentiam specificam & essentialem considerari posse, vel secundum in hærentiam & participationem subiecti: primo modo intendi non potest, ut hæc tertia ratio dubitandi probat, altero verò modo potest, ut statim in quæstione altera de intentione explicabitur.

Ad quartam distinguere oportet agens, & patiens, aliud enim est simpliciter & absolute, aliud quodam modo & ex parte: agens simpliciter est, quod vincit patiens, & ad suam seducit naturam: quodam modo verò, quod non ex victoria, sed ex resistantia agere dicitur. patiens simpliciter, quod in agentis naturam mutatur: quodam modo verò, quod ratione resistantiæ quodam modo afficitur. idē igitur esse simpliciter agens, & simpliciter patiens fieri non potest, quia efficeretur, ratione eiusdem, simul esse potentia & actu, esse superius & inferius, fortius & debilius: fieri autem potest, ut quod est simpliciter agens, sit quodam modo patiens, & simpliciter patiens, sit quodam modo agens, quia agenti resistit patiens contrarium, quod efficit, ut agens simpliciter sit patiens quodam modo. cum verò hæc actio simpliciter, sit superioris secundum pro-

portionem maioris materiæ qualitatis, de hac intelligitur proprie Arist. de actione sententia. cum verò agens & patiens viribus omnino æqualia essent, licet alterum non vinceret, mutuo tamen se fangerēt & remitterent, ut qui æqualibus viribus in singulari certamine cōgre diuntur: & ideo ut sunt æqualia viribus, sic vicissim erit æqualis actio & passio, & illis corruptis, si in agendo perseverent, aliud tertium generabitur.

Sed ex hac responsione in surgunt alia difficiliores obiectiones: una, de particula, qua agens simpliciter repetitur: altera, de medio per quod agens simpliciter agit, & quodam modo patitur, utrumque enim, cum sit vnum & idem, videretur simul contrariis motibus moveri, & contrariis qualitatibus intendi, ut conclusum est in confirmationibus assumptionis quartæ rationis dubitandi. quidam, in quibus etiam sunt doctissimi quidam recentiores, distinguunt qualitates in reales & spirituales, illasque esse sensuum obiecta, has species, quibus illæ a sensibus percipiuntur, illas contrarias simul non posse intendi, neque simul esse intensas ex æquo in eodē subiecto, has autem etiam contrarias simul esse, ut speciem candoris & nigroris in eodem aere, per quem videmus, simul etiam esse duas qualitates contrarias, alteram realem, alteram spirituale, ut calorem realem, & frigus spirituale. illud autem esse proprium primarum qualitatum, ut à spiritualibus possint in reales transire, si diutius in eodē subiecto permaneant: esse quidem spirituales ut aduenas & hospites, non penitus materiæ infixas: reales autem

tē penitus in sedere, & ideo ab illis non denominari subiectum, in quo sunt, vt aer non dicitur candidus, à specie candoris ad visum transmissa, neque vnquam posse denominari ab ea specie, quia semper est spiritalis qualitas, non verò realis & physica, quæ existit in materia sensibili: sed à spiritali prima qualitate diutius permanente, denominari, quia transit in realem & physicā qualitatem, vt à specie caloris tandem aërem incalescere. primas denique qualitates, à spiritalibus transire in reales, quod aptæ sint in eodem subiecto esse: reliquas non transire, quia non sunt aptæ infigi in eodem subiecto, sed semper sunt in eo vt hospites: sicut species candoris & nigroris sunt in aere spirituales, nunquam reales. vnde, efficiens quod validius est, pati asserūt non nihil ab imbecilliori: verum si longè excellat agens, pati potius spiritaliter, id est quasi in superficie & leuiter, quam realiter & altè. respondent igitur, in illa parte & medio recipi simul duo contraria calorem & frigus, sed quandiu sunt spirituales qualitates, & vt hospites in aliena materia: cum verò iā euadunt in qualitates reales & physicas, tunc contraria sunt vera, & inter se pugnant, neq; integra in eodem manere queūt: sed necessariò, aut vnū manet altero interempto, aut ambo remittuntur, si æqualis sit efficientia & resistētia alterutrius. in hac responsione qualitatum distinctio in reales, vel physicas, & spirituales mihi sanè probatur, si spirituales sint species, & naturales obiectorum similitudines, non autem si spirituales sint, quæ dicuntur occultæ de quibus lib. 2. c. 3. q. 1. de

qualitatibus: spirituales pertinere ad actionem, atq; in reales permutari posse, nulla ratione probari potest: tamen, quia ad sensationem qualitates tantum spirituales necessariae sunt: tum etiam, quia inauditū est in philosophia, quod est vnus naturæ & speciei, in alteram transire nisi per mutationem & interitum: hæc autem sententia affirmat, qualitates illas spirituales tādē euadere in reales, vt ex sola permanentia, altius infixæ subiecto, quæ erant spirituales sint & habeantur reales. quare concedo ad obiectiones propositas, eandem partem agētis, quarepatitur, & medij eādē partem, simul affici cōtrariis qualitatibus, sed altera intensa, altera remissa, quandiu durat mutua actio & perpessio: ne dicamus vllam esse actionē sine propriij termini productione: cum alterum autem vicerit, remissam qualitatem statim interire, quod habeat coniunctum validius contrarium, & à nullo extrinsecus adiuuetur, quemadmodum durante actione & passione, adiuuatur. ex his constat responsio ad tres priores confirmationes assumptionis quartæ rationis dubitandi. Ad quartam verò, qua quæritur an simile gradu produci possit, si ex repassione agens aliquem gradum admittit, respondetur produci omnino gradu similia ab agētibus, vt ab igne sincerum ignem, licet agendo agens ignis contra patiatur: quia cum agens ex repassione aliquem gradum amiserit, simul patiens vincit, præparando ad formam inducendam accommodatis qualitatibus, sed citra summum gradum, quo inducenda forma conseruatur: inductam verò formam consequitur summus

mus ille gradus, quē forma ad sui conseruationem exigit: atq; ita licet agens ex repassione amittat aliquem gradum, quia tamen amittendo præparat patiens, & vincit, retinens semper proportionem maioris in æqualitatis, cum amisso gradu, corruerit qualitatem contrariam patiens, & inductam formam cōsequitur gradus formę proprius, & omnino æqualis agenti, ante amissum gradum ex repassione, fit necessario, vt similia gradu qualitatis producantur. verbi gratia cum lignum ab igne præparatur, licet ignis repatiendo, gradum vnum caloris amiserit, tamen expulit frigus & humorem contrarium, qualitatibus ignis, quæ est præparatio calore & siccitate nō attingētibus summum gradum, quia hic tantum est cum forma ignis, sed hac inducta in materiam ignis, consequitur summus caloris & siccitatis gradus, quem exigit forma ignis: & idcirco genitus ignis, generanti igni, est omnino gradibus qualitatum similis etiam ante amissum gradum ex repassione. Sed quia asserit Aristot. c. 8. indiuiduum pati non posse, & c. 9. agens & patiens sese contingere, & continuata esse non posse, dubitationes quædam de his duobus dissoluendæ sunt. quamuis enim indiuiduum pati non posse constet, quia passio est cum motu, id autem tantum mouetur, quod diuiduū est ex 6. physico: mens tamen indiuidua pati dicitur, & superficies, latitudine indiuidua, coloratur, & in puncto, si ab eo, vt centro radij solis à cauo speculo reflectantur, fit corporis incensio, vt centrum videatur incensionem sustinere, quod est pati, atq; id optici docent & demō-

strant. definiri præterea solet corpus difformiter calidum, cuius nullum punctum est æqualis caloris cum alio. sed hæc facillè dissolues. passio enim mentis metaphorica est & translata, quasi receptio, vt constabit lib. 2. de anim. c. 5. indiuiduum autem per se non patitur, sed rei diuiduæ coniunctum, & huius per se primo passione, patitur vt est illius. ita punctum & superficies colorantur, calfiunt & refrigerantur: accenditur etiam corpus ex radiis reflexis, non in verè indiuiduo puncto, sed in magnitudine quadā exigua, quæ ideo punctum dicitur. quo etiam modo intelligitur definitio corporis difformiter calidi, cuius nullum punctum, id est pars sub sensum cadens, est æqualis caloris cū alia, secus si intelligatur, non physica erit, sed sophistica definitio. hæc de primò. An verò agēs patiēti cōtinuatum esse possit, quod erat secū dum. sic disputant, magna aquæ moles, cum calefit, prius calorem accipit in proximis igni partibus, deinde in remotis, ergo proximæ agunt in remotas, licet continuatæ sint. Item aqua calfacta, remoto calefacienti, seipsam in pristinum frigus reuocat. Respondeo ex distinctione. continuum enim & mathematicè, & physicè accipitur, primo modo dicuntur cōtinua, quæ termino cōmuni copulātur: secūdo modo, quæ forma & qualitate conueniunt. quare primo modo calida pars aquæ, frigida continuatur, non autem altero modo. deniq; aqua calfacta nō recuperat pristinum frigus, quia illud non amiserat, cum retineat qualitates proprias frigus & humorē, aut aqua non erit: calor autem ille externus, & leuiter aquæ inherens

corrum-

corrumpitur, quia non habet subiectum bene affectum & præparatum ad sustinendum calorem: quo vero agente calor corrumpatur, supra in hac quæstione explicauimus.

Quæstio de intensione formarum, an fiat additione gradus, vel subiecti participatione?

Quoniam Arist. asseruit cap. 8. contra Democritum, calidius agere in minus calidum, ratione qualitatis contrariæ, cuius maior, aut minor participatio in mixtis constituit intensum, aut remissum, & idcirco calidius in minus calidum, quatenus participat frigus: actio autem semper est inter contraria & dissimilia, ut euadant similia, non erit huius loci aliena de modo, quo fit intensio, disputatio. in qua, cum sint dissidentes & repugnantes sententiæ, nullæ rationes dubitandi principio concludentur, sed cuique sententiæ positæ principiis communibus & firmissimis, propria argumenta accommodabimus, ut apertior sit disputatio. sunt autem tres quæstiones via & ratione differendæ, an sit intensio, quibus formis competat, quomodo fiat. Primum igitur accipiamus, intensiorem omnibus dici motum quandam ab esse imperfecto ad esse perfectum alicuius formæ, remissionem contra, omnibus enim constat, caloris perfectius esse haberi in calidiori, quam in minus calido, quacumque ex causa & modo illud proueniat: hoc enim posterius examinabitur, & est in controuersia positum, hoc autem primum,

omnibus probatum est. Secundo accipiamus originem & radicem intensiorem esse indifferentiam & indeterminationem formæ intra suam latitudinem ad diuersa esse, alterum imperfectum, alterum perfectum. est autem formæ accidentariæ triplex indeterminationis: prima ad inhærendum diuersis substantiis, quæ constituit accidens commune: sicuti opposita determinatio, accidens proprium. altera indeterminationis est ad in esse, vel ab esse: & ea constituit accidens separabile: ut appositæ determinatio accidens inseparabile. Tertia indeterminationis est ad imperfectum & perfectum in esse: & hanc indeterminationem asserimus primam causam, & originem esse intensiorem, & remissionis. ex hac enim formæ natura, quæ est indeterminata ad imperfectum, vel perfectum esse, prouenit intensio, cum sit motus ab imperfecto ad perfectum in esse. unde etiam necessario efficitur in huiusmodi formis, quæ intenduntur, esse latitudinem quædam, quæ duo extrema continet, alterum minime, alterum maximæ intensiorem: & quod inter hæc extrema est interiectum, est via & progressio intensiorem, quæ illis extremis, quibus naturalia desinuntur, clauditur necessario: cum nihil in natura, nec citra minimum, nec ultra maximum consistere possit. quare rectè huiusmodi latitudo dicitur scholasticis intensiorem, quia per eam fit intensio, & perfectionalis, quia fit progressio ab esse imperfecto ad esse perfectum eiusdem formæ in eodem subiecto. est autem latitudinis nomen translatum à quantitate, ad qualitatem, propriè enim latitudo dicitur dimensio superfici-

Liber primus

ciei secundum lineas extremas, quibus continetur, improprie & translate, in qualiratis progressionem ad esse perfectum: ut quæ magis ad hoc esse accedit, intensa dicatur, que recedit, remissa. sed animadvertendum est, in quibusdam qualitatibus, quæ intenduntur, non tantum reperiri hanc similitudinem quantitatis continuæ, ut superficiæ, sed etiam discretæ, ut numeri. habitus enim & dispositiones, ut scientia & sanitas, & dicuntur intensius quatenus ad plura, vel pauciora se extendunt, verbi gratia, ad plures actiones & valentiores corporis, sanitas: ad plures conclusiones, scientia: & præterea intenduntur progrediendo ab esse imperfecto, ad esse perfectum. ut cum quis expeditius exercet eandem actionem, ut deambulationem, vel cum euidentiùs & firmitius, alicui conclusioni assentitur, dicitur esse sanitas & scientia intensior. priori modo, est similitudo cum quantitate discreta, quia fit intensio ad plura, vel pauciora numero: posteriori modo, cum latitudine superficiæ, ut prius explicavi. sic colligitur ex D. Thom. 1. 2. q. 52. art. 1. & 2. His positis ad explicationem primæ questionis, fit prima conclusio. In quibusdam formis vera est intensio, argumentum ex illa generali intensiois notionem aperte colligitur hoc modo. in quibusdam formis, interdum experimur esse imperfectum, interdum progressionem & motum ad esse perfectum, ut cum ex calido fit calidius, ex candido candidius: ergo in quibusdam formis est intensio. hoc est enim intendi, moveri ab esse imperfecto ad esse perfectum. unde Arist. in categoria qualitatibus, inquit qualitatem

uscipere magis & minus, quia aliud est album, aliud magis album, aliud est iustum, aliud magis iustum. Hæc conclusio & ratio omnibus probari debet, etiam si de modo intensiois dissentiant: ut omnes fateantur, hanc ab esse imperfecto ad perfectum eiusdem formæ in eodem subiecto progressionem, intensioem esse.

Ad explicationem secundæ questionis, fit secunda conclusio: neque essentia rei, neque differentia constitutiva speciei, neque forma substantialis, neque quantitas, neque figura consequens quantitatem, intendi potest & remitti, sed qualitates tantum intenduntur, in quibus proprie est actio & passio. singulæ partes conclusionis propriis rationibus concludendæ sunt, primum quidem de essentia formæ, à qua est species, & integra illius essentia. illud enim à quo est species, oportet esse stans, fixum & individuum, quia secundum accessum ad illud, vel recessum, quædam eiusdem speciei, quædam diuersæ esse dicuntur: sed ex essentia formæ, est species, quia illa essentiæ definitionem complet: essentia igitur variari non potest, & ex consequenti nec intendi, nec remitti, cum per intensioem sit esse ipsius essentiæ tantum, variatio, non autem ipsius essentiæ. hinc Aristot. 8. metaph. text. 10. species inquit sunt sicut numeri, quibus nempe nihil addi, aut detrahi potest, quin varietur species. Intellego autem, formæ essentiam variari non posse, nec remitti, aut intendi, si secundum eam per se sumatur species, quales formæ sunt, quæ non dicunt ordinem ad aliud externum (hic enim non agitur de ordine, qui fit relatio, sed qui

entis

entis alicuius est internus ex sua natura.) sunt autem quædam formæ, quæ non includunt huiusmodi ordinem, ut calor, albedo: aliæ verò sunt, quæ ex huiusmodi ordine suam differentiam vendicant, ut motus, potentie, habitus, ex termino, & obiectis. in quibus, licet illud externum sit indivisibile, & ideo neque intendi, neque remitti possit, tamen in accessu & recessu ad illud, intensio & remissio potest esse. sic motus calefactionis est altero intensior, manente tamen immutata eadem specie motus. huius verò ratio est, quia per illud accessum, in forma motus est ab imperfecto esse, ad perfectum progressio: in qua est ratio intensificationis posita. itaque licet omnis res habeat suam differentiam essentialem speciei constitutivam, propriam & indivisibilem: tamen id quod est proprium & internum in quibusdam, determinatur per aliquod externum, ut motus per terminum. illud verò externum, ex se quidem, ut est speciei determinativum, est aliquod indivisibile, sed habet accessus ad illud, vel recessus latitudinem, & ex consequenti intensificationem & remissionem.

Alteram partem conclusionis secundæ, formam substantialem non intendi, aut remitti, sic confirmari potest: forma substantialis immediate coniuncta materiæ tribuit esse simpliciter, sine aliqua contrarij resistantia, quum antecedit præparatio & dispositio materiæ, donec immediate forma materiæ coniungatur, ut explicatum est in disputatione capituli quarti: ergo forma substantialis non potest intendi, intribuendo esse simpliciter, nec remitti: cum enim in illa materiæ coniun-

ctione, non impediatur, tribuit totum esse, quod potest, & ideo neque esse quod tribuit intendi, neque remitti potest. Itaque, vel tribuit totum esse simpliciter, quod potest, cum materiam informat, vel nullum, quia non est medium, vel latitudo aliqua, non erit igitur aliqua intensio, aut remissio, quam ex principiis positus constat, sine hac latitudine esse non posse. eadem via probatur de quantitate, & de figura, quæ est quantitatis terminus. quantitas enim immediate consequitur formam substantialem in materia, & sine ulla resistantia simul cum forma substantiali recipitur, quamvis hæc sit prior natura. Unde duobus modis fit, ut forma non participetur magis, aut minus, quod est intendi, aut remitti: primo si habeat ex se ipsa speciem, & non respiciat aliquid externum, secundo si indivisibilitas sit de ratione formæ, & ita debet participari indivisibiliter, quod est sine latitudine, & ex consequenti, sine intensione, aut remissione: ratione primi forma substantialis non intenditur, quia totum esse simpliciter, cum primum informat, tribuit, & ideo non potest esse aliqua, vel ad perfectius esse, vel ad imperfectius, progressio, quod est neque intendi, neque remitti. Ratione secundi, numerus & continua, quæ secundum numerum sumuntur, ut bicubitum, tricubitum, non possunt intendi, aut remitti, neque etiam relatio, aut figura. sic Aristoteles cap. de qualitate in categor. asseruit omnes circulos æqualiter participare rationem circuli, & ideo non recipere magis, aut minus. Reliquum est ad probandum, illas qualitates
intendi

intēdi & remitti in quibus est actio & passio, quod hac ratione concluditur: huiusmodi qualitates secundum subiecti præparationem, & dispositionem recipiuntur in subiecto, siue ea præparatio sit à natura, vel à consuetudine: ergo qualitates ipsæ recipiunt magis, aut minus. Ratio consecutionis est, quia maiorem præparationem, quæ sit expulsa maiori repugnantia, & contrarietate subiecti, sequitur perfectius esse qualitatis in subiecto, quod est intēdi: & minorem præparationē, imperfectius esse, quod est remitti. dixi autem præparationem esse à natura, propter sanitatem, & alias qualitates, quarum subiecta sunt secundum naturalem compositionem magis, aut minus apta, ad excipiendas qualitates. dixi à consuetudine, propter habitus & virtutes, quarum intētio & augmentum habet suam dispositionem ex consuetudine & exercitatione similium actuum, de quibus omnibus. D. Thom. 1. 2. quæst. 52. art. 2. ex his constat, esse specificum non intēdi, quia hoc immediatē à forma deriuatur, formam autem non intēdi, supra ostensum est. quomodo autem esse indiuiduale intēdatur, in tertia, quæ sequitur quæstione, explicabitur.

Est autem tertia quæstio, quomodo fiat intētio, de hoc enim fuerunt plures & diuersæ sententiæ verum, quas recenset Simplic. ad categoriam qualitatis, & ex eo D. Thom. 1. 2. quæst. 52. artic. 1. & 2. sed recentiorum duæ tantum, vna probatur Scoto, altera D. Thomæ, & eorum sectatoribus. Scotus igitur & Andreas discipulus. 8. meta-

phys. quæst. 6. cum intelligerent firmum esse illud principium, in his tantum formis esse intensionem, in quibus esset latitudo, inter imperfectum, & perfectum esse, formam distinguunt, vt specificam, nō intēdi, vt indiuidualem quidem intēdi: & hactenus cum D. Tho. conueniunt. addunt tamen, huius indiuiduæ formæ intensionem fieri, additione partis ad partem, vel gradus ad gradū, vt illi loquuntur. Sed eam sententiam, qui sunt eius scholæ sectatores non eodem modo intelligunt. quidam enim censuit, in intensione qualitatem addi, & apponi qualitati præexistenti, vt in accretione quantitatem quantitati: & ita prodire quandam formam intensam & perfectam. alij formam additam intelligunt, non huiusmodi, quæ per se posset subiectum informare, aut sine altera, cui additur intelligi, sed quæ sit cum altera ad efficiendam intensionem: vt in calefactione quasi con calor, qui sine præexistenti calore, neque possit esse, neque intelligi, vt additum sine eo cui additur, nequit esse, aut intelligi. quare omnes, qui sunt in hac sententia, in eo consentiunt, quod intensionem efficiunt, addendo formam formæ præexistenti. eorum firmiora argumenta duo sunt. Primum, quia motus realis terminatur ad aliquod reale, à quo denominatur & specificatur: sed intensionis terminus est forma, quæ intēditur: ergo est aliquid reale, quod præexistenti formæ additum facit intensionem. aut enim terminus intensionis est præexistens forma, vel alia quæ additur: non præexistens, cum idem bis naturaliter produci non possit: est igitur alia forma addita præexistenti, alioquin

alioquin agens nihil ageret, & motu nihil produceretur, vel mobile moueretur ad id, quod habet, & ideo frustra. Alterum argumentum est, quia forma eadē numero prius re vera non erat intensa, postea per motum verē intenditur: ergo aliquo reali, addito præ existenti formæ. Altera sententia est D. Thomæ, quæ non formæ additione, sed præ existentis maiori subiecti participatione, quam vocant radicatio nem & actuationem, asserit fieri intensiōem, quæ nobis magis probatur: explicabitur autem accommodatè ex his principiis. Primum, forma substantialis & accidentaria partim conueniunt, partim differunt: conueniunt, quia vtraque suo modo est actus, & determinatio subiecti, & ideo constituit subiectum in actu. Sed differunt primo, quia substantialis subiectum constituit in actu simpliciter, & hoc subiectum tantum est ens in potentia ex se, quia materia prima: forma autem accidentaria non constituit esse simpliciter, sed quodam modo & tale, hoc est subiectum, quod est ens simpliciter, quodam modo se habere vel affici. Sic ex forma rationali, dicitur homo simpliciter, sed ex calore, nō simpliciter homo, sed homo calidus. Secundo differunt, potest enim forma substātia- lis terminus esse generationis, & materiæ: cum materia sit propter formam, vt explicatur 1. lib. de partib. anim. cap. 1. forma autem accidentaria huiusmodi terminus esse non potest, sed ipsa potius est propter subiecti vsum & utilitatem, cū ad hanc necesse sit, omnia subiecti accidentia accommodari, vt forma conuenienter suis actionibus

& propensionibus materiam informet. Alterum principium est, in omni forma cōsideratur ipsa essentia, & ipsum esse vel existere per talem formam, simpliciter quidem, si sit substantialis: quodammodo autem, si accidentaria. Sed hoc ipsum esse formæ accidentariæ, vel consideratur vt specificum, vel vt indiuiduale, & subiecto inexistens, vt esse calidum, vel quia cōstituit in specie calidorum, vel quia constituit subiectum, in quo est calidum, perfectum, vel imperfectum. Asserimus igitur, fieri intensiōem qualitatis actiuæ, aut passiuæ, ex maiori participatione subiecti, non in esse specifico, sed in esse indiuiduali, quatenus plenius à subiecto participatur, & perfectius inhærendo, magis materiæ dominatur. Tertium sit, forma quæ intenditur, vel sumitur secundum differentiam specificam, vel secundum inesse subiecto, hoc est, vel quatenus est in specie determinata, vel quatenus est actus subiectum informans: alij dicunt, secundum gradus específicos & essentielles, vel secundum modales. Vtrūque autem est de essentia huius formæ, quia differētia quæ constituit speciem & naturam, est pars essentia, & hæc desumitur ab eo, quod inest subiecto secundum aptitudinem essentialiter, quia accidentis esse est inesse, & ideo qui asserunt, ipsum in esse huius accidentis intendi, & non essentiam propriam, inquit D. Tho. 2. 2. q. 24. art. 4. vocē ignorant, sed censer ipse, non intendi, vt est in specie, sed vt inest subiecto. Vnde nō repugnat sibi D. Tho. asserens, essentiam formæ intendi, vt 1. p. q. 42. art. 1. ad 1. & art. citato, ex 2. 2. ad 3. & q. vnica de virtutibus

Liber primus

bus in communi art. 11. & rursus alferens non intendi. 1. 2. quæst. 52. artic. 1. & 2. illud enim vere dicitur, quatenus est in specie, hoc verò quatenus subiecto inest, quod est magis participare, & magis actuare subiectum. Atq; ita accipio sententiam D. Thomæ, consentientē Caietani ead. quæst. 52. ar. 1. & aliorum sectatorum D. Thom. quia forma intensa tribuit esse perfectius, id vero prouenit ex maiori victoria supra subiectum, quæ requirit maiorem virtutem, hæc verò est à perfectiori essentia: quare si virtus intenditur, & ipsa essentia, vt inest subiecto, intenditur. Præterea si esse est intimum essentiæ effectum, & illud intenditur, hanc quoque intendi est necesse, vt effectum causæ proportionè respondeat. his positis sit nostra opinio, hac conclusione, secundum D. Thomam, comprehensa: forma, additione partis aut gradus intendi non potest, sed tantum participatione & actuatione subiecti: prima pars huius conclusionis contra Scotum sic ostenditur, vel illa additio formæ, secundum quam fit intensio, est ipsius formæ specificæ, quæ dicitur intendi, vel ipsius subiecti, quatenus aliqua illius pars incipit habere formam, quam prius non habuit, vt qui frigeat vna parte, dicatur intensius frigere, quia pluribus partibus frigeat, vel quia pars parti addatur, vt calidum calido, vt cum sit maior ignis, vel album albo: sed nullo modo ex his intensio esse potest: non fit igitur additione partis intensio. assumptio confirmatur refutatis singulatim omnibus illis modis. Primum quidē, essentiæ pars alteri parti eiusdem formæ addi

non potest, quin species varietur: vt in numeris inquit Aristot. nec esset simplex ratio essentiæ, si huiusmodi additionem recipere posset: in intensione autem oportet manere eandem, non solum specie, sed etiam numero formam: quare fieri non potest additione partis aut gradus, quia variaretur essentia, & ex consequenti species. Reliquis autem duobus modis, apertū est fieri non posse intensiōem, quia neutro modo diceretur aliquid magis, vt intensiōem magis calidum, sed magis calidum: cum accrescente quantitate per appositionem, fiat illis modis aliquid maius, sed non magis. Sunt quidem aliqua quæ additione alicuius dicuntur intendi, sed improprie, vt latior ratione temporis, in quo fit, vel spacij, per quod, dicitur maior, & intensior, & sciētia quæ plures conclusiones demonstratas comprehendit: sed hæc proprie nō est intensio, cuius modum inquirimus, sed eiusdem numero formæ in eodem numero subiecto, vel circa idē numero obiectum, vt eandē conclusionē vnus altero apertius & exactius percipit, & ideo intensius. oportet enim illud principiū, quod in hac q. primum posuimus, firmū omnino manere, eandem formam ideo intendi, quia eadē numero manens, ab imperfecto esse, ad perfectū esse progressa est: hoc autē tollit, qui additione alicuius externi formam intendit, & non secundum illam progressionem: hoc autē accuratè considerandum est ei, qui verā rationem intensiōis tueri velit. Altera pars conclusionis, quæ est D. Thom. sententia sic ostenditur primo, secundum id fieri necesse est intensiōem, ad quod subiectum est

in po-

in potentia: sed subiectū respectu formę accidentarię, quā habet, tantū est in potentia ad maiorē actuationem eiusdē formę in subiecto, vt plenius illi dominetur: ergo intensio tantum fit secundum huiusmodi actuationem, quam radicationē vocant. maior probatur, quia cū respectu eius, quo subiectū est in actu, non possit intensio esse, quia hæc est motus alterationis, & motus est actus eius, quod est in potētia, quatenus in potentia est, necesse est intensiōem esse respectu eius, ad quod subiectū est in potentia. minor etiā probatur, quia ad formam illā actu in hærentem subiecto non potest subiectū esse in potentia, cum actu ab ea informetur, nec ad ipsum esse specificum, cū hoc immediatē formam in hærentem consequatur, alioquin haberet aliquid calorem, & non esset calidū reliquū est igitur, vt tantum sit in potentia subiectū huiusmodi ad perfectius inesse: quia potest perfectius & amplius disponi expulsionē contrarij, & ex consequenti, perfectius inesse, vt calidum expulsis cōtrariis frigoris affectionibus, calidius fit: fit igitur intensio secundum perfectius inesse eidem subiecto, quod est secundum maiorem subiecti actuationem, & radicationem. Secundo confir. eadem p. conclusionis, quia explosis aliis modis intensiōis veterū physicorū, quos diximus à Simplicio & D. Thom. explosos fuisse, reliqui sunt duo probabiles, vnus additione gradus, alter actuatione subiecti perfectiori: sed ostensum est in ratione, i. p. intensiōem additione non fieri: conficitur ergo fieri maiori subiecti actuatione, & radicatione. Tertio, si intensio, vt po-

fitum est, nihil aliud est quam progressio eiusdem numero formę, ab esse imperfecto, ad esse perfectū: & hoc esse non potest esse specificum & essenziale, vt ostensum est, erit necessario indiuiduale: cum hæc duo tantum sint, id vero esse indiuiduale, nihil est aliud quā in esse perfectius, ac magis à subiecto participari: hoc igitur modo fit intensio. Itaque secundum hanc sententiam intensio fit hoc modo. primū in subiectum præparatū inducitur qualitas, quæ amplius & perfectius subiectū disponens, vel viribus propriis, vel adiuuante aliquo externo agente, plenius ac magis actuat idē subiectum, & ideo intenditur. sic docent sectatores D. Thomę, fieri, per omnes formarum, quæ intenduntur species, vt toto tempore intensiōis vna numero forma permaneat, sed ab imperfecto esse, ad esse perfectum progrediens: alioquin non esset intensio, sed nouæ formę productio, & idem numero suppositum haberet plura numero esse, secundum diuersas formas eiusdem speciei, vel subiectum seipsum intendendo, corrumpere, quia abieret formam priorē, vt iidem auctores concludunt. An verò hæc intensio sit continuus motus, explicatū est à nobis lib. 6. physic. in disputatione ad c. 4. Vnde ex his definiri potest intensio, præexistentis qualitatis progressiua alteratio, ab in esse imperfecto ad in esse perfectū. Sic enim accommodatè ab omni mutatione & motu distinguetur. a mutatione quidē, quia hæc est ad substantiam, intensio ad qualitatis perfectiorē participationē. præterea mutationis immediatum subiectū est materia prima, intensiōis sub-

Soncl. 8. lib. 7
metap. q. 22.

Eod. lib. q. 21.

stantia composita, quia intensio est accidentis, cuius subiectum immediatum est substantia composita: ut disputauimus ad cap. 4. huius libri: eadem ratione termini ad quem, licet non subiecti, ab aliis motibus distinguitur: quia accretionis terminus est quantitas, lationis ubi, quamuis omnium horum motuum subiectum sit substantia composita, sed viuens accretionis, & progressionis: alterationis & aliarum lationum non viuens, & in animata, differt etiam intensio à rarefactione, quia in hac partes mutantur, in intensione forma manens in eodem situ, perfectiùs inhæret, & participatur à subiecto. Superest dissoluere duo argumenta Scoti, vtriusque enim eadem est solutio apud D. Thom. 1. 2. quæst. 52. art. 2. 3. ex distinctione: duobus modis potest esse ad qualitatem alteratio, quia subiectum duobus modis est in potentia ad qualitatem, & motus est actus entis in potentia, primo modo ad qualitatem quam nondum habet, imò verò contrariam cum habeat, ad oppositā mouetur: altero modo, ad perfectum inesse eiusdem qualitatis, & vtriusque alterationis, ut constat, terminus est realis, sed prioris, qualitatis forma, quæ alteratione produciuntur, posterioris verò, præexistentis qualitatis perfectiùs inesse, quod nondum habet, sed intensione acquirit. Atque idcirco, vtriusque alterationis proprius terminus eadē alteratione fit, & per ipsam, quam primo terminat, habet esse: verbi gratia, quod nondum est album, sed nigro vel medio calore affectū, est in potentia ad albedinem, tanquā nondum eam habens, & ideo agēs

producit nouam formam in subiecto: quod verò album est, non est in potētia ad albedinem, cum eam actu habeat, sed est in potentia ad perfectum participationis modū: & hoc consequitur per actionē agentis, cum intenditur. Vnde si exactè & propriè loquendum est, non dicimus albedinem in abstracto augeri & intendi, neque albedinem esse magis aut minus, quia significaretur in essentia intensio, cum abstractum nomen denotet accidens ad modum substantiæ & essentiæ: propriè tamen dicimus album intendi, quia sic includitur subiectū, cuius maior participatio facit intensiōem. Hos modos perfectioris participationis gradus aliquando vocāt sectatores D. Thomæ, ut quo perfectiùs forma per intensiōem participatur, eo perfectiùs in fit, & plures gradus habere dicatur. Sed qui Scotum sequuntur, gradus vocant partes eiusdem formæ essentielles, quibus additis fieri existimāt intensiōem, quod supra refutauimus. Hactenus de intensiōe physica formarum.

CAP. X.

Vp̄erest, ut de mixtione eadem via & ratione differamus: hoc enim terminum est, de his quæ initio proposuimus. Considerandum autē est, quid sit mistio, quid miscibile, & quibus cōueniat, & quomodo. Prætereà sit ne mistio,

Text. 82.

mistio, an falso esse dicatur, quidam namque fieri posse negant, vt diuersum aliquid cum diuerso misceatur. Nam si ad huc sint, quæ mista fuerunt & inalterata, nihilo magis nunc mista esse inquirunt, quã prius essent, sed eodem modo se habere: alterutro autem corrupto, non fuisse mista, sed hoc esse, illud non esse: mistionem autem his conuenire, quæ eodem modo se habeant. Similiter autem si ambobus coniunctis, vtrumque eorum, quæ miscentur, corrumpatur: neque enim mista sunt, quæ omnino non sunt.

Text. 83. Quæstio igitur hæc, illud postulare videtur, vt constituamus, quid mistio à generatione & interitu differat: & quid illud, quod misceri potest, ab eo quod potest generari & interire: constat enim necessariò differre, siquidem sunt. Quare cum hæc perspicua erunt, quæ dubitationem iniiciebant, facillè dissoluentur: minimè igitur materiam igni mistam esse dicimus, neque dum comburitur, neque ipsammet suis particulis, neque igni, sed ipsum ignem generari, illam interire, sicut neque corpori alimentum, neque figuram cære mistam, figurare molem, neque album

corpori, neque omnino affectiones & habitus rebus misceri, salua enim videntur: sed neque album & scientia misceri possunt, neq; aliud quicquam ex his, quæ separari nequeunt. Hoc verò non rectè dicunt illi, qui omnia interdum simul esse aiunt, & mista esse.

Non enim quodcumque cuiuscumque misceri potest, sed vtrumque eorum, quæ mista sunt, seorsum cõstiterit oportet. affectionum autem nulla, seorsum esse potest.

Sed quoniã ex entibus quædam sunt potentia, quædam actu, fit vt quæ mista sunt, partim sint, partim non sint. Nam quod ex his factum est, actu diuersum existit, potentia autem aliquid vtriusque illorum, quæ erant antequam essent mista, & non deleta: huc enim allata superiore fermone dubitatio, spectabat. Quæ verò miscentur, ea ex distinctis coniungi videntur, & apta esse quæ rursus separen tur: non manet igitur actu, vt corpus & album, neque interit alterum, neque vtrũque: manet enim salua potentia illorum. quare hæc quidem dimittantur.

I 3 Capi.

Text. 84.

Liber primus

J Capitis decimi explicatio.

E tribus necessariis ad explicandam generationem elementorum, quæ cap. 6. proposita sunt, explicatis duobus, nempe tactu, actione & passione, superest tertium mistio. & hæc est ratio ordinis principio capitis proposita, quam sequitur methodus differendi: & pro primo eorum, quæ differenda sunt, methodus inquit eadem erit, quæ fuit in præcedentibus: methodus est Peripateticorum propria ut disputatio in utramque partem proposita, eadem quæstiones differantur, quæ de aliis rebus scientificè differuntur, an sit mistio, quid sit, quibus & quomodo cõueniat, explicatis omnium causis, ut intelligatur forma & essentia misionis, subiectum & modus. Proponit autem differenda hæc, quæ diximus, sed alio ordine singula persequitur, quam sint proposita, quod est in Aristotele frequentissimum: hæc omnia ad argumentum capitis pertinet. Eius partes ex numero principalium quæstionum tres distingui possunt, an sit mistio in prima, quæ nam misceantur & quomodo in secunda, quid sit mistio in tertia. Primæ partis, quæ compræheditur text. 84. à principio capitis, hæc est ratio dubitandi, si aliqua misceantur, (quæ saltem duo aut plura esse oportet, cum idem sibi ipsi non misceatur:) aut cum mista sunt, manent eadem & non alterata, sicuti ante misionem: vel cum misceantur, utrumque aut alterum tantum corrumpitur: sed neutrum istorum verè affirmari potest: non igitur mistio est, neq;

Mistio hæc est temperamentum, vel temperatio: alias etiam permanentiū compositio, mistio improprie dicitur.

aliqua misceari possunt. Propositio ex perfecta diuisione cõstat. assumptionis singulæ partes ostenduntur: primum enim, quæ misceantur eadè & inalterata permanere non possunt, quia misionè, sine aliqua miscibilium mutatione, ne intelligere quidem possumus: quæ vero mutantur, aliter se habere nunc quàm prius sæpè dictum est 6. physico. quare si mista eodem omnino modo se habent, atq; ante misionè, mistio eorum esse non potest. Alteram assumptionis partem, alteram scilicet miscibile non corrumpi ideo concludit, cum id, quod non est, neq; mistum esse possit: & ex communi intelligentia constat, miscibilium alterum ab altero aliquid accipere, & aliquid illi conferre, quod retineri non potest, si alterum corrumpatur. Denique ens & non ens quomodo misceri possint, ne intelligi quidem potest. Tertia pars assumptionis, utrumque miscibile corrumpi, facile ostenditur, cum ea, quæ non sunt, neque mista esse possint: in hac verò argumentatione inalterata dicuntur, quæ omnino illo modo mutata non sint: quasi dicat nullam subierint mutationem, aut motum, neque alterationem quidem.

Deinde, eadem ratio dubitandi dissolvitur, duobus explicatis, primum discrimine misionis à generatione & interitu. præterea, modo explicato quo miscibilia sint in misto. Illud autem discrimen, ut apertius sit, proponitur in miscibilibus, quia concreta notiora sunt, ut si cõstituerit hæc differre ab his, quæ generari & interire possunt, constat etiam à generatione & interitu misionem differre. Sententia discriminis est in generatione vnum in alterum

alterum mutatur, & ideo generatio vnus est alterius interitus, vt c. 4. explicatum est, sicut etiam in accretione alimentum cōuertitur in naturam eius, quod accrescit, supra cap. 5. in mistione nullius est mutatio, sed potius miscibilium confusio, vt cum ignis ex lignis accenditur, neque ligna inter se, neque igni miscentur, sed ligna in ignem conuertuntur: quare constat, mistionē non esse generationem aut interitum, cum nullius sit mutatio, atque ea quæ miscentur, in columbia manere: quæ verò non manent, ad mistionem inepta sunt. Sed neq; omnino incolumbia manere oportet, quia mutuò attemperantur: nō enim verè diceretur, figuram impressam ceræ, eidē permisceri, sed eā informare: & vniuersaliter, nulla affectio aut habitus, id est accidens corporis aut animæ, (affectio enim dici potest forma & figura ex Alexand. 9. metaphysic. cap. 5.) suo subiecto verè dicitur misceri, neque accidentia inter se, vt album & sciētia: tum quia miscibilia oportet per se ante mistionem consistere posse: tum etiam oportet cum miscentur, non omnino incolumbia & inuiolata remanere, sed refracta & attemperata, vt cum vinū aquæ miscetur: accidens autem sine subiecto constare non potest, & in subiecto incolume manet & omnino saluum, & plura accidentia eiusdē subiecti inter se similiter manent, vt candor & scientia. Ex his omnibus deducit Aristot. hoc consecrarium: non rectè Anaxagoras afferuit, omnia misceri: vt dictum est 4. cap. 1. Physici, quia ostensum est neque subiectis qualitates per misceri, neque inter se. Peripatetici au-

tem præterea colligunt, miscibilia esse substantias corporeas, contrariis affectas qualitatibus, vt, quia substantiæ sunt, per se existere possint: & quia cōtrariæ qualitates primæ, vel ex eis ortæ, mutuò refrangantur & attemperantur. & idcirco permaneant in mistione substantiæ in columes, sed non omnino, quia refractæ viribus & qualitatibus. Ab aliis autem motibus, vt latione, alteratione, mistionis distinctio non est proposita ab Aristot. quòd sit per se manifesta: quamuis mistio sine alteratione, quæ intercedit in qualitatū attemperatione, perfici non possit, vt postea constabit. Hactenus ergo de discrimine mistionis à generatione & interitu, atque ab accretione. sequitur explicatio modi, quo miscibilia sunt in misto: ea colligitur ex illo principio omnis Philosophiæ, sēpè repetito ab Aristot. ad inuestigationem præsertim principiorū & causarum, vt explicatum est, 8. cap. 1. physic. si enim hoc cōstituatur, ens aliud actu esse, aliud potentia, statim constabit quo modo sint miscibilia in misto, partim itaque esse, quia potentia sunt, partim nō esse, quia actu non sunt: sunt autem potentia, quia retinent suam potestatem, vt separata à mistione per se possint existere, sicut erāt ante mistionem separata, & non deleta. Atque ita constat id, quod in ratione dubitandi quærebatur, quæ mista sunt non corrumpi, neque alterum, neque vtrumque: sed manere potestate & virtute, vt fusius in q. explicabitur: sed non manere actu neque esse miscibilia in mistione, atque ideo nō omnino incolumbia, & inuiolata manere, vt ante mistio-

nem ex eo concludit, quia si essent actu, quod ex ipsis mistum euadit, non existeret actu diuersum, (cum ex pluribus actu existentibus non verè aut propriè fiat vnum actu diuersum, sed impropiè & ex accidèti, vt aceruus ex granis tritici.) mistum autem constat, actu diuersum existere à miscibilibus, vt vinum aqua mistū differt ab aqua & vino: miscibilia igitur non manent actu in mistione, vt corpus & cādor manent actu, nō quia candor per se naturaliter possit esse, cum accidentis esse naturale sic inesse: sed quia neutrum in coniunctione remittitur, aut refrangitur, vt miscibilia in mistione, sed potius accidens per subiectum viget, & subiectum accidenti exornatur.

Text. 85. **P**roxima autem his dubitatio diuidenda est, vtrū mistio sit aliquid ad sensum. Cum enim quæ miscentur, in adeò minutas partes diuisa fuerint, & eo pacto inter se collocata, vt vnumquodque sensum lateat, tunc demum vtrum miscentur, an non? sed mistorum quælibet pars cuiuslibet apponitur. Illud autem perinde est, ac si dicas, ordeum esse tritico mistum, cum quoduis iuxta quoduis collocatum est. At si omne corpus diuiduum est, & corpus cum corpore misceri potest, simile quodlibet, appositū cuiuslibet sit oportet. Quoniam autem in minima diui-

Text. 86.

sum esse; nequaquam licet, neque idem compositio & mistio, sed diuersum, constat minime dicendum esse, quæ miscentur, exiguis illis partibus incolumibus mista esse: compositio enim erit, non autem temperatio, aut mistio: dicimus autem si quidpiam oporteat mistum esse, mistū ipsum esse simile, & sicut pars aquæ aqua, sic etiam eius quod temperatum est. quod si ipsa mistio sit compositio per parua, nihil horum conueniet, sed ad sensum tantum mista, atque idem huic quidem, qui acute perspiciat, mistum erit, non autem lynceō. nec diuisione, nec appositione partis, cuiuslibet parti, cum hoc modo diuidi non possit. aut igitur mistio non est, aut quomodo fieri possit, rursus dicendum est.

Explicatio.

Altera pars huius capituli, quæ deinceps sequitur, ostendit quænam misceantur, & quomodo. initium autem sumit à dubitatione præcedentibus valdè coniuncta, & quæ ad refellendas aliorum de hac re sententias est maximè accommodata, & ideo inquit eam primo diuidendam, id est, distinguendam

dam & explicandam esse. explicatio enim & dubitandi ratio ex diuisione hoc modo sumitur: mistionis natura, vel sensu diiudicanda est, vel alio quodam modo: si sensu, vera erit Democriti opinio, qui, referente Alexand. in libro de mistione, asserbat mistionem fieri, cum ea, quæ miscentur, in minutas partes diuisa, sic inter se collocata confunduntur, vt vnumquodque sensum effugiat, & minimè distinctum ab aliis appareat. Si autem alio modo fiat mistio, forte erit eorum opinio vera, quos postea Epicurus secutus est. qui censuerunt elementa, vt misceantur, primum in quædam in diuidua dissolui, & iis confusis veram mistionem perfici. Differt autem hæc opinio secunda à prima: quod in hac, quæ miscentur propriam formam retinent: in illa non retinent: dissoluit enim elementa secunda opinio in diuidua, quæ deinde permiscet, vt si Theatrum & domus primum dissoluantur in lapides, qui deinde coniungantur. Præterea prima opinio mistionem ad sensum & non re vera efficit, vt si miscibilia per se videri non possint, mistum sit effectum: secunda verò opinio, re ipsa efficit mistionem, quia diuidit miscibilia in verè minima & indiuidua corpuscula, quæ permiscentur. Itaque secundum primam sententiam, nõ oportebat verè minima permisceri, sed quæ visu non distinguerentur: secundum autem alteram sententiam, verè minimè partes cuiusque elementi permiscentur. Vnde exemplum illud de granis ordeum cum granis tritici permistis, priori sententiæ magis accommoda-

tum est: cum huiusmodi grana non sint verè minima & indiuidua, videri tamen possint permista, cum visu non omnino distinguntur, quo sensu mistionem diiudicauit prior sententia. Concludamus igitur rationem dubitandi, & refutationem vtriusque sententiæ eadem argumentatione hoc modo: mistio vel sensu visus, vel alio modo diiudicatur, vt veteres asseruere, sed vtrouis modo vera mistio esse non potest, est igitur alia ratio conficiendæ mistionis, quæ à nobis explicanda est. Propositio text. 85. comprehenditur, assumptio probatur, text. 86. hac argumentatione connexa: si omne corpus est diuiduum, & corpus cum altero corpore verè miscetur, necesse est partem quamlibet misti, & totum ipsum simile esse, vt totius & singularum partium, idem nomen, & eadem ratio sit: sed antecedens est verum: erit igitur & consequens. Quod si verum est consequens, & totum mistum simile est, asserendum non est, miscibilium singulas partes incolumes manere & per se, siue visu non discernantur, siue minima quædam sint in misto: quia vniuscuiusque esset proprium nomen & propria ratio, si per se consistit vnaquæque, & idcirco non essent cum toto misto similes. Cõuenit autem vtraque opinio in illa sententia, quod illæ partes, quarum dicitur esse mistio, maneat in misto saluæ & incolumes: Aristoteles autem non expressit consequens argumentationis, sed quod ex consequenti illatum est, & ita refutauit vtramque sententiam, refutato eo, in quo conueniunt. Sed probat singulas partes antecedētis

Refutatur
primo vtraque
sententia eadem
ratione.
deinde vnaquæque sententia
ratione propria.

connexæ argumentationis, & primum non esse illa minima corpuscula, quibus nititur secunda opinio, copiosè disputatum est contra Democritū & Leucippum cap. 8. deinde esse verè & propriè mistionem constare, inquit ex communi loquendi cōsuetudine, qua mistionem à compositione distinguimus: omnes enim intelligimus lōge differre mistionem à compositione: cum mistum omne simile sit, vt sicut pars aquæ, dicitur & est aqua, sic quælibet pars misti sit mista, & retineat nomē & rationem totius: verbi gratia, quælibet pars auri est aurum, quod in compositione ex partibus iuxta positis, nullo modo verè dicitur. Hactenus fuit communis refutatio vtriusque sententiæ, sed propria est illa primæ sententiæ, si mistio sensu visus diiudicetur, idem interdū erit mistum, interdum nō erit, nam hebeti sensui, & minutas partes non discernenti, videbitur aliquid mistum, quod vi sui acutissimovt lyncei, nō videbitur. Eodem argumento & exemplo ad eandem sententiam confirmandam, Galenus vtitur i. lib. de Tempera. Alterius sententiæ, quæ minimorum iuxtapositione mistionem efficit, illa est propria refutatio: quod neque esse possint huiusmodi minima indiuidua, & si sint, illorum coniunctio non potest perfectè mistum constituere: quia illa minima per se existentiæ & iuxtaposita, nulli alteri mista intelligi possunt, cum iuxtapositio non sit temperatio, sed compositio quædam, & ipsa diuisio, ad minima, quæ omnino non sint, peruenire non potest: quare quod diuisum non fuerit, neque mistum

erit, cum diuisione in minima secundum hanc sententiam mistio perfici debeat. Hactenus fuit dubitatio, vt refutarentur veterum sententiæ de modo mistionis, & de his quæ miscentur. proximè sequitur de eisdem rebus propria Aristotelis sententia, duabus conclusionibus compræhensa.

ENtia igitur alia sunt efficiencia, alia ab his patibilia, ac illa quidem reciprocantur, quorumcunque eadem materia est, suntque vicissim agentia & patibilia: illa autem impatibilia cum sint, efficiunt, quorumcunque nō est eadem materia. His igitur non conuenit mistio: quare obrem neque medicina efficit sanitatem, neque sanitas mista corporibus: ex efficien-
tibus autem & patibilibus, quæcumque facillè diuidi possunt, multa quidem paucis, & magna exiguis coniuncta, mistionem non efficiunt: sed eius, quod excellit accretionem: mutatur enim alterum in id, quod excellit, vt vini gutta mille cōgiis aquæ non miscetur: soluitur enim species & mutatur in vniuersam aquam.

Text. 87.

Text. 88.

Explicatio

Explicatio.

Prima ergo conclusio est, quæ vicissim agunt & patiuntur, & materia eiusdem rationis communicant, viribus ferè æqualia, facile diuidua, & humida non lenta, ad mistionem sunt accomodata. Tres præcipue partes huius conclusionis distingui possunt, quæ singulatim explicandæ & probandæ sunt. Prima pars sit, miscibilia comunicant in materia, & vicissim agunt & patiuntur: cum enim constet, entium quædam esse agentia, quædam patibilia, de quibus supra, cap. 7. & 8. & ex his quædam materia conuenire, vt elementa, & ex elementis cõcreta: quædam materia differre, vt cælum & inferiora. illorum est reciproca actio & passio horum autem non est, sed cælum agit in hæc inferiora, & ab illis pati non potest. illa igitur inquit Aristot. misceri posse, hæc non posse. hæc est huius partis explicatio. Ratio illa esse potest, quod ea, quæ miscentur, mutuis viribus attemperantur & refranguntur: mutua vero attemperatio sine reciproca actione & passione esse non potest: hæc autem reciprocatio communem materiam & eiusdem rationis in agente & patienti exigit: quare quæ miscentur & materia conueniunt, & mutuò agunt & patiuntur. vnde non satis fuit communem materiam explicauisse, cum possent similia esse, sed oportuit addere mutuam actionem & passionem, vt intelligeretur, miscibilia esse dissimilia & contraria, in quibus est actio & passio vicissim. Exemplum Aristotelis est, medicina efficit sanitatem, sed non miscetur corpori, quod sanatur: quia mate-

ria vtriusque non est eadem, illius anima, huius, quæ dicitur prima vel elementa, cap. 1. libri 2. item sanitas efficit aliquid, nempe operationes sani, sed non miscetur corpori, cum differant materia & illius sit corpus, huius elementa: nisi sanitas secundo loco posita, quæ est medico finis, intelligatur, & non quæ forma est corporis sani.

¶ Sin æquales quodammodo vires habuerint, tunc mutatur quidem alterum in id, quod excellit ex sua ipsius natura: verum non fit alterum, sed medium & commune. Perspicuum igitur est, illa misceri apta esse, quæcumque efficientium habent contrarietatem, quando quidem hæc à se vicissim sunt patibilia.

¶ Altera pars conclusionis, vt miscibilia non sint viribus admodum inæqualia, vt alterum valdè excellat, ex præcedentibus constat. si enim quæ miscentur, ita se habent, vt neque vtrumque, neque alterum corrumpatur, non oportet alterius vires valde excellere, quia corrumpet alterum, & in suam materiam conuertet: vt si gutta vini multis aquæ congiis misceatur, mutatur enim in aquam, & amittit propriam speciem, non autem attemperatur. Quare neque multa paucis, neque magna exiguis miscentur, sed eius, quod excellit, fit accretio impropria, quæ est in maiorem molem amplificatio. quod si miscibilium vires ferè sint æquales, vt alterum non possit ab altero permutari, non erit alterius interitus, sed vtriusque attemperatio & mistio.

¶ Ac sanè parua paruis apposita, miscentur magis, facilius enim & citius

& citius vicissim mutantur: multū verò à multo tardius muratur: quā obrem quæcunque ex diuiduis & patibilibus benè terminari possunt, apta sunt admiscendum, hæc enim faciliè in parua diuiduntur, in quo consistit natura eius, quod benè terminari potest. Sic ex corporibus, humida maximè sunt apta admiscendum. Nam inter diuidua, humidū omnium commodissimè terminari potest, nisi lentum sit. hæc enim maiorem, atque ampliolem molem reddunt.

Reliqua est 3. p. conclusionis, vt miscibilia faciliè diuidi possint, sint humida & non lenta, in qua etiam parte modus ipse perficiendi mistionem significatur. Primo igitur ostenditur, miscibilia in partes diuidi oportere, & quæ facilius diuiduntur, facilius permiscentur: non quod mistio sit illa in minutas partes diuisio, neque diuisarum partium iuxta positio aut collatio, vt veteres asseruerunt: sed quod ea diuisio sit omnino necessaria, vt attemperatio & mistio perficiatur. Ratio est quia mistio fit per mutuam actionem & passionem miscibilium: actio & passio fit per tactum, pusillæ partes, alias pusillas facilius tangunt & commodius: ergo inter eas facilius erit actio & passio, & ex consequenti mistio & temperatio. magnæ autem partes difficilius & tardius partiuntur, cū ad intimas partes tardius virtus agentis perueniat. Vnde constat facilius permisceri humida & non lenta, vt hæc argumentatio gradatione contexta sic concludit. Humida & non lenta benè & faciliè terminantur alieno termino, vt constabit lib. 2. cap. 3. quæ bene termi-

nantur, faciliè in parua diuiduntur, hæc autem facilius inter se se agunt & patiuntur: hæc denique ad mistionem aptissima sunt: humida igitur & non lenta ad mistionem aptissima sunt. Quæ autem sunt humida lenta vt oleum & pix, si iuxta ponantur, ampliolem molem reddunt, verum non se se commodè penetrant, neque ob lentorem faciliè in exiguas partes diuiduntur, & ex cōsequenti non sunt ad mistionem valde accommodata.

Cum autem alterum, vel tantum patibile, vel vehementer, alterum autem vix, quod ex ambobus mistū est, aut nihilo, aut paulo amplius est. Quod in stanno & ære vsu venit: sunt enim nonnulla blæsa quodam modo inter se, atque ancipitis naturæ. Videntur namque leniter miscibilia, & tanquam alterum susceptiuum, alterum autem species, quod & in his contingit. Stannum enim tanquam affectio quædam sit æris sine materia, penè eua nescit, & cum miscetur perit, colorans dumtaxat. hoc idem aliis etiā vsu venit.

Altera conclusio de sententia Aristotelis est, si ex duobus ad mistionem destinatis, alterum tantum sit patibile, vel vehementer: alterum autem vix) imperfecta & ancipitis naturæ mistio fit. explicatur conclusio ex hac diuisione. inter agentia & patibilia, sunt quædam, quæ ita se habent, vt vnum valde excellat, & ideo tantum fere agat, & nihil ferè patiatur, nisi quod ex repassione prouenit exigua, & hæc ad generationem & interitum apta sunt, ad mistionem inepta, vt in priori conclusione explicauimus. Alia sunt paribus ferè viribus:

ribus prædita, & ad terminandum facilia, & ea mitioni aptissima sunt. postremo nonnulla sunt mediæ & ancipitis cuiusdam naturæ inter illa duo, vt neque omnino dispares, neq; satis pares vires habeant, quæ nunc asserit Aristot. imperfectam mitionem efficere: & ideo vocantur blæsa, ex similitudine. Vt enim blæsi & balbi homines, loquuntur quidem, sed non expressè & articulatè, ita res huiusmodi neque omnino alienæ sunt mitione, neque perfectè miscentur. Ratio est, quia quæ perfectè miscentur, de quibus in priori conclusionem, sic se habent, vt vtrumque agat & patiatur, vt attemperentur. hæc autem de quibus in hac conclusionem, non sic se habent, sed alterum valdè patibile est, vt materia, alterum valdè actiuum, vt species & forma, non igitur perfectè miscentur, sed imperfectè. Confirmatur hæc ratio, quia in perfectè mistis, euadit perfecta mitione, incrementum molis, pro quantitate & magnitudine miscibiliū, in his autè imperfectè mistis, exiguum est incrementum molis: plurimū enim ex patienti amittitur, cū permiscetur, quia valdè patibile est. Exemplum est in mitione stanni & æris. stanni enim exigua portio, si simul cū magna æris copia coquatur, quasi propriam molem non habeat, sed sit quædam æris affectio penè euanescit, & dum per cocturam miscetur æri, dissipatur, ferè solum colorans. (fit enim exigua quædam molis accessio æri.) itaque, quatenus euanescit & colorat æs, non miscetur stannum, quatenus verò exigua illius portio remanet, blæse & tenuiter miscetur.

Ex his igitur, quæ diximus, con-

stat esse mitionem, & quid sit, & qua ex causa, & quæ nam misceri apta sint: siquidem nonnulla sunt, quæ à se mutuo pati possunt, & facile terminari, & diuidi. Hæc enim, neq; cum miscentur, vt corrumpantur est necesse, neque vt eadem simpliciter sint, neque ipsorum mitionem esse compositionem, neque ad sensum. Sed miscibile est quod facile terminari potest, atq; patibile & efficiens erit, atq; hoc ipso aptū ad miscendū: miscibile enim ad homonymū dicitur: mitione verò est miscibilium & alteratorum unio.

Reliqua est tertia capitis pars, in qua est præcedentium epilogus, & mitionis definitio. Epilogi sententia est, explicauit mitionem esse, refutatis argumentis, quæ illam tollere videbantur: & quid sit, quatenus ex præcedentibus definitio mitionis colligi potest, vt statim colligetur: explicauit etiam causam mitionis, communem scilicet materiam, reciprocam actionem & passionem, ex viribus quodam modo æqualibus: explicauit denique, quæ essent ad mitionem apta, ea nempe quæ mutuo pati possunt, & facile terminantur ac diuiduntur, sic enim neq; miscibilia corrumpuntur, neq; omnino eadem, & idcirco seruetur à nobis communis notio & intelligentia mitionis, vt neque miscibilia corrumpantur, neque omnino syncera maneant, sicuti ante mitionem: sed per mutuam actionem & passionem, non nihil propriam amittant, non nihil alieni acquirant. neq; asseremus, mitionem esse compositionem, neq; ad sensum quæ in veterum sententiis refutata sunt: sed verè erit mitione, quia nullam tam exigua pars sit, quæ non aliquid accipiat, & aliquid det alteri. Ex his

his concludit Aristot. miscibile dici ad homonymum vel æquiuocū, vt quidam interpretantur, sed melius est hoc loco homonymum retinere, quia non est vna illius intelligentia. Philopon. enim positum asserit pro synonymo, quod etiā sub homonymo aliquando contineri Alexan. asserit, 7. metap. com. 39. atque ita sensus erit, miscibile esse vniuocum, quia retinet idem nomen, & eandem rationem cum toto misto, vt supra explicauimus: vel quia simul & vicissim est efficiens & patiens, terminat & terminatur, & ita quod verè miscibile est, idem nomen & rationem agentis & patientis, terminantis & terminati habet cū altero miscibili, cum vicissim hæc omnia omnibus miscibilibus insint. Aliis videtur, homonymum pro æquiuoco propriè usurpari, vt sensus sit, quia dictum est, quædam mista dici à quibusdam secundū compositionem, quædam secundum sensum, & ipsi Aristoteli quædam perfectè, quædam imperfectè & blèse misceri, dicitur miscibile æquiuocè de his, cū tantum sit simpliciter miscibile, quod vicissim agit & patitur, & facile terminatur: cætera imperfectè, & impropiè. Mihi magis probatur lectio D. Tho. vt non legatur ad homonymū, sed ad homiomerum, id est simile, & consentit cum expositione Philoponi: sed retinet nominis proprietatē, quam non retinet in homonymo Philop. cū illud usurpet pro synonymo, quod tamen illi opponitur, vt constat ex principio categor. Hæc est Epilogi sententia. definitio mistionis tandem proponitur, miscibilium alteratorū vniō, quia est vera miscibiliū

cōfusio, quæ manent alterata & viribus refracta, non tamen corrupta, vt in præcedentibus explicabimus: cū id quod non est, ne misceri quidem possit, & ostensum sit, mistionem non esse generationem aut interitum.

Disputatio de mistione.

Quæstio princeps, vtrum in misto maneant elementa miscibilia formaliter?

N hac disputatione de mistione erit nobis eadem ratio differendi, quæ fuit Aristotelis, vt primū firma quædam de mistione principia ponantur: deinde quæ sunt in controuersia in vtranque partem prius dissectata, definiantur. Principiū igitur mistio distinguenda est, vt intelligatur quæ nā sit ea, de qua disputatio suscipitur. Ea distinctio proponitur ab Alexan. in lib. de mistione, Philop. 1. lib. de generat. com. 24. & 129. & 1. lib. de anim. vbi differitur an anima cōstet harmonicis numeris: & vt breuius contrahamus illorū distinctiones, dico mistionem & generaliter, & specialiter ac propriè usurpari: generaliter mistio est rerū diuersarū in eodem subiecto coniunctio, & ita cōprehendit omnem compositionē, quæ fit, tum pluriū rerum tactu, illorū natura minimè mutata, tum eā, quæ vinculo-rū quorundam opera perficitur, & eā etiam, quæ propriè mistio dicitur, & tēperies in qua, quæ miscētur, mutua actione & passione refrāgantur, & ad quandam mediocritatem reuocantur: & idcirco huiusmodi propriam mistionē, semper ante-

antecedit actio & passio : conueniunt tamen omnia, quæ propriè aut impropiè misceri dicuntur, quod in eorū compositione vt aliquo modo dicatur verè mistio, debet esse dissimiliū quædam coniunctio: nā similiū aceruus, vt tritici granorū, compositio tantum est, non mistio: dissimilium autē vt tritici & farus, non solū cōpositio, sed mistio quædam esse dicitur. Reiecta igitur illa impropria & generali mistione, de propria nobis differendum est, quæ ab Arist. *μῆξις καὶ κρῶσις*, mistio & temperamentū distincta à compositione hoc cap. 10. dicitur: à posterioribus physicis & medicis frequentius temperamentum siue cōplexio, vt constat ex Alexand. lib. de mistione, & Galeno tribus lib. de Temperam. huius exempla sunt omnes res naturales ex quatuor elementis concretæ, cum sit vera mistio naturæ proprium opus, non artis tantum aut humanæ industrię vt postea constabit: sed ex iis, quæ à nobis fiunt, valde accommodatum est exemplum permistæ aquę cū vino, quo Aristot. vtitur, 1. lib. de generat. anim. cap. 18. & 2. libro, cap. 6. idque Philopon. ex communi hominum intelligentia deducit com. 132. cum omnes affirmant, aquam vino attemperari, si proportione quadam virium ferè æqualium permisceantur: defectu autem proportionis asseruit Aristot. hoc cap. & Auerr. in paraphrasi, paucum vinū multa aqua proprie non misceri, quia mutuo non attemperantur, & alterum vertitur in naturam alterius. Sic etiam alimentum cum membro in nutritione non miscetur, sed ex illo prodeuntia elementa euadunt materia membri, &

ad illius temperamentum reuocantur.

Deinde principia ponenda sunt, omnibus recepta & probata demistione, vt ex notissimis & primis, quod docuit 1. lib. de demōstratione Aristoteles, omnis deinde controuersia examinetur: quem more disputandi semper retinet Arist. vt constat, 2. phys. cap. 1. ad inuestigandam naturæ definitionem, & lib. 4. cap. 4. ad definiendum locū, & lib. 1. Metaph. cap. 2. ad sapientiæ notionem constituendam, De mistione igitur duo sunt recepta principia, primum, ea quæ miscentur actu esse & per se ante mistionem, & in ipsa mistione nō interire: quoniam ea quæ nō sunt, ne misceri quidem possunt, & mistio nō est interitus, aut vtriusque miscibilis, aut alterius, vt apertè conclusum est ex Aristotelis sentētia. Alterum principium est, omne mistum & partibus & toto simile esse, vt quælibet pars misti sit mista, atq; inter se omnes partes & cū toto idem nomen, & eandem rationē retineant, alioquin non esset totius misti eadem temperies, sed miscibilium quædam compositio. Vnde constat aliter esse miscibilia ante mistionem, quam in mistione: prius enim singula suas qualitates synceras, & minime refractas retinebāt, vt ignis calorem & siccitatem: posterus verò in mistione, mutuo refranguntur attemperantur, vt ignis calor & siccitas, frigore & humore aliorum elementorum: atque ideo nulla pars misti erit calida & sicca tātum, vt prius erat ignis, sed omnium erit idem temperamentum, cum toto, vt partium carnis, cum tota carne.

Ex

Ex omnibus his principiis colligitur, quæ nam sint propriè miscibilia, nempe substantiæ corporeæ, cõtrariis affectæ qualitatibus, vt elementa. corporeæ substantiæ, vt per se possint existere separata ante mistionem, cuius defectu asseruit Aristot. & ostendit, neque qualitates inter se, neque cum substantia propriè misceri. (contrariis affectæ qualitatibus) quia causarum ratione, est actio reciproca & passio, ex quibus prouenit mutua attemperatio vt substantiæ miscantur: sed ratione qualitatũ, per quas substantiæ attemperantur, suæ naturæ congruenter & accommodatè, ad proprias operationes exercendas. Quare meritò reprehenduntur Stoici ab Alexand. in lib. de mitione, quod asseruerint, qualitates & habitus cum substantiis, & lucem cum aëre misceri, nisi de mitione impropria loquantur. Galenus verò, cum lib. 1. de elemēt. cap. 9. & in lib. de natura hom. text. 2. & libro de naturaliũ facult. subst. & alibi sæpè asseruit stoicis misceri substantias, Peripateticis qualitates, fortassis voluit significare, secundum Peripateticos fieri mitionem & temperamentum ratione qualitatũ, quod verissimum est: at miscibilia esse qualitates, & nõ potius substantias contrariis qualitatibus affectas, Peripateticorum dogma non est, vt in explicatione capitis apertissimè ex Aristotele deduximus. His positis, de miscibilibus grauis est & acerba philosophorum inter ipsos contentio, utrũ maneat in misto formaliter? hoc est, an quemadmodũ manet in misto qualitatũ temperies, cuius ratione diximus esse omne mistũ

similare, ita maneat ipsorum miscibilium saluæ & incolumes formæ substantiales, & nullius substantia interierit. De hac controuersia, quatuor sunt sententiæ omnino dissidentes, vt in re difficili solet esse. Vna est Stoicorum referente Alexand. in lib. de mitione, vt elementa in mitione formis & qualitatibus integra & inuiolata maneat, penetrent tamẽ seipsa, vt anima totum corpus & ignis ferrum. Sed hæc sententia iam pridem ab omnibus Peripateticis explorata est: tũ quia per miscet qualitates & habitus cum substantiis, tũ etiam quia corporum penetrationem inducit: Peripateticis autem, vt supra ostendimus, miscentur quidem substantiæ, sed ratione qualitatũ. Altera sententia est Auicenæ, & omnium ferè recentium & veterum medicorum, elementa manere in misto integra & perfecta formis substantiis, qualitatibus tamen attemperatis, & ad quandam temperamenti mediocritatem redactis. Ex qualitatũ enim mutua attemperatio ne & refractione prodire temperiem, quæ sit mitionis terminus: & idcirco elementa manere in misto potestate ratione qualitatũ, quatenus separata proprias qualitates synceras & excellentes recuperabunt, per formas substantiales quas actu retinent, quas tamen qualitates in misto habent attemperatas: vnde ratione qualitatũ partim sunt actu, quia constituunt temperamentum, partim potentia, quia nõ sunt synceræ, sed refractæ & attemperatæ. Hanc sententiam volunt esse Hippocratis, & Galeni, 1. libro de elementis, vbi sæpè affirmat, in misto manere elementa integra.

Sed

sed tribuitur hæc sententia Auicennæ ab Auerroë multis locis, sed præsertim 3. lib. de cælo comment. 67. & à D. Thom. lect. vltima primi libri de generat. & inter. & 1. part. quæst. 76. artic. 4. ad 4. eius argumenta hæc sunt. Primum mistio est miscibilium alteratorum vnio: si alteratorum, non ergo corruptorum. hac enim ratione distinxit Aristoteles mistionem à generatione & interitu. Secundum, si mistio est vnio, ergo erit entium permanentium: corrupta enim non vniuntur. Tertiū, mistum mouetur secundum dominās simplex. 3. lib. de cælo. text. 7. & 8. adest ergo in misto simplex elementum, & corruptum non est: vbi enim est effectum, id est motus simplex, ibi etiam erit causa, id est, corpus simplex. Confirmatur, quia qualitas elementi non est sine elementi substantia, cū qualitas nō separatur: quare si in misto sunt qualitates, oportet esse elementa, aut commigrare dicendum est easdem numero qualitates, à substantiis elementorum, cum corrumpuntur, ad substantiam misti. Quartum argumentum sit, quia ex libro de morte & vita, duplex est in rebus caducis interitus, alter ab externo principio, quæ dicitur extinctio: alter ab interno, quæ dicitur tabes, aut putredo: non potest autem esse internus interitus, vbi non sunt diuersæ substantiæ, vna efficiens, altera patiens: quia idem à seipso minimè patitur: erunt ergo in misto elementorum substantiæ, vt possit habere internam causam interitus. Præterea, elementum ex. 3. lib. de cælo, & 5. metaphysico, est id ex quo manente ali-

quid fit: si ergo elementa non manent in misto, necesse est ea non habere rationem elementi: quod fieri non potest, cum ab omnibus vt elementa ponantur. Postremò, si elementorum substantiæ non manent in misto, non erit ordo inter formas, sed materia æqui proximè accipiet formam misti, atque formam simplicium: cum tamen formæ sint sicut numeri, in quibus est ordo 8. metaphys. text. 10. Tertia sententia est Auerr. quam plerique existimant esse omnium Græcorum interpretum. is affirmat sic fieri mistionem: diuiduntur elementa, cum ad mistionem accedūt in minutas partes, vt elementum elemento facilius applicari possit, ita vt partes vnus elementi non penetrant partes alterius vicissim, sed suo loco manentes ex propinquis partibus aliorum elementorum formam sibi similem, & qualitatem illius comitem, educunt: atque interim vicissim accipiunt formam & qualitatem illorum formæ & qualitati per similem, & accipiendo alienam, non nihil de sua amittunt. itaque substantiales formæ manent omnino inuiolatae, non qualitates: sed cum per mutuam actionem & passionem ad ratam quādam proportionem peruentum est, vnum quiddam ex illis fit, & plures materiæ vna quodam modo misti fiunt, & omnes similiter portiones caloris & aliarum qualitatum fiunt vnus calor, vnum frigus, vnus humor & vna siccitas: sed dominatur semper, & aliquantisper excedit vna ex formis elementorum, ob eas causas, quas Auerr. refert primo. de cælo text. 7. & 10. metaphys. text. 23. quod

etiam hoc cap. significauit Aristoteles, cum asserit aperte æquales non omnino, sed quodammodo esse vires eorum, quæ miscentur. ad ostendendum, in ea æqualitate esse quendam alicuius qualitatis excessum: vnde varia esse temperamentorum genera Aristoteles significabit lib. 2. cap. 7. & inferius ex Galeno explicabitur. Hoc modo fit mistum verè homogœnum & simile. eodem videtur pertinere mistionis definitio apud Alexand. libro de mistione. cum inquit, mistio est corporum iuxta se positorum intercedente actione & passione vnio, cum alteratione, sine interitu. addit etiam elementa separata à misto facile ad suam naturam redire, quoniam egent accessione quadam perfectionis, non integra generatione. Simplic. multis locis idem videtur sentire, sed præsertim secundo phys. commēt. 29. vbi cum Themistio asserit, elementa esse mistorum materiã, partim per compositionē, quatenus remanēt, partim quatenus aliquid de sua natura amittūt. Philoponus etiã aperte eandem sententiam expressit libro hoc primo comment. 131. & latius lib. 2. comment. 33. accipiens enim pro formis elementorum ignotis, qualitates notas, affirmat, excellentium qualitatū, quæ in singulis sunt elementis, sinceritatem in mistione non manere, quia atemperantur & castigantur à contrariis: manere tamen elementorum substantias viribus refractas, atque ideo esse in misto elementa in potentia, non sicut in materia prima: quia ex se, cum sit tantum potentia, nihil habet actu de elementis: neque vt qui habet ha-

bitum, dicitur esse potentia, cum non operatur ex habitu, quia in misto non est aliquod elementum syncerum vt ignis, qui appositam materiam possit cōburere, vt ignis syncerus, sicuti is, qui habet habitum, in subiectam materiam operari potest. sed concludit, elementa esse in misto ea potentia, qua dicitur esse domus, cum sit, nondum tamen est omnino perfecta, quæ est potentia media inter puram potentiam & actum perfectū: sic enim in misto est ignis, qui separatus à misto, erit in actu perfectissimo secundū qualitates synceras, summè calidus & summè siccus: sed in misto est idē secundū substantiã, sed qualitates habet in actu imperfecto, nempe atemperatos contrariis aliorum elementorum qualitatibus. Quod si si aliquis dicat, non esse ignem, qui non habeat synceras qualitates, quare in misto actu ignem esse nō posse, cum neq; synceras habeat qualitates. Respōdendum erit ex permissione contrariarum qualitatū refrangi & atemperari, sed ignis & cuiusq; elementi ex se synceras esse: & cum mistum non efficiat nisi vt mistum, nullum elementum ex quo cōstat, potest operari vt syncerum, licet ex se sit in sua natura integrum, sed ex permissione qualitatū impeditum, ne efficiat vt syncerū. Neq; oportet quemquã existimare, Philoponum, aut alium ex Græcis, existimare elementorum substantias interire, quia dicūt elementa singula, vt ignem aërem, in misto corrumpi: accipiunt enim Græci elementa singula ex se, vt sunt synceris & summis qualitatibus affecta, & hoc modo, quia non manent in misto, dicunt ea corrumpi,

In misto elementa secundum Græcos, & formas substantiales, & qualitates retinere. sed ex permissione non synceras ad operandū.

pi, idest non retinere synceras qualitates: quoniam licet retineant suas & proprias qualitates, tamen, quia ex permitione attemperatas, ideo non habent in misto synceras, quibus possint operari, cum prohibeantur à contraria permitta, sed re ipsa habent. ut rhabarbarum in composito medicamento, suas re ipsa qualitates habet, sed impeditas ad operandum, ut per se operari possent, quia refractas ex aliarum qualitatum contrariarum permitione. & qui pollet viribus, si congregiatur cum altero in singulari certamine, ex se retinet easdem vires, sed impeditas ad efficiendum, quod per se posset efficere, nisi ab altero impediretur: nempe ut infirmiore se vincat & prosternat, quem nisi impediretur posset prosternere. Huius sententiae voluit hi autores Aristotelem esse, cum asserit in mitione, nihil eorum, quae miscentur corrumpi, & ideo mitionem neque esse generationem neque interitum: & cum praeterea affirmat, miscibilia à misto separari posse, ut iterum per se consistant secundum proprios actus qualitibus etiam syncera. & lib. 2. de generat. & inter. cum inquit, ea quae miscentur esse attemperata, ut quod est summè calidum, reddatur frigidum & contra, & corrumpant excessus mutuos, neque sola materia eorum in misto maneat, neque aliquod contrariorum simpliciter, sed ex his medium. His enim verbis primo significat refrangi qualitates elementorum, quae miscentur, quia attemperantur: deinde, non intrinsece elementorum substantialia forma, quia maneret sola materia, ad quam tandem fit in corruptione resolutio. ipse verò, ad hoc refellendum, asserit non mane

re solam materiam, sed ipsa denique elementa qualitatibus attemperata, medium quoddam temperatum, in quo non sit aliqua qualitas syncera, constituere.

Ex hac Auerrois sententia, quam ostendi eandem esse Graecorum omnium interpretum, colligunt, cum asseruisse elementorum formas, quibus ratione primarum qualitatum mitione convenit, quia non est sine alteratione, esse ex formis substantialibus imperfectissimas: ideoque, accedere ad naturam substantiam, ut medium quoddam inter substantiam & accidens, cum more accidentium refrangantur, & attemperentur, & rursus intenduntur & perfectiores evadant. unde manere quidem has formas elementorum in misto secundum substantiam, sed refractas & remissas. non sic autem intelligunt huius sententiae patroni, formas substantiales elementorum esse medium cuiusdam naturae inter substantiam & accidens, ut utriusque naturam participant: sed quia sint utriusque perfimiles: accidenti, quia possint intendi & remitti à suis contrariis: substantiam, quia conferunt esse specificum & substantiale. quod licet ea ratione sit positum in indivisibili quadam ratione, tamen illud in misto intenditur & remittitur, ex contrariorum varia per mitione. sic explicatam sententiam Auerrois. sequitur Cardinalis Contarenus lib. 3. de elementis. sed melius est, qualitates elementorum asserere, pro formis substantialibus usurpari à Graecis & Auerrois, sicuti ab Aristotele, & eas quatenus non manent syncerae in misto, remitti & attemperari. rursus intendi quatenus separatis elementis à misto, iterum evadunt syncerae & excellentes.

K 2 Neq;

Neq; tamen in misto cum dicuntur attemperata, corrumpi omnino, sed quantum ad efficientiam, quia ex permistione contrariorum impediuntur, ne efficiantur ut sincere, sed tota efficientia sit misti attemperati, ut supra explicauimus. sed quia illa prior explicatio Auerrois, de formis elementorum mediis inter substantiam & accidens, communior est, & eo sensu à multis reprehensa, si quid contra eam deinceps disputabitur, contra hunc sensum disputatum esse intelligatur: quauis ille prior sit Gregoriorum interpretum, ex quibus ille hanc sententiam colligit, ut & alia multa.

Quarta sententia est D. Tho. assertis in mistione manere elementa salua & incorrupta, in misto autem perfecto corrupti, & unam tantum formam misti substantialem, & propriam illius temperie constitui. hęc sententia primò explicanda est à nobis, deinde confirmanda. explicatio primò ducitur ex hac distinctione. mistio, vel est ipsa miscibiliū, per alterationem, cōiunctio, per quā preparatur materia ad formam, quæ inducenda est accommodatè: vel ipsa mistio perfecta cū iam facta materie preparatione, actione & alteratione qualitatum, aliquid gignitur: illa siens mistio, hęc facta atq; perfecta, appellari potest. de prima videtur egisse Arist. tū quia ad eam c. 6. dixit esse necessariam actionem & passionem, atq; alterationem, tum etiā, quia mistionem definiuit, ex miscilibus alteratis, & non corruptis, ut distingueretur à generatione & interitu. Vnde in priori mistione, plura corpora miscibilia, quę vim habent agendi & patiendi, quia cōueniunt in materia eiusdem rationis, ita se habent, ut nullū in alterius naturam vertatur,

propter virium quandam ferè equalitatem, per quam mutua actione & passione eo usq; progrediuntur, donec abiecta contrariorum excellentia, una ex omnibus qualitas prodeat: quæ est temperamenti propria. qua ratione hęc mistio à generatione & interitu distinguitur, cū in his alterum conuertatur in naturam alterius. ad hanc mistionem plurimum conducit miscibilium in minutissimas partes diuisio: quamuis hęc diuisio non sit formaliter mistio, ut contra veteres physicos Arist. cōclufit: est tamen preparatio admistionem. ipsa enim diuisio efficit, ut facilius miscibiliū alteratio interiora penetrare possit: & idcirco efficitur mistum, omni ex parte equali ratione temperatum, quod est esse omnino simile, id est eiusdem rationis in toto & partibus, ut ad textum adnotauimus. quare poterit apertius hęc mistio definiri, unio corporum, quę in plures partes diuisa, intercedente actione & passione, ita temperantur in communi quadam materia, ut nullius facta sit mutatio & interitus. vnde vere dicitur in hac mistione, miscibilia manere actu secundum formas substantiales, & esse tantum potentia secundum excellentiam qualitatū, quæ attemperata manent: & ideo non actu, donec separata à mistione elementa, iterum suas qualitates excellentes & synceras consequantur, ut supra ex Gregoriorum interpretum, & Auerrois sententia, explicauimus.

De hac igitur D. Thomę sententia, ut confirmetur, & aliæ refutentur, sit prima conclusio. elementorum forme substantiales, & qualitates non manent actu in misto perfecto. est contra Auic. & Auer. quorum sententię quauis diuersę sint, in hoc tamē

1. Conclusio.

conue-

conueniunt, elementorum formas substantiales actu manere in misto, cum elementa sint salua & non corrupta. argumenta conclusionis quatuor sunt, tria communia contra omnes asserentes in misto manere elementa incorrupta formis substantialibus. tertium contra Auerroem. Primum argumentum sit res naturalis vnica tantum forma substantiali constare potest, vt ostensum est in disputatione ad cap. 4. sed mistum perfectum est res naturalis: cum omnia naturalia, vel sint mista perfecta, vel imperfecta: constat igitur vnica forma substantiali, & non quatuor, neque elementa in misto retinent suas formas substantiales. Secundum, si elementa manent formaliter in misto, eius forma substantialis esset accidens: (quia adueniret entibus in actu, nēpē quatuor elementis actu existentibus per formas substantiales, quibus res omnis in actu constituitur necessariò:) consequens autem falsum est, quia rationes substantiæ & accidentis sunt omnino repugnantes, & primò diuersæ: falsum igitur & antecedens, elementa formaliter manere in misto. Tertium, quia sequeretur in eodem numero supposito, esse plura supposita, & plura esse, & idem indiuiduum pertineret ad plures species: quia vnaqueque forma substantialis cum sua materia proprium suppositum & indiuiduum substantiæ constitueret, secundum proprium esse, & propriam speciem, cum hæc omnia formam substantialem necessariò consequantur: quæ omnia constat valde absurda esse. Quod si quis respondeat, secundum autores huius sententiæ nihil horum sequi, quia permissio

non fiat substantiarum, sed qualitatum attemperatione. dicam sane, mistum, aut rem naturalē non esse, aut esse in eo propriam formam substantialem, quæ suo quasi complexu retineret quatuor elementa, & proinde eorum formas substantiales: quare essent singula elementa secundum proprium esse in sua specie, & præterea mistum in propria: sed falsum est etiam elementorum formas, quia imperfectæ sint, esse materiam quandam formæ misti, quia ab illa perficiuntur: vt asserunt ij, qui plures animas in eodem homine constituunt de vegetatiua & sensitiua, quarum perfectio sit rationalis. quoniam supra in disputatione ad c. 4. ostendimus nulla ratione fieri posse, vt aliquo modo in eadem re naturali sint plures formæ substantiales, etiam si priores sint imperfectæ, & vltima generatione, sit perfectior. Præterea si elementa manent in misto formaliter, non video, quomodo non sit mistio compositio quædam, & secundum substantiam & propriam quantitatem situ tantum elementa distinguantur, & mistum non sit omnino simile, vt voluit Aristoteles: si quidem quod retinet propriam formam substantialem, necesse est etiam retineat proprias qualitates, quæ formam substantialem necessariò consequuntur: aut illæ, si ad huc mistum sit simile, ab vno subiecto & elemēto, in aliud cōmigrant, quod valdè absurdum est: quod si alię producūtur qualitates, per quas fiat temperamentum ex omnibus, necesse fuerit asserere elementorum proprias qualitates synceras permanere in misto, vt manent formæ substantia-

D. Th. 1. p. q.
76. artic. 4. 4.
Sonicin. lib.
10. metaph. q.
vit. Christoff.
lib. 8. q. 4.

les, neq; illas qualitates attempera-
ri, aut redigi ad temperamenti me-
diocritatem. Quartum argumen-
tum est contra sententiam Auerr.
qui videtur quibusdam asseruisse
formas elementorū substantiales,
esse mediæ cuiusdam naturæ inter
substantiā & accidens: statim enim
concluditur ex hac sententia, me-
diam quandam naturam, inter ex-
trema, substantiam & accidens cō-
stitui posse: quasi verò inter contra-
dicentia esse possit aliquod mediū:
rationes autem substantiæ & acci-
dentis, nempè esse per se, & non es-
se per se sed in alio, omnino contra-
dicunt. qualitates autem elemēto-
rum, non esse veras elementorum
formas substantiales, vt qui sunt in
hac sententia Auerrois asserere vi-
dentur, illa ratio aperte concludit:
quod vni accidens est, alteri sub-
stantia esse non potest, cum eorum
rationes sint omnino repugnantes:
illæ autem qualitates primæ mistis
accidunt: nō possunt igitur esse ele-
mentorum formæ substantiales. vn-
de est illa sententia Aristotelis ab
omnibus recepta primo phys. c. 3.
quod vni accidit, alterius substantia
esse non potest.

Secunda conclusio ex sententia
D. Thomæ, elementa in mistione
imperfecta formaliter manent, sed
in misto perfecto potentia tantum
& virtute. primam partem probant
omnino illa argumenta, quæ supra
conclusimus pro Auicena, primum
inquam & secundum, ex definitio-
ne mistionis deducta: quod sit mis-
cibilium alteratorum & nō corru-
ptorum: quod sit vnio permanen-
tium & non corruptorum. Quod
si aliquando apud antiquos & gra-
ues autores, in misto salua manere

elementa scriptum sit, id de mistio-
ne fieri & imperfecta debet intel-
ligi, quandiu sit materiæ præpara-
tio ad formam misti inducendam:
qua inducta, omnes elementorum
formas interire, supra ostēsum est.
ipsum autem mistum retinet natu-
ram elementorum, ex quibus com-
positum est, secundum temperiem
propriam & qualitates: & ideo à
qualitatibus dominantis elementi
denominatur misti temperamen-
tum, & mouetur mistum, vt disposi-
tiones, quæ consequuntur formam
substantialem, sunt eiusdem speciei
cum præcedentibus, sed numero
& re omnino diuersæ, vt in dispu-
tatione ad c. 4. ostēsum est.

Altera pars conclusionis, nempè
elementa esse in misto, potentia &
virtute, primum explicanda, dein-
de confirmanda est. explicatio de-
ducitur ex hac distinctione. duobus
modis aliquid est in potentia alte-
rius, vel potentia actiua, vel passiu-
& materiæ: vt mensa est in poten-
tia artificis primo modo, & in lig-
no est altero modo, quia potest in
mēsam formari. est autem aliquid
in potentia actiua, vel quia superior
causa est & equiuoca, vt in sole sunt
effecta naturalia, vt plantæ, & me-
talla, si materia accommodatè præ-
paretur: vel quia potest actionem
alterius producere, & aliam præ-
rea nobiliorem. sic posterior & per-
fectior anima dicitur continere
priorem & imperfectiorem, vt sen-
sitiua vegetatiuā, & rationalis vtrā-
que, quia potest illarum operatio-
nes perficere, & insuper intellige-
re. multis etiam modis dicitur
aliquid esse in potentia passiuā, vel
remota, vt omnis forma in poten-
tia materiæ primæ, cum possit ad
quamuis

quāvis formam conueniēter præparari, vel propinqua, vt forma ad quā est materia præparata dicitur tantū esse in potentia illius. elementa igitur sunt in misto potentia, nō actiua, quia nihil seipsum generat, & ex misto generātur elementa, cum ipsum corrumpitur, sed in potentia passiuā, non quidē remota, quia esset mistū materia prima, sed potentia propinqua & coniuncta, ratione temperamenti, siue illud contineat formaliter extremas qualitates, ex quibus temperatū est, siue sit vna tantū qualitas, quæ virtute & operatione extremas contineat, quod improbabilius videtur, sicut molle continet humorem & siccitatē, quatenus ea efficit, quod extremæ temperatæ efficerent. Cū igitur hæc qualitas temperamenti elementorū synceras qualitates virtute & potentia contineat, est veluti præparatio quædam ad elementorū generationē, & ideo si mistū ex elemētis, intereat, prodeunt quatuor elementa, quæ prius erant virtute & potentia tantū proxima. Vnde constat differre elementi corruptionē, quatenus ex eo generatur aliud elementum, & corruptionē & dissolutionem misti in quatuor elementa: quod enim fit elementū ex altero, tantū erat in eo ratione materiæ primæ, quæ est potentia remota ad omnes formas, quibus cōuenienter præparari potest: elementa verò sunt in potentia misti proxima, non autem remota tantū. Sic explicata secunda parte cōclusionis, probatur: elementa sunt in misto, quia in illa dissoluitur, & non sunt actu, aut formaliter, ergo virtute & potentia: cū omne quod est, vel actu sit, vel potentia, sed nō sunt potentia productiua, vt ostens-

-omnino

sum est: erunt igitur potentia passiuā, non remota: quia mistum effectus materia prima, quæ est huiusmodi potentia remota ad formas substantiales: erunt igitur elementa in misto potentia proxima passiuā, vt explicatum est. Confirmatur, quia mistum ratione temperamenti, & mediæ qualitatis continet virtute synceras elementorum qualitates: ergo & ipsa elementa, cum huiusmodi qualitates necessariò committentur elementorum substantias.

Neq; verò existimandum est mistum non componi elementis, quia hæc non manent in illo formaliter, quia varia est ratio compositionis, & hic usurpatur pro mistione: quæ principio huius disputationis à propria compositione distinximus. sic enim Arist. lib. 2. de partib. c. 1. idē esse significat cōponi ex elemētis, atque ex qualitatibus elementorū attemperari. itaq; cum primum desinant esse elementa & intereunt, incipit esse forma substantialis misti, quam proximè consequitur qualitas media, quæ temperamentū est: & idcirco, quamuis vnio elementorum in mistione fieri, & imperfecta sit fundamentum vnionis, quæ est relatio realis, vt in re naturali vnio materiæ & formæ: (constat enim aliud esse vnionem, vel coniunctionem aliquorum, quæ vnio dici potest, aliud vnionem consequentem, quæ est relatio:) tamē in misto perfecto ex propria forma, vnio consequens, non est realis relatio, sed rationis, quia fundamenta illius, id est, elementa actu & formaliter non manent, sed potentia & virtute, vt ostensum est. esse autem in misto omnia elementa virtute, & similiter in illa dissolui, de-

K 4 perfectè

perfectè mistis accipiendum est, sunt enim imperfecta, in quibus non sunt omnia elementa: de qua mistorum distinctione. lib. 2. c. 8. & hoc. c. asseruit Arist. esse quandam mistionem anticipis naturæ, ut animalia zoophyta, sunt insensitiuis. huiusmodi imperfecta sunt meteorologica, quæ Olympiodoro videtur elementa alterata: & in crystallo Arist. 2. post. c. 12. omnis calor extinctus est.

Ex his explicabitur accommodatè definitio mistionis, dicitur enim mistio, vel ipsa actio miscendi, & ita pertinebit ad actionis categoriam: vel id consequitur naturam ex pluribus rebus constatam, & erit relatio quædam fundata in miscibilibus: qua significatur factam esse vnâ naturam ex multis alteratis. & quæ diu alterantur, & non corrumpuntur miscibilia, quia re ipsa manent, fundant relationem realem: cû verò sunt corrupta, & virtute tantum manent relationem rationis: quia secundum rationem dicuntur vnita, quæ re vera non sunt. segregatio autem & diremptio erit relatio mistioni opposita, eodemq; pacto differet ab interitu, quo mistio à generatione. vnde in hac definitione forma est pro genere, ut in definitione accidentium, relatio autem accidens est, siue reale, siue rationis, ut dictum est: materia autem est pro differentia, in qua inest vis quædam efficiens, ut in propriis affectionibus idem est subiectum, & efficiens: quod enim miscibilia sese vicissim alterent, hinc mistio existit: finis autem omittitur, quia in plerisque idem est cum forma, ut secundo physico explicauimus. quare si misti perfecti noua forma substantialis consideretur, mistio hæc perfecta à genera-

tione ratione tantum differt, quia generatio tantum spectat illud vnum, quod genitum est, & nouam speciem ex mistione resultantem, quasi speciem numeri ex pluribus numeris coniunctam: mistio autem dicitur coniunctionem plurium. si autem mistio fiens, quæ propriè mistionis rationem habet, consideretur, re ipsa & non ratione tantum à generatione differt, & est quasi materia, & præparatio quædam ad formam misti generationem. similiter segregatio differet ab interitu, quod in hoc spectatur totius naturæ euersio, in segregatione autem corporum diuulsio, omnes autem, siue nouam formam misti admittant, siue conflationem quandam ex pluribus formis miscibilium, ut plerique opinantur, misti nouam speciem debent admittere, altero ex illis duobus modis: quia, ut inquit Arist. lib. 4. Polit. c. 9. hoc est bonæ temperationis indicium, si mistum, utrunq; eorum, quæ miscentur, & neutrum esse videatur: atque ideo noua misti species concedenda est secundum omnes sententias, etiam dissidentes & repugnantes. quoniam autem in omnibus his naturalibus mistionibus elementa diximus esse miscibilia, id non semper eodem modo in omnibus mistionibus accipiendum est. interdum enim mista proximè ex elementis fiunt, ut sulphur, argentum viuum, & quæ ex putrefactione: dico autem elementa non sincera, sed impura ut apud nos, quod ostenditur lib. 2. interdum verò non proximè, sed in tercedente alio misto: sed ex accidenti ex mistis fit, ex elementis per se, cum fiant mista ex mistis, ratione elementorum. sic animata fiunt ex semine, & sanguis ex alimento.

elemento-

elementorum autem duplex est in natura vsus, prior vt sunt partes vniuersi, & hac ratione propriis in locis manent, & considerantur in libris de celo, vt graua sunt, aut leuia: posterior vsus, vt sunt materia ex qua rerum naturalium, quod explicabitur c. i. lib. 2. & ea ratione naturaliter componunt mistum, vt omnis materia cum propria forma naturaliter coniungitur, vt potentia cum actu. vnde nulla est vis, aut motio contra naturam, si elementa virtute caelesti, quæ est prima causa generationis rerum, commota à propriis locis seiungi videantur: is enim motus non debet attendi, vt grauiū, aut leuium, qua ratione violentus videbitur, sed vt partiū & materiæ misti ad compositionem, quæ etiam naturaliter, vt materia, spectant. itaq; in vniuersitatis bonum hac motione feruntur, non vi & contra naturam, & idcirco nulla mistio violenta est. neq; elementa in hac misti compositione, quidpiā vltra suæ naturæ perfectionē consequuntur, quia licet mistū, præsertim animatum illis sit perfectius, ea tamen perfectio ex forma prouenit primo, & ipsa elementa semper manent in misto, vt materia: in quo genere causæ naturaliter & per se collocantur.

Reliquum est ex hac disputatione, vt rationes dubitandi principio conclusas dissoluamus. dico autem rationes dubitandi, argumenta pro sententia Auicenæ, ex his enim, de sententia. D. Tho. à nobis probata, dubitandi aliqua occasio prouenire potest, cum illa repugnare eidē sententiæ videantur. argumenta vero hæc simul confirmant Auerrois & medicorum sententiā, quod ele-

menta in misto manent formaliter: id autem quod quibusdam propriū esse videtur sententiæ Auerr. in fine primæ conclusionis refutauimus. argumentis igitur adductis pro sententia Auicenæ, nunc respondendū est. Ad primum & secundum, quia illa ex definitione mistionis conclusa sunt, & eam intelligimus de mistione dum fit, & non de misto perfecto, concedimus libenter quod volūt efficere, in huiusmodi mistione manere elementa formaliter, alterata & attemperata tantum, cum nōdum forma misti inducta sit. Ad tertium, quod est de misto perfecto respondetur, in misto manere qualitates persimiles & eiusdem speciei cum his, quæ fuerūt in simplicibus ex quibus illud concretum est, vt tāta quantitas, æqualis grauitas, aut leuitas, & aliæ primæ qualitatis quæuis attemperatæ: & ideo virtute, & non actu, & ex consequēti nihil huiusmodi primæ qualitates efficiunt vt synceræ, sed vt attemperatæ. semper tamen vincit ea qualitas, quæ etiam in simplicibus fuit superior, vt ex temperamentorum distinctione constabit, & actio eidem respondet, & idcirco videtur respondere elemento permanenti actu & formaliter, sed respondet potius qualitati elementi corrupti, quia in temperato misto superior est. sic mista in quibus vincunt graua elementa, ita quoq; graua sunt, & deorsum feruntur, in quibus vincunt leuia elementa, ipsa etiam mista leuia sunt, vt cōstat de lapide & oleo. & aliis multis. itaq; cum illo effectu actu, est causa actu: sed ea non est substantia elementi, quæ nō manet in misto perfecto: sed est substantia misti, quæ vititur qualitate simili

Hæc causam nō attingit in hoc c. Arist. quia est communis & remota & non est huius loci propria: sed lib. de celo. & meteor.

qualitatibus, quæ fuerunt in elemēto, vt lapis descendit grauitate, non terræ permanentis, sed substantiæ, quæ vtitur grauitate, in quam grauitas terræ mutata est: & hoc est moueri motu dominantis elementi, nō quidem secundum substantiam & formaliter in misto permanentis, sed secundum virtutem, & eiusdem speciei qualitatem, quæ sit eiusdem motus speciei causa & instrumentum. Ad quartum respondet Scot. qui sententiā D. Thomæ sequitur 2. sent. dist. 15. interitum illum internum esse proprium animantiū, in quibus est variarum partium cōpositio, quarum vna alteram potest alterare & euertere, vt nimium cerebri frigus calorē cordis: aut etiā eadem pars ex seipsa marcescere potest, quia cōtinenter fluit, neque vnquā ita perfectè reparari potest, atque amissa fuerat, ex quo tandem non est aptum subiectum animæ, & sequitur interitus. sed ad exactius huius interitus interni causas considerādum, quoniam videtur etiam simplicibus conuenire, vt de igne significauit Aristot. 3. lib. de cælo text. 52. primum adest in omnibus rebus mortalibus facultas materiæ, in qua semper est contrarium potestate, cuius contrarij est insita appetitio & propensio, vt 1. phys. dictum est. & Arist. etiam explicauit lib. de lōgit. & breuit. vitæ. quare rationē materiæ primæ omnis interitus naturalis est. præterea adest in elementis propria qualitas, in mistis certum temperamentum, quod vel facilius, vel difficilius ab ambienti perueri potest: & hæc patientis dispositio potest etiam, licet sit materiæ, referri ad causam efficientem, quatenus efficiens princi-

pale, ea ad inducendum suum effectum, rei cuius est dispositio, cōtrarium, abutitur. in mistis etiam perfectis adest præterea calor insitus, cuius nutrimentum & pabulum est humor, qui vel citius, vel tardius absumi potest: quod etiam eodē lib. de longit. Arist. considerauit: calor autem absumit internum humidū, non quòd inter ea pugna sit, sed vt seipsum tueatur, qui ob suam tenuitatem faciliè euanesceret, & extingueretur, nisi alimento assidue repararetur. & quia in hac reparatione, ex crementa gignuntur, quæ sunt reliquæ prioris alimenti, quæ cōueri non potuerunt, & ab his semper non nihil offenditur: quamuis ob qualitatem humoris minime dissipabilis, & calor non vrentis, neque cito consumentis, mistum perseuerare possit, donec humor ille dissipetur. ex his igitur constat, naturalem interitum esse, qui ab internis causis patientis, vel à natura caloris absumentis proficiscitur. neque idcirco oportet elementa formaliter manere in misto, cum satis sit diuersas esse partes patientis, vt ex alia possit esse actio, ex alia passio, & tandem interitus. Ad quintū ex definitione elementi collectū, respondetur, eam elementi definitionem, exactè & propriè, materiæ tantum primæ conuenire, quæ est sententiā D. Tho. Alberti & Gregorij: elementis vero quatuor, quodā modo & impropriè conuenire, quatenus in misto manent potentia, non actu, vt supra explicatum est. de elementi autem & principij propriis notionibus, diximus plura ad primum caput primi physici: nunc satis sit adnotasse quòd elementum, quod his quatuor vulgatis cōuenit,

sic

fic definit Arist. 3. c. 3. libri de cælo, elementum, vel principium corporum est id, in quod cætera corpora diuiduntur, cum potentia insit, vel actu: (hoc enim utromodo sit, adhuc ambiguum est) ipsum autem in ea, quæ specie differunt, diuidi non potest. quæ definitio aperte nostram solutionem confirmat. Ad sextum, affirmamus inter formas per se ordinem esse, & ita forma elementi, quia est primum corpus, antecedit formam misti, quod natura posterius est, quia ex elementis fit: sed ex accidenti contingit non seruari hunc ordinem: quia non semper ex elementis immediatè fit mistum, ut supra ostendimus. tunc autem forma misti, expulsa alterius misti forma, materiam illius immediatè informat, & fit mistum ex elementis non actu, sed potestate: ut etiam plerumque dissoluitur in ea quæ referunt naturam quatuor elementorum, sed non sunt elementa sincera, ut ignis, & reliqua, quæ per se consistunt. sic animal dissoluitur in cineres, humorem aqueum, calidam & aëream quandam substantiam, quæ quatuor elementorum naturam planè referunt.

Altera questio, de temperamentorum distinctione.

Disputauimus de natura & essentia mitionis, & miscibilium: sequitur proximè explicanda temperamentorum distinctio: hæc enim mistio, propriè est temperamentum, ut supra ex Arist. & aliis ostendimus, & temperamentorum variæ sunt formæ, quæ hic videntur accommodatè explicari posse: quæ

uis ab Arist. lib. 2. c. 7. alia ratione explicentur etiam accommodatè, & suæ doctrinæ conuenienter.

Mistio igitur, quæ temperamentum, & complexio à quibusdam dicitur, est secunda qualitas ex reciproca actione primarum qualitatum, quæ miscilibus insunt, & passione, producta. Cum enim alterum elementum viribus superat, & vincit alterum, fit vnus generatio, & alterius interitus: cum non vincit, est quedam alteratio, qua vires & qualitates refractæ & castigatæ, ad quandam mediocritatem rediguntur, quam temperamentum dicimus. ea verò manet cum substantiis elementorum, donec forma misti inducatur, qua inducta, consequitur persimile & eiusdem speciei temperamentum: cum affectiones, quæ antecedunt proximè, & quæ immediatè formam substantialem consequuntur, eiusdem sint speciei. vnde in priori quæstione probabilior iudicauimus. D. Thom. sententiam, quæ huiusmodi temperiæ censet qualitatem esse simplicem, ex reciproca actione & passione primarum qualitatum profectam: & virtute, non actu, continentem extremas, & idcirco definita est à nobis secunda qualitas, exprimis orta, explicatis illius causis. sic Arist. lib. 2. cap. 7. inquit, carnes & ossa & alias partes effici, cum id quod calidum est, frigidum, & quod frigidum est, calidum efficitur, & ad medium perueniunt. hic enim neutrum est. hoc medium, temperamentum dicimus.

Eius genera, aut species Aristoteles speciatim non distinxit, sed tantum vniuersaliter eod. c. 7. subiunxit. medium autem multas habet partes,

Liber primus

partes, nec indiuiduum est. posteriores autem, præsertim Galenus, & qui eum sequuntur, nouem genera distinguunt, quorum vnumquodq; latissimum est, innumerofq; gradus sub se continet. vnum, quod est canon & norma, ad quam cætera expendantur, Galenus aliquando vocat *ἰσχυρατον* aliquando *συμμετρον* bene & æquè temperatū. scholastici æquale ad pōdus, in quo est elementorum, non quidem quantitate, sed qualitate & viribus, equalis portio, & æquales gradibus & efficientia qualitates. est aliud temperamentum ab hoc diuersum, quod non est omnino æquale, sed ad iustitiam: quia est naturæ cuiusq; rei naturalis, & ad proprias operationes obsecundas maximè accommodatum: vt ossis & carnis, leonis & hominis, diuersa sunt temperamenta: si ex qualitatum mediocritate expendantur, sed cuiusq; naturæ & operationibus valde consentanea, & ideo dicuntur æqualia ad iustitiam: quia Deus autor naturæ, ex iustitia quadam & debito, quo vult in omnibus rationem suæ sapientiæ & bonitatis ad impleri, tribuit cuiq; naturæ omnia, quæ illi sunt ad finem & operationes necessaria. vt explicat. D. Thom. 1. p. q. 21. art. 1. 3. & artic. 4. hanc verò, ex diuina sapientia, iustam distributionem, philosophi naturæ tribuunt, quoniam est Dei, vt naturæ autor est, & prima causa. sic Hippocrates explicante Galeno lib. 9. de Platonis & Hipp. decretis c. 15. naturam vocat iustam: & huic sententiæ conueniēter idem Galenus primo libro de elementis affirmat, ex actionibus & muneribus nos posse cognoscere, an optimè vnum quodque se habeat pro sua natura,

vt ex perfectis actionibus optimè se habere, ex deprauatis, contrà.

Ex his duobus æqualibus temperamentis, primum re ipsa naturaliter consistere non potest: alterū in omnibus rebus naturaliter existit, sed quia naturis variis accommodatum est, varium etiam & multiplex existit. Ratio primi, ex definitione temperamenti proposita, colligitur. in temperamento æquali ad pōdus, vel æqualitas attenditur in quantitate & mole elementorum, vel in eorum qualitatibus: sed non primo modo: secundo igitur. In hoc autem, reciproca actio & passio secundum qualitates esse non potest: ergo neq; erit illud æquale temperamentum ad pondus. assumptio primæ consequutionis, nempe in huiusmodi æquali ad pondus temperamento, elementorum æqualitatem non esse in quantitate & mole, ve elementa, quæ miscētur, mole equalia sint, ex hac ratione constat. ex elementis duo sunt actiua, quæ si quantitate passiuæ sint equalia, aer videlicet & ignis, aquæ & terræ, necesse est illa vincere & superare, hæc vinci & superari: & ex consequēri, non prodibit temperamentum viribus qualitatum æquale, quale est, quod ad pondus æquale dicitur, sed in æquale. præterea, cum mista necesse sit constantiam quandam retinere, & ea, nisi quantitate maiora sint aqua & terra, esse non possit, vt significat Arist. lib. 2. de gener. c. 8. constat, nullum mistum esse posse, ex elementis quantitate equalibus: sed neq; ex elementis, qualitatum gradibus, omnino æqualibus, quæ fuit altera secundæ consequutionis assumptio, esse posse temperamentum æquale ad pondus, concluditur aperte

ex precedētibus: quia omne temperamentum ex mutua actione cōtrariarum qualitarum constat: si autē qualitates elementorum omnino æquales sint, vt vnū elementum in alterū compar non habeat proportionē maioris, aut minoris equalitatis secundū qualitates, vt agere aut pari possit, nō poterit esse mutua actio, aut passio: quare neq; vllū temperamentū. Præterea etiam calor longè superat frigus in agēdo, in resistendo tamen magnopere superatur: atq; ideo non possunt qualitates elementorū inter se ita cōæquari & librari, vt neutra alteri sit omnino æqualis. quare huiusmodi tēperamentum ad pondus cogitatione potius cōprehenditur, quā re ipsa subsistat, vt mente etiā idēam demonstrationis perfectissimæ, & oratoris percipimus, qualis fortassis neq; fuit, neq; vnquā futurus sit, vt ad eius perfectionē, de oratoribus iudicare possimus. sic etiam ex tēperamento ad pondus æquali, de aliis tēperamentis, ab ea equalitate deficientibus, equalibus tamē secundū iustitiā, iudiciū ferre possumus.

Temperamenta autē ad iustitiā equalia, in equalia tamen qualitatū viribus, pro ratione vincētis qualitatis, octo à Galeno in hominem distinguntur, & pari ratione in omnibus mistis, præter hominē, distingui possunt. aut enim vincit vna qualitas, aut vincūt duę, quę quatuor elementis respondent, atq; ita octo huiusmodi tēperamenta prodeunt, calidū, frigidum, humidū, siccum, calidū siccum, calidum humidū, frigidū humidum, frigidum siccum. idē est autē tēperamenta ex humoribus, atq; ex qualitatibus in animalibus diiudicare, quia humoribus,

tēperamenta, in quibus duę qualitates vincūt, sicuti & partibus anni respondēt. bili ignis & estas, sanguini aēr & autumnus, pituitæ aqua & hiems, melancholiæ, terra & ver, si inquā hæc sibi respōdere aliqua ratione velimus, neque enim omnino respōdent his temperamētis anni partes, neq; diei eiusdem, vt quidā volunt, vt constat ex eruditissima Galeni disputatione 1. lib. de temper. nūc autē formula quadam hæc comprehendisse satis sit. Hęc temperamenta ad iustitiā, plantis, animalibus, & homini, partitè & distinctè à medicis attribuuntur, & in vno quoq; genere temperata dicuntur, quæ ad suas actiones obeundas, aptissimè constructa sunt: & ideo aliquando dicuntur quasi absolutè ad pondus tēperata, sed in suo quodq; genere intelligendum est. ex omnibus autem animalibus temperatissimum est homo, vt ex temperatissimo tactu diiudicatur, sed de his hæc tēnus. Auerroes lib. 2. collect. hæc temperamentorum distinctionem Galeno & medicis probatam, ideo reprehendit, quod impossibile sit in natura, formam sine materia inueniri: humidum autē & siccū sunt veluti materia calidi & frigidi, vt lib. 2. c. 3. constabit: quare si calidū in aliquo temperamento excedit, pariter excedere temperiē humidam, aut siccā: & si humidum excedit, excedere etiam calidum, aut frigidum. vnde concludit quatuor tantum esse genera temperamentorum in equaliū, quia nullū sit simplex, in quo vna tantum qualitas vincere reliquas possit, cuiusmodi asseruimus esse quatuor priora temperamenta in equalia. Sed responderet Cardinalis Cōtarenus lib. 4. de elementis

Liber primus

mētis ex hac distinctione, aut enim in illis qualitatibus considerantur gradus caloris & frigoris, aut gradus virtutis & efficacīe: primo modo Galenus octo temperamenta in æqualia distinxit: altero modo concludit ratio Auerrois, & ideo nihil contra Galenum concludit. si enim constituamus duo mista æqualia calore & frigore, & humore, inæqualia verò siccitate, si alterum exiccetur, idem gradus erit siccitatis in vno quam in altero, quod mutatum non est: vis tamen agendi maior in exiccato, quam in altero misto, & maior, quam in seipso antequam exiccatur esset. quod si efficiatur alterum mistum humidius, minus erit efficax ad agendum, quam alterum mistum, quia humiditas actionē caloris obtundit. non potest ergo simul fieri, vt sit æqualis efficacia & gradus qualitatis in calido & frigido, & sit excessus in sicco & humido: quia semper calidū siccus accrius est: calidū humidius obtusius erit. calidum enim resoluit humidum aqueū, ideoq; maior apparet exiccationis vis in calido, quā in frigido. cōtrā frigidum cogit vaporem in aquam, si fuerit humidū, & ideo humiditas est maioris efficacīe ad humectandum frigori coniuncta, quam calori. calor autem licet coagulata liquefaciat: ex accidenti tamen humectat, per se exiccatur, quia tandem resolutum humore aqueo, exiccatur.

Quod si quis tādē quærat, vtrū hæc mistio, & temperamentum definitū, nostra industria perfici possit,

an verò tantum sit naturæ opus, vt asseruit Galen. i. lib. de temper. cum tamen exemplū huius mistionis sit aquæ & vini permistio, quæ à nobis perficitur: respondeo, artem & industriā hominis inchoare mistionem posse, sed naturam solum perficere & consummare. vt medicus diuisa & cōtusa pharmaca iuxta se ponit, illa verò post modum, per naturalem & internam vim efficiencia & patientia, mistionem administrant & perficiunt, viribus miscibilium, mutuo ad interiora penetrantibus, donec totum mistū euadat simile. sic autem aqua & vinum miscentur facilius, quia humida, & contrariis ad agendum & patiendū facultatibus preedita, quibus mutuo attemperantur. & ideo exemplum vini & aquæ permistæ frequenter repetitum est à Græcis interpretibus, & ab Arist. i. lib. de gener. anim. c. 18. & 2. lib. c. 6. quāuis id Auerr. in paraphrasi negare videatur, sed intelligit, cum nō seruetur eorum proportio, sed alterum in alterum, quia exiguum est, conuertitur, vt Aristot. hoc c. 10. admo-
nuit: cum autem seruetur illa mistionis proportio, neq; multo tempore aqua & vinum permista manent, vnū ab altero separari dicunt, quibusdam instrumentis. quorum meminit Philop. quod si multo tempore permaneant mista, inducitur forma misti, pereuntibus formis
miscibilium aquæ & vini,

vt supra ostensum est.

ARISTO.

ARISTOTELIS LIB. II.

CAP. I.

Text. 1.

Motio igitur & tactus, actio & passio, quo modo iis adsunt, quæ per naturam mutantur, dictum est: de generatione etiam & interitu simplici, quomodo, cuius sint & quæ ob causam. similiter autem & de alteratione dictum est, quid sit alterabile, quodque sit unius cuiusque; eorum discrimen. restat ut de vocatis corporum elementis consideremus. generatio enim & interitus, omnibusque; natura constât, substantiis, non sine sensibilibus corporibus, conueniunt.

Explicatio.

Ad explicandam principem questionem huius operis, de causis generationis & interitus omnium naturalium, quæ mutationes elementis primo conueniunt, & ratione elementorum omnibus aliis, hætenus fuerunt libro priori principia & veluti antecedentes doctrinæ: libro autem posteriori ipse causæ explicatur, nempe materia elementis subiecta, qualitates pro forma, quia elementa ut partes vniuersi, quæ ad suum locum naturaliter feruntur, ad libros de cælo pertinent: ut autem generationi & interitui subiecta sunt, qualitatibus

primis afficiuntur, & huius doctrinæ propria sunt. efficiens denique; causa generationis & interitus cæli conuersio explicatur, & pro fine accipi potest perpetua vniuersitatis cõseruatio, cum vnum elementum ex altero cõtinenter fiat, & mista ex elementis, in quæ tandem dissoluntur.

Libri autem huius quatuor partes præcipuè distingui possunt: prima est de materia qualitatibus & numero elementorum ad c. 4. Altera de mutua elementorum generatione & interitu à 4. c. ad 7. Tertia de cõpositione naturalium ex elementis, ad 9. c. Quarta ad finem libri de causa efficienti & fine. Capituli igitur primi tres partes distinguuntur accommodatè, transitio, quæ præcedentia sequentibus cõnectit, veterum sententiæ de materia, propria Arist. sententiæ. est igitur transitio hæc sententiæ. dictum est priori libro, quid sit generatio & interitus simplex cap. 4. quomodo & quæ ob causam cõtinens sit & perpetua generationis & interitus vicissitudo c. 3. de alteratione etiam, quomodo sit proprium eius subiectum c. 4. deinceps à c. 5. ad finem libri de accretione, actione & passione, tactu, missione: horum autem ordinem permittit ut plerumque; Arist. solet in epilogis, quia ex ipsa tractatione, ordo scientificæ methodo omnino cõsentiens, cõstare potest. ergo his explicatis priori libro, deinceps inquit libro posteriori, de elementis corporeis dicendum est: quoniam generatio & interitus per se primo elementis corporeis, quæ prima sensibilia sunt,

sunt, cōueniunt, ceteris autē rebus, vt ex his elementis concretæ sunt: qua ratione lib. 1. in quaestione de subiecto ostendimus, hæc elementa esse proprium & adequatum huius doctrinæ subiectum eadē omnino ratio est c. 1. 3. libri de celo, vocat autem hæc vulgata quatuor elementa, Aristot. non simpliciter elementa, sed corporea, vel corporum elementa, quia elementum absolute & simpliciter est materia prima vt colligitur ex. 2. c. 5. metaphysici, sed elementa corporum sunt prima corpora sensibilia, primis affecta qualitatibus, ex quibus elementis fieri necesse est, reliqua corpora concreta. hæc de transitione.

Text. 2.

Horum autem subiectam materiam alij vnam esse aiunt, vt aërem & ignem, aut aliquid horum medium, quod sit corpus & separabile. alij plura vno ponentes. quidam enim partim ignem atq; terram, partim & hæc, & tertium aërem, quidam & aquā quartam adiungunt, vt Empedocles: ex quorum congregatione, & ex segregatione, aut alteratione, generatio nem & interitum rebus accidere. Illud autē sit confessum, prima quæq; rectè principia & elementa vocari, ex quibus cōgregatione & segregatione, aut alia mutatione mutatis, contingit esse generationem, aut interitum: qui autem præter hæc quatuor, quæ cō-

Text. 3.

memorauimus, vnam materiā faciunt, eamq; corpoream & separabilem, errāt. hoc enim corpus, cum sit sensibile, nequit esse absq; contrarietate: cū sit necesse hoc infinitum, quod quidam principium esse aiunt, leue sit, aut graue, frigidum, vel calidum. vt autem in Timæo scriptum est, nihil definite explicatū est. Nō enim aperte dictum est illud omniū receptaculum, vt cū ab elementis separatum sit, neque illo utitur, cum tamē dixisset, illud vocatis elementis subiectum esse, vt aurū aureis operibus. quod sanè ad hunc modum dictum nō rectè dicitur. sed quorum quidem est alteratio, sic est: quorum autem est generatio, aut interitus, impossibile est, ea eorum nomine appellari ex quibus genita sunt. inquit tamen, longè verissimum esse, vnumquodque dicere aurum. verum cū elementa sint solida, vsque ad plana dissolutionem facit: impossibile autem est materiam primam esse plana.

Text. 4.

Explicatio.

Deinde recensentur veterum de materiali principio sententiæ, & refutantur. Prima est eorū, qui aliquod ex elementis, vel diuersum ab his, sed inter aërem & ignē inter-

interiectum, principium materiale generationis & interitus constitue-
runt: autores varij sunt, à nobis rela-
ti. 4. c. primi physici, & posterioris
sententiæ vnus Anaximāder autor.
Alter sentētia est eorum, qui ma-
teriam dicunt plura elementa, vt
ignem & terram, vel præterea ad-
dentes aërem tertium, vel denique
omnia quatuor elemēta coniungē-
tes, vt sint vna prima materia rerū
omnium, vt Empedoclem & alios
asseruisse eod. cap. 4. dictum est, &
cap. 1. libri prioris de Generat. Ter-
tia sentētia est Platonis in Timæo,
qui licet verè distinxerit materiale
principiū, ab elementis corporeis,
vt Aristot. distinxit 1. phys. non ta-
men rectè explicauit, neque cōsen-
tenter suæ sententiæ loquitur. De
his tribus sententiis, primam & ter-
tiam repræhendit expressè, contra
secundam, quæ est Emped. est ratio
quædam in fine capituli, & plures
1. cap. prioris libri. Cōtra primam
igitur, non omnium, qui vnum ele-
mentum dicunt esse materiam, sed
Anaximandri est hæc ratio. quam-
uis ea, quæ prima sunt, principia aut
elementa appellare, cōsentaneum
sit rationi, vt quatuor elementa
Emped. quorum concrectione & se-
cretione, vel aliqua mutatione, ge-
neratio & interitus consequantur,
hoc est, quamuis elementa facere
materiale principium omnino fal-
sum sit: tamen rectè, cum existimē-
tur prima, dicuntur esse principia &
elementa, quia de ratione principij
est, primum esse, & de ratione ele-
menti esse materiam, 5. metaphysi-
ci, cap. 2. Qui autem constituūt ma-
teriale principium, aliquod corpus
sensibile primum, quod tamen nul-
lum sit ex quatuor elementis, valde

errant, neque affirmant aliquid ra-
tioni consentaneum. quoniā, quod
est sensibile corpus, est aliqua con-
traria qualitate affectum, alioquin
sensibile non est: quod autem sic est
quale, graue necessario est aut le-
ue, vt inductio docet in omnibus
naturalibus: graue autem aut le-
ue est elementum aliquod, si primū
est, de quo loquitur Anaximander,
ex his quatuor vulgaris: ergo nō po-
test esse aliud corpus sensibile &
primum, medium inter aërem &
ignem, altero dēsius, altero rarius,
quod non sit vnum ex illis quatuor
elementis vulgaris: quicquid enim
est primum corpus, graue aut leue,
vel simpliciter vel quodammodo,
necesse est, vnum aliquod ex his ele-
mentis esse, vt 4. libro de cælo ostē-
sum est. Platonis sententia de mate-
ria prima ab elementis quatuor di-
stincta, quam quia omnia exceptu-
ra esset, vocauit *πρῶτον ἕξις*, quasi di-
cas cuncti excipiunt, non repræhen-
ditur deinde quia falsa, sed quia nō
exactè explicata. Repræhensionis
quatuor rationes sunt, prima, quia
non expressè ab elementis eam di-
stinguit: secunda, quia ad rerum na-
turalium constitutionem illa mate-
ria nō vtitur, sed potius superficie-
bus. Itaque cum oportet et ex ma-
teria illa componere omnia corpo-
ra, ex superficiebus tamen compo-
nit, vt in lib. de cælo disputatū est.
Tertia, quia materiam facit altera-
tionis subiectum, vt aurum operis
aurei: cum tamen oportuisset gene-
rationis subiectum immediatum
esse hanc primam materiam: alte-
rationis autem compositam substā-
tiam, 4. cap. prioris libri, constituif-
se autem Platonem illam materiā

L pri-

primā, alterationis subiectum, ex illo auri exemplo sic deducit Arist. quæ enim alterantur, nomen materiæ retinent, vt aureū opus dicitur aurum: quæ autem generantur, materiæ nomen non retinent, sed formæ, vt homogenitus non dicitur esse quatuor elementa, quæ attemperata accommodatè sunt proxima illius materia. Deniq; si materia est, in quam vltimo fit diuisio, & resolutio re naturalis, vt ex definitione illius constat vltimo c. primi physici, & explicatum est in disputatione ad 4. c. prioris libri, videtur Plato ipsas superficies materiā primam facere, quia diuidit corpora vsq; ad easdē superficies. Quare ex his constat, Platonem non rectè suam de materia prima sententiam explicauisse, neque illi cōgruenter, de corporum resolutione differuisse. Sic Arist. non admittit in Philosophia, vel in explicando improprietatem, vel in vsu principiorum dissentiens aliquid: eò enim tota hæc reprehensio pertinet. quamuis sententia Platonis suas habet explicationes veras & consentientes, vt ex Philopono & aliis constat.

Text. 6.

NOs autem dicimus quā dā esse materiam sensibilem corporū, sed hanc non separabilem, verum semper cum oppositione, ex qua fiūt vocata elementa. De quibus & si aliis locis exactius disputatum est, tamen quia hoc modo prima corpora ex materia fiunt, de eisdem est etiam nūc differendum. ponētibus principiiū ac primum esse materiā

inseparabilem illam quidem, contrariis tamen subiectā: neque enim calidū frigidū, neq; hoc illi materia est, sed subiectū vtrique. Itaque primum quidē potentia corpus sensibile, principium: deinde autem contrarietates. Dico autē vt caliditas, & frigiditas: tertiū autem simul ignis & aqua, & huiusmodi alia, hæc enim vicissim alterum in alterum mutantur: non vt Empedocles & alij asserūt: neque enim esset alteratio: contrarietates autē non mutantur. Sed nihilominus qualia, & quot sint principia dicendū est. Alij enim his positis vtuntur, sed cur tales & tot sint, non dicunt.

Explicatio.

Refutatis aliorum sententiis, propriā hac propositione comprehendit: materiale principiiū primum est materia inseparabilis à contrarietate, deinde ipsæ contrarietates qualitatū, tandem ipsa elementa. Itaq; primum & cōmune subiectū sit materia prima, deinde quatuor elementa cōtrariis affecta qualitatibus sint rerū naturalium proxima & coniuncta materia. Subiectā esse materiā primā illis primis contrariis qualitatibus, hac ratione concludit: contraria eidē subiecto accidunt, quia ab eodem se mutuo expellunt: sed hoc est materia cōmunis vtriusq;: ergo materia est subiectū contrariorum. Itaq; si elementa

menta vicissim mutantur, secundū contraria, necesse est illis inesse cōmunem & primam materiā eandē. sed dices, huiusmodi cōtrariā qualitates non insunt materiā primā, sed substantiē cōpositā, vt disputaui mus ad cap. 4. prioris libri, falsum igitur assumitur in hac ratione. Respondeo cōtrariarum, quæ sunt accidentia, substantiam compositam esse immediatum subiectum, mediatum verò materiā primā: quia cum sit primum subiectū, ab ea cōmunicatur substantiē compositē ratio subiecti, sicuti à forma agendi actio, quia est actus: vel, quod est proposito Aristotelis magis accommodatum, contrariē qualitates hic sumuntur pro formis substantialibus elementorū, quæ sunt nobis ignotæ, & huiusmodi formarū immediatum subiectum est materia prima, vt eod. c. 4. explicauimus: atque ita sensus Aristotelis erit, esse ad generationem elementorum & aliorū naturalium tria principia consideranda: materia prima, quæ in separabilis est à forma, quæ hic dicitur contrarietatis id est repugnantie altera pars, vt i. physico. inter principia & substantias, dicitur esse contrarietas, quia est repugnātia & priuatio: deinde contrarietates id est qualitates loco formarū substantialium: tandem ipsa elementa, ex quibus proximè aliā caducæ res naturales fiunt. sumpsit verò pro principio generationis formas elementorū nomine contrarietatum, & non absolutè formam vt i. physico. quia acturus est primò de elementorū generatione, cū illis primò & per se conueniat, vt supra admonuit. deinde verò de aliorū mixtione cōpositione & generatione ex elementis,

vt cōstabit c. 8. huius libri: huc ferè pertinet Philoponi explicatio. Deinde elementa inuicē mutari, & mutuo generari & interire, quod sumpsit ad concludendā materiā primā eandem, esse cōmune eorū contrarietatibus, & non esse elementa immutabilia qualitatibus, vt voluit Emp: hac ratione cōcludit: si elementa essent immutabilia, non esset alteratio, quia retinerent semper suas qualitates, in quarū mutatione est alteratio: imò vero neque esset generatio eorū, quia alteratio ne qualitatū, fit ad generationē substantiæ accommodata præparatio. Vnde constat tria cōstitui ab Arist. respectu mixtorum ex elementis, principia materialia, materiā primā, cōtrarietates, ipsa elementa: sed materiā, vt cōmune subiectum: contrarietates, vt formas elementorum: & ipsa elementa, vt proximā materiā. & ideo intelligatur duo priora esse immediata elementorū, quia iis per se primo cōuenit generatio, omnia verò mixtorū. De materia autē prima & quomodo ex ea omnia, exactius asserit se alibi disputasse, vt inquit Philop. non de elementis, vt alij exponunt, quia tam disputatio de elementis in lib. de celo, quàm hoc loco, conuenienter proposito, omnino accurata est, vt in physica esse potest.

CAP. II.

Voniā igitur sensibilis corporis principia querimus, hoc autē tangibile est, tangibile autē id cuius sensus tactus est: manifestū, quod

Text. 7.

non omnes cōtrarietates corporis species & principia fieri oportet, sed eadūtaxat, quę ad tactū pertinent: differunt enim non modò contrarietate, sed tangibili etiā contrarietate: neque enim albedo, & nigredo, nec dulcedo & amaritudo, neq; vlla denique alia sensibilibus contrarietatum elementum facit: nam & si visus prior est tactu, ac proinde subiectū quoque prius existit, nō tamē est corporis tangibile, qua est tangibile, sed alia ratione: licet fortasse natura prius sit.

Text. 8. Sed primū quę sint ipsorum tangibiliū primæ differentię & cōtrarietates, distinguendū est: cōtrarietates igitur tangibiles hęc sunt. calidū & frigidū, humidū & siccū, graue & leue, durū & molle, lubricum & aridum, asperū & leue, crassum & subtile. Quamquam horum, graue & leue, neque effectiua sunt, neq; passiuā: non enim idcirco dicuntur, quod vel quicquam efficiāt, vel ab alio patiantur: at elementa effectiua inter se, & vicissim passiuā sint oportet: miscētur enim inter se & mutantur: est enim calidum, quod congregat homogenea: segregare enim, quod inquit, facere ignem, cōgregare est homoge-

nea: accidit enim aliena seiungere. frigidū est, quod cōiungit & cōgregat, tū quę cognata, tū etiā quę alieni generis. Humidū est, quod facile quidē, sed non proprio termino definitur: siccū autem suo fine facile, alieno autē difficile continetur.

Text. 9.

Subtile & crassum, lubricū & aridū, durū & molle, & alię differentię ex his sunt. Cum enim humidū repletium sit, quia nō terminatur, facile autē terminari potest, sequitur quocūq; duxerit id, quod tangit. subtile autē repletium est, ob partiū tenuitatem. Totum enim totū tangit, subtile autē maximē tale: quare manifestum, quod subtile quidē erit humidi, crassum verò sicci.

Text. 10.

Et rursus, lubricū est humidi: est enim lubricū, id humidū, quod aliquid passum est, vt oleum. Aridum sicci est, aridū enim, quod perfectè siccum, quapropter humoris penuria cōcreuit. Amplius, molle humidū est, durum verò siccū: molle enim est, quod cedit in se, nec vt humidū mutatur: Itaque humidum nō est molle, sed molle ad humidum refertur, vt durū ad siccum. Durum enim concretum est, & concretum siccum est.

Text. 11.

Text. 12.

Text. 13.

Siccū autē & humidum mult-

Text. 14.
tis

tis modis dicuntur: nam sicco opponitur humidum & madidum: & humido siccum & concretum: quæ omnia ad humidum & siccum, quæ primo dicta sunt, referuntur. Quoniam enim madido opponitur siccum, & madidum est, quod in summo alienam habet humiditatem, humidum autem est, quod in intimo, siccum verò quod hac humiditate caret, dubium non est, madidum ad humidum, & siccum oppositum madide, ad primum siccum esse referenda.

Text. 15. Rursus, humidum & concretum eodem modo: humidum enim est, quod proprium humorem in profundo habet: concretum quod tali humore caret, quare illud ad humidum, hoc ad siccum refertur. manifestum est igitur ceteras omnes differentias ad quatuor primas reuocari, sed has non ite in pauciores: neque enim calidum humidum est aut siccum, neque humidum calidum vel frigidum: nec frigidum & siccum sibi inuicem, aut calido & humido subiiciuntur. Quare has differentias quatuor esse necesse est.

Capitis secundi explicatio.

Quoniam veteres physici, quasdam contrarietates in principis & elementis numerauerunt, neque tamen vlla ratione confirma-

runt, cur essent huiusmodi contrarietates, & quot essent: Arist. ut scietifica sit hæc doctrina, hæc omnia demonstrare conatus est, ad elementorum numerum inuestigandum. Erit igitur capitis propositum, de numero contrarietatum, quibus ut formis elementa constituuntur & distinguuntur, differere. vnde hæc sententia concluditur & demonstratur toto c. elementa qualitatibus tangibilibus contrariis & primis, constituenda sunt & distinguenda. Qualitates primæ dicuntur, quia ex his aliæ, quibus opponuntur secundæ, quæ ex his ortæ sunt illæ primæ, vel actiue sunt, ut calor, frigus: vel passiuæ, ut humor siccitas, reliquæ omnes ex illarum permissione oriuntur. Quæuis autem sint omnes qualitates accidentia, hic tamen pro formis substantialibus elementorum, nobis ignotis, non tantum ideo usurpantur, quod nobis sint notiores: sed etiam quod sint accommodatæ ad explicandum, cur elementa sint actiua & passiuæ, ad perficiendam generationem & interitum. Ratio conclusionis prima sic potest disponi: prima corpora sensibilia primis qualitatibus sensibilibus distinguenda sunt & constituenda: elementa sunt prima corpora sensibilia: primis ergo qualitatibus sensibilibus constituantur & distinguantur: & quia huiusmodi primæ qualitates tangibiles sunt, his tantum erit elementorum constitutio & distinctio, non autem aliis, quæ aliis sensibus, ut gustu, aut visu percipiuntur. quamuis enim visus tactu prior sit natura, idest dignitate & perfectione, ut multis disputatur principio metaph. & ideo subiecta visibilia, idest obiecta visibilia & colores: eodem modo tangibilis qualitatibus priores sunt, sim-

pliciter tamen tactus visu prior est, & tãgibilia visibilibus: cū eo ablato, ceteri sensus auferantur, cæteris verò ablati, ipse nō necessario auferatur: quia primo constituit animal sensitiuū, vt ostēditur lib. 3. de anim. c. vlt. deinceps ostendit, quæ nā sint huiusmodi qualitates primæ, quibus elementa distinguntur, nempe calorem, frigus, humorem, & siccitatem, & ideo esse primas, quod ex his sint aliæ, & ad eas reuocentur. Quare si primis qualitatibus prima corpora distinguntur & constituuntur, & illæ quatuor sunt primæ, illis quatuor distinguentur: cū primis qualitatibus, prima corpora sint accommodata subiecta. Altera ratio cōclusionis est, quia elementa sunt actiua & passiua, (cū misceri & mutari inter se possint, & mistio atq; mutatio sint inter cōtraria, vt constat vlt. i. de gener. & i. phys.) ergo illis quatuor qualitatibus primis aptè distinguentur: quia ex his duæ sunt actiuæ, calor & frigus, duæ autē passiuæ, humor & siccitas, & per huiusmodi qualitates elementa sunt actiua & passiua. ceteræ qualitates nō sunt ex se actiuæ, aut passiuæ, sed quatenus participant primas. actiuas & passiuas ex definitione ostendit: quia calidum concernit per se cognata, ex accidenti secernit: quia aliter nequit concernere ex cōfusiis cognata. frigidū cōtrā. humidū facile alieno, difficile proprio termino coercetur. cōtrā siccum. at cōgregare est agere, terminari est pati. Tãdem reliquo c. probatur quod prius assumptū est, illas quatuor tantum qualitates esse primas. Ratio sic cōcludatur: aliæ omnes qualitates ad illarū quatuor aliquā rediguntur, vt ad principium ex quo: ipsæ ve-

rò neq; ad alias, neque inter se ad pauciores: ergo illæ tantum quatuor sunt primæ. Antecedens inductione primo ostēditur, reducēdo qualdā qualitates alias ad aliquā ex primis: sed non est in omnibus, quæ reduci possunt, facta inductio, sed in quibusdā, vt ad earum similitudinē reliquas redigere possimus. Secundo ostenditur, illas quatuor ad pauciores inter se, vel ad alias redigi non posse: reducuntur igitur tria paria qualitatum ad primas, nempe subtile & crassum, lubricū & aridum, molle & humidū. enumerauerat autē præter hæc paria, & illa duo, graue & leue, asperum & lene. Subtile igitur ad humidū ea ratione reduci tur: quod omne repletiuū sit humidū, (quia facillè alienum terminū sequitur, & continenti omni ex parte accommodatur.) subtile autem repletiuum est obtenuitatem partiuū, vt si in modium nucibus plenū filiginē conicias, omnia inania replebit filigo: quia ambienti, quod tangit, omni ex parte adheret, & ipsum sequitur, quia exiguas partes habet: subtile igitur ad humidū refertur: & oppositū ad oppositū, ratione cōtrarietatis. deinde lubricum, quod etiā lentum & viscosum dicitur, subhumido, ideo inquit, cōtineri, quia humidū, quadam affectione cōmutatum lētum efficitur. Ea verò affectio, ex eo dignoscitur, quod à tangētibus non facillè diuellatur, vt viscum, oleum, pix liquida. Aridū lento oppositum, ratione cōtrarietatis, ad siccum refertur: quia huiusmodi aridū humoris defectu cōcrescit, & ideo friabile fit, quod facile frangi potest. Tertio molle sub humido collocatur, durum sub sicco, quoniam molle præmēti cedit,

dit, quæ est huiusmodi proprietas: latius tamē patet humidum: quia molle: hoc enim est humidū cū quadam affectione, quæ cognoscitur ex eo quod molle non transfertur facile, & humida aqua transfertur. Durum contra, quia præmenti non cedit, siccum refert: quia congelatum siccum est, cum difficile alieno termino coerceri, facile autem possit proprio: durum autem congelatū est, erit igitur siccum. Sed quoniā humidum multis modis dicitur, & siccum, hæc ipsa distinguit, ut humidū de quo agitur distinctè percipitur. dici autē multis modis illa regula Topica. c. vlt. i. Topic. concludit, cum eidē plura opponuntur, necesse est ipsum multiplex esse, & ambiguum, ut illis omnibus altera ex parte, secundū propriam cuiusque oppositi rationem, respondere possit. ut graui opponitur acutū in voce, & leue in propensione & momento ad locum, graue igitur multiplex erit. similiter acuto opponitur graue in voce, in mole obtusum, in sapore dulce, quare acutū dicitur æquiuocè. Sic ergo concludamus, ea quibus multa opponuntur, æquiuoca sunt, & multis modis dicuntur: sed humido & sicco multa opponuntur, humido quidem siccū & concretū, sicco humidum & madidum: humidum igitur & siccum æquiuoca sunt. Æquiuocatio autē hoc modo distinguenda est. Humidum vel in extrema superficie tantum humorem continet, vel in profundo tantum, & non in superficie, vel omnino per totum: humorē autem vel alienum, vel insitum & proprium. Madidum igitur est, quod in summa superficie alienū humorem habet, ut cum lapidi humorē,

aut tunicæ, aut cuti infundis: quod autem in profundo, id nos vdu vocauimus, alij humectū: quod si eisdem partibus insitū habeant, & propriū humorem, alia ratione humida dicuntur, quæ vno nomine accommodatè exprimere non possumus. absolutè tamen humidum dicitur quod omni ex parte propriū humorē retinet, & hoc est primū ad quod cætera reuocatur, cui opponitur absolutè siccū & primum, quod omni ex parte, propria siccitate affectum est. Madido similiter, & vdo siue humecto, opponuntur sicca, illi quidē quod summa tantū superficie siccū dicitur: huic autē, quod in profundo siccū est, quæ propriis nominibus distingui non possunt. Arist. priuatiuum humidi ex proprio humore profundo dicitur congelatū vel concretum, id est, τοῦ ὑγροῦ ἵστε γνημένου τὸ πεπηγός, & humidi quod vdu vocauimus siccum, id est, τοῦ βεβρωμένου ἐστεγμένου ἕηρον, siccum autem primum, vocat absolutè siccū, ad quod cætera sicca rediguntur, & similiter dici potest primum humidum, ad quod cætera referuntur.

Ostensum est hætenus, ideo esse quatuor primas qualitates, quod ceteræ ad illas redigantur: tandem ostenditur, easdē quatuor ad pauciores inter se, redigi nō posse, & ideo tantū esse quatuor: aut enim contraria qualitas ad contrariā reduceretur, aut ad eā, quæ contraria nō est: sed vtrovis modo reductio impossibilis est: nulla igitur ad alterā reducitur. Assumptionis deductio manifesta est: quia vnum contrarium sub altero, ad quod reduceretur, contineri non potest, ut calidum sub frigido, humidū sub sicco. quod si calidū ac siccū per se referatur, omne sic-

cum calidū esse oporteret, cū tamē terra sicca sit & frigida : similiter, nec calidum ad humidū reuocari potest, quia omne calidū humidū esse oporteret, cū tamē aqua sit frigida & humida. eadem via & ratione concluditur, siccū sub frigido esse nō posse, quia ignis calidus est & siccus: neq; sub calido, quia aēr calidus est, & humidus, nō autē siccus. Idē omnino conficietur, si ordinē conuertas. Demonstratū igitur est elemēta, cum sint prima corpora sensibilia, ex primis qualitatibus tāgibilibus distinguēda esse, tanquā ex propriis formis : & has primas qualitates, quatuor tantū esse, calorē, frigus, humorem & siccitatem.

CA P. III.

Text. 16.

Sed quoniā elementa quatuor sunt, & ex quatuor, sex omnino copulationes, nec contraria copulari apta sunt: (nihil enim calidū & idē frigidū, nec rursus siccū idem que humidū esse potest) manifestū, quod elementorū quatuor copulationes erūt: calidi & sicci, calidi & humidi: & rursus frigidi & sicci, frigidi & humidi: que proportionē consequūtur corpora, que simplicia videntur, ignem, aerem, aquam & terrā. Ignis enim calidus est & siccus: aer calidus & humidus, est enim vapor: aqua frigida & humida: terra frigida & sicca, vt merito differentiē primis corporibus di-

stribuantur, & eorū numerus rationi consentiat.

Text. 17.

Omnes enim, ij etiā qui corpora simplicia elementa faciūt, alij vnū, alij duo, quidam tria, nōnulli quatuor faciunt: qui ergo, cū vnum tantum esse dicant, dēsatione prētereā & rarefactione cætera generant, iis duo principia, hoc est rarū & densum facere vsu venit, vel calidū & frigidum: hęc enim effectiua sunt, vnum autem veluti materiam subiici.

Text. 18.

Qui autē statim duo faciunt, vt Parmenides ignē & terrā, ij, quæ media sunt aerem & aquam, ex his aiunt temperata esse & mista.

Text. 19.

Eodem modo qui tria esse dicūt, vt Plato in diuisionibus, mediū enim temperatū facit: eadē fere dicunt, qui duo, & qui tria faciunt: nisi quod illi quidē in duo diuidūt, mediū: hi autē vnum solū faciūt. Quidam statim quatuor esse affirmant, vt Empedocles, qui tamē in duo cōtrahit, igni enim omnia alia cōtrariē opponit.

Capitis tertij, explicatio.

X qualitatibus primis, que pro differentiis & formis elementorum assumuntur, vt actiua sunt & passiua, simplicium corporum, que elementa dicuntur, numerus hoc c. 3. concluditur: vnde & ipsas qualitates primas, elementa

mēta vocat principio capitis, quòd
sint principia elementorū, & omne
elementū principium etiā dicitur,
& inter principia c. i. numeratur. est
igitur capitis totius hęc sententia,
quatuor tantū sunt elemēta. Ratio-
nes duę sunt, vna ex qualitatū co-
pulatione, hoc modo conclusa: ex
primis qualitatibus, quas quatuor
tantū esse demonstratum est, elemē-
ta distinguntur & constituuntur, (quia
sunt eorū differentia, vt habēt vim
agendi & patiendi:) sed quatuor tan-
tū sunt illarū qualitatū constantes
copulationes: quatuor igitur tantū
erunt elemēta. assumptio inductio-
ne & diuisione ostenditur, cū enim
quatuor sint qualitates, & duo pa-
ria ex illis cōtraria, vel copulantur
contraria inter se, vel quę cōtraria
nō sunt: contraria copulari non pos-
sunt, quia sunt intēsa viribus & gra-
du, cū syncera sint, & ex permissio-
ne contrarij sit remissio, vt lib. i.
ostēsum est, quare duę copulatio-
nes cōtrariorū, nempe calidi & fri-
gidi, humidi & sicci inconstantes
sunt: reliquę autē tantum sunt qua-
tuor, calidi & sicci, calidi & humi-
di, humidi & frigidi, frigidi & sicci:
erunt igitur quatuor tantū elemē-
ta eisdē qualitatibus distincta. q. d.
ex qualitatibus primis elementa,
quia habentur pro differentiis: earū
qualitatum sex possunt esse copula-
tiones, ex quibus duę, quia ex cōtra-
riis intēsis constare nō possunt, re-
liquę igitur sunt quatuor, ex his ve-
rò elementa tantū quatuor existūt.
hęc quidē ratio cōcludit nō solum
elemētorum numerū, sed etiā quę
nā qualitates singulis elemētis at-
tribuātur, si adhibeatur tactus, quo
qualitates primę sentiuntur. sed de
aëris qualitatibus, quòd sint magis
in cōtrouersia positę, hęc ratio ad-

iungitur, aer est vt exhalatio & va-
por: est igitur calidus & humidus,
cū enim vi caloris exhalatio ex hu-
more ascēdat, habeat necesse est ex
calore efficiēte insitū calorē, & ex
materia, à qua educitur humorem.
sed de his qualitatibus elementorū
plura in disputatione. Altera ratio
pro definito elementorū numero
est testimoniū veterū physicorum.
omnes enim, quāuis in numero prin-
cipiorū dissentiant, ad quatuor ele-
mentorū numerū progressi, neque
plura neq; pauciora elemēta consti-
tuūt. Itaq; licet veteres in eo vehe-
mēter errauerint, vnde ostēdimus
i. physico, quod elementa hęc qua-
tuor, vel omnia vel quędā pro prin-
cipiis vsurparūt, quasi idē esset prin-
cipiū rei naturalis, & elemētū cor-
poreū, cū illa sint prima, ex quibus
hęc elemēta cōponuntur: in nume-
ro tamen elementorū, quasi ab ipsa
varietate inducti consentiūt, vt ex
eorū opinionibus constat. Quidam
enim veteres, vnū aliquod ex qua-
tuor elemētis principiū asserētes,
raritate & dēsitate, vel calore & fi-
gore efficientibus raritatē & densi-
tatē, tamquā efficientibus, & vno
elemēto pro materia prima sūpto,
primū reliqua tria elementa gene-
rāt: deinde ex quatuor elemētis ra-
ritate & densitate effectis, reliqua
omnia naturalia: vt ex aere, aqua,
vel igne (nullus enim terram solam
principiū statuit, vt i. physico ostē-
sum est) si aer sit densior aqua, si ad-
huc densior terra, si rarior sit ignis,
tū ex omnibus quatuor reliqua mi-
sta sūt. Qui autē duo elementa, vt
Parmenides ignem & terrā, princi-
piū materiale asserūt, ex his attem-
peratis generāt primò alia duo me-
dia elemēta, aerem & aquā: deinde
ex his quatuor elementis, reliqua

omnia naturalia. huic sentētia Parmenidis nō repugnat altera, quę 1. phys. refutatur, principiū rerū omnium esse vnū ens immobile: nā is ex propria sententia & Theologice, illud vnum principiū induxit: secundum opinionē verò, duo illa elementa rerū naturalium materiam constituit, vt ostendimus 1. phys. Parmenidi, subiungit Arist. cōsentire Platonē, sed nō omnino: non enim Plato aliquod ex elementis asseruit, esse primā & communē rerum naturalium materiā, vt Parmenides: sed vt Parmenides duo ex quatuor elementis pro materia constituit, deinde alia duo elementa vt medium quoddā ex illis duabus attēperatū efficit: sic Plato in diuisionibus, tria principia constituens, materiā, magnū & paruum, magnum quidem & paruum contraria prima esse vult, materiā autem veluti medium attēperatum & mistum: non quod materia fiat ex magno & paruo mistis, sed quòd in ea magnū & paruum ea ratione misceri dicantur, quod ea successiue recipiat, cū quanta sit & dimensa: hanc vero Platonis sententiā in operibus scriptis nō legimus, sed in dogmatis non scriptis haberi, qui est liber diuisionū de his dogmatis ab Arist. scriptus ex Alexan. Philoponus, & certē huius libri de dogmatis non scriptis meminuit Arist. 4. phys. deniq; vltima sententia de numero elementorū est Empedoclis, qui distinxit quatuor elementa vulgata, sed ex his asseruit ignē calidum esse, cetera tria, veluti frigida igni opposuit: & ea ratione videtur ad duo elementa reuocasse quatuor, nempe ad calidū & frigidum, sed calidū esse ignem vnū, reliqua frigida.

Ignis autē & aer, & vnum- Text. 20.
quodq; eorū, quę diximus, non est simplex, sed mistū: nā simplicia sunt illa quidē talia, non tamen eadē. vt quod igni simile est, igneum, non ignis est: & quod aeri, aereum. similiter autem & in aliis.

Ignis autē est caloris excessus, vt frigoris glacies. congelatio enim & æstus excessus quidā sunt, altera frigoris, alter calor. quod si glacies est humidi & frigidi gelatio, ignis etiā calidi & sicci æstus & feruor erit. quo circa, neque ex glacie, neque ex igne quicquam generatur.

Cū ergo corpora simplicia Text. 22.
quatuor sint, bina sūt vtriusq; loci: ignis quidē & aer eius, qui ad terminū fertur: terra autē & aqua eius, qui ad mediū. ignis & terra extrema sunt, & maxime syncera: aqua & aer media, & magis mista, & vtraque vtriusq; contraria. Nā igni aqua contraria est, & terra aeri: quia hæc ex contrariis affectionibus constant.

Verū simpliciter, cum quatuor sint, vnū quodque vnus erit. Terra enim sicci magis quam frigidi: aqua verò frigidi magis quam humidi: aer autem humidi magis quam calidi: ignis verò calidi magis quam sicci.

Expli.

Explicatio.

Reliquo cap. sententia prius cōprehēsa, quibusdam notationibus, exactius distinguitur. Prima est: elemēta, quę sunt apud nos, syncera & impermixta non sunt, qualia his quatuor qualitatibus calore, frigore, humore & siccitate distinximus, vt nullum retineret alterius elementi qualitatē: sed sunt permixta aliis elementis, & ab eo, quod superat & vincit reliqua, appellationem habent: vt ignis dicitur, quia apud nos sit igneum quoddam, similiter de aliis elementis asserendum est, vt glaciem dicimus non elementum aliquod, sed mistum, in quo excellit frigus: sic ignem in quo excellit calor. Ob huiusmodi autem excessum fit, vt neq; ex glacie, neque ex igne nostro quicquā generetur, sicuti neque ex vno elemento quicquam fieri potest mistum: cum misti qualitates attemperari oporteat: quę tamen excellent in glacie & nostro igne. Asserit tamen Aristot. in lib. de histo. anim. in nostro igne generari quasdam bestiolas, sed id rarum est: naturalia autem, de quibus in physica, plerumque & magna ex parte eueniunt. Philop. permixta inquit vocari hic ab Aristot. elementa, quòd sint ex materia & forma composita, nō quia synceras qualitates apud nos non retineant. Sed licet vera sit sententia, verbis tamen Aristotelis omnino repugnat: quia inquit ignē, qui nobis dicitur, non esse ignem elementum, sed igneum: id vero nulla ratione potest compositioni materię & formę accommodari: cum ignis etiam syncerum elementum, eandem necessariò compo-

sitionem habeat, vt res naturalis. Altera notatio est de locis elementorum: duo enim superiora ad locum superiorem, qui est terminus mundi, vt leuia feruntur: duo inferiora ad medium & centrū, vt grauia: sed ex illis, alterū est leue simpliciter, alterum quodam modo: & ex his, alterū graue simpliciter, alterum quodam modo, vt 4. lib. de cælo ostensum est. Tertia notatio est, quamuis singulis elementis binę qualitates sint attributę, vnumquodque tamen elementorum magis obsignatur & distinguitur altera ex illis, vt ignis calore, aer humore, aqua frigore, terra siccitate. de huius autem intelligētia aptius in disputatione & vberius.

Disputatio de qualitatibus, & elementis.

Prima questio generalis, an quatuor sint qualitates prima, dua actiua, & dua passiuæ.

Telementorum natura, quatenus vim habent agendi & patiendi, & ideo vicissim generantur & intereunt, quę est ratio differendi de elementis huius libri propria, exactius expēdatur, primū de ipsis qualitatibus differendum videtur: quòd ex illis tota vis agēdi & patiēdi, ad elementa deriuetur. De qualitatibus autē erit primū generalis questio, deinde specialis de singulis. Ad priorē igitur questionē sunt hę rationes dubitandi. Prima, sunt alia qualitates, illis quatuor, quę primę

primę dictę sunt, priores, ille igitur absolute nō sunt primę. antecedēs cōstat de cęlesti lumine, & quę dicitur influentia, astris singulis attributa. neq; obstat, illas quatuor esse sensibiles, cū lumen etiam cęleste, visu sensibile sit. Sunt pręterea alię qualitates, quę ex his nō fiunt, neq; ad eas reuocantur, quę dicuntur spiritalis & occultę, vt qua magnes trahit ferrū, aqua reuocat se ad frigiditatē, cum calfacta est: ergo illę quatuor non sunt omnium primę. Alia ratio dubitandi concludit ex illis quatuor qualitatibus, non esse duas actiuas, & duas passiuas. Est ergo tertia ratio dubitandi: elementa vicissim agunt, & patiuntur ratione primarū qualitarum, quibus affecta sunt: ergo & ipsę qualitates sunt vicissim actiuę & passiuę, cū per eas fiat actio, & passio. Confirmatur primo, quia contraria, in quibus potest esse proportio maioris inæqualitatis, secundum quam est omnis passio & actio, vt 7. physic. ostensum est, mutuo agunt & patiuntur: sed in quatuor primis qualitatibus vicissim potest esse huiusmodi proportio: vicissim ergo sunt actiuę & passiuę, & non quędam determinatę actiuę, quędam determinatę passiuę: vt ostensum est ab Aristot. confirmatur 2. quia experimur sepe calidū pati à frigido, si uincatur: item humidum à sicco, & cōtra: omnes igitur illę qualitates mutuo sunt actiuę & passiuę.

Ad hanc dubitationē Galenus 1. lib. de facul. respondet ex sententia Hipp. calorem & frigus in plantis & animalibus magis agere, & ideo esse actiuas: minus autem frigus & humorem, & ideo esse passiuas. Vera quidem sententia & suo propo-

to consentanea, sed nō est vniuersalis, vt oportet esse in hac doctrina, quę agit de omnium mistorum generatione. quare respōdeamus vniuersaliter ex sententia Philop. com. 8. in omnium mistorū generatione frigus & calor vim agēdi habere: humorē & siccitatem patiendi: absolute tamē siue in elementis, siue in mistis quę inter se conferuntur, vicissim actiuas esse & passiuas. Ratio primi est, quia materię propriū est pati & recipere: sed in generatione misti humidū & siccū sunt materia, calor & frigus vt formę & actus: ergo illę sunt qualitates passiuę, hæ verò actiuę. Probatum assumptio, quia misti corpulētia est à duobus elementis terra & aqua, in aqua viget humor, qui per se diffluit, & nullo termino coercetur, & ideo terre cōmixtus, efficientia caloris & frigoris concresecit, duratur & consistentiā accipit: terrea si quidē calore, aquea frigore concresecunt per se: ergo in generatione misti ex elementis, calor & frigus vim agēdi habēt, humor & siccitas patiendi. quomodo autē ex his qualitatibus, quędam maiorē habeant vim in agendo, quàm in resistendo, postea explicabitur. Ratio secūdi, est ratio dubitandi tertia cū suis confirmacionibus, hæc enim omnia tantum ostendūt, qualitates illas quatuor vicissim aliquando agere & pati. quod si quis nobis obiiciat, hanc responsionem cū doctrina Arist. non consentire, quia principio 4. meteorologici planē affirmat, humida & sicca, tū ipsa per se, tū quę communiter ex utrisque concreta sunt corpora, terminari, & aliis quę dictę sunt qualitatibus, affici: quod nihil est aliud, quam eas qualitates, nō solū in generatione

Vicomerc. 4.
meteor. 6. 1.

neratione misti, sed ipsas per se terminari & pati: respondent quidam, omnes illas quatuor qualitates, vim habere agendi & patiendi, sed calorem & frigus magis agendi, & ideo esse actiuas: humorē & siccitatē magis patiendi, & ideo esse passiuas: & inter actiuas, maiorē vim agendi esse caloris, quā frigoris: cuius signū est quod ignis omnia alia elementa in se conuertit, & calefaciendo mutat: & inter passiuas, difficilius humidū à sicco patitur, facilius siccū ab humido, vt pumex ab aqua citius humectatur, quam ipsa à pumice exiccetur: & hac ratione qualitates per se & non tantum in generatione, & alteratione, quę præcedit compositionē misti, esse actiuas & passiuas: sed in misto hanc vim agendi & patiendi apertius deprehendi, quia humidū & siccum, à calido & frigido, plura in illius generatione patiuntur. sed certè neque hæc responsio cum Aristotele omnino consentit: inquit enim Aristot. duas qualitates passiuas esse ex se, & non tantum ratione misti: quod nihil aliud est, quam per se esse passiuas, & non tantum passionē illis conuenire in misto: hæc autem responsio non asserit per se esse passiuas, sed passiuas & actiuas, magis tamen passiuas. Quare respondendum esse videtur, ex sententia Aristot. illas duas qualitates esse passiuas, humorem & siccitatem, quia suaprenatura terminētur, altera proprio, & altera alieno termino: terminari autem est quoddam pati: quod autem aliquando habeāt vim agendi, id non ex se, sed ex proportionē graduum, quibus alias qualitates vincunt, prouenit. Aristot. autem considerauit, quod est per

se, & non id, quod ratione alterius contingit: id autem quod per se illis conuenit, in generatione misti etiā reperitur apertius, vt illa verba Aristot. citata ex principio quarti meteorologici ostendunt, & hoc modo sententia Philoponi à nobis adducta, vera omnino fuerit.

Ex his cōstat responsio ad tertiā rationē dubitandi, & eius confirmationes: illę enim tantū probant, ratione proportionis maioris in æqualitatis omnes quatuor primas qualitates interdū habere vim agendi, interdum patiendi. Aristot. autem asseruit, ex illis duas tantum ex se, & in compositione misti habere vim agendi, duas patiendi, vt ostensum est. Sed in prima etiam ratione dubitandi inquiritur de qualitatibus cælestibus, lumine & influentia, & de iis, quę occultæ dicuntur, an sint priores his quatuor actiuis & passiuis, vel ad eas reducantur: sed facilis est respōsio, hic enim de primis qualitatibus, quę vim habent agendi & patiendi & distinctā & reciprocam differitur, ad explicandas causas generationis mistorū: lumen vero cæli, & influentia, si quæ esset à lumine distincta, non potest habere vim agendi & patiendi reciprocam in generatione misti: cū sit qualitas cælestis, quę ab inferioribus pati nō potest. Quamuis enim in generatione misti dixerimus, duas agendi, & duas patiendi vim habere, tamen dubium non est, in hac ipsa generatione, eas, quę vi agendi pollēt, cōtra pati: vt omnibus reductis ad mediocritatem quandam, fieri possit misti temperamentum. & præterea ostendimus, has ipsas qualitates interdum mutuò agere & pati, vtriusque autem firmamentum est,

est, quia affecta his qualitatibus subiecta, materia eiusdem rationis comunicant, in quibus si adsint contrarię qualitates, reciproca potest esse actio & passio, vt sæpè dictū est libro priori c. 6. Qui autē respondent, qualitates cęlestes nō esse primas in genere, sed supra genus, quia non sint contrarię, quę primę hic dicuntur: vera quidem dicunt, sed principium petere videntur. Qui enim inquirat, an qualitates cęlestes sint priores his quatuor cōmemoratis, illud sanè dubitat, an sint primę in eodē genere qualitatis: vn de, qui respōdet, nō sunt in eodem genere, videtur principium petere & illud respondere, quod erat in questione positū: aperta est etiā ex c. 2. responsio. hic inuestigari qualitates tangibiles, quibus elementa formantur, quatenus actiua sunt & passiua, & ex his quatuor esse primas ostensum est. lumen autē & influentia cęli, & quę in mistis à quibusdā dicuntur qualitates occultę & spirituales, non sunt tangibiles qualitates, quibus elementa formari & distingui possint.

Sed quoniam nō est aliena disputatio, de his qualitatibus cęlestibus & aliis occultis, cum à quibusdā in genere qualitatum numerentur, non fuerit extrarē, de his quoq; paucis differere. Cęlo igitur præter motum conuersionis, quę sensu & sensibilibus instrumentis deprehendimus, quidā tribuunt lumen, calorē & influentiam à lumine reipsa distinctā & insensibilē. & de lumine quidem nulla dubitatio est, cum illud per aerem diffusum experiamur: neque de calore, cū in eo animantium vitā positā esse omnes affirmēt. influentiā autem quasi intentionalem ab

his distingui cōfirmant pleriq; præsertim Astrologi, tamē quia in visceribus terrę multa fiunt, quę non tribuuntur calori & lumini astrorum: tū etiā quia ex coniunctione syderū, aliquando inquirunt hieme calor viget, æstate frigus insolitum, quod huiusmodi influentiā apta sit, aerem calidū, vel frigidū reddere. Deniq; ex huiusmodi influentiā, imitti plerumq; etiā in homines propēssiones ad diuersa studia & mores, & hoc volunt esse diuinatricis Astrologię firmamentū. Esse etiā præter qualitates primas elementarū, & ex his ortas, in rebus naturalibus, quasdā qualitates spirituales, occultas tamen, ex effectis, quę ad qualitates primas aut secundas nō videntur reuocari posse, ostendunt plerique. Huiusmodi enim qualitate à magnete trahi ferrū, à succino paleas, à rhabarbaro bilē, & similiter ab aliis medicamentis purgantibus alios humores. in metallis etiā & plātis esse effecta pleraq; quę ad has qualitates reuocantur: imo vero videntur pleriq; philosophi, in causarū naturalium inuestigatione, ad huiusmodi qualitates occultas, tanquā ad asylū ignorantię confugere, & idcirco merito dicuntur occultę. Ad hæc omnia responsio vera & Peripatetica nobis videtur esse, nullā esse in cęlestibus corporibus influentiam à lumine & motu reipsa distinctam, sed ratione tantum: neque in rebus naturalibus huiusmodi qualitates spirituales, quas occultas vocāt, ab elementaribus distinctas, admittendas esse censemus. Itaque secundum hanc sententiā, cęlo conuenit motus & lumen & calor, vel qui ex lucētibus astris per radios in his inferioribus producitur,

vel

vel qui conuersione caelesti deferēte secū sphaeram ignis attritu corporum efficitur, & ab his pro vario syderū situ, & configuratione, effecta varia proueniūt: quorum ratione idem calor, vt accōmodatus ad illa omnia efficiendū, influxus quidam vel influentia dici potest. Quare concludamus omnes effectus, quos influentiis tribuunt, aprius calori caelesti tribuere possumus: superuacaneum est igitur influentiā caeli ab eodem calore re ipsa distinguere. Antecedens constat, quia ex sententia Aristo. expositore Auerr. 2. caeli com. 42. omnes stellae efficiunt calorem: sed ideo quaedam dicuntur influere frigus, quaedam humorem, quaedam siccitatem, vel quia illas qualitates efficiunt proportione & respectu quodā, non tamē simpliciter: vel quia mediatē. Ratio primi est, quia ex varia syderum configuratione calorem efficiunt, nunc frigidiorē respectu alterius, nunc humidiorē, nūc sicciorē. Ratio secūdi est, quia calor caelestis extrahens vapores ex humidis corporibus subiectis, generari efficit in media aëris regione frigida: vnde hęc inferiora frigus concipiunt, vel aëre frigidū in septentrionali parte: quare omnes illę qualitates a caelestibus corporibus sūt, vel ex respectu & proportione, vel mediatē. Quod autē quidam, varias hominū propensiones, mores & studia, ad influentiā caelestem tantum reuocant, & ex illis de eisdem iudicant, certē valde inconsiderate efficiūt, quod volunt: est enim aliqua vis caelestium corporum in corpora inferiora, quatenus afficiuntur qualitatibus illis virtute caelesti impressis: sed si ad recipiendū apta sint. actus

Ex Aug. N.

enim non potest recipi nisi in patiente disposito & preparato: hęc autē preparatio est materiæ inferioris, & causarum inferiorum: qui de inferioribus igitur ex sola caelesti impressione iudicant, verē nunquam iudicare possunt: quia omittunt materiæ & temperamentum cuiusque patientis impressionē, naturam & considerationem. cum tamen verē ostēsum sit à Philosophis præsertim Galeno, quod mores animi corporis reperiem sequātur. qua omissa, diuinatrix Astrologia, totā considerationē ad impressionē caelestem reuocat: vt qui aliquid efficere conātur, nulla materię habita cōsideratione, nihil vnquam efficere possunt. quod sæpē in aliis obseruatū est ab Auerr. & à Cardinali Contrano, lib. 2. de element. in fine, sed à nobis amplius confirmatū. Similiter de qualitatibus illis occultis dicendū est, eas non distinguere ipsa ab elementaribus, vel potētis naturalibus, quę essentias rerū naturaliter consequūtur: sed quia ratio efficiēdi quosdā effectus, nobis est omnino occulta, dicūtur qualitates occultæ. Cū enim ex elementis fiunt hęc omnia mortalia & caduca, ex varia qualitatū attemperatione, secundum virtutem formæ misti, admirabiles plerumq; effectus, qui cōsequuntur ex natura formę vtenis qualitatibus misti attemperatis: qualitatibus occultis, quas spirituales & intentionales dicunt, attribuūtur: sed frustra & inconsideratē. Itaque magnes trahit ferrum, qualitate misti vt instrumēto suę formę rhabbarum purgat coleram, calore inæto vt instrumento suę formæ. cuius maximum argumentum est, quod actione elementarium quali-

qualitatum, illæ qualitates misto-
rū adiuuantur & excitantur ad eas
operationes perficiendas, & dicun-
tur esse in actu: id autē fieri non po-
test, nisi actione & passione externę
qualitatis adiuuantis, & insite, quę
adiuuatur: actio autem & passio est
principio inter dissimilia & cōtra-
ria, sub eodē genere & in materia
eiusdem rationis collocata, vt in fi-
ne actionis similia euadant: qualita-
tes igitur illę, quę dicuntur occultę
& spirituales elementares sunt, si
quidem ab aliis elementaribus pa-
riuntur, & ad rectū rediguntur. Sic
magnes si confricetur, facilius & ve-
hementius trahit ferrū: rhabarbarum
calore insito redigitur ad actū
extrahendi bilē: piper nisi calefiat,
non calefacit. Quare illa quę dici-
tur qualitas occulta, nihil aliud
erit, quā qualitas misti apta, vt eua-
dat in actum, quę potētia prius in-
erat. Plurimum autem ad huiusmo-
di admirabilia effecta, valere for-
mam misti, constat: quia est primū
operationis principiū, quod sua vi,
qualitates illas ad productionē illo-
rum effectorum assumit, & in ope-
rando, quia talis substātia est, supra
virtutē materię elementaris seip-
sam exerit. Sic forma misti habet
operationes per easdem qualitates
elementares, quę tamen excedunt
earum vim, vt elementorum esse di-
cantur: illis tamen accommodatē
perficiuntur, quatenus sunt huius
formę misti instrumenta, quę virtu-
te agētis excitata, ad effectus supe-
riores ipsismet qualitatibus, vt ele-
mentares sunt, eleuantur. Quod ve-
rō dicuntur huiusmodi qualitates
necessarię, vt quędam res naturales
virtute earum, ad suā materiam re-
uocentur, vt aqua calfacta ad frigi-

Ex D. Tho. 1.
p. q. 76. ar. 1.

ditatem natiuam, id à nobis refuta-
tum est lib. 1. quæstione de actione
& reactione ad primum & vltimū
argumentum, ostendentes ex alia
causa fieri huiusmodi reductionē.

Ex his constat responsio ad pri-
mam & secundā rationes dubitan-
di. Ad primam quidem, quia licet
sint in cælis alię qualitates, quę ab-
solutē priores sunt elementaribus,
vt ipsa corpora cælestia, cum agāt
in hæc inferiora, & ab illis contrā
pati non possint: tamen non inde cō-
ficitur, non esse primas qualitates,
illas quatuor elemētares: hic enim
dicuntur primæ, quibus formantur
& distinguntur elementa, vt sunt
actiua & passiuā, & tangibilia cor-
pora prima: at illæ qualitates cæle-
stes inesse elementis non possunt.
Ad secundam rationem dubitandi
respondetur ex præcedentibus, il-
las qualitates, quę quibusdam di-
cuntur spirituales vel intēriales,
non esse re ipsa ab elementaribus
distinctas, sed ratione tantum, vt su-
pra ostensum est. Ad tertiam deni-
que & eius confirmationes supra
responsum est.

*Secunda quæstio de qualita-
tibus, sint ne rectē definitæ
ab Aristot.*

EX quatuor primis qualitati-
bus, duas habere vim agendi
calorem & frigus, duas patiendi hu-
morem & siccitatem ex definitio-
nibus confirmauit Aristot. quod in
illarum definitione actio, in harum
autem passio compræhendatur. Ca-
lidum enim esse, quod homogenea
& cognata congregat: frigus quod
homogenea & heterogenea: hu-
midum

midum, quod alieno, siccum, quod proprio termino facile terminatur: congregare autem est agere, terminari est pati: quare illas qualitates vim agendi, has patiendi habere. sed multa sunt, quæ has definitiones in firmant. Primum quidem, quia harum qualitatum sunt alia priora & propria cuiusque effecta, ex quibus cætera oriuntur: ex his igitur propriis & per se definiiri oportuit, vt calidum, quod calefacit, &c. Deinde, neq; ipsæ definitiones vniuersaliter conueniunt: ignis enim calore, non solum, quæ sunt eiusdem generis, sed etiam quæ diuersi, confundit, & in vnum congregat, vt ceram & picem. flamma etiam, in qua siccitas viget, cum sit spiritus sicci ardor, alieno termino facile terminatur, & cinis similiter, vt constat de flamma cum fornace coercetur, de cinere vase incluso. quin etiam si quod terminatur alieno termino, vel proprio, id passiuus qualitatibus adnumerandum est, conficietur statim omnia elementa passiuæ esse, nullum actiuum, quia omnia vniuersi termino continentur.

Ad explicationem quæstionis accipiendum est principio, hæc quatuor elementa duplicem habere in physica considerationem: priorem quatenus sunt partes vniuersi: posteriorem quatenus sunt materia mixtorum, quæ ex ipsis constituuntur. priori consideratione, in propriis locis elementa naturaliter quiescunt, & ad eos naturaliter mouentur: vt partes constituentes animal, in suis locis naturaliter collocantur, et si ab eis recesserint cõfestim animal ægrè se habet, doloremq; sentit: sed restitutis partibus in suis locis, sedatur dolor, & benè se habet

animal. ad hanc considerationem pertinet, explicare principia & causas motus & quietis elementorum, de quibus proinde dictum est 4. libro de cælo. posteriori verò consideratione, elementa & patiuntur à corporibus cælestibus, & inter se ratione contrariarum qualitatum agunt & patiuntur, generantur & intereunt. Ratio primi est, quia sunt materia cælestibus impressionibus subiecta, materia autem est pati. hac ratione mouentur motu cæli, lumine & calore afficiuntur, ad generationem mistorum excitantur naturaliter, quamuis grauiam descendant: quia naturaliter materia patitur à naturali agenti. itaque licet grauiam ascensus, & leuiam descensus sit violentus & contra naturam, virtute tamen cælesti, si contingant illi motus ad generationem misti, naturales sunt: quia naturale est materia moueri ab agente ad generationem alicuius accommodatè: elementa autem omnia sunt materia, cælum est primum efficiens generationem misti ex elementis. Ratio secundi, hoc est mutue generationis & interitus elementorum, explicabitur cap. 4. de elementis igitur hinc disputatur, vt sunt materia mistorum, quare de qualitatibus elementorum eadem etiam ratione disputandum erit: vt omnia, quæ sunt in hac doctrina, in eadem syngenia & cognatione cõsentiant, & eandem rationem formalem scibilis participant. Vnde responderetur ad quæstionem, rectè & accommodatè definitas esse qualitates primas, vt duæ sint actiuæ, duæ passiuæ. Ratio prima sit, quia licet calidi sit primo

M calefa-

calefacere, frigidi refrigerare, humidi humectare, sicci exicare: tamen hinc oportuit, hæc omnia definiiri, ex his effectis, quæ ad generationem misti his qualitatibus accommodatè tribuuntur: cum huius rei gratia de elementis & eorum qualitatibus sit suscepta disputatio: sed in generatione misti duarum est efficientia, vnius in congregando homogenea, alterius in congregando heterogenea: duarum est passio, quatenus terminantur alieno, vel proprio termino: ergo rectè definitæ sunt ex huiusmodi actione & passione, & materiæ subiectæ congruenter. propositio constat ex principio posito. assumptio ostenditur ab Arist. inductione c. 1. 4. meteorologici: in generatione enim misti, frigoris & caloris efficientia humida, quæ per se diffundit, concresecunt & durant, pro naturæ suæ temperamento, & idcirco terminantur: calore quidem, quæ terrea sunt, vt lutum, lac, sal, nitrû: frigore aquea, vt vinum, vrina, serû, quod explicabitur 5. & 6. c. eiusdè quarti. in generatione autem misti constat, terram esse & aquam, vt alterum alteri vi caloris & frigoris permistum consistere possit in eodem corpore. caloris autem per se esse, homogenea congregare, & frigoris heterogenea, multa effecta ostendunt. calore enim ignis, aurû cum aliis metallis permistum, in vnum corpus secernitur: alimenti etiam partes tenuiores, & cõcoctu faciliores, caloris naturalis concoquentis efficiëntia, in vnum coeunt, terrestribus & crassioribus, quæ sunt alieni generis, secretis. frigoris autem esse, quæ sunt eiusdem & diuersi generis, in vnum cogere, in

glaciæ & aliis rebus frigore cõcoctis manifestum est: cum in his plerunq; videamus confundi, lapides, ligna & animalia, vt in succino affirmat Arist. plerunq; reperiri, conclusa animalia. idem secūda ratione sic etiam constabit in generatione misti. in ea enim maxima est caloris efficientia per se, frigoris ex accidenti. Ratio primi est, quia virtutis cælestis maxima est ad generationem misti efficientia, eius autem cognatum instrumentum est calor elemēti: quare ex qualitatibus maxima erit caloris efficientia, licet absolutè maxima sit virtutis celestis. præterea, non fit commodè mistio, vt ostēsum est vlt. c. 1. de gener. nisi miscibilia diuidantur primû in tenuissimas partes, & excretis inutilibus, vtiles & apte coniungantur: id autē fit concoctione, concoctio verò calore perficitur. his omnibus experimenta consentiunt: omnes enim mistiones, quæ artis opera sunt, calore & concoctione fiunt, vt quæ à pharmacopæis, à chymistis, à metallorû compositoribus. Ratio secundi, nempe frigiditatis post calorem, magnam esse efficiendi vim per se in congregandis, quæ sunt eiusdem & diuersi generis, ex præcedentibus constat: sed ex accidenti efficientia illius, ex his constabit. primo quidem, quia cum caloris magna sit efficientia, & cum temperatum esse oporteat, & non exurentem admistorum generationem & conseruationem: temperatio autem sit ex frigiditate: erit sanè frigiditatis magna efficiëntia ex accidenti & per aliud, nempe calorem, quem atterperat, & ideo reddit ad agendum magis accommodatum. Deinde, sæpè numero vi frigoris circum-

circūquaq; obſiſtentis per antiperiſtaſim, calor in vnum cogitur, & multa generat & concoquit. ea de cauſa rigore hyemis & niuū, terra coactō intra ſe calore quaſi fermētatur, frugum radices augentur, & idcirco vberius frumenta proueniunt, præterea cum putrefactionis cauſa ſit calor externus, & huius efficientia, frigore maximè arceatur, dubium eſſe non poteſt, quin frigus ad rerum conſeruatiōē plurimum poſſit.

Hęc ſunt caloris effecta per ſe in generatione miſti: ſed ratione ſubiectæ materiæ, conuenit calori humectare, exiccare, indurare, emollire. humectat enim, quæ ſunt frigore cōcreta, vel liquando humorem frigore concretum, vt in glacie, vel ad externa adducendo, & euaporando, vt in his quæ putrefiunt, & ſictilibus, quæ frigore concreta, in formacem immittūtur. exiccat autem calor, vel humore omnino conſumpto, vel extracto & in aërem, vel vaporem conuerſo. ex his omnibus ſequitur in pleriq; corporibus caloris efficientia induratio, vt lateribus, ſictilibus, caſeo: in quibusdam verò mollitudo, vt in cera. quæ omnia vberius explicantur 5. & 6. c. 4. meteorologici. nunc ſatis ſit oſtendiſſe, quanta ſit caloris efficientia in omnibus miſtis, & eorum generatione.

Sed obſeruandum eſt, non eandem eſſe vim agendi, & reſiſtendi, ſed quæ valent magis ad efficiendū, ad reſiſtendum inferiora ſunt. quāuis enim in reſiſtendo ſit actio, tamen reſiſtere dicitur, quod efficientiam cōtrarij impedit, ne in ipſum immutetur, licet impediendo agere dicatur, quatenus ſuam qualita-

tem imprimat. calor igitur, qui frigiditatem efficientia vincit, vt calor quatuor graduū latitudinis (nō enim comparantur modò gradus virtutis in agendo, vel reſiſtendo: de quibus ſtatim) ſuperabit frigiditatem quatuor graduum, & fortaliſſe etiam quinq;: vincitur tamen in reſiſtendo calor à frigore, quod experimenta confirmant, & ratio oſtendit. quiuis enim experitur frigore ſuperante calorem, citiſſimè calidum frigeſcere, corrupto calore: quod in frigore contrà contingit. itaque calida citius refrigerantur, quam frigida incaleſcant. Ratio autem hæc eſſe videtur accommodata. Cum enim actio ſit à forma, vt minus eſt materiæ immerſa, reſiſtētia verò contrà à forma magis materiæ immerſa: & frigus magis ſit materiæ immerſum quā calor: efficitur neceſſariò, vt caloris minor ſit reſiſtentia quam frigoris. in quo etiam voluit natura rebus omnibus optimè conſulere. ſi enim elementum ignis, in quo præcipuè viget calor, in reſiſtendo non deficeret, vt agendo reliqua omnia ſuperat, proculdubio omnia iam cōflagraſſent vi ignis abſumpta.

Dictum eſt de qualitatibus duarum efficientia, & reſiſtentia, tum per ſe, tum ex accidenti, dicendum eſt deinceps, de humore & ſiccitate: tum, quia conſortio earum reliquæ agunt in elemētis, tum quia eſt etiam earum ſua quædam efficientia, cum ſuis contrariis potentiores & valentiores ſunt, vt ſuprà explicatum eſt. Humor igitur per ſe humectat, quod calorem diximus ex accidenti, pro ratione ſubiectæ materiæ, efficere. ſed maior eſt vis humoris in reſiſtēdo quā in agēdo:

Liber secundus

coniunctus autem calori eius efficiētiā obtundit, ut contra siccitas acuit. Vnde quamuis nulla in singulis elementis remissa qualitas ponatur, ut postea constabit, ex consortio tamē alterius qualitatis maior est, aut minor efficiētia: ut calor aëris minorem habet ex adiuncto humore, maiorem ignis calor ex adiuncta siccitate. obtundit etiam frigoris efficiētiā humor, quoniam frigus reddit crassius, & ideo penetrationi minus aptum. siccitas minimam omnium vim habet in agendo, sed in resistendo maximā, quod experimento constat. si enim siccū, verbi gratia, lignū, aut punicē coniungas humido, hoc statim afficiet punicem, non contra: & tamen facilius humidum illud arefcet, quam siccum vertatur in humidum. siccitas etiam frigiditatem non obtundit in agendo, sed magis penetrantem acuit: & humorem suapte natura fluidum coërcet in vnū corpus, & ideo corpulentia misti ex terra & aqua consistit.

Ex his responderetur ad rationes dubitandi: ad primam quidem, omnia definiri oportere in sciētiis pro subiecta materia, quia hac ratione, ut sunt eidem accommodata, scibilibus rationem formalem participāt: ut elementa, quatenus partes vniuersi, gravitate & leuitate definiuntur & distinguuntur. 4. lib. de celo, hīc autē ex qualitatibus primis, quatenus actiua sunt, aut passiuā, ut ex illis tandem agentibus & patientibus mistum componi intelligatur. eadem etiam ratione qualitates hīc definiuntur accommodatē ad misti generationem: cuius gratia est hęc disputatio instituta: in ea autem habent eas actio-

nes, quæ definitionibus sunt comprehensæ: & ideo licet calidi sit calefacere, &c. tamen in misti generatione & compositione præstantius est congregare, & humidi terminari, quam calefacere & humectare, quoniam illis mistum perficitur: quare nulla alia re accommodatius definiri poterant.

Ad secundam, idem genere distinguendum est, vel absolutè genere proprio predicamenti, vel subiectæ materiæ accommodato. primo modo cera & pix nō sunt eiusdem generis immediati & propriij, vel speciei, quæ hīc videtur genus appellari, ut plerunq; aliās: altero modo sunt omnino eiusdem generis: quia genus idem consideratur, quæ ex parte liquabilem habent naturam: & idcirco, quæ æquali celeritate liquantur, ea sunt eiusdem generis liquabilis. aurum verò & alia metalla sunt generis diuersi, quia non æquali celeritate: quare hæc congregantur in vnum singula, illa cōfunduntur & permiscuntur. Adiunctam verò dubitationem de flāma quidam ita soluunt. ignem quidem & terram in pulueres comminutam facile terminari posse: quia licet ignis possit densari, amplius tamen rarefieri non potest, quia habet maximam raritatem: & terra quamuis possit rarior fieri, densior tamen non potest: cum sit omnium densissima. contra verò humiditas aquæ & aeris, in vtramuis partem volueris, deduci possunt, nempe ad maiorem raritatem, vel ad maiorem densitatem: & ideo alieno termino hæc dicuntur terminari, non autem illa. Responsionis quidem sententia vera, sed à proposito Aristot. omnino aliena: non enim humidum

Ex Philop. & aliis.

Ex Cōtar. lib. 3. de elemēt.

humidum & siccum ex illis terminis definiuntur densitatis & raritatis maximæ, sed ex termino continentis. nam cum siccitati suapte natura & per se cõueniat, vt corpus, in quo primo est, cõstipet, inde efficitur, vt facile propriũ, difficile alienũ terminum retineat. Si cui autẽ corpori siccitas nõ primò cõueniat, sed cõsequutione quadam si id, quod primò inest illi corpori, cõstipationi siccitatis obstiterit, poterit illud corpus alieno termino defini ri. Vnde quia terrę siccitas primo conuenit, eã constipat, cum frigiditas non repugnet constipationi, sed eã potius adiuet, & ex consequenti alieno termino difficilẽ definitur. igni verò non conuenit primo siccitas, sed est comes & affecla calor, & illũ acuit: & ideo à siccitate non constipatur, imò summũ illius calorem raritas consequuta, & ideo benè terminari potest alieno termino. Respondendum est igitur secundũ hanc sententiã ex siccitate per se prouenire constipationẽ, & ex ea effici corpus interminabile: sed si prohibeatur siccitas, cõstipationẽ facere, vt igne prohibente summo calore & raritate, nõ potest reddere corpus interminabile. itaq; sicca ex se interminabilia sunt alieno termino, nisi prohibeãtur: prohibentur autem ab adiuncta raritate. Arist. autẽ definit siccũ ex eo, quod per se conuenit, nisi quid obstat, vt ferè intelligũtur omnia naturalia, non semper eodẽ omnino modo se habere, sed tamẽ plerũq; & magna ex parte. eodẽ ferè modo de cinere respondendũ est. ex siccitate enim difficilẽ alieno termino contineretur, sed ex subtilitate partiu facile eodem termino coërcetur. Scio à

Philopono aliter his omnibus responderi, sed mihi propositę respõsiones magis probantur.

Ad vltimã rationem dubitãdi ex his, quæ principio huius q. posita sunt, responderi potest. elementa enim vt partes vniuersi, termino illius cõtinentur: sed hĩc nõ considerãtur vt partes, sed vt habẽt vim agẽdi & patiendi, & ideo ex qualitatibus actiuis & passiuis distinguntur.

*Tertia quæstio de elementis,
an sint quatuor, duabus
qualitatibus distincta?*

DE numero elementorum, & qualitatibus vetus est & recēs controuersia phylosophorũ in ter ipsos: neque enim numerus elementorũ, neq; qualitatũ per elementa distributio, omnibus probatur: quibusdã nullum videtur elementũ esse, quia nullũ sit syncerũ, binis tantum qualitatibus affectũ: sit ne etiã ignis elementũ, à plerisq; dubitatũ est nostra etiã tate: quia neq; luces, vt noster ignis, si celo coniunctũ esset elementum ignis, neq; ad constitutionem vniuersi si vile esset, quia omnia calore illius conflagrarent, quod de syderibus, si ignea essent, Arist. affirmauit primo meteorol. c. 2. & idem c. 3. affirmare videtur, nõ esse ignis elementũ, sed appellari ignẽ partem supremã aeris, quę celesti cõuersione incendatur. hæ sunt rationes dubitãdi de numero elementorũ. de qualitatibus præterea dubitatur an sint elementorum differentię essentiales, & cur binis tantum afficiantur singula elementa: & cur elementum non constituat vna qualitas, cum hoc videatur elementis simplicibus

3. magis accommodatum, vt simplicibus qualitatibus consent. Item non videtur consentaneum, ex duabus qualitatibus cuiusque elementi, alteram esse summam, alteram remissam: cum omnis remissio sit ex permissione contrarij, in singulis verò elementis nulla sit contraria qualitas, quare neque vlla erit remissa. Denique, de humore aeris est ratio dubitandi, quia non videtur illius summa qualitas, sed aquæ potius, quia elementum vnūquodque summa præsertim qualitate constituitur, & distinguitur, quam proinde amitti non oporteret, manente elementi natura: sed aerem plerumq; deserit humor, & redditur siccus, nunquam tamen deserit aquam: summus igitur humor, aquæ & non aeris esse videbitur. Sed ad hæc omnia subiectis conclusionibus responderetur.

Prima conclusio sit, elementa corporum, quatuor tantum sunt. dico elementa corporum, id est prima omnium corpora, ex quibus cõcretis reliqua componuntur: simpliciter enim elementa sæpè Aristoteli & Peripateticis dicuntur, rerū naturalium principia, materia nempe & forma, vt explicauimus ad primum caput 1. phisici. est autem hæc appellatio elementi corporū, sententiæ Aristotelis ad versus veteres phisicos valde accommodata: illi enim hæc simpliciter elementa appellant, quod eadem omnia, vel aliqua, principia esse existimauerint, & idcirco principium cum elemento confundebant: sed Aristoteles distinguit re ipsa, cum hæc elementa ex principiis componantur materia & forma, & non sint ipsa principia, & appellatione etiam

distinguit. illa enim prima, vel absolute principia, vel absolute elementa vocat, hæc autem, elementa corporum. extendit etiam elementi appellationem ad cælum primo meteorologico c. 2. quatenus est pars vniuersi, & elementa etiam sunt partes eiusdem, vt præcedenti q. 2. explicauimus: sed non vocat cælum absolute elementū, sed elementum primum, quia ab eo deriuatur prima vis efficiendi in alia corpora, excepta omnium prima, quæ propria est primi mouentis omnino immobilis.

Conclusionis apud Aristotelem tria sunt argumēta. Primum ex grauitate & leuitate, atq; locorum vniuersi distinctione. vt enim est locus omnium infimus centrum, & omnium supremus, qui globum lunæ cõtingit: & duo his interiecti, alter superior coniunctus supremo, alter inferior infimo cõiunctus: sic oportet esse grauissimum corpus, quod infimum locum occupet, leuissimū quod supremum: & alia duo quodam modo leuia, quodam modo graua, ad supremū graua, ad infimum leuia: & inter se, alterū magis, alterū minus graue & leue eadem proportionem: sunt igitur quatuor elementa.

Alterum argumentū ex qualitatum copulationibus hoc c. 3. cõcludit Arist. vt si quatuor sint copulationes quatuor primarum qualitatum constātes & firmæ, quatuor etiam sint elementa, quæ his qualitatibus veluti formantur & distinguntur, quatenus actiua sunt & passiuæ. Tertiū argumentū ex Arist. etiā desumitur. c. 8. huius posterioris libri, quod omnia mista in ea dissolui necesse sit, ex quibus cõponuntur: dissolui autē in quatuor elementa, experimen-

perimentis deprehensum est, quia dissoluto misto, superesse videmus portionē quandā in qua vincit terra: aliam in qua aqua, spiritum etiā & calorem, quę aëri & igni respondēt, paulatim euanescere: quare ex elementis quatuor, mistorum compositio, concludit, nō esse plura, aut pauciora elementa, cum ex elementis omnia componantur. quin etiam non experimur in vniuerso, nisi hęc tantum quatuor elementa, siue sincera sint, siue non sint: cum à vincētibus elementis cuiusq; qualitatibus denominatio sumenda sit, vt admo- nit ad finem huius. c. 3. Arist.

Secūda cōclusio, qualitates quibus elementa distinguntur, nō sunt eorum formę substantiales: sed proposito Aristotelis conueniēter pro huiusmodi formis vsurpantur. prior huius sententię pars confirmatur ab Auerr. 8. metaphys. com. 5. quia quod esset elementis substantia, id esset aliis accidens: quod tamen esse non posse docuit Arist. 1. physic. text. 27. & 30. constat autem, qualitates in mistis esse accidentia, quare non sunt in elementis substantiæ. Secūdo ex. D. Tho. 1. lib. de gener. lect. 8. forma substantialis sensu percipi nō potest: (quia ipsum quid est ad intellectū pertinet 3. lib. de ani.) qualitates elementorum sensu percipiuntur, vnde c. de qualitate patibiles qualitates dicuntur: non sunt ergo formę substantiales. Tertio, ex eodē, lect. 24. sequeretur enim substantiam admittere magis & minus, vnam alteri contrariam esse, cum hęc omnia elementorum qualitatibus conueniant. quod si substantia magis & minus admitteret, esset medium per intensionem inter substantiam & accidens, quod ta-

men esse non potest: quia ratio substantiæ & accidentis in contradictione posita est, quatenus illa non est in subiecto, hoc autē est in subiecto: contradictionis autem nullū secundum se medium est. Pręterea si substantia admitteret magis & minus, esset etiam omnis substantia diuidua ex accidenti: si hoc autē, esset in substantia motus cōtinuus & in tempore, cum intensio & remissio secundum magis & minus in tempore sit, & diuisionem admittat. Quarto nunquam in natura formę substantiales agunt immediatē sine instrumēto, quia agunt disponendo, & hęc dispositio accidentibus perficitur, sic anima agit potentiis & organis: elementorum autē qualitates immediatē sine alio instrumēto agunt: non sunt ergo formę substantiales. Deniq; si qualitates essent formę substantiales, in eodē elemento plures essent huiusmodi formę, quia plures sunt qualitates: aut si est vna forma substantialis, quę tantum esse potest in quaq; re naturali, vt priori libro ad c. 4. disputauimus, ea in elementis simplex non esset, vt altera pars rei naturalis, sed cōposita ex illis multis qualitatibus, vt in igne, ex calore, siccitate & leuitate.

Vnde quamuis plerisque visum sit, Gręcos Aristotelis interpretes in ea fuisse sententia, qualitates elementorum esse eorum formas substantiales, non tamen ea sententia simpliciter & indistincte accipienda est, quasi ipsa qualitas sit substantiæ elementi pars: sed quod pro formis substantialibus sæpē vsurpentur, quia illarum comites sunt, & accidentia propria & inseparabilia ad agendum & pa-

tiendum. ita videtur significare Philop. ad hoc. cap. 3. Dexippus in categoriis c. 30. Simpl. 2. de anim. com. 46. & 106. alia verò testimonia, quibus qualitates vocant elementorum sunt Amon. in categoriis c. de substantia, explicās, qua ratione nihil substantiæ contrarium sit, & quomodo substātia non recipiat magis & minus. Philop. 1. de generat. com. 72. & lib. 2. com. 10. & 30. Alexand. lib. de sensu c. de sapore, & 1. lib. de anim. c. 2. Simpl. 7. phys. com. 23. mutationem in his qualitatibus, non alterationem, sed generationem vocat: generatio autem est mutatio ad substantiā. plura alia sunt Græcorum testimonia, sed nos hæc omnia in eū sensum accipimus, quē supra explicauimus. De sentētia verò Auer. qui formas elementorum, quasi mediæ cuiusdam naturæ voluit esse inter substātiam & accidens, dictum est. lib. 1. in disputatione de missione. quod autem obiciunt quidam, si qualitates non sint formæ elementorū substantiales, effici statim, accidēs posse generare substantiam cum elementorum sit per has qualitates generatio & interitus: quod tamē falsum sit, quia nihil ultra gradum suę naturę efficere possit, præsertim vni uoca causa & omnis efficientia terminetur ad simile efficienti, facile quidem dissolui potest. licet enim accidens propria vi substantiā procreare non possit, vt illa obiectio probat, dubitari non potest quin instrumentum eiusdem procreationis, accepta virtute à substātia, possit esse: quia excitatur à substantia, vt præparetur materia formæ inducendæ accommodatè: forma vero substantialis virtute substantiæ in-

ducitur, & ita generatur substantia composita. Confirmauimus qualitates elementorum nō esse eorum formas substantiales, quæ fuit prior cōclusionis pars. posterior, nempe ex his qualitatibus aptè hoc loco distingui, & quasi formari elementa, ex eo constat, quod hæc elementorum consideratio est, vt sunt actiua & passiuā, ad reciprocam eorū generationem & interitum, & cōpositionem nisi: agunt autē & patiuntur, vt primis affecta qualitatibus: quarum aliæ sunt agendi, aliæ patiendi proxima principia: rectè igitur ex his qualitatibus elementa distinguuntur. neq; in auditum est, accidentia inseparabilia & propria, pro formis substantialibus ignotis, usurpari à philosophis, vt cōringit ferè in omnibus animalibus, homine excepto: huiusmodi autem qualitates vt elementis tribuuntur, nulli alteri rei conuenire possunt, nempe synceræ & summę, vt statim cōstabit, quare rectè accidentia inseparabilia & propria elementorum censentur.

Tertia conclusio, singulis¹ elementis duæ qualitates, rectè ab Aristotele attributæ sunt: quæ licet secundum gradus latitudinis² summæ sint, & æquales: secundum tamen gradus actiuitatis, altera est summa,³ altera est remissa. prima pars huius cōclusionis affirmat, singulis elementis binas inesse qualitates, vt igni calorem & siccitatem &c. eius prima ratio est: quia grauitas & leuitas binas qualitates, & nō vnā tantum consequuntur, vt in rebus naturalibus deprehensum est: sed elementa omnia sunt grauia, aut leuia, vel simpliciter, vel quodam modo, vt lib. 4. de cæl. ostensum est:
ergo

ergo singula sunt binis affecta qualitatibus. Altera ratio est, quia elementa & agere & pati apta sunt mutuo: ergo oportet constare duabus qualitatibus altera actiua, altera passiuu. sensus & experimēta idem confirmant: nunquam enim visum est, corpus vna tantum qualitate affectum, vt calidum, quod non sit humidum, aut siccum, aut frigidum, quod similiter non sit humidū, aut siccum. eadem ratio est de humore & siccitate. Præterea elementorum est reciproca mutatio, ergo constat saltem ex singulis qualitatibus contrariis, cum mutatio tantum sit inter contraria, sunt etiam elementa coherētia, ergo & cognata: quare oportet altera qualitate conuenire, ne tollatur coherētia & cognatio: & altera discrepare, vt contrarietas ad agendum & patiendū retineatur, inquit Philop. Deniq;, si aer & ignis sint coniuncta, & huius sit summus calor, illius remissus, sequeretur alterationis motum, momento perfici, quia sine resistentia, cū tamen de ratione motus sit cōtinuatio in tempore. Altera pars conclusionis, constituit vtramq; qualitatem cuiusq; elementi in summo, secundum gradus latitudinis. cum enim qualitates singulæ habeant suam latitudinē, per quam, vel infimæ sunt, vel summæ, vel his interiectæ, asserimus, vtramq; qualitatem elementi esse intensissimam, quia nulla possit intensior reperiri. Ratio est, quia in qualitatibus habentibus contrariū, intensio & remissio prouenit ex maiori, aut minori contrarij permissione. vnde inquit Arist. 3. Top. albius est, quod est nigro impermissius, vt à nobis ostensum est libro priori, in disputatione de intē

sione: si autē qualitati nihil sit propriè contrarium, esse potest remissio sine contrarij permissione, vt lumen aliquando remissum est: sed in qualitatibus elementorum habentibus contrarium, nullius contrarij permistio est, cum in simplici elemento nulla possit esse permistio: qualitates igitur elementorum secundum gradus latitudinis, remissæ esse non possunt, sed omnino intensæ. eandem sententiam sc̄pè Galenus in libris de temper. repetit. neq; Arist. asseruit alteram elementi qualitatem, summam esse, alteram remissam, hoc c. 3. vt pleriq; videtur, sed magis & potius ex vna elementū quodq; distingui, quā ex altera, vt ignem ex calore, quam ex siccitate, cuius causa ex probatione tertiæ partis constabit. Tertia igitur pars affirmat, secundum gradus actiuitatis, id est vim agendi, alteram qualitatem cuiusq; elementi summam esse, alteram remissam: hoc est, vtriusque non esse parem in agendo vim, sed alterius maiorem, alterius minorem. causa est ex coniunctione alterius qualitatis deducenda: caloris enim efficaciam siccitas acuit, humor obrundit, & idcirco caloris in igne maior est actiuitas, quam in aere. eadem ratio est aliarum qualitatum.

Sed dubitant pleriq; de humore aeris, an sit eius, vel potius aquæ, summa qualitas: quia aqua humore nunquam destituitur, vt aer cum siccitate viget. Respondeo ex hac distinctione, quamuis humor sit aeris summa qualitas, valentior tamē est ad humectandum exterius in aqua: ad humectandum verò interius in aere. Ratio primi, quia cognata elementa cum coniuncta sint,

Liber primus

vna qualitate conueniant necesse est: sed ignis & aer conueniunt calore, qui est summa ignis qualitas: ergo humor aeris est in summo, vt calor in igne: alioquin non esset in singulis elementis vna qualitas summa. neq; siccitate cum igne conuenire, aut frigiditate cum aqua potest, quia illud esset ignis, & hęc essent duo contraria summa in eodẽ. Ratio secundi est, quia humor aeris est coniunctus cum calore & raritate, humor verò aquæ cum frigiditate & densitate: calor autem aperit vias & poros, vt facilius humor possit interiora humectare: frigiditas vero eosdem poros occludit & constipat, & ideo ad interiora peruadere nõ potest. præterea aer propter raritatẽ, facilius afficitur qualitatibus externis, vt humor illius non sententiatur: aqua propter densitatem, non tam facile afficitur: vnde fit, vt aqua valentior sit ad exteriora humectandum, sed aer ad interiora.

Quarta conclusio, nullũ elementum totũ & integrum syncerũ est, sed integra duo, aer & aqua, syncera non sunt: partes verò terræ centro mundi coniunctæ, & partes ignis cælo, syncera esse videntur. Syncerum elementum dicitur, quod proprias tantum qualitates retinens, nullis externis afficitur. Ratio primi de aere & aqua, hæc est. contraria, quæ sese contingunt, agunt & patiuntur: hæc autẽ ex actione & passione alienis qualitatibus permisceri necesse est: sed aer & aqua contingunt corpora contrariis affecta qualitatibus: ergo alienis qualitatibus permiscetur: & ex consequenti non sunt syncera. assumptio constat ex actione caloris cælestis, edu-

centis vapores ex omni aqua, qui interdum totam, aut maiorem partẽ aeris sursum ascendentes penetrat: & si qua pars aeris igni coniuncta, vaporibus non afficitur, continua actione & passione ignis, necesse est alienas qualitates excipere: & similiter pars aeris terræ coherens, & pars aquæ terram contingens: cũ omnia elementa, quæ se se contingunt, aliqua qualitate discrepent. Ratio secundi, de partibus ignis & terræ, centro mundi, & cælo coniunctis, ex præcedenti ratione deducitur: quia huiusmodi partes non habent externum efficiens, à quo patiantur, & recipiant externas qualitates, cum centrum terræ, sit centrum etiam mundi, neque aliud corpus contingat: & extremum ignis cælo sit contiguum, à quo nulla qualitas repugnans igni prouenire potest, sed tantum cõuersio, aut lumẽ. Deniq; aerem, aquam, ignem, terram, quæ apud nos syncera nõ esse sensibus iudicare possumus: cũ illis experiamur alienas qualitates inesse, saporem etiam, & calorẽ, quæ expermissione omnium qualitatũ primarum oriuntur: cum tamẽ elementis synceris duæ tantum qualitates insint.

Restat dissoluere rationes dubitandi principio huius q. propositas. ad primam respondeo primo, licet elementa nõ sint syncera, nõ ex eo concludi, nõ esse quatuor, cum hæc longè diuersa sint. & licet, ex alienarum qualitatum permisione, nõ sint syncera, nõ tamen sequitur esse corrupta, cum manente eorum substantia, alienas qualitates excipere possint: vt constabit c. 8. huius libri, cum ostendetur, quædam esse mista imperfecta, in quibus manente ele-

re elementi substantia, alienarum qualitatū facta est permistio. Respondeo secundo, falsam esse sententiam negantium elementum ignis, quod cælum lunæ cōringat: quamuis autē sit huiusmodi elementū, non est necesse statim conflagrare hæc inferiora: quia aliorum elementorum qualitates contrariæ obfistunt: licet qua parte aerem tangit ignis, mutua semper sit actio & passio, & ad valde remotas partes non potest pertingere virtus elementī actiua: sicuti pertingeret cælestis corporis, si igneum esset, non solū propter magnitudinis exuperantiam, sed quia illius virtus pertingeret hæc inferiora, propter maximā vim agendi, vsq; ad internas terræ partes pertingentem, vt constat in metallorū procreatione. & Arist. c. 3. 1. Meteor. non improbat, sed probat potius elementū ignis, quia conuersione cælestis corporis primi mobilis, supremum aeris accensum, fit & auget elementum ignis. an verò elementa sincera sint, in quarta conclusione ostensum est.

Ad secundum & tertium responsum est in tertia conclusione. Ad quartum verò indubitatione ad eādem tertiam conclusionem.

C A P. IIII.

Text. 24.

Quoniam autem definitum est prius, simplicibus corporibus generationem vicissim cōuenire, atq; etiam sensu genita apparent, (non enim esset alteratio, cum ea sit intangibilium affectionibus:) dicendum

est, quis sit modus mutua mutationis: & vtrū quoduis elementum ex quoque generari possit, vel quædam possint, quædam non possint. quod igitur omnia vicissim mutari cōringat, manifestum est: generatio enim in contraria, & ex contrariis est: elementa autem omnia mutuā habent contrarietatem: quia eorum differentia contrariæ sunt. aliis ambæ differentia contrariæ, vt igni & aquæ: alterum enim siccum est & calidum, alterum humidum & frigidū: aliis altera tantum vt aeri & aquæ: alterum enim humidum & calidum, alterum humidum & frigidum. itaq; in vniuersum verum est, quoduis elementum ex quouis aptum esse insita vi generari.

Capitis quarti explicatio.

Altera pars huius libri deinceps proponitur, de mutua & reciproca elementorum generatione: hæc autem absolute & vniuersaliter primū explicatur. deinde modi illius specialiter distinguitur: ad vtrumq; verò accipit ex libro 3. de cælo, manifestum esse generationē elementorum, tū ex sensu, quo experimur vnum elementum ex aliis gigni, & calida refrigerari, & contra: tum ex hac ratione, quia si non sit elementorum generatio, neque

erit

erit alteratio, quæ fit in tãgibilibus
 qualitibus primis, vel in secundis
 ratione earum: alteratio enim ma-
 nifesta est, & per easdẽ qualitates,
 in quibus reperitur, generantur &
 corrumpuntur elementa, cum illæ
 qualitates sint eorum differentia, &
 quibus mutatis per alterationem,
 necesse est, eorum substantias mu-
 tari: quare si immutabiles huiusmo-
 di qualitates ponantur, neq; erit al-
 teratio in vniuerso, neq; elemento-
 rum generatio: si verò mutabiles
 sint, utrunq; necessariò cõsequitur.
 hac repẽta sententia ex 3. lib. de
 celo. de generatione elementorũ,
 est hæc conclusio, reciproca est, &
 mutua elementorum generatio: ra-
 tio est, quia contrariorum, quorum
 est mutua actio & passio, mutua
 etiã est generatio, ut sæpẽ lib. pri-
 ori & 1. lib. phys. sumptum est: sed
 elemẽta omnia sunt cõtraria, qua-
 dam vtraq; quẽdam vna tantũ qua-
 litate, ut inductione constat: elemẽ-
 torum igitur mutua est, & recipro-
 ca generatio. contrarias verò ele-
 mentorum qualitates vocat diffe-
 rentias, ob causam explicatam q. 3:
 capitis tertij conclusione secunda.
 Refutantur autem hac cõclusionẽ
 omnes veterum sententia, quibus
 vnum, aut plura elementa sunt re-
 rum naturalium principium mate-
 riale, hoc enim volunt esse immuta-
 bile, ut Arist. materiam primã. de
 illorum sententiis dictum est lib. 1.
 physic. & lib. priori de generat. &
 lib. 2. cap. 1.

Text. 25. **S**Ed differunt celeritate &
 tarditate, facilitate & diffi-
 cultate. quæ enim symbolum
 habent & cognationem, eorũ

celeris est mutatio: eorum au-
 tem, quæ non habent, tardior:
 quia facilius est, vnum quam
 multa mutari, ut ex igne aër
 fiet, igne celerius mutato: al-
 ter enim calidus erat & sic-
 cus, alter calidus & humidus.
 quare, si ab humore siccitas
 vincatur, aer erit: rursus quo-
 que ex aere aqua orietur, si
 calor à frigore superetur: illæ
 enim erat humidus & calidus,
 hæc verò frigida & humida:
 quare mutato calido aqua
 erit: ac eodẽ modo, ex aqua
 terra, & ex terra ignis fit: vtrũ
 que enim cum altero cogna-
 tionem habet. quoniam aqua
 humida est & frigida, terra fri-
 gida & sicca: quare superato
 humido, terra erit. Rursusq;
 cum ignis siccus sit & calidus,
 terra frigida & sicca, frigidò
 corrupto, ex terra ignis erit.
 quare manifestum est, quod
 simplicium corporum genera-
 tio in orbem erit, & hunc mo-
 dũ mutationis esse facillimũ,
 quia quæ deinceps se conse-
 quantur, cognationẽ habent.
 Ex igne quoque aquam, & ex
 aere terrã, & rursus ex aqua
 & terra aerem, & ignem, con-
 tingit quidem fieri, sed diffici-
 lius, quòd pluriũ sit mutatio.
 necesse est enim, si ex aqua
 erit ignis, frigidum & humidũ
 interire: & rursus, si ex terra
 aer,

aer, frigidum & siccum. similiter autem si ex igne & aere, aqua & terra, vtraque mutari est necesse. hæc igitur generatio tardior erit.

Explicatio.

Generationis mutæ elementorum cummunis & utilis ratio exposita est, specialis sequitur reliquo c. secundum omnes modos, quibus perfici potest: sunt autem tres: primus, in elementis habentibus symbolum & cognationem, quæ proinde vocabimus deinceps cognata elementa, nempe ea, quæ una qualitate conveniunt, & deinceps se consequuntur: alter modus, in elementis non habentibus symbolum, sed vtraque qualitate discrepantibus, ut igne & aqua, aere & terra: tertius, in eisdem elementis non cognatis: sed non mutatur unum elementum in alterum, ut in duobus modis præcedentibus, sed ex duobus non cognatis fit tertium elementum, ab illis duobus diversum. Cum igitur omnia elementa vicissim mutantur, differunt tamen hi modi mutationis, celeritate & tarditate, facilitate & difficultate, de quibus est hæc prima sententia. elementa cognata celerius & facilius: non cognata autem tardius & difficilius mutantur. ratio est, quia facilius & celerius mutatur unum contrarium, quam duo: sed in cognatis unum, in non cognatis duo mutari est necesse, ut fiat alterum elementum: facilius ergo & celerius mutantur cognata, ut aer in ignem mutato tantum humore, aqua in terram, mutato etiam humore in siccita-

tem, quam non cognata, ut ignis in aquam, aqua in terram, vtriusque qualitatibus mutatis. scio de hac ratione varias oriri dubitationes, sed eas omnes dissolvimus lib. priori in disputatione ad c. 4. obiectione secunda: nunc verò concludatur cyclicalem esse elementorum ortum,

Quod si vtriusque altera deleatur qualitas, facilius illa quidem mutatio est, non est tamen eorum inter se mutatio: sed ex igne & aqua, erit terra atque aer, ex aere & terra, ignis & aqua. Nam simul aquæ frigidum interierit, & ignis siccum, aer erit. huius enim calor, illius humiditas relinquitur. Cum autem ignis calor, & aquæ humor interierint, erit terra: quia illius siccitas, huius frigiditas relinquitur. Similiter autem ex aere & terra, ignis & aqua. cum enim aeris calor interit, terræ autem siccitas, aqua erit: relinquitur enim illius humor. & huius frigiditas. cum autem aeris quidem humidum, terræ vero frigus interierit, erit ignis: quia illius calor, & huius siccitas relinquitur, quæ quidem ignis erant.

Manifesta est autem sensui, ignis generatio. flama enim maximè ignis est. hæc autem fumus est ardens, fumus ex aere & terra.

In his

Text. 27.

Text. 28.

Text. 29. In his verò, quæ se consequuntur, non potest, altera qualitate in utroque; interempta, in vllum corpus mutatio fieri: quia in utroque; vel eadē vel contrariæ qualitates relinquuntur: ex neutris autē corpus fieri potest. vt si ignis siccitas intereat, aeris autem humor: in utroque; enim calor remanet: si verò vtriusque; calor, contrarię remanent humor & siccitas. similis est aliorum ratio: in omnibus enim huiusmodi, altera qualitas eadem, altera contraria inest. ex quo simul perspicuū est, quod, quæ ex vno in vnum mutantur, vno corrupto fiunt, quæ vero ex duobus, in vñ, pluribus corruptis.

Text. 30. Quod igitur omnia, ex quocunq; fiant, & quis sit mutationis mutux modus, dictum est.

¶ Explicatio.

Altera sententia de tertio modo est hæc, ex duobus elementis omnino contrariis & non cognatis, tertium elementum ab utroque diuersum fieri potest: ex duobus autem cognatis & deinceps se consequentibus, tertium elementum ab utroque diuersum fieri non potest. Ratio primi est, quia si constituantur duo elementa non cognata, vt ignis & aqua, si mutetur siccitas ignis, & aquæ frigiditas, remanebit ignis calor, & aquæ humor, ex qui-

bus erit aer: si vero contrà mutetur calor ignis, & humor aquæ, remanebit siccitas ignis, & frigiditas aquæ, ex quibus erit terra. eodē modo erit mutatio in tertium elementum, si aeris & terræ mutatio fiat. cum autem in his mutationibus, vnius tantum qualitatis in quoque elemento sit mutatio, facilius erit tertij elementi generatio, quam ex non cognato alterius generatio, in qua sit vtriusque; qualitatis mutatio: vt in prima huius capituli sententia explicatum est. Idem ex flāma confirmatur: flāma enim cum sit ignea, est fumus ardens: in fumo autem est permissio aeris & terræ, cum exhalatio ex humore, aliquid terræ commistum habens, fumum constituat: mutatis autem frigiditate terrę, & aeris humore flamma fit, habens terræ siccitatem, & aeris calorem. Ratio secundi est, quia in elementis cognatis, ad generationem tertij elementi ab utroque; elemento cognato diuersi, vel interit qualitas, quæ est eadem in utroque; cognato, vt calor in aere & igne, & remanebunt duæ contrariæ qualitates, vt humor & siccitas, quę ad generationē elementi ineptę sunt, tum quia contrariæ, tum quia nulla ex illis actiua: quarum copulatio elementum constituere non posse c. 3. ostensum est: vel interit alterius elementi qualitas contraria, vt ignis siccitas, & aeris humor, & remanebit calor tantum: ex vna autem qualitate elementum constare non potest, eod. c. 3. vel interit ignis calor, aeris humor, & remanebit calor aeris, & ignis siccitas, ex quibus non prodibit tertium elementum à duobus cognatis diuersum, sed alterū ex cognatis nempe ignis: vel deniq; interit

interit ignis siccitas & calor aeris, & remanebit ignis calor, & aeris humor, ex quibus similiter non prodibit tertium diuersum, sed alterū ex duobus, nempè aer. ex his omnibus tandem concluditur, vnius qualitatis mutatione, elementa cognata ex se vicissim fieri: duarum verò qualitatum mutatione, tum ea quæ non sunt cognata, sed vtraque qualitate discrepant, tum etiam tertium elementum, quod sit ex duobus nõ cognatis: ideoq; primum modum mutationis esse celeriores & faciliorem, reliquos duos tardiores & difficiliore, si vtriusq; qualitatis, aut vnius mutatio cõsideretur. Sed quamuis de mutua elementorum generatione, secundū partes, (quia vniuersum elementum, cum sit vniuersi pars, ad eius constitutionem necessaria, & totum ad interitum præparari & disponi nõ possit, nunquam corrumpitur) nulla sit dubitatio, in habentibus symbolum, aut non habentibus, quæ ideo vocant scholastici symbola & dissymbola, cum singula ex singulis generantur: est tamen magna & difficilis explicatu, cū ex duobus cognatis, aut non cognatis, tertium ab illis diuersum gignitur. Ratio dubitandi est, quia Arist. asseruit, ex non cognatis tertium diuersum gigni posse, ex cognatis non posse, quia ex illis singulis, vna qualitate corrupta, remanent alia duæ elementum cõstituentes, ex his remanere nõ possent, vt exemplis ostensum est: sed fieri non potest, vt vna qualitate corrupta, altera non generetur illi contraria: cum finis corruptionis sit alterius generatio, quod primum sibi natura generatis proponit: ergo cum ex singulis elemen-

tis non cognatis, vult Aristoteles vnam remanere qualitatem, ad generationem tertij, velle videtur, vt corruptionem vnius qualitatis, alterius qualitatis contrariæ non consequatur generatio: quod omnino fieri non potest. simili ratione concluditur, ex cognatis elementis tertium diuersum gigni posse ex sententia Aristotelis, vt si ex igne, & aere calor corrumpatur, necesse est frigus gigni, & ex consequenti ex igne prodibit terra, ex aere aqua: quia remanent, frigus & siccitas, frigus & humor, quæ constituunt aerem & aquam, vt constat. sic dubitant Græci de hac sententia Aristotelis apud Philoponum. In his dubitationibus duo inuestigantur, primum, qua ratione verum sit, ex elemento corrupto, alteram qualitatem manere incolumem: cum corrupta substantia necesse sit omnia accidentia corrumpi, quia substantiæ insunt. Alterum est, qua ratione ex elementis non cognatis tertium diuersum fieri possit, ex cognatis non possit. Primum ex his, abundè explicatū à nobis videtur, in disputatione ad c. 4. prioris libri, obiectione secunda. ad alterum verò de elementis nõ cognatis, reiecta Alexand. responsione, Philoponus respondet, vna quidem qualitate corrupta, necessariò gigni cõtrariam: & ideo ex duobus elementis dissymbolis corruptis, fieri tertium elementum, sed non vnū numero, sed duo numero, vnū specie, quod dixit Arist. tertium diuersum. verbi gratia, si ignis siccitas intereat, & aquæ frigiditas, prodibit ex igne aer, quia siccitatem corruptam humor consequitur, qui calori permanenti coniunctus, aerem constituit: ex aqua verò prodibit

Quæstio, an
elementa ex
se vicissim ge-
nerentur?

13 JXT

dibit etiam aer, quia corruptā frigiditatē consequitur calor, qui cōiunctus humori permanenti aerem constituet. quare cū inquit Arist. ex elementis dissymbolis, mutata in utroq; vna qualitate tantū, fieri tertium elementū ab illis diuersum, non intelligit tertium diuersum & vnū numero, sed potius vnū specie & duo numero, vt ostensum est. erit autē, quod etiā inquit Arist. facilior hęc mutatio, quā, quę sit ex elemento dissymbolo, in alterū dissymbolum: quia hīc ad ortū vnus numero elementi, duo contraria corrumpi, est necesse: illic autem ad vnus numero elementi ortum, vnum tantum: quamuis ad duorum numero ortum, duo corrumpantur: facilius est autem & celerius, vnum quam duo corrumpi. hęc solutio dubitationis, ad generationem tertij elementi ex duobus dissymbolis, valde probabilis est: sed ad generationem tertij elementi ex duobus cognatis, vel symbolis elementis, accommodari non potest, nec à Philopono accommodatur: quia negat Arist. aliquod tertium ex illis fieri posse. ratio verò dubitandi proposita concludit apertè, duo alia elementa fieri posse. & idcirco responderet Philop. Aristotelis sententiam veram esse secundum rationem & intelligentiam, quę consideret tantū qualitates relictas, & non quę gignantur, aliis corruptis. relictas autem, vel easdem esse, vel contrarias, vt ostensum est exemplis Aristotelis, ex neutris verò constat elementum fieri omnino posse, quod si considerentur genitæ qualitates, quę corruptas ex elementis cognatis consequuntur, duo elementa diuersa, ex duobus cognatis gignun-

tur, corrupta in vnoquoque vna qualitate, vt in ratione dubitandi conclusum est. & certe rota deductio, & argumentatio Aristotelis tantum expendit qualitates relictas & permanentes in his mutationibus, ratione mutationis: quamuis ratione subiecti, eo corrupto, necesse sit omnes qualitates illius corrumpi, & nullam permanere, vt explicauimus obiectione secunda citata. plenior tamen consideratio adhibenda est, vt appareat, quę qualitates fiant, aliis corruptis, & ita, quę elementa absolutè fiant in natura, aliis corruptis, vel habentibus symbolum, vel non habentibus, quę consideratio est in ratione dubitandi.

CAP. V.

ED de eisdē hoc etiam modo considerabimus. Nam si aqua & aer, & huiusmodi cætera, sunt (vt quibusdam placuit) naturalium corporum materia, ea vnum, vel duo, vel plura sint oportet. vt omnia igitur vnum sint, vt aerem omnia, vel aquam, vel ignem, vel terram fieri non potest: si quidem mutatio fit in contraria. si enim aer sit, & maneat, alteratio erit, non generatio. simul autem non ita videtur, vt aqua simul sit, & aer, aut quod uis aliud. est itaque quædam

Text. 31.

contra-

contrarietas & differentia, cuius alterā partem ignis habebit, vt calorē. At non erit ignis, aer calidus, hoc enim alteratio esset, neq; ita apparet. rursus autem si ex igne aer generabitur, calore in contrariū mutato generabitur: hoc igitur aeri conueniet, eritque aer frigidum quiddam. Quare fieri non potest, vt ignis sit aer calidus: esset enim simul calidum & frigidum. præter vtrūque igitur aliquid aliud idem erit, & aliqua alia communis materia. eadem ratio aliorum omnium est, quod nō sit vnum ipsorum id, ex quo omnia.

¶ Capitis quinti, explicatio.

Elementa sunt principium materiale generationis proximum, omnium primum materia communis. contrarietates proformis elementorum usurpatur, quibus perficitur generatio & interitus.

Vm cap. i. huius libri ad finem tria principia constituta sint, elementa, contrariae qualitates, materia communis elementorum, atq; de duobus primis dictum sit, deinceps, cap. 5. & 6. de materia communi differitur, vt ostēdatur cōtra veteres physicos, nullum ex quatuor elementis, vel plura materiam primam & communem rerum naturalium esse posse: imò ex ipsorum reciproca mutatione concludi, ab illis diuersam esse. quo etiam argumēto materia prima est inuenta i. physico. & vera fit illa Auerr. sententia lib. 2. de anima, transmutatio materiam, operatio formam indicat. partes capitis

duæ sunt. prior est: vnum ex elementis materiam esse non posse, vel medium inter elementa, vt voluit Anaximander: posterior est, elementorum generationem in infinitū progredi nō posse. Sit igitur prima conclusio, vnū aliquod ex quatuor elementis, materiale principium esse non potest: valet ad refutandū omnes physicos, qui vnum ex elementis principium materiale omnium asseruerunt, de quibus singillatim dictum est, 4. cap. i. phys. & i. cap. huius secundi: cuius erroris origo fuit, non distinxisse materiam primam à primis corporibus sensibilibus, & tamen hæc composita sunt, & ideo non prima: illa vero est prima, quia non ex alio, & ex ipsa omnia naturalia. Conclusionis argumēta duo sunt, quibus similiter effici potest, neque duo aut plura elementa materiam primam rerum esse posse. Argumentum primum est, si vnum aliquod ex elementis esset materia aliorum, generatio esset alteratio: quod tamen fieri nō posse, latissimè ostensum est libro priori. Deductio est huiusmodi: alterationis subiectum est formatū & sensibile, quod manet idem sub vtroque termino mutationis ex lib. i. cap. 4. sed elementum est huiusmodi, & quia est principium, manere oportet, & immutabile esse, vt dictum est i. physico: elementi igitur in aliud mutatio, esset alteratio. quod repugnat iis quæ apparent, cū ex aere verbi gratia aquam, aut cōtrā, fieri videmus. Alterum argumētum est, quia si vnum ex elementis esset aliorum materia, contraria summa & excellentia, qualia elementis insunt, in eodem essent: quod tamen fieri non posse constat. dedu

ctio est hæc. sit aer huiusmodi materia, & fiat ignis, si quidem ex materia omnia fiunt, aer, quia materia, manebit perfecta mutatione, & idcirco non erit aliud ignis, quam aer calidus, quod est alteratum esse, ut præcedens ratio conclusit. cum autem omnis mutatio sit inter contraria, si ex aere fiat ignis calidus, necesse est prius calidum non fuisse, alioquin factus non esset, cum id quod fit, non sit: quod si calidus non erat, necesse est frigidum fuisse, ut fieret ad contrarium mutatio, & cum sit materia, & ideo manet in re effecta: erit quidem ignis factus, frigidus ut aer, & calidus, ut ignis. Eadem ratione concludetur de altera contrarietate humoris & siccitatis, cum illa prior, exempli gratia sit proposita, & aer Aristoteli non sit frigidus, sed calidus & humidus, & ratione humoris in ignem mutari potest, quia sunt elementa cognata.

Text. 32. **S**ed neque aliud quiddam præter hæc quatuor, ut medium aliquod aeris & aquæ vel aeris & ignis, quod aere & igne crassius, cæteris subtilius sit: erit enim illud aer & ignis cum repugnantia, & contrarietate, at priuatio est alterum contrariorum: quo circa illud numquam solum esse potest, ut quidam aiunt, infinitum & continens, (illud medium.)

Text. 33. Eadem igitur ratione, quodcumque horum, aut nihil magis aer, quam ignis. Si itaque nullum sensibile prius est his, hæc utique erunt omnia: necesse

est igitur, aut semper maneat, nec in se vicissim mutantur, vel contra ut mutantur: & vel omnia, vel aliqua, aliqua verò non, quæ admodum in Timæo Plato scripsit. Quod igitur in se vicissim mutari necessarium sit, prius demonstratum est, & quod non æquali celeritate omnia, sed habentia symbolum celerius ex se vicissim: non habentia verò tardius. si igitur contrarietas una est, secundum quam mutantur, necesse est duo esse, materia enim insensibilis & inseparabilis medium existit. Sed quoniam plura esse cernuntur, duæ minimum contrarietates erunt: quod si duæ sint, elementa tria esse non possunt, ut constat, sed quatuor, tot enim copulationes sunt. Sex enim existentibus, duas impossibile est consistere, quod sint inter se contrariæ: sed de his puris dictum est.

Explicatio.

EX his deductionibus efficiuntur tria consuetaria. Primum contra Anaximand. fieri non potest ut medium illud Anaximandri, rarius aere, & densius igne, sit materia rerum omnium: efficietur enim satis aperte in eodem esse omnia contraria. namque Anaximander, primo ex illo interiecto & medio corpore, elementa qua-

Text. 34.

ta quatuor gignebat, vt i. physico & priori lib. de gener. dictum est, raritate & densitate, tamen ex elementis omnia alia. Quod si omnis mutatio fit inter contraria, & principium materiale in re genita manere oportet, necesse est cum ex illo corpore fit ignis calidus, ipsi inesse frig^o, cū ex eo fit aqua frigida, eidē inesse calorē: & idem efficitur, si fiat in siccitatem vel humorē mutatio. quare necesse est eidem medio corpori inesse contraria omnia actu, & summa & excellētia, vt oportet esse syncera in primo rerū principio, quod nullius externi per mistionē habet. Assumpsit autē in hac argumentatione priuationē & habitū, vt euidentius ostenderet impossibile illatū. Si enim fieri non potest, vt priuatio & habitus eidem simul in sint, neq; fieri potest, vt duo contraria: cum ex contrariis alterū priuationis rationē habeat, quod imperfectum sit, alterū verò formę, quia perfectū: & omnia opposita ostendimus i. physico. ad priuationē & habitū reuocari, ex sententia Arist. Secundū consecrarium: vt ostēsum est, vnum ex elementis aliorū principium materiale esse non posse, sic ostendi potest de quocunque alio: quia eadem ratio conclusa de vno, similiter valet in omnibus aliis ad cōcludendū, quod si aliquod sit materia, generatio sit alteratio, & in eodem plura contraria inerunt, vt etiā de medio illo corpore Anaximandri ostēsum est. quin etiam eadē ratione efficietur, neq; duo elementa esse principium materiale, vt ignis & terra, quod asseruit Parmenides in libro de his quę secundū opinionem, vt alias ostendimus: quoniam si ex illis fiant reliqua duo

elementa, & mutatio est inter contraria, & materiam manere omnī in re genita, quatuor contraria simul sint in eodem, necesse est: similiter neque tria elementa possunt constituere vnum principium materiale reliqui elementi.

Tertium consecrarium, quatuor tantum sunt prima corpora sensibilia, quę dicimus elementa: quę neq; immutabilia sunt vt Emp. voluit: neq; partim mutabilia, partim immutabilia, vt Plato asseruit in Timęo. terrā immutabilē constituēs: sed vicissim omnia mutantur, licet alia celerius, alia tardius. Elementa esse quatuor corpora prima sensibilia, duplex ratio concludit: prior, quia nullum corpus sensibile antiquius & prius his vnquam repertū est: & ex his reliqua corpora fieri videmus: sunt igitur prima corpora sensibilia. cū autem sensibilia asseruit, apertē confirmat suam sententiā, nullū ex his esse materiā communem aliorum, cum hęc materia sit insensibilis, & inseparabilis: vnū quodq; autem ex his sensibile est, & per se consistit ab aliis separatū. Vnde si quod medium asserendum est, ex quo fiant omnia, illud est materia prima, quę eadem manens subiicitur in omni mutatione, & non illud medium Anaximandri. Posterior ratio ex copulationibus qualitatum primarum desumpta, quia pro differentiis elementorū vsurpatur, vt q. 3. ad c. 3. ostensum est colligitur: quatuor enim copulationes quatuor prima corpora eodē c. 3. concluderunt, aliis copulationibus vt in consistentibus reiectis. nullū autem elementum esse immutabile, sed omnia vicissim mutari posse, licet alia celerius, quia cognata

sunt & symbolum habēt: alia verò tardius, quia cognata non sunt, vt cap. 4. demonstratum est.

Itaq; ex præcedentibus hæc Aristotelis progressio colligitur, elementa sunt cōtraria, quatenus contrariis qualitatibus affecta, vicissim ergo generātur. si mutua est eorum generatio habent cōmunem materiā, quia vnū contrariū alterius materia & subiectū esse non potest: si habent cōmunem materiam, ea vel erit vnū aliquod ex elementis, vel plura, vel ab his distincta & insensibilis materia prima: sed neq; vnum elementum vel plura sunt illa materia, vt modo conclusum est: erit ergo illa cōmunis materia, quæ dicitur prima & inseparabilis, ex qua adiūctis formis, & qualitatibus primis cōtrariis, quatuor corpora prima sensibilia prodeūt, quæ ideo elementa dicuntur, ex quorum permissione res omnes naturales, quæ interire possunt, gignuntur.

Quare refutate sunt omnes veterū sententiæ de materiali principio, siue qui constituerunt vnū immutabile ex quatuor elementis, siue plura, vt duo Parm. alij tria, Empedocles quatuor: mutabile autē nullus dixit materiale principiū, & Plato, qui videtur terram immutabilem in Timæo constituere, fecit tamen materiam primā rerum omnium, ab elementis distinctam, vt explicatum est 1. cap. huius libri.

Text. 35. **S**ed quoniā vicissim mutatur, impossibile est, aliquod ipsorum siue extremū, siue mediū, aliorū principium esse, vt ex his manifestum est. extremū quidem non erit: sic enim omnia ignis erūt aut ter

ra, quod idē est ac si dicas, ex igne aut terra cōstare omnia. quod autē neq; medium, vt videtur quibusdā, aerem mutari in ignē & aquā, aquam verò in aerem & terrā, extrema autē non amplius in se vicissim. Stare enim oportet, & non in infinitū recto progredi: infinite namq; cōtrarietates in vno erūt. sit enim terra T, aqua & lympa L. aer A. ignis I. si ergo A. mutatur in I. & L. erit aliqua eorum cōtrarietas, quæ sunt A. & I. sit hæc albedo & nigredo: rursus si A. mutatur in L, erit alia cōtrarietas, non enim sunt idē L. & I. sit autem siccitas & humiditas, S. quidē siccitas, H, autē humiditas. Si ergo albedo manet, aqua humida erit & alba: sin minus, aqua nigra erit, cum mutatio fiat in contraria. itaque necesse est, aquam albā esse aut nigram: Sit autem primum, similiter ergo & ipsi I, adderit siccitas S. quare I, ignis mutabitur in aquam: contraria enim sunt. Primū enim ignis niger erat, deinde ficcus, aqua humida, deinde alba. Manifestū est igitur, omnia vicissim mutari, & præterea quod T, id est terra cetera conuenient, & duæ coniūctæ qualitates, nigredo & humiditas. hæc enim nondum coniuncta fuerunt.

Expli.

Explicatio.

HActenus fuit tantū vnica ratio primę cōclusionis, ex qua ratione confectaria collecta sunt: deinceps altera ratio ex diuisione hoc modo cōcluditur: si aliquod ex elemētis esset aliorū omnium materiale principiū, vel esset extremū ignis vel terra, vel medium, aer & aqua: sed neutrū potest esse: nullū igitur non quidem extremum, quia si omnia fierent ex igne vel terra, omnia sanè essent ignis vel terra, oporteret autē omnia ex illo fieri, quia materiale omniū principium ponitur. sed vnde sequatur, quod omnia essent illud, quod ex ipso omnia fierent, non videt Philoponus, quia ponit, nūc disputari cōtra afferentes vnū principium materiale, & illud mutabile, & ex consequēti, cū ex eo fieret aliud, non verè dicitur illud esse, cū mutatum sit, & nō maneat. quare potius ponendū est hoc principium materiale, ab illis affirmari inmutabile, quia hoc est de ratione principij, quam retinere oportet, vt verè differatur de principio materiali: & ex consequenti, si non mutatur, cū ex ipso fiūt omnia, omnia sanè naturę illius erunt, vel ignis vel terrę. Restat confirmā dū, quod nullū ex medijs elemētis aere aut aqua, principiū possit esse materiale aliorū omniū, quod ideo significat quosdā asseruisse, quod ex medijs extrema, quasi ex cognatis fieri possent, extrema ex se vicissim non possent: quia esset infinita quædā & recta progressio, si extrema in alia rursus mutarentur, & nō fieret ad media regressus: itaq;, vtultima sunt, non habent in quod præterea mutentur. quare qui circularē

& reciprocam elementorū mutationē non admittunt, vt veteres, elementū vnū aut plura constituentes principia, & idcirco inmutabilia, standum esse cōsebant in extremis elemētis, ea ponētes inmutabilia, ne viderētur cōcedere ex illis alia fieri progressione quadā infinita & recta, hoc est sine regressione ad elemēta media: quā illi negabant, ne concederent circularē omnium elementorū mutationē, & ex cōsequenti, nullū elementum, esse principū inmutabile aliorū omniū. Ratio Aristotelis refellit media & extrema elemēta esse principia, & hoc illorū philosophorū firmamētū, & generaliter cōcludit, nullū ex quatuor elemētis principium materiale aliorum esse posse. omnia enim, quę vicissim contrarietate habēt, vicissim mutātur: (cū inter contraria sit mutatio:) in his autē quę vicissim mutantur, nullū primum aut principū statui potest, vt constat, ex quo fiat mutatio: sed omnia elemēta, siue media siue extrema, siue cognata, siue non cognata, vicissim contrarietate habent, & mutantur: in omnibus igitur elemētis nō est aliquod primū aut aliorū principū materiale. De propositione nulla potest esse dubitatio, cū sit firma mentū doctrine de principiis rerū naturalium, quę i. physic. explicatur. Assumptionis ostensio descriptione elementorū proponitur hoc modo, sint quatuor elementa initialibus literis nominū gręcorum notata: & aliquod ex duobus medijs vt aer, mutetur in aquam & ignem: vel igitur secundum eandem, vel diuersam contrarietate: non eandem: ergo diuersam: & ex consequenti erit contrarietas in medijs & extremis elemē-

* Hęc ratio principij i. Physic. explicata est.

elemētis, (cum id, quod de vno me-
dio dicitur, de altero similiter dici
possit) quod si contraria sunt vicif-
sim extrema & media, vicissim quo-
que mutari est necesse, quod erat
demonstrandū. omnes huiusmodi
deductiones sunt firmę & constan-
tes, si assumptio illa ostēdatur vera,
quod non secundū eandē contrarie-
tatē fit mutatio aëris in aquā & ig-
nē: sed huius demōstratio est. quon-
iam si secundū eandē, sequeretur
aquam & ignem, idem omnino ele-
mentū esse: quod tamē fieri nequit:
fit enim aer factus ignis & aqua se-
cundum eandem contrarietatem,
eadem igitur differentia ab aqua
& igne distinguetur, & ex conse-
quēti, aqua & ignis erūt idē elemē-
tum. Fit igitur mutatio secundum
diuersam cōtrarietatem, verbi gra-
tia, si inter aerem & ignem fit albi
& nigri cōtrarietas, vt aer sit albus,
ignis sit niger: sed inter aerem &
aquam sit contrarietas humidī &
sicci, vt sit aer siccus, aqua sit humi-
da. Hęc est demonstrationis Aristo-
teleę firmissima progressio. quam
intuens Arist. sic principio propo-
suit, text. 35. (sed quoniā vicissim
mutantur, impossibile est, aliquid
ipso principiū esse, siue extremū
siue medium.) q. d. ex reciproca ele-
mentorū mutatione colligitur, nul-
lum ex illis aliorum principiū ma-
teriale esse posse, vt collectum est.

Text. 36.

Quod autē in infinitum
progressio fieri non
possit, quod demonstraturi,
huc prius defleximus, ex his
manifestū est. Si enim rursus
ignis quod est, I. in aliud muta-
tur, nec regrediatur, vt in PS,

inerit igni alia cōtrarietas ab
his quę dictę sunt. non enim
ponitur eadē, iis quę T L A I,
inerant. insit itaq; ipsi I, ipsum
B, ipsi verò PS, ipsum M, qua-
re ipsum B, inerit omnibus il-
lis T L A I: quia vicissim mu-
tantur. Sed hoc quidē sit non-
dum demonstratum: illud cer-
tē manifestum est, quod si rur-
sus PS in aliud mutetur, alia
cōtrarietas ipsi PS inerit, & ip-
si I, quod est ignis. Similiter
etiā, addito elemēto, & priori-
bus, contrarietas quędā alia
inerit. Quare si infinita, & cō-
trarietates infinite vni inerūt.
Quod si fiat, nihil neq; defini-
ri, neq; gigni poterit. oportet
enim, si aliud ex alio oria-
tur, tot pertrāsire cōtrarieta-
tes, & adhuc plures, vt in ali-
qua prorsus nō sit futura mu-
tatio, vt si infinita sint media,
quod utiq; necesse est, si infi-
nita sint elemēta. sed neq; ex
aere in ignē mutatio erit: si-
quidē cōtrarietates sunt infini-
tę. quin etiā omnia, vnū fient:
quia necesse est, omnes cōtra-
rietates inesse, inferiorib⁹ qui-
dē ipso I, eas, quę superiorū:
his verò eas, quę inferiorum:
quare omnia vnum erunt.

Explicatio.

Quoniam præcedēti ratione se-
cunda, ex veterū sentētia ac-
cepit,

cepit, generationem rectā infinitā esse non posse, & eam tantum causam adiecit, quia essent in eodē infinite contrarietates, vt ex vno infinito mutatio, quę est inter contraria, procederet, hoc ipsum pluribus rationibus nūc demonstrat. est itaque secūda capituli cōclusio, nō potest esse elementorū generatio infinita & recta, vt semper ad vltiora fiat progressio, sine regressione ad priora, in quo posita est ratio mutationis rectę & infinite. Conclusionis vnica est demonstratio, sed ea multa colligit ex hac positione absurda, disponitur autē hoc modo. sint quatuor vulgata & nota elementa, his notata elementis quibus precedēti tex. 35. T L A I, & cū in recta mutatione, ex priori fiat posterius, cū I, idest ignis ex precedenti factus fuerit, fiat deinde ex I, aliud quintum elementū quod sit P S. itē ex quinto fiat sextū, & sic in infinitū, & mutatio in P S, fiat secundum B M. idest bonū & malū, ex his necititur hęc demonstratio: si esset, vt quibusdā visum est, infinita mutatio recta, essent in eodē infinita contraria: falsum secundū, falsum igitur & primū. Propositionis confirmatio est, quia omnis mutatio secundū aliquā contrarietate fit, vt constat, quod si infinita mutatio ponatur, & recta, vt nunquā ad antecedentē contrarietate fiat regressio, sed subinde noua accipiatur contrarietas, necesse est infinitarū mutationū in rectū infinitas esse contrarietates. sed eas omnes eidē inesse, nō statim cōstat, sed constabit hoc modo. In prioribus elementis insunt posteriores contrarietates, si positioni cōueniēter asserendū est, quia priora in posteriora mutari possunt, nō

cōtrā, posteriora in priora, cum sic esset regressio ad priora, & non recta mutatio, vt ponitur. in quibus autē non est mutatio, neq; contrarietas: quare cū I, muratur in P S, secundū contrarietate B M, si ipsi, I, inest B, inerit necessario & ipsis T L A, & cū similiter cōcludatur de aliis contrarietatibus, idest parte contrarietatis cuiusque, quod inest prioribus elementis, recte efficitur, si infinitarū mutationū infinite sunt contrarietates, atq; hæ insunt prioribus elementis, quia nō sunt contraria: (si autē elementa non habent contrarias qualitates, oportet habere easdem, cū his tantū differant:) infinita contraria in eodem esse, quod fieri nequit. posset quidē Aristot. facilius ostēdere prioribus elementis contrarietates posteriorū inesse, quia illorum est reciproca mutatio, & ideo per eadē contraria: sed quia illi autores recte mutationis elementorū & infinite, reciproca & circulari non possunt admittere, si sibi content, ideo inquit Arist. hæc ratio nō admittatur, quasi demonstrata nō sit reciproca elementorū mutatio c. 4. quare hæc est demonstratio propositionis, ex qua colliguntur alia tria absurda & impossibilia. Primū, nihil ex his definiri, nihil gigni poterit: quia impossibile est tot & plures, idest infinitas contrarietates pertransire: cum autem huiusmodi contrarietates differentie censeantur elementorum, vt q. 3. ad cap. 4. ostensum est, si in vno quoque sunt infinitæ, vt ex illorum propositione deductū est, nihil eorum definiri poterit: quia definitio circumscribit definitum propria differentia: in iis autem erunt infinitæ differentie, quare nō erit definitio:

neq; etiam generatio, quia oportet
 ret infinita illa, mutatione genera-
 tionis percurrere: quod tamē ratio-
 ni infiniti repugnat. Alterum absur-
 dū est, nullius elementi in alterum
 mutationē esse posse, neq; cognati
 in coniunctū, vt aeris in ignē, cū ta-
 men cognatorum facilius sit, & ce-
 lerior mutatio, quia infinita oportet
 pertrāsire, quod fieri nō potest.
 Tertium absurdū est, omnia fore
 vnum & idē elementū, quia in eo-
 dem essent omnes contrarietates,
 nempē infinite: & elementa formā-
 tur & constituuntur, vt dictū est ea-
 dem q. 3. ex huiusmodi contrarieta-
 tibus, quatenus vim habent agendi
 & patiendi. Quare asserentibus, ele-
 mentorum mutationem rectā & in-
 finitā esse, accidit suę positioni om-
 nino contrarium, vt nulla omnino
 sit mutatio, quia per illa infinita,
 quę ex illa positione concluduntur,
 nihil omnino mutari potest.

Sed aduersus hanc rationē multę
 exoriuntur dubitationes. quamuis
 enim per se manifestū est, infinito-
 rum elementorum, quę si ponatur
 eorum mutatio recta & infinita, ad-
 mittenda sunt, infinitas esse cōtra-
 rietates; cum cuiusque mutationis
 propria sit cōtrarietas, ab omnibus
 aliis omnino diuersa in recta muta-
 tione, in qua non est ad præcedentē
 aliquam mutationem aut cōtrarie-
 tatē regressio: sunt tamē in hac de-
 monstratione pleraque assumpta,
 quę non videntur necessaria.

Prima dubi-
 tatio.

Primū quidē, sumit hęc demon-
 stratio ex quarto elemento fieri
 quintū, quod erat P S, secundū no-
 uā quandā contrarietatē, quę prius
 sumpta non esset, vt multiplicatis
 mutationibus, nouę subinde muta-
 tionū contrarietates multiplicarē

tur: quod tamē necessarium non vi-
 detur. nunc enim quatuor elemētis
 exist entibus, si aer in ignē secundū
 contrarietatem humidi & sicci mu-
 tetur, aqua tamen in terram secun-
 dum eandem mutari potest, vt con-
 stat. Deinde ad confirmationē pro-
 positionis primę demonstrationis,
 assumit partem contrarietatis, per
 quam fit in sequentia mutatio, esse
 in prioribus elementis, quod etiam
 non videtur necessarium: quia po-
 test aliquid prius mutari, in quo ta-
 men non sit ea pars contrarietatis,
 vt nunc in aere & igne contingit,
 aer enim secundum humidum in
 ignem mutatur, & tamen in aliquo
 priori, non est humidum, sed siccū
 vt in terra. Tertio non videtur secū-
 dum absurdum constanter conclu-
 di, nempē vnum elementum ex al-
 tero fieri non posse, si infinita sint
 mutationes in rectū. quāuis enim
 neq; primum ex medio, vel cōtra,
 neque ex medio vltimum, vel con-
 trā fieri possit, infinitis elementis,
 quę in rectū mutantur positi: quia
 in infinitis neq; primum, neque vl-
 timum, & ex consequenti neq; me-
 dium, certo definiri & designari po-
 test: nihil tamē est quod prohibeat
 vnum elementū coniunctum & co-
 gnatū, ex alio cognato & cōiuncto
 fieri, cū inter ea nihil sit interiectū
 finitum, aut infinitum: negat tamen
 Arist. fieri posse, retēta illa positio-
 ne, de mutatione elemētorum fini-
 ta & recta, vt ex aere ignem gigni
 non posse. Quarto non videtur etiā
 constanter colligi ex eadē positio-
 ne, omnia illa elementa esse vnum:
 quia elementa distinguntur qualita-
 tū contrarietatibus, & cuiq; elemē-
 to ad propriam mutationē propria
 contrarietatis pars attribuitur, non
 sunt

Secundā

Tertiā

Quartā

Ex Philop.

sunt ergo omnes in eodē elemento cōtrarietates: & idcirco omnia elementa, vnū esse non possunt. Sed respondeo, duarū dubitationum priorū absurda absolutè non concludi, ex illa tamen veterū positione cōuenienter concludi. itaque si velint illi autores positionem suā tueri, & sibi constare, eadem absurda admittere coguntur. Ratio primę deductionis in prima dubitatione est, quia in mutatione elementorū re-cta & infinita, præcedētis mutationis contrarietas iterū sumi non potest, quia fieret ad priora regressio, quod est contra rationē rectę mutationis: quare retenta illa positione, nullius mutationis contrarietas in priori aliqua mutatione reperiri potest. Ratio deductionis secundæ in secunda dubitatione est, quia elementa, quę aliqua contrarietate nō differūt, necesse est eadem esse: cū elementa solis qualitatibus differant & constituantur, vt q. 3. ad cap. 4. ostēsum est: cū autem in illa mutatione re-cta & infinita nulla contrarietas bis sumi possit, neq; mutatio sit in priora sed tantum in posteriora, necesse est, priora elementa, inter quę mutatio non est, cōtrarietate non habere, quod est eadē esse & eandem habere contrarietatem cū posterioribus, sed non inter se. Præterea si quoduis elementū ex illa mutatione re-cta & infinita ex prioribus factū est, & habet aliquā partem contrarietatis, necesse est eandem ex prioribus accepisse, cū factum est ex illis: quare eadem in prioribus pars contrarietatis reperietur. Ad reliquas duas dubitationes, tertiā & quartam, eadem ratio solutionis est, ex ipsa mutatione re-cta & infinita: cui consentanea sunt

illa absurda tertiū & quartū, vt de alijs etiā dictum est. si enim verbi gratia I, quod est ignis, mutari ponitur in P S, quod est quintū elementum secundum aliquam contrarietatem, & tamē P S, in I, contrā mutari non potest, quia non esset, quæ ponitur, mutatio in rectū, sed reflecteretur, necesse est illa duo elementa I, & P S, contrarietatem nō habere, & hac re, idem esse, vt prius collegimus: & cū similiter possit idem concludi de omnibus prioribus elementis, inter quę mutatio nō est, & idcirco neq; contrarietas, efficiuntur illa duo absurda tertiū & quartū ex illa positione necesse est, nempè elementum cognatū & coniunctum ex alio sibi coniuncto proximè fieri nō posse, quia nō habent contrarietatem: & omnia elementa esse vnum, quia inter omnia quę facta fuerint, nulla cōtrarietas erit, aut repugnantia, & ex consequenti idem esse elementum necesse est: cum elementa cōtrarietatibus qualitatibus differant, & in his nulla sit differentia.

CAP. VI.

Irabitur autem aliquis, quemadmodū ij, qui plura vno elementa corporū ponūt, ita vt vicissim non mutētur, ea inter se cōparari posse, affirmēt: quod Empe. placuit. sic enim inquit, hæc enim equalia omnia. si igitur quantitate aliquod idē omnibus cōparatis inesse oportet, quomēsurentur, vt si ex aquæ sextario decem aeris fiant: ambo

Text. 37.

N 5 igitur

igitur idem sunt, si eodem mē-
surentur. Sin minus nō ita quā-
titate comparentur, vt quan-
tum ex quanto, sed quia potē-
tiam habēt, vt si aquæ sexta-
rius, tātundē refrigerare pos-
sit, quantum decē aeris, & sic
per quantum, nō ratione quā-
titatis, sed potentię, compara-
ri possint, licebit potētias, nō
quantitatis mensura, sed pro-
portione cōparare, verbi gra-
tia, vt hoc calidū est, sic illud
album. illud autem, vt hoc, in-
qualitate similitudinem, in
quantitate æqualitatem signi-
ficat. Absurdū ergo videtur,
corpora, quę mutari non pos-
sunt, nō proportione, esse cō-
parabilia. sed potētiarum mē-
sura, & esse æquale calidum,
aut similiter tantum ignis, &
multo plus aeris. nam ipsum
plus, quōd eiusdem sit gene-
ris, talem habebit rationem.

¶ Capitis sexti explicatio.

AD rerū omniū corru-
ptibilem generatio-
nem, cuius esse & priu-
cipia his lib. explican-
tur, tria principia con-
stituit c. 1. huius lib. 2. Arist. mate-
riā primam & cōmunem, elemēta
vulgata, vt prima corpora natura-
lia, & primas contrarietates: mate-
riā autem non esse aliquod ex illis
quatuor elementis, contra veteres
physicos disputatū est, & ex mutua
elementorū mutatione conclusum

est, materiā primam illis subiectā
esse: quia contraria non suscipiunt
mutationē, sed quę illis est subiecta
materia. sed quoniā Emped. senten-
tia, hoc firmamentū constituendæ
materiæ primæ, nempe elementorū
mutuam & reciprocam mutatio-
nem, omnino tollit, asserens immu-
tabilia esse elementa, contra eius
sententiam hoc c. 6. differitur mul-
tis argumentis, & singillatim refel-
luntur omnia Empedoclis, de rerū
ortu, dogmata, & de motu rerū na-
turaliū. Itaq; conclusio capitis est:
falso Empedocles asseruit, elemen-
ta quatuor esse immutabilia. Argu-
mentum primum est, quia asseruit,
elementa cōparari posse, quatenus
æqualia esse asseruit: hæc autē duo
consentire non possunt, elementa
sunt comparabilia, & immutabilia:
non est igitur verū immutabilia ef-
se, si cōparari possunt. illa verò duo
cōsentire nō posse, sed valdè poti⁹
dissidere, hæc argumentatio cōclu-
dit. aut enim illa æqualitas & cōpa-
ratio elementorū est in quantitate,
vel potentia eiusdem qualitatis, di-
uersę aut cōtrariæ: sed nullo ex his
modis cōparari possunt, & immu-
tabilia esse: nō cōsentiūt igitur cō-
paratio & immutabilitas elemēto-
rū. maior propositio ex sufficienti
& perfecta diuisione cōstat, & aper-
tè explicatur. Quātitate enim bifa-
riā elemēta cōparari possūt, & dici
æqualia, vel magnitudine existenti:
vel facta per mutationem, vt si ex
aquę sextario, fiant decē aeris, aut
tanta sit vnus elementi, quāta alte-
rius magnitudo. qualitatis etiā po-
tentia & virtute potest esse trifariā
comparatio, vel eadem qualitate,
vt caloris in duobus aut pluribus:
vel contraria, vt tātum sit in vno ele-
mento

mento caloris, quantum in altero frigoris, vel diuersa & nō cōtraria, vt quantū humoris sit in vno, tantū in altero sit caloris, & in his omnibus consideretur quid possit qualitas cuiusq; quia in ea consideratione comprehenditur gradum qualitatis & subiecti agentis & patiētis consideratio. Assumptionis confirmatio per singulas diuisionis partes deducitur. primū ergo elementa, quātitate existenti, quam habēt, æqualia dici non possunt, quia constat, terrā maiorem esse aqua, cum hæc ciuitatibus terrę contineatur, & in corporibus maius sit continēs contento: aliorum autem elemētorum aeris & ignis omnino occulta est quantitas, & ideo æqualia affirmari non possunt. non possunt etiā dici æqualia, quātitate facta permutationem, qua comparatione vtitur Arist. i. meteorologico: quia repugnat hæc æqualitas & comparatio positioni Empedoclis, asserētis elementa immutabilia esse. Præterea in hac comparatione, quæ cōparantur, vno & eodē mensurantur subiecto, quod minori & maiori quantitati substernitur: vbi autē est cōmune subiectū, mutatio etiā reciproca esse potest, cū idem subiectum ab vno in alterum cōtrarium mutari possit. quare sic cōparari elementa, & æqualia esse, omnino dissentit ab immutabilitate, quam Emp. posuit. Deinde cōparari nō posse elementa, vel æqualia esse potētia qualitatis eiusdē, aut cōtrarię, vt si calor æqualis sit in duobus, vel calor vnus, & frigus alterius, sint æquales, aut in æquales, ex eo constat, quia intensa remitti, & remissa intendi possibile est, & plerūque in natura contingit: qualitatibus autē, quæ in-

tendi & remitti possunt, eadem est subiecta materia: quare, quæ hoc modo cōparantur, mutari possunt, cū remissio & intensio conuenientiū in materia, sit ad mutationē substantiæ via & progressio quædā. quod si æqualia dicuntur Empedocli elementa qualitate diuersi generis, vt tantū sit in altero caloris, quantū in altero humoris vel cādoris, (dicuntur enim diuersi generis, quæ non sunt contraria,) erit hæc cōparatio secundū proportionē, & non secundū virtutem agendi, cū actio & passio tantū sit contrariorū: & ea quidē comparatio consentit cum elementorum immutabilitate: sed nō est in his æqualitas, vt voluit Emp. sed est qualitātū similitudo. Absurdum est igitur immutabilia elementa & comparabilia asserere, si non proportionē, mensura saltem potētiarum, vt æqualis vel similis sit calor (si in his non est propriē æqualitas) in tanto igne, & in aere multo maiori, & æqualitas vel similitudo sit in potentia qualitatis, excessus autē maioris sit in mole & magnitudine. Ipsum autem plus, idest huiusmodi, in mole & magnitudine excessus habebit hanc rationem & proportionē æqualis caloris in potentia & virtute, in eodē genere, id est materia & subiecto eiusdē rationis. quæ autē eandem materiā participant, & æqualia sunt qualitatis potētia, & virtute, intendi & remitti possunt: huiusmodi autē sunt mutationes quædā, vel ad mutationē substātię, quædā via: quare, quæ hoc modo æqualia sunt, immutabilia esse non possunt, vt Emp. voluit. hæc est plena & perfecta rationis Aristot. progressio, cuius partes nō omnes confirmavit Arist. sed eas tantum, quæ

Liber secundus

quæ ad confirmandã elementorum mutationẽ, quæ erat sibi proposita, essent accommodatæ: nempe elementa comparari nõ posse, aut esse æqualia, vt voluit Emp. vel quantitate facta per mutationẽ, id est quatenus fit ex quãto quantũ, æquale, maius aut minus, vt loquitur Aristot. neq; etiam cõparari potentia & virtute qualitaris contrariæ, vel eiusdẽ generis, vel diuersi. cæteras verò partes cõfirmauimus, vt esset ratio perfecta, adiuti diligẽtia Philop. & propriis quibusdam obseruationibus. hactenus prima ratio Arist. cõtra Emp. constituentem elementa immutabilia. deinde alia eius de motibus & naturalium rerum generatione decreta propriis rationibus refutantur.

Text. 38.

AT qui neq; accretio alia fuerit secundũ Emp. ni si per additionẽ. Sic enim ait, ignis augetur igni, & terra suũ genus, æther auget æthera. hæc autẽ appositio quẽdã est: non autẽ sic videtur accrescere, quæ accrescunt. Sed multo eidẽ difficilior est, generationis naturalis rationẽ reddere, quæ enim natura fiũt, vel semper hoc modo, vel plerumq; fiunt: quæ verò nec semper, nec plerũque, casu aut fortuna. quod nam igitur causæ est, cur ex homine homo, vel semper, vel plerũque oriatur? & ex tritico triticũ, nõ olea? An quia sic hoc modo cõponantur, os oritur? non enim ex iis quæ contingẽter cõcurrunt,

Text. 40.

aliquid gignitur, vt ille ait, sed ratione quadã: quæ igitur horũ causa est? non enim certè ignis aut terra. Sed neq; amicitia, & lis, congregationis enim tantũ illa causa est, hæc segregationis. hoc autẽ est cuiusque substantia non solũ mistio, & mistorũ dispositio, vt ille ait: sed fortuna in his nominatur, non ratio. contingẽter enim aliqua permisceri possunt. rerũ enim naturalium causa est, rem sic se habere: & hæc est cuiusque natura, de qua Empedocles cũ nihil dicat, nihil dicit de natura: at hoc est benè se habere, & bonũ: ille verò solam misionem laudat. quamquã elementa, quæ Deo priora sunt natura, nõ discordia, sed concordia & amicitia fecernit, & hæc ipsa dii sunt. Prætereà de motu simpliciter dicit. non enim satis est dicere concordia & discordia vincere, nisi addatur, propriũ esse cõcordiæ tali motu, & discordiæ tali mouere. Oportebat igitur vel definiri, vel ponere, vel demonstrare, aut accurate, aut negligenter, aut alio quoddam modo.

Text. 41.

Text. 42.

Explicatio.

Est ergo secunda ratio contra Emp. quia tollit verã, & animatorũ propria accretionem. Appositio enim vnus ad alterum, vt cum partes

partes diuerforum, aut eorundem corporum coniunguntur, non est vera & propria animatorum accretio, cum sit in hac alimenti alteratio, assimilatio, & in maiorem quantitatem conuersio, & non sola additio. Empedoclis autem accretio est appositio tantum, vt eius carmina ostendunt: non est igitur vera & uiuentium propria accretio, de qua dictum est 5. cap. lib. 1. & 4. cap. libri 2. de anima.

Tertia ratio contra eundem est, quia generationis naturalis substantiæ (sunt enim multa, arte, electione, fortuna:) cõfirmationis organum nullam causam per se certam & propriam reddit, sine qua nullius uiuentis generatio explicari potest: hæc autem causa est efficiens per formam certa quadam ratione & proportione in materiam sibi accommodatè præparatã, in qua præparatione certa & definita elementorum secundum qualitates & quantitatem moderatio & temperies continetur: hanc igitur causam Empedocle non attigisse, ex his ducit Arist. Primo, quia hoc totum fortunę tribuit, non autem esse naturali: fortuna autem est eorum, quæ raro fiunt, vt 2. phys. c. 5. dictum est: naturalia verò plerumque aut semper eodem modo eueniunt. Secundo, quia generationis causam dicit elementorum permissionem, quam constat non esse sufficientem causam, sed tantum moderationem quandã materię, præterquam oportet etiã efficientem causam esse definitæ rationis, ad ingenerandam formam in præparatã materiã. Tertio, neque liti aut amicitie, quas ille causas probauit, hæc generatio tribui potest: cum lis & amicitia Empedocli

tantum sint causæ congregationis & segregationis: lis quidẽ segregationis ex sphæro, in quo elementa aliquando conueniebant, amicitia autem cõgregationis in eodẽ. Quare generationis naturalis, cuius causas physici interest explicare, nullę causæ perse sunt in physica Empedoclis, sed vel fortuna, vel elementorum permistio, cum illa sit ex accidenti, hæc tantum ad materiam referri potest: naturalẽ verò causam efficientem, quę certa quadã ratione efficeret, & à qua benè & accommodatè omnia fiunt, & ipsum bonum & perfectio, nempe forma deriuatur, omnino omisit. Solã elementorum permissionem laudat, cum hæc plerumque interitus causa sit, non ortus, & ideo vituperatione potius digna. Sphærum ipsum, hoc est elementorum cumulum, Deum vocat, vt pote principium rerum omnium: huius spheri causam, amicitiam dicit, quia ex ea cõgregantur in sphæro elementa: litem verò dissolutionis spheri, vt elementa sint spheri absolute priora, quę in spheri amicitia coaluerint, oportuit tamen, amicitiam disgregationis potius & dissolutionis spheri causã assignauisse, quia ex elementis separatis à locis naturalibus, & ideo non manentibus in naturali constitutione, spherum cõponit amicitia: quare hæc ipsa disgregat & separat elementa à propria natura. quod si elementa spheri, quem Deum vocat: priora sunt, cum ex illis coniunctis per amicitiam fiat, non est cur & ipsa elementa non sint dii quidam, præsertim cum sint etiã immutabilia ex sententia Empedoclis.

Quarta ratio contra Empedoclis doctrinã de motu, quia non est exacta ex causis & principiis, definitioni:

tionibus, aut positionib⁹, ex quibus tantū scientifica esse potest. Inquit enim tantum, amicitiam congregationis, litē disgregationis causam esse: qua verò ratione eorum motuum causę sint, neque definiuit, neque demonstrauit accuratē, aut negligenter. itaq; reprehenditur Emped. vt methodi scientificę prorsus ignarus in physica institutione.

Text. 43. **I**am verò quoniam corpora & vi præterq; naturam, & natura moueri vidētur: vt ignis sursum non vi, deorsum autē visfertur: ei autē quod vi fit, id quod secundum naturā contrarium est, & aliquod vi moueri potest: fit vt aliquid etiā natura moueri possit. Hūc igitur motum amicitia affert, an non? Nam terrā deorsum ferri, concordie contrarium est, & segregationi simile videtur: & discordia potius naturalis motus causa est, quā concordia. Itaque concordia contra naturam potius fuerit: simpliciter autem nisi concordia & discordia mouerent, horū corporum nullus esset motus nec quies: quod absurdū est.

Text. 44. Amplius autē, ea moueri cōstat, segregauit enim discordia. æther autem non à discordia sursum elatus est, sed interdum veluti à fortuna elatū esse dicit.

Tunc enim hoc pacto, diuerso sæpè incurrit, interdū autē

ignē natura sursum ferri affert, Ast æther longis sub humū radicibus ibat. Quin etiam, & mundum similiter se habere dicit, nūc in discordia, & prius in concordia. quid igitur est mouēs primum, & causa motus? non enim certē cōcordia & discordia, sed alicuius motus hęc causę sunt: quod si est, illud erit principiū. Illud etiā absurdum est, animam ex elementis, aut aliquod eorū esse. Alterationes enim animę quomodo erunt? vt musicum esse & inmusicum, memoria aut obliuio. Manifestum est enim, quod si ignis sit anima, affectiones ignis ipsi animę iniungunt, si verò mistum aliquod, corporeę affectiones: cum tamen harum nulla corporata sit. Sed hęc sunt alterius considerationis.

Text. 45.

Explicatio.

QVinta ratio eandē doctrinam Emp. imperfectionis & insufficientię conuincit. Primum quod motus naturalis & violenti nullam reddit causam: amicitia enim vel cōcordia, quā dicit motus naturalis causam, potius est causā violēti, quia remouet elementa à suis locis naturalibus, vt in sphæro conueniant: & discordia segregans ex sphæro elementa, erit causā motus naturalis, quia segregata ex sphæro elementa in loca naturalia secedunt. Secundo, quia secundum

dum Emped. concordia tantum & discordia sunt esse motus, & ex consequenti quietis, cum tamen nō sint internæ & insitæ causæ motus, vt natura. cum igitur in vniuerso sit vterque motus & violentus & naturalis, oportebat vtriusque certā & definitam assignare causam & naturalis insitā, neque omnes causas motus ad cōcordiam & discordiam referre, cum nō sint certę causę eorum motuum, quorum voluit Emp. vt ostensum est, & sint causę externę, nō insitę, vt natura. Tertio quia in asserendis causis motus, nō constat sibi Emp. licet fateatur elementa moueri: interdū enim fortunam, interdum naturam, causam esse dicit.

Sexta ratio contra Emp. quia asseruit mundū eodē modo semper se habere, siue concordia vigente, siue discordia: quod si hoc ita est, mundus ex seipso, & ex alia causa, eodē motu semper mouetur, vt per eum semper sit eodem modo: & id circo non erit cōcordia aut discordia huius motus causa, quas tamen ille voluit, omnis motus causas esse.

Septima ratio est, ad refutandam compositionē animę ex elementis, quā Emp. asseruit. si enim anima ex elementis constaret, eisdem affectionibus, quibus elementa, subiiceretur: corporatis nēpē, vt raritati, dēsitati, calori, leuitati, vt subiiciuntur ex elementis cōcreta: non subiicitur autem his anima, sed aliis incorporeis, vt ignorantia, obliuioni, memorię. sed contra hanc sententiam pluribus differere ad lib. 1. de anima pertinet. Nunc verò ex hoc loco constet animam Aristoteli in corpoream videri, vt differetur lib. 2. de anima.

CAP. VII.

DE elementis autē, Text. 46.
ex quibus corpora constant, quibuscūque quidem videtur aliquid commune esse, aut vicissim mutari, necesse est, si alterū horum, & alterū euenire. Qui verò generationē Text. 47.
vicissim non faciunt, neq; singula ex singulis, nisi vt ex muro lapides, absurdum accidit. Quomodo enim ex illis erūt carnes & ossa, & quiduis aliud? habet autē, quod dicitur, dubitationē, & apud eos, qui ex se vicissim generant, quonā modo ex ipsis fit aliquid aliud præter hoc. Dico autē vt si exigente est aqua, & ex hac fit ignis: est enim quoddā cōmune subiectum. at qui & caro ex ipsis fit, & medulla. Hęc autē quomodo fiūt? illis enim, qui Emp. sequuntur, quis erit modus? necesse est enim cōpositionē esse, quemadmodū ex lateribus & lapidibus murus. hęc autem mistio ex elementis quidem seruatis, sed ex minutis partibus inter se compositis. Sic ergo caro & quiduis aliud. continget autem sic, non ex quauis parte carnis fieri aquā & ignem: quemadmodū ex hac cerę parte sphaera, & ex aliqua alia pyramis fit: sed
contin-

cōtingit ex vtraque, vtramq;
 genitam esse. itaque hoc mo-
 do fit ex carne, vt ex quauis
 parte ambo oriātur: quod nō
 licet iis, qui alio modo dicūt,
 sed quemadmodum ex muro
 lateres & lapides oriuntur,
 vtrumque ex alio loco, atque
 parte. Similiter autem apud
 eos, qui faciunt vnam ipforū
 materiā, dubitationē habet,
 quonā modo aliquid ex vtro-
 que, vt frigido & calido, aut
 igne & terra, fiat? si enim caro
 ex vtroque, & neutrum illo-
 rum est, nec rursus eorū, quæ
 integra seruātur compositio,
 quid restat, vt sit ex illis cō-
 positum, præter materiam? al-
 terius enim corruptio, aut al-
 terum, aut materiam facit.

Capitis septimi, explicatio.

Rostquam materia ele-
 mentorū communis, &
 ea vicissim mutari, con-
 tra Emp. ostensum est,
 generatio & compositio mistorū
 ex elementis explicatur, vt genera-
 lis illa mistionis doctrina, c. vltim.
 libri prioris, quasi in actū deducta
 representetur. capitis duę partes,
 prima repetit ex præcedētibus sen-
 tentiam propositæ accommodatam
 quęstioni: altera quęstionem ipsam
 de mistorum compositione ex ele-
 mentis explicat. Prioris partis hæc
 sententia est, asserentes comunē
 & eandem elementorum materiā,

fateri etiam oportet, vicissim ele-
 menta mutari, & contrā. confirma-
 tio sententiæ nulla est hoc. c. quia
 præcedentibus comprehensa est:
 sic autem breuiter cōcludi potest.
 Contraria circa idem & cōmune
 subiectum agūt & patiuntur: (quia
 vnum contrarium non potest esse
 alterius subiectū, cap. 1. huius lib.
 & vicissim ab eodem subiecto se
 expellunt:) quę mutantur elemen-
 ta, sunt contraria ratione qualitarū,
 4. c. huius libri: elemēta igitur, quę
 mutātur, comunē habēt & eandē
 materiā: quod si cōmunem habent
 materiā, & ab eadē, ratione contra-
 rietatis, mutuò se expellunt, inter-
 dum vno, interdum altero vincēte:
 vicissim sanē mutantur. Postero-
 ris partis hæc prima sententia est,
 quibus elementa immutabilia vi-
 dentur, vt Empedocli, impossibile
 est, mista ex elementis constituere:
 quibus verò mutabilia, valde diffi-
 cile. Prima ratio primi est, quia si
 elementa ponātur immutabilia, vt
 syncera semper sint, integra, & sal-
 ua, compositio misti erit elemento-
 rum appositio: vt laterum & lapidū
 in muro, retinente vnoquoque pro-
 priam materiam & formam, & syn-
 ceras qualitates, vt retinent lapides
 & lateres in muro: non igitur erit
 propria mistio: hæc enim definita
 est cap. vltimo libri prioris, miscibi-
 lium alteratorum vnio: quare non
 manent elementa qualitatibus syn-
 cera, sed alteratione refracta, & ad
 quandam mediocritatem redacta.
 In illa verò appositione elemento-
 rū immutabilium esset eorum con-
 geries, & in minutissimas partes se-
 ctio, non autem vera permistio. Se-
 cunda ratio est, quia ex proprie mi-
 sti quauis parte, quatuor elementa
 fecer-

secerni possunt, cum consistant ex illis, & quæuis pars misti sit mista, vt eod. c. vlt. ostensum est: sed ex illa elementorum immutabilium appositione non possunt sic secerni elementa ex quauis parte, vt neque ex quauis parte muri lapides, & lateres, sed ex diuersis: illam igitur elementorum immutabilium appositionem mitionem esse impossibile est. Ratio secundi est, quia si mistum vt caro, sit ex elementis, & hæc non corrumpuntur, quia mitione non est generatio, neq; manent integra, vt in illa appositione Empedoclis refutata: & mistum neutrum elementorum verè dicitur esse, quia quæuis pars constat ex omnibus, cum sit mista vt totum: nihil videtur reliquum esse, quod dicatur mistum, nisi materia communis. quod tamen valde absurdum est: cum hæc sit subiectum, & simplex pars rei naturalis, non autem mistum & compositum. hæc igitur ratio difficilè esse ostendit explicatu veram naturam misti, in qua illa omnia retineantur, vt neq; elementa corrumpantur, ne sit generitum, neq; omnino maneant integra & immutabilia, vt Emp. voluit, ne sit mitione quædam tantum appositio.

Hanc Emp. refutationem desumpsit Arist. ex Hip. lib. de nat. homin. tex. 12. secundum Galeni diuisionem, vbi idem Gal. inquit, primus Hip. elementa *κεκρανισθαι*, id est temperari docuit, atq; hac ratione differt ab Emped. qui ex eisdem elementis, quibus & Hipp. nos aliaq; omnia corpora, quæ circa terram sunt, constare dicit, non tamen inuicem attemperatis, sed per exiguas partes commistis, & se contingentibus.

Text.

AN verò, quoniam & magis & minus calidum, frigidumq; est,

quando simpliciter alterum actu fuerit, potentia alterum erit: cum verò non omnino, sed quasi calidum fuerit frigidum, & vt frigidum, calidum: quod ea, quæ miscetur suas exuperantias vicissim interimat, tunc nec materia erit, nec vtrumq; illorum contrariorum actu omnino: sed interiectum medium. quæ autem ex parte calidius, aut frigidius, aut contra esse potest, hac ratione, duplo magis calidum, aut frigidum esse potest, aut triplo magis, vel alio modo generis eiusdem. erunt igitur mista & concreta diuersa, ex contrariis, vel elementis: & elementa ex illis, potentia quodam modo existentibus. non ita tamen vt materia, sed eo modo, quo diximus: & est ita quidem mitione, illo vero modo materia id quod fit, & mutatur. quoniam autem patiuntur contraria, vt demonstratum est principio, (quod enim actu calidum est, frigidum esse potest, & quod actu frigidum est, calidum) fit vt nisi equalia sint, vicissim mutantur. quod fit eodem modo in aliis contrariis. ac primum quidem sic elementa mutantur: ex his autem carnes & ossa, & huiusmodi, cum id quod calidum est, frigidum, & quod frigidum est, calidum efficitur, & ad medium peruenerint. hinc enim neutrum est: medium verò multiplex est, & non indiuiduum. similiter autem humidum & siccum, & quæ sunt generis eiusdem, secundum mediocritatem, carnem, ossa, aliaq; huiusmodi efficiunt.

¶ *Explicatio.*

Altera sententia huius secundæ p. est, mista ex elementis fiunt, vel elementorum qualitatibus, æqualibus vi & potestate, castigatis tantum & refractis, vt nulla dominetur & vincat: vel vincete quidem aliqua qualitate, ita vt contraria remitti, non

O autem

Liber secundus

autem corrumpi possit: à qua vincēte temperamentum & mistum denominationem accipit, vt dicatur calidum, vel alia qualitate potissimum affectum. sic dissoluitur dubitatio proposita, de constitutione misti ex elementis. Ratio huius sententię colligitur ex elementorum, quę miscentur secundum proportionem virtutis & efficacię qualitatum, distinctione. interdum enim qualitates æquales sunt, vt calidum sit quasi frigidum & contrā, humidum quasi siccum, & contra: tunc autem alterum in alterum non vertitur, quia nullum habet ad agendū vim superiorem, vt positum est: sed suas inuicem excellentes qualitates reprimunt, vt ad quandā temperamenti mediocritatē, quę omnium refractas vires habeat, & nullius propriam, redigantur. sic ergo fit mistum perfectum, vnum ex omnibus æqualiter. quod si inæquales sint vires elementorum, quę miscentur, sic tamen, vt nulla alteram corrumpat, quia esset generatio, & non propria mistio, altera verò alteram remittat, vt ea dominetur, erit temperamentum imperfectū, à qualitate vincēte denominatum, calidum, frigidum, humidum, siccum, vel à duabus cognatis vincētibus, calidum siccū, & quę sequuntur, vt elementis sunt attributa. itaq; vt qualitatum vires & potentie equalitate & inæqualitate necessariò distinguuntur: sic & temperamenta mistorum, eadem ratione, duobus illis primis generibus contineri necesse est: atq; primum quidem illud perfectū, simplex esse & vnus modi, quia in æqualitate non est magis aut minus: hoc autem alterum inæquale, variis modis distingui pos-

se, pro vincētis vnus, aut duarum qualitatum distinctione, vt sint saltem octo, quę modò distinximus. conueniunt autem hæc duo mistorum genera prima, quatenus in utroque nullius elementi, quod miscetur, corruptio intercedit, quia semper illud principium, ex vltimo c. prioris libri, retinere oportet, mistionem non esse generationē, aut interitum, sed miscibilem alterationem quandam, & qualitatum moderationem: & idcirco in generatione & interitu nihil saluum manet præter materiam primā: in mistis huiusmodi manent elementa, antequam generatio misti sit perfecta, salua quidem secundum substantiam, sed viribus refracta qualitatum, vel omnino æqualium, vt in primo genere misti, vel aliqua inæquali, aut aliquot existentibus, vt in altero genere, quo partes viuientium continentur, vt explicabitur vlt. c. 4. meteorologici. An verò illud primum temperamentum viribus qualitatum omnino equaliter in natura possit consistere, vel sit ab Aristot. constitutum vt regula quædam & ea non, ad quem cætera temperamenta, vt ad perfectissimum expendantur, vt demonstrationem perfectissimam in methodo scientifica constituisse videtur, explicatum est à nobis, & disputatum, vltimo c. prioris lib. Nunc illud tantum animaduertatur, hic explicatam esse materiam misti, quę sunt elementa permixta variis modis, pro natura & ingenio formæ excipiendæ: de aliis cauis erit cap. 9. doctrina propria & vltim c. 4. meteor. præter qualitates quatuor ad misti generationē, adhibet naturam vt artē, quę est forma, qua agens efficit & præparat materiam,

materiam, & patientis materia accommodata perficitur in sua specie, de quo etiã eleganter Gal. lib. 2. de temperam. c. 8. Ad explicandũ verò, quoniam modo sint elementa in misto potentia & non actu, Philoponus com. 46. potentiã distinguit, vt quẽdã sit ad actum primum, quã dicitur essentialis, & materia prima: quẽdã ad actum secundũ, vt anima, & omnis forma c. 1. lib. 2. de anima: quẽdã deniq; sit potẽtia media, quia est via ad actũ perfectum, qualis est in mobili, quatenus mouetur. 1. c. 3. phisici. elementa igitur nõ sunt in misto potẽtia, primo modo, quia nõ sunt materia prima, nec secũdo modo, quia nõ possunt agere secundũ proprias & excellentes qualitates, cum sint refractæ in quouis misto, etiam perfecto: erũt igitur potentia tertio modo: quia dissoluta misti tẽperie, retinebunt elementa synceras & proprias vires ad agendũ. sed de his plura diximus ad ult. c. prioris libri. vnde & mista sunt diuersa ab elementis, quia ex his atẽperatis: & elementa diuersa ab illis mistis, quia in eis potẽtia existunt non actu: sed non potentia vt materia prima, quẽ vt mutationi subiicitur, omnia fit.

C A P. VIII.

Text. 49.

Mnia verò mista corpora, quẽcunq; circa medij locum sunt, ex omnibus simplicibus cõponuntur. terra enim omnibus inest: quia vnumquodq; maximè & plurimũ sit in suo loco: aqua verò, quia cõposita, terminari est ne

cesse: sola autẽ ex simplicibus facilè terminabilis aqua. prætereã, quod terra sine humido consistere non possit, sed aqua est id quod continet. si enim adimeretur omnino ex ipsa humidũ, decideret. terra igitur & aqua propter has causas existunt, aer autẽ & ignis, quia terræ & aquæ contraria sunt, terra enim aeri, igni autẽ aqua contraria est, vt substantiã substantiæ contrariam esse contingit: quoniam igitur generationes ex contrariis sunt, & alterũ contrariorum extremum existit, necesse est, & alterum existere. quare in omni composito omnia simplicia inerunt.

Text. 50.

Id etiã testatur cuiusq; alimentũ, omnia enim ex eisdem nutriũtur, ex quibus sunt, nutriũtur vero omnia pluribus. plantæ enim, quæ vtique sola aqua nutriri viderẽtur, pluribus nutriũtur. aquæ nãq; terra admista est: quocirca & agricolæ, cũ irrigare volũt, ea permiscent. quoniam autem alimentũ ad materiam refertur, quod verò alitur, coniuncta materiæ forma & species est: rationi consentaneum est, ex simplicibus corporibus, quæ ex se inuicem gignuntur, ignem solum nutriri: quem admodum & priores tradunt.

M 2 solius

Libert secundus

folius enim ignis ac maximè species & forma est propria: quia insita vi fertur interminum. vnumquodq; autem in suã regionem naturæ vi ferri solet: forma verò ac species omnium terminus est. omnia igitur corpora ex omnibus simplicibus cõstare dictũ est.

Capitis octauĩ explicatio.

DE mistorũ ex elemẽtis duobus generibus, proximo c. 7. dictũ est, nũc verò ostendit, elementa quatuor materiã esse, ex qua mistũ componatur in medio vniuersi, idest terra & aqua, quod est Arist. vnum corpus 2. c. 1. meteorol. quod mihi, quãuis repugnante Philopono, de mistis perfectis intelligendũ esse videtur, vt horum cõpositio, ab his distinguatur, quę imperfecta ideo sunt, quod non sint ex quatuor elemẽtis concreta: sed potius sunt vnũ, aut aliquot elemẽta externis affecta qualitatibus, & ideo ab Arist. 1. meteor. sepe dicuntur affectiones elementorũ, vt pluuia, grãdo, fulgur, mare, quę potius retinent vnus elemẽti naturã, sed externis qualitatibus adulteratam. probat igitur Arist. illa mista, quę in terra generãtur, non autẽ in sublimi loco, vt meteorologica, ex quatuor elemẽtis cõstare, argumẽtis duobus: vno generali, & continẽti viuẽtia mista, & vitę expertia: altero speciali & viuẽtiũ proprio, quia ducitur ex nutritione, quę viuẽtiũ propria est. 4. c. 2. lib. de ani.

Primi argumẽti dispositio est, mista, quę in medio vniuersi fiunt, terra primũ esse omnium, quia in terra & virtute illius fiũt, & ex ea ferè corpulentia misti cõsistit. Deinde necesse est, terrã aqua perfundi, vt terrę partes sibi inuicẽ connexę herẽt: quia aqua facilẽ determinabilis est. idest determinari potest à terra, & simul cõtinere, ne dilabatur. licet enim alieno termino facilius aër terminetur, vt dictũ est 2. c. huius secũdi: sola tamen aqua cũ terminatur facilẽ alieno termino, consistentiã terrę tribuere potest. aër verò cum maximè dissipetur, vt ignis, propter raritatẽ, consistentiã tribuere nequit. sic terra sine humore in minutissimos dissipata pulueres euanescit. sunt ergo ad corpulentiam & consistentiã misti duo illa elemẽta maximè necessaria, aqua & terra. quę cũ insint misto, reliqua etiam duo ignis & aër adesse oportet. non enim mistum sine actione & passione constitui potest, & ideo prius libro priori, de actione & passione, quã de mistione, dictum est: actio autem & passio tantũ est contrariorum 6. cap. 1. lib. sed terrę & aquę contraria sunt, ignis & aer, ratione contrariarum qualitatũ: illa ergo coniungi oportet, ad misti constitutionem.

Hic obseruabis primo, ex Aristotelis sententia, terram sine humore faciliẽ dissipari, & continẽtem esse non posse: sed id de terra, quę apud nos mista componit, verũ esse, vt quotidie experimur: in suo verò loco naturali, maximè continuatam esse, & adeo cõpactam, vt adamante durior sit, Galenus affirmat: fortassis propter appetitum naturã insitum partibus, à quo sibi inui-

bi inuicē valdē cohærentes, in mediū vniuersi feruntur. obseruabis se cūdo, elemēta dici ab Arist. cōtraria, non absolutē, cū substantia substantiæ contraria nō sit, sed vt substantiā substantiæ contrariā esse cōtingit, id est ratione qualitātū contrariarum, quibus afficiuntur. atq; ideo probare nō possum Philoponi sententiam, qui contrarietatem negat compositis substantiis, formis simplicibus inter se concedit.

Alterum argumentū est, quia eisdem alimur, quibus constamus: alimur autē non simplicibus elementis, sed substantiis sapore infectis, quæ qualitas ex permixtione primarum orta est: constamus igitur quatuor elemētis. sic Arist. ostēdit 5. c. prioris libri, & 4. c. lib. 2. de anim. alimentū in fine esse simile, principio verò dissimile, & incrementum quibusq; fit ex eadem, qua constiterint materia, c. 1. lib. 8. de hist. anim. adhuc tamē verū est, quæ sicca sunt humidis, amplius, quæ humida siccis potius & largius vti, quia qualitatis eius inopia maximē teneātur, sect. 10. problem. 58.

Quod si quis obiiciat, plātas aqua nutriri, vt apparet cū irrigātur: respōdet Arist. aque terrā permisceri, & id studiosē agricolas efficere, vt aque terrā permisceant, addito etiā stercore, in quo viget calor. quod si plantarū alimentū simplicius esse videtur, & tamen terra & aqua constat, & vt sit actio contrariorum, ex aliis etiā elementis contrariis constare debet, aut eorū virtutibus: erit sanē omne alimentū viuientium ex quatuor elementis concretū & compositum. quid quod? elementa, quæ apud nos sunt, syncera non sunt, sed aliis permixta, vt ostēdimus q. 3. ad

c. 4. huius lib. Est alia ratio, qua vlt. c. lib. 3. de ani. concluditur, animalia ex quatuor elementis constare, ex tactu desumpta: quia eius organū est ex omnibus qualitibus attemperatū. est alia ex humoribus quatuor, quia proportione respondent quatuor elemētis, de qua Gal. in lib. de natura hom. tex. 14. & lib. de humoribus. ostēdit etiā quatuor elemēta in misto accensum lignū: quia ex eo prodit humor aquæ, aēr & ignis, quia flamma est spiritus sicci ardor, & cineres terræ respondent. quibusdam absolutē videtur aquā nutrire nō posse ex Arist. principio de hist. & lib. 8. c. 1. & Theophr. 2. lib. de causis c. 8. sicuti neque aërem. Ratio est, quia concoctione nō crassescit, vt omne alimentū 4. c. 4. meteor. & lib. de sens. c. de sapore. quidā respondent, hæc esse vera de synceris elementis, sed neque aquā, neq; aliud esse apud nos syncerum, vt ait Gal. primo de simp. c. 5. sed responsio est infirma: quia licet nō sint apud nos elemēta syncera, nō tamen sunt eorū substantiæ corruptæ, sed alienis affectæ qualitibus, vt inquit Priscia, Lydus ad c. 44. Teoph. de anima. quare asserendū viderur, aquā nutrire, sed difficile, & permixtā humoribus, qui viuēti insunt: sic enim crassescit, & non per se, vt dicitur bilescere apud Hipp. 3. lib. de ratione victus c. de aqua, & hanc sententiā hīc significat Arist. & cōfirmat alimentū pisciū multorum apud Zondel. 1. lib. de piscib. c. 12. & 13. aliis locis dicitur nō nutrire, quia difficilē nutrit: & quod vix fieri potest, dicitur impossibile 1. lib. de cælo.

Sed quia ex nutritione viuentiū propria, secundum argumentum

collectū est, explicat nunquid simplex elementum nutriri verè dicatur. & constat sanè, nutritionem esse viuentium propriam ex 5. cap. prioris libri, & 4. c. 2. libri de anima: sed ex similitudine tota hæc oratio intelligenda est, ad explicandam veteram sententiam, quod ignis nutriatur rebus præsertim pinguibus, cum tantum sit ex illa materia ignis facilior & celerior generari. sententia igitur est, ex omnibus elementis simplicibus, solus ignis nutriri videtur, hoc est quandā eius, quod nutritur, similitudinē referre. nutritio enim secundum formam fit, vt explicatum est. 5. c. prioris libri, ex alimento vt materia: solus autem ignis formæ rationem habet cum cæteris elementis, quia continet illa, & continere formæ similitudinē refert, quum indefinitam materiæ potentiam, in certa natura & specie coërceat, vt explicatur vt. c. 3. physici, & 2. lib. de cælo c. 13. & lib. 4. c. 3. & 4. ignis igitur eius, quod nutritur, quandam gerit similitudinē, & ideo nutriri videtur, licet nutritio sit viuentium propria.

CAP. IX.

Text. 51.

Quoniam autem quedam sunt generabilia & corruptibilia, & generatio est in loco circa medium, de omni generatione pariter, quot & quænam ipsius principia sint, dicendum est. facilius enim singula considerabimus, cum vniuersalia prius sumpserimus. sunt igitur

equalia numero, & genere eadē principia, quæ in æternis & primis reperiuntur: vnū enim est vt materia, alterū vt forma: oportet autem & tertium adiungere. non enim sufficiunt duo ad generandum, vt neq; in primis. quod igitur est vt materia in generabilibus, possibile est esse, & non esse. alia enim necessariò sunt, vt æterna, alia necessariò non sunt. horum autē, illa impossibile est non esse: hæc autē impossibile est esse: quoniā non contingit necessariū aliter se habere: quædā autem, & esse & non esse possunt, quale est generabile & corruptibile. hoc enim aliquando est, aliquando non est. itaq; generationem & interitum necesse est versari in eo, quod esse, & non esse potest: & idcirco generabilibus hæc est causa, vt materia: vt autē cuius gratia, forma & species, hæc autē cuiusq; substantiæ ratio est.

Explicatio.

Quamuis hætenus materia elementorū cōmunis & prima, formæ vt sunt actiua & passiua, id est qualitates, & eorum reciproca mutatio, atq; mixtorum cōpositio, in quibus aliquot causæ generationis & interitus vniuersales continētur, explicata sint: de in-

deinceps tamen ad finem libri, doctrina illa generalis de causis generationis & interitus naturalis propriè instituitur, vt si quæ causæ ex his explicatæ videantur, illæ quidē vt elementis conueniunt, explicatę sint: nūc autem generaliter de omnibus causis illis doctrina instituenta sit. Partes capituli duæ sunt, vna continet veram Aristotelis sententiam, altera refutationem alienarum sententiarum, quæ est Aristotelis recepta differendi ratio. vtrāque partem antecedit ratio ordinis hæc, prius generatim de causis generationis & interitus differendum est, vt deinde facilius speciales & propriæ rei cuiusque naturalis, vt in animatorum, viuētium & animalium, considerentur. hanc verò esse breuiorem, faciliorem, & naturæ magis consentaneā differendi rationem, ostenditur lib. 1. de part. anim. c. 1. & principio physic. speciales autem causas generationis & interitus rerum cōsiderabit Aristoteles in meteorologia, libris de gener. anim. & lib. de morte & vita.

In prima p. capituli hæc est prima sententia, eadem genere, & numero æqualia, sunt principia & causæ generabilium & corruptibilium, atq; æternorum, quæ prima sunt, nēpè cælestium corporum. hæc autē sunt, materia, forma & efficiens, & ad formam refert postea finem. sed eadem genere intelliguntur, vel ratione analogiç, vt voluit D. Thom. ex Aristot. 4. c. 12. lib. metaphy. vel ratione subiecti, vt Philoponus. Ratio primi est, quia æternorum & corruptibilium materia, ratione & essentia diuersa est, proportionē cōuenit. vt enim in æternis, materia for-

mæ coniuncta, eorum naturam constituit, sic in rebus mortalibus: sed illorum materia nullis contrariis, horū, omnibus subiecta est. Ratio secundi est, quia vtriusq; materia subiecti rationem habet, sed altera priuationē & potentiam adiunctam habet, altera non habet, vt disputauimus 1. physico in q. de materia. hæc est huius primę sententię explicatio. confirmatio de singulis causis proponitur, & primum de materia: quia potentia ad esse & nō esse in generabilibus & corruptibilibus maximè necessaria est: quia aliter oriri, & interire nō possent: sed materia est huiusmodi potētia susceptiua, quę eadē interdum excipit formam, & fit generatio, interdum exiit, & inducitur interitus: materia igitur in generabilibus & corruptibilibus maximè necessaria est. propositionis confirmatio ex distinctione entium colligitur: quædam enim semper & necessariò sunt, vt æterna: quædā nullo modo esse possunt, vt ficta impossibiliter coherētia, vt hircocernus: quædā vtriusq; interiecta, interdū esse, interdum nō esse possunt: cū generantur nō sunt, quia quod fit, non est, 6. c. 1. perih. & vlt. c. 4. Top. & generatio est mutatio ad esse, ex non esse. cum igitur entibus cōpositis accommodaram naturæ illorū materiā adesse oporteat, & huiusmodi entia esse & non esse possint, quia videmus illa subiecta generationi & interitui, efficiuntur necessariò materiā illorum potentia esse ad esse & nō esse, hoc est enim priuatione coniuncta. de formę etiā necessitate apertatio est, quia est finis, cuius gratia fit omnis naturę mutatio, cū forma rei genitę sit finis generationis, vt explicatū

est 7.c.2. physici, quare si nihil in natura proprio sine destitutum est. 8.c. eiusdem secundi, & forma est finis generationis, oportet alteram causam rei genitæ formam esse: & eam, quod sit actus & perfectio, substantiã & essentiam rei potissimū, cōstituere: cum 8. metaphysico demonstratur, essentiam rei compositæ per se constitui ex potentia & actu, quem in physicis formam dicimus.

Text. 52.

Oportet prætereà & tertiam adesse, quã omnes quidam somniãt, dicit autem nullus. sed alij quidem sufficientem causam esse ad generandum existimauerunt idæarum naturam, vt in Phædone Socrates. is enim reprehensis aliis, quasi nihil dicentibus, ponit, rerum quasdam esse formas, quasdam formarum & idæarum participes, & vnãquæq; dicitur esse secundum idæam, & fieri transumptione, interire abiectione. itaque si hæc vera sunt, idæas existimauit necessariò causas esse generationis & interitus. alij verò ipsam materiam, ab ea enim esse motum. sed neutri rectè dicunt. si enim formæ & idæa causæ sunt, cur non semper & continenter generant, sed aliquando quidē, aliquando verò non, existētibus semper & idæis, & quæ ipsas participare possunt? prætereà, in

quibusdam; quandam aliam causam esse videmus. sanitatem enim & medicus efficit, & scientiam sciens, existentibus sanitate, scientia, & ipsarū participibus. similiter & in aliis, quæ vi & facultate fiunt. Si vero materiam quis dicat generare, propter motum, naturalius quidem dicet, quã ita sentientes. quod enim alterat & figurat, magis est gignēdi causa: & in omnibus id consueuimus efficiens dicere, & equaliter in his, quæ à natura, & quæ ab arte, quod motiuum est. sed neq; ij rectè dicūt. materiam enim est pati & moueri, mouere autem & facere alterius potentiam. vt manifestū est in his, quæ ab arte & à natura fiunt. neq; enim aqua ex se ipsa efficit animal, neq; lignū lectum, sed ars. quare, idcirco hi non rectè dicunt, & quòd propriorem causam omittūt. tollunt enim ipsum quid erat esse, & formam. Prætereà, potentias tribuunt corporibus, quibus generant valdè instrumentariè, auferētes causam, quæ forma est. quoniam enim, vt dicunt, calido insitum est se gregare, frigido verò congregare, & aliorū vnicuiq; huic quidem agere, illi verò pati: ex his & per hæc dicunt, omnia alia gigni & interire. vide-

Text. 53.

Text. 54.

tur

Text. 55.

tur autē & ignis, seipsum mouens & patiens. Quin etiam similiter faciunt, vt si quis ferræ & vnicuique instrumento, eorum, quæ sunt, causam adscribat. necesse est enim ferræ existente diuidi, & poliente læuigari, & similiter in aliis. quare & si ignis quammaximè efficiat, & moueat: quo tamen modo moueat, non considerant, nempè deterius, quàm instrumenta. A nobis autem vniuersaliter dictum est prius de causis, & nunc de materia & forma definitum est. adhuc autem, quoniam motus in loco, æternus ostensus est, his constantibus, generationem continuatam esse, necesse est. latio enim generationem efficiet incessanter, quòd adducat & abducat generatiuum. simul etiam manifestum est, priora rectè dicta esse, mutationum primam esse lationē, non generationē. multo enim magis rationi consentaneum est, id quod est, generationis non entis causam esse, quàm id quod non est, ipsius entis. id autem quod loco mouetur, est, quod autem gignitur, non est. & idcirco latio generatione prior est.

Explicatio.

DE causa efficiēti & communi omnis generationis naturalis non prius Aristoteles propriam sententiam cōstituit, quàm refutet veterum de eadem sententias, vt firmior intelligatur eius sententia: quæ refutatio ad alteram partē capitū pertinet, cuius hæc est conclusio. falsò quidā, vt Socrates in Phædone Platonis, causam efficiētem, idæas esse dicit: falsò etiam alij materiam in efficiēti numerant, quia videatur motus principium, & efficiēs est, vnde est principium motus. 3. c. 2. phisici: sed magis naturaliter, quam Socrates, hi existimauerunt. Conclusionis tres partes sunt, de sententia Socratis, & aliorum, de cōparatione vtriusq;, quòd horum magis physica sit, illa potius theologica, & metaphisica. Plato igitur ex persona Socratis in Phædone, refutatis aliorum sententiis, illud affirmat sibi certum & exploratum esse, nihil aliud efficiens esse, nisi ipsum bonum, vel idæa, cuius communicatio in proprio susceptiuo, quod participatiuum vocat, efficiat res omnes: & eiusdem idæa abiectio rebus omnibus interitum inducat. Vera quidem sententia de primo rerum omnium efficiēti, vt explicant Theologi, in diuinis idæis, esse primam vim efficiēdi res omnes: sed nō acomodata & propria rei naturalis, cuius cognatam & efficiētem causam phisici interest explicare, quoniam ad eam, efficiētia primæ causæ determinatur. itaq; quamuis vera sit Platonis sententia, meritò ab Arist. refutatur, quia propriam rei naturalis causam efficiētem non continet,

Liber secundus

net, sed omnium rerum communē & primam, siue sint naturales, siue æternæ, diuinæ & immortales, vt cælum, intelligentiæ separatae. similiter solet Anaxagoras reprehendi, quòd cum intellectum rerum omnium effectiuam causam constitueret, eo tamen non vtitur ad rerū generationem.

Prima p. cōclusionis, quæ refellit sententiam Platonis, duobus argumentis cōfirmatur. Primum est, quia si idæa est causa efficiens generationis, continenter & semper generaret: quia neq; deesse potest illi vis effectiua, neq; susceptiuum accommodatum, quibus positis, statim generatio consequitur: at non semper generat: sed aliquādo generat, aliquādo verò nō: nō est igitur causa efficiens idæa. Secundū, quia posita forma, & susceptiuam materia, nō sequitur effectio, vt posita sanitate, & subiecto, nisi adiūgatur medicus, sanitas nō inducitur: neq; scientia, nisi adsit magister: ergo præter formā, vel idæam, atq; susceptiuū, oportet præterea esse causam efficientem, ab illis distinctam.

Altera pars cōclusionis refellit alteram sententiā, quæ magis physica ab Aristot. dicitur, quia motus causam inuestigat cū materia coniunctam: solet autem physicos vocare Aristot. qui motum admittunt, vt dictum est. 4. c. 1. physici: sententia verò de idæis separatam à materia causam reddit: altera igitur, quæ respicit materiæ motū, magis physica est. sed falsa ostenditur hæc sententia tribus argumentis. Primum, quia materiæ est pati & moueri: efficientis autē, non moueri, sed mouere & efficere: vt elementa nō efficiunt animal, sed ex ipsis fit: & in

artibus similiter lignum nō efficit lectum, sed ex eo fit ab artifice: efficiens igitur non est materia. Secundum, quia omiſsa forma, quæ cum sit actus, efficiendi & agendi principium est & præcipua causa, vim efficiendi instrumentariam corporibus tribuunt, vt calido segregandi, frigido cōgregandi, & ita fieri omnia, nulla adhibita efficiendi causa principali. Tertium, quia ad rerum effectiōem & ortū, adhibent qualitates vt instrumenta, & causam mouentem principalē prætermittunt: cū tamen illa instrumenta moueantur & patiantur primum à principali agente, vimq; accipiant, qua agere possint, causa autem mouens & generans semper efficiat: & quatenus est sui effectus prima & propria causa, à nulla alia inferiori moueatur, & ipsa vtatur instrumentis, & eorum vim moderetur. quamuis enim ipsorum sit aliqua actio, vt ferræ secare, alterius leuigare, eorum tamen vis prima, qua excitantur ad agendum, à principali causa mouente deriuatur. vnde & ignis, quem autores huius sententiæ maximè actiuum constituunt, aliquando tamen patitur, & ideo absolute causa efficiens nō est, quæ proprie, vt efficiens est, pati non potest: sed est ignis instrumentum, quòd à principali agente mouetur, & prius aliquando exequitur actionem, quam cætera instrumenta. sic etiam de igne & calore differit contra Emp. 4. c. 2. de anim. sic disputat Aristot. de causa efficienti, & instrumento, non quòd illud non numeret in efficientibus, sed quòd non sit absolute efficiēs generationis, de quo hîc est sermo, cuius nempe virtute generatio perficitur, sed accepta impressione

pressionem principalis agentis, habet instrumentum ex propria forma suam efficientiam. quod hic voluit significare Arist.

His sententiis refutatis colligit propriam sententiam Arist. de causis generationis & interitus, ut sint tres, materia & forma, in quam finis incidit, ut supra explicatum est, atque efficiens. hoc autem commune omnis generationis est celestis latio, quatenus adducit & abducit primum generatiuum, quod est sol, ut constat. c. 10. proximo. quæ sententia consentit cum demonstratis 8. physico: nempe lationem, quæ conuersio dicitur, esse primam omnium motuum, cum hæc sit æterna, & ideo generationis & interitus, quas existimauit Arist. æternas, accommodata causa: quia quod conuertitur, est: quod generatur, nondum est: & illud huius causam esse, magis rationi consentaneum est, quam contra hoc illius.

Hæc est Arist. sententia. sed ad exactius intelligendam priorem illius partem, duo disputanda essent, primum de natura materiae, quæ est potentia ad esse & non esse: deinde, cur aliqua possint esse & non esse, & ita contingenter sint: quædam verò necessario & semper sint. sed illud primum primo physico disputatum est, illud alterum quantum philosopho satis est, ad vltimum c. 1. lib. de interpret. Ceterum ad posteriorem huius capituli partem de necessitate causæ efficientis, dubitat Philop. quia lib. 2. de anima. c. 1. significauit Arist. posita potentia accommodata, & proprio actu, nullam esse causam inuestigandam, cur ex utroque fiat vnum, quia naturaliter, si ne aliquo coniungente vnum per se constituunt. Hac igitur ratione non

videtur efficiens causa, præter materiam & formam, necessaria, cum sint actus & potentia. Philoponus respondet, mouentis causæ efficientiam ideo necessariam esse, ut ex communi & remota materia fiat propria & accommodata: quæ statim sine intercedente vinculo, propriae formæ coniungitur, quod voluit Arist. lib. 2. de anima, ut à nobis explicatum est. q. 4. ad c. 1. eiusdem libri, & hæcenus rectè Philop. illud verò non rectè addit, in rebus æternis & primis, ut celestibus corporibus, & mentibus separatis, non esse causam efficiētem, ut fiant, sed ut sint & permaneant: à nobis tamē ostensum est. 8. physico, celestium corporum, & illarum mentium, etiam si æterna essent, causam efficiētem assignari oportere.

CAP. X.

Quoniam autem positum est, & demonstratum, generationem interitumque rerum continentem esse, & lationem generationis causam esse statuimus, censemus vnaquidē existente latione, vtrūque fieri non posse, quod sint contraria. idem enim & eodem modo semper se habens, idē facere natum est: quare, aut generatio semper esset, aut interitus. oportet autem plures esse motus, aut latione, aut æquabilitate. contrariorum enim contrariæ sunt causæ. quo

Text. 56.

circa

circum prima latitudo, generationis & interitus prima causa non est, sed quæ in obliquo fit circulo: in eamque continuū est, & moueri duobus motibus fit. si enim & continenter & semper generatio & corruptio futuræ sint, necesse est aliquid semper moueri, ne huiusmodi mutationes deficiant, duobus autem motibus, ne altera solum eueniat. continuationis igitur causa est latitudo vniuersi, accessus verò & recessus ipsa obliquitas. sic enim fit ut interdum procul absit, interdum propè sit. cum autem interuallum sit inæquale, motus erit inæqualis. quare si ex eo generat, quia accedit & propè sit, ex eo etiam quòd recedit, & procul sit, hoc idem corrumpit: & si ex eo quòd sæpè accedat, generat, ex eo etiam quòd sæpè recedat, corrumpit. contrariorum enim contrariæ causæ.

Cap. decimi explicatio.

Reposita, in fine præcedentis proximi capituli, de causa efficienti perpetuæ generationis & interitus, sententia, hoc. c. exactè demonstratur. itaque sententia Arist. non quæuis cæli conuersio causa est perpetui ortus & interitus, quatenus defert primum mouens, & efficiens

has mutationes: sed solis, in circulo obliquo. significat Arist. solis accessum & recessum, quia fertur in Zodiaco, cuius obliquitas accessum & recessum distinguit, esse causam generationis & interitus naturalis: accessum generationis, recessum interitus. vocat autem generationem, non solum ex non ente mutationem, sed etiam perfectionem & complementum rei genitæ, quod in accretione consistit: interitum etiam non tantum ex ente mutationem in non ens, sed etiam progressionem ad eundem interitum & decretionem. præterea, intelligit causam esse naturalis interitus & ortus, quæ ex causis purè naturalibus contingunt: quia sunt alia ex proposito & electione, quæ naturali ordini subiecta non sunt: sunt etiam alia violèta: alia denique, quæ præter naturam contingunt. Cum autem naturalia dicantur, quæ plerunque & magna ex parte eueniunt: & in his, efficiētis actio & forma, nisi in accommodatam materiam non inducatur, perturbari non oportet, si interdum accessu solis aliquid, vel non generetur, vel intereat: quia non arguit hoc imbecillitatem efficiētis, sed materiæ ineptitudinem, & causarum impediētium concursum: quod expressè hic admonuit Arist. ut notetur imperitia & inconsideratio eorum, qui ex sola causa cælesti de effectibus inferioribus certò iudicare volunt, nulla materiæ & temperamenti ratione habita. unde si quis obiiciat, non oportere distinguere accessum & recessum, ut ille generationis, hic interitus causa sit, quia generatio vnius, sit alterius corruptio. c. 4. prioris libri, & ex consequenti si est generationis aliqua

qua causa, erit etiam interitus: respondendum est, accessum per se generationis causam esse, recessum in teritus: ratione autem materiae hæc esse coniuncta: & quia plurium generatio, & perfectio per incrementum accessu fit: & recessu contrarietate: ideo accessus solis ortus dicitur causa, recessus verò interitus. explicatae conclusionis prima ratio sic disponi potest. Contrariorum effectuum & æternorum contrarietate sunt causæ, & perpetuæ: quia idem & eodem modo affectum unum tantum ex se efficit: si quando autem plura, non ex se, sed ex materiae præparatione, ut calor educendo vaporem, emollit ceram, & lutum indurat: quare si contraria sint effecta & æterna, contrarias causas, & æternas esse omnium, quia effectum & causa mutuò se consequuntur. sed generatio & interitus rerum omnium contrarij effectus sunt, & æterni, vel ex sententia Aristot. vel quia continuata & minimè interrupta serie, sibi inuicem succedunt: habent igitur contrarias causas & perpetuas. ad perpetuitatem cælestis conuersio satis est, quia continenter & semper fit: ad contrarietatem est satis accessus & recessus solis: quare verè dicitur, solis conuersionem, secundum accessum & recessum in obliquo circulo, generationis & interitus continentis causam esse. Altera ratio ex effectis colligitur: videmus enim accessu solis initio veris plantas folia emittere, fructus erumpere, animalia ad generationem excitari, vberiori alimento accrescere: his autem contraria, hieme contingere.

AT que generatio & corruptio secundum naturam, æquali in tempore fiunt. quare tempus & vita cuiusque, numero continetur & definitur. omnium enim est ordo, & omne tempus & vita circuitu mensuratur, sed non eodem omnino: sed alia maiori, alia minori. his enim annus, illis autem maior, quibusdam etiã minor circuitus est mensura.

Videntur autem, quæ secundum sensum, nostris sermonibus consentanea. videmus enim quòd accedente sole, generatio est, recedente verò, corruptio, & vtraque tempore æquali. generationis enim & corruptionis naturalis tempus est æquale. sed accidit sæpè in minori corrumpi, propter earum inter se temperationem. si namque materia sit inæqualis, & non omni ex parte eadem, necesse est, & generationes inæquales esse, & quasdam celeriores, quasdam tardiores. atque ita fit, ut horum generationem aliorum interitus consequatur. semper autem ut dictum est, generatio & corruptio continentes erunt, nec unquam deficiet, ob eam quã diximus causam. idque merito. Cum enim in omnibus, naturam, quod melius est, appetere dicimus, melius autem est esse,

Text. 57.

Text. 58.

Text. 39.

Liber secundus

esse, quam non esse, (esse autem quot modis dicatur, alio loco explicatum est) hoc autem ipsum omnibus inesse non potest, quia longè à principio distant: idcirco Deus, eo modo, qui reliquuserat, vniuersum compleuit, continentem generationem efficiens. nam ita maxime ipsum esse continuum erit, quia semper generationem fieri, ad substantiam proximè accedit. huius autem, vt sæpè dictum est, causa est conuersio, cum sola cōtinens sit. qua propter quæcunque alia affectibus & potentiis inuicè mutantur, vt simplicia corpora. conuersionem illam imitatur. cū enim ex aqua aër fiat, & ex aere ignis, & ex igne rursus aqua, in orbem dicimus generationem regressam, quod iterum reflectatur. quare recta horum latio, conuersionem imitata continens existit. Simul autem ex his manifestum est, quod aliqui dubitant, cur vno quoque corporum in propriam delato regionem, in tempore infinito corpora separata non fuerint? causa autem est, eorum inter se mutatio. si enim quodque in sua regione maneret, neque à coniuncto mutaretur, iam utique separata forent. mutatur igitur propter latitudinem, quæ duplex est, & quia

Text. 60.

mutantur, nullum eorum manere contingit in certa regione. quid igitur est generatio & corruptio, & quam ob causam: quid generabile & corruptibile, ex dictis manifestum est. Quoniam autem necesse est, aliquid esse mouens, si motus erit, vt in aliis, prius dictum est, & si motus semper sit, semper esse aliquid mouens, & si continuus, vnum idemque & immobile, ingenitum, & inalterabile, & si plures sint conuersiones, plura quidem, sed omnia sub vno esse principio necesse sit: & cum tempus sit continuum, motum esse continuum, siquidem sine motu tempus esse non potest, tempus profectò continui cuiusdam numerus erit. conuersionis igitur vt in primis sermonibus definitum est. Vtrum autem motus est continuus, quia id quod mouetur continuū sit, aut quia id in quo mouetur, vt locus, affectio? manifestum itaque, quia id quod mouetur. quo enim modo affectio continua esse potest, nisi res cui conuenit continua sit? si verò, quia id in quo, soli loco hoc competit: cum magnitudinem quandam habeat. huius autem (magnitudinis) rotunda solum continua, adeo vt ipsa sibi semper continua sit.

corpus

Text. 61.

Text. 62.

corpus ergo, quod conuertitur, id motum continentem efficit, motus vero ipsum tempus.

Explicatio.

Reliquo deinceps capite, quædam ex præcedentibus consecutaria efficiuntur. Primum est, generationis & interitus naturalis æqualia sunt tempora, & idcirco vitæ cuiusq; naturalis. si enim accessu solis generatio naturalis fit, recessu interitus, & accessus tempus definitum est: quia sex signis australibus continetur, & recessus similiter sex aliis septentrionalibus, necesse est, eadem esse generationis & interitus, vitæ & mortis, tempora æqualia: sed alia pluribus cõuersionibus solis, alia paucioribus definiuntur, sed omnia accessu & recessu naturaliter, nisi temperatio materiæ obster, vt prius explicauimus, & hic opportunè Arist. admonuit.

Secundum consecutarium, merito Deus accessu & recessu solis in circulo obliquo, continentem & non interruptam rerum omnium naturalium generationem effecit: Deus enim & natura de his, quæ fieri possunt, semper id quod melius est, efficiunt: melius autem est esse, quam non esse: Deus igitur efficit quoad fieri potest, res omnes naturales semper esse. sed quoniam non omnes eadem numero semper esse possunt, quia possunt esse & non esse, ratione materiæ & contrariorum, quibus ad interitum feruntur, quod proximum est ipsi esse, nempe generationem, quæ via est ad esse, efficit Deus vt continens sit & non in-

tercissa: & idcirco vt sint res semper eadem specie, si numero non possunt. quod similiter de viuentiũ propagacione & generatione asseruit Arist. 4. c. 2. libri de anima, & elegantissima oratione explicauit lib. de gener. animal. c. 1.

Tertium consecutarium, merito continens est & non intercissa elementorum reciproca mutatio: quia imitatur & consequitur conuersionem cæli continentem, quæ posita est causa generationis & interitus continuæ rerum omnium, in eo tantum distinguitur vtriusq; continuitas, quod illa conuersione, ad idem & vnum numero semper regressio fit: in hac tamen reciproca elementorum mutatione, regressio fit ad idem specie tantum: cum corruptibilia aliter eadem perseuerare non possint, vt in secundo consecutario dictum est. cui consentit, quod 8. physico c. 8. demonstratum est, in conuersione idem numero repeti & permanere: in reflexione motuum similibus, idem specie, non numero: cum in reflexione fiat quies & motum interruptio. cum autem elementa inuicem mutantur, reflexio fit ad idem specie, non numero: cum idem numero corruptum, per naturam redire non possit, vt c. vlt. huius libri ostenditur. sed quæ sit causa efficiens hanc reciprocam elementorum mutationem, explicauit Aristot. 1. meteorologico c. 2. cum asserit, mundum inferiorem ex quatuor elementis constantem, lationibus superioribus subiectum esse. accessu enim & recessu solis ascendunt vapores, & exhalationes, quibus elementa contigua affectibus, vel qualitatibus, & earum virtutibus & facultatibus alterata, inuicem mutantur, & mista

& mista ex elementis etiam in inferioribus mundi regionibus accedente efficacia inferiorum causarum, varie contemperata oriuntur & fiunt.

Quartum consecrarium, merito elementa, etiam si ponatur aeterna, & infinito tempore permanisse, ut voluit Arist. non sunt separata ab invicem, ut vnum quodque proprio loco consistat, syncerum & purum ab aliorum per mixturem, & a mutatione in alia elementa liberum. Constat enim ex praecedenti tertio consecrario, haec omnia elementa vicissim mutari, & huius mutationis continuo causam esse, solis continentem conversionem, secundum accessum & recessum. quare si posita causa sufficienti, effectum poni necesse est, & mutatio haec continens solis mutationis elementorum inter se causa est, necesse est quandiu illa sit, inter se mutari elementa: & ex consequenti, cum sit mutatio agentis & patientis coniuncti, elementum quodque non esse per se consistens, & se paratum in proprio loco & naturali, sed cum aliis permisceri & confundi, ut & ipsorum inter se mutatio continens esse possit, & mixtorum ex elementis ortus, quem aliorum consequitur interitus, ut demonstratum est 4. cap. libri prioris. duplex igitur illa mutatio solis, hoc est, quae nobis per accessum & recessum duplex apparet, cum sit vna in eodem circulo obliquo, horum omnium prima causa statuenda est. Vtilis est hic locus ad confirmandum, non esse apud nos syncera & pura elementa, imò verò nec esse posse, ut disputavimus ad c. 4. huius libri.

Quintum consecrarium, non tantum ex doctrina huius cap. sed etiam

ex 8. physico colligitur: nempe quavis sint plura moventia ingenita & aeterna, ex sententia Arist. quia plures sunt caelorum & diversae conversiones, quibus perficiendis illa moventia praefecta sunt: omnia tamen illa moventia sub vno primo continentur, quia aliter non esset in natura ratio & ordo: quem tamen necessarium esse ad conversationem universi, explicatum est 8. physico. cap. 1. sic etiam 7. cap. 12. metaphysico conclusit esse plura huiusmodi aeterna moventia, & vlti. c. eiusdem libri, vnum esse omnium primum.

Ex his obiter explicantur alia duo, tempus esse aeternum, quia ex sententia Arist. sit numerus & mensura aeternae conversionis primi mobilis, ut explicatum est, 4. physico. & 9. cap. 8. libri, quae omnia vera sunt, si aeternitatem detrahas, de qua differuimus eodem lib. 8. Deinde explicat, in quo sit posita continuitas motus in mobili. an in eo, circa quod est motus, ut in loco est latitudo, in affectibus & qualitatibus alteratio. Responso est, in eo esse, quod est motus, continuationis causam generaliter constitui non posse, quia affectus ex se continuitatem non habet, quavis locus habeat, sed non ut locus, sed ut superficies. sit ergo mobile causa huius continuitatis. Si verò quis contra obiiciat, ex quantitate circa quam esse accretionem continuam: & ideo non esse veram hanc Aristot. responso nem: dicendum est, hic continuitatem vocari, in qua semper aliquid accipi potest, quae sola in conversatione perpetua & continenti reperiri potest, ut sit idem haec continuitas, quod successio conversionis perpetuae: quam tantum rotundo & globoso

globoſo corpori conuenire poſſe, 8. phyſico. demonſtratum eſt, de alia cuiuſque motus continuitate, 3. phyſico dictum eſt. ſic rectè obiectionem Philop. diſſoluit, quia Ariſtot. locis citatis, ex 8. phyſico. & 12. metaphyſico. eodem ſenſu continuitatem uſurpat.

CAP. XI.

- Text. 63. **Q**uoniam autè in his, quæ continuè mouètur, generatione aut alteratione, aut omnino mutatione, uideamus, ipſum deinceps, & hoc poſt hoc fieri, ut nō deficiat, conſiderandum eſt, utrum ali quid ex neceſſitate erit, an nihil, ſed omnia non fore contingat. quædam enim eſſe per ſpicuū eſt. Atq; continuò ob eam cauſam, *τὸν ὄντα* erit, & *τὸ μέλλειν* futurū eſt, diuerſa ſunt. quod enim verè dici poteſt, *ὅτι ἔσται* quod erit, id aliquando vere dicitur quod eſt. At quod nūc verè dicitur *ὅτι μέλλει* quod futurum eſt, nihil prohibet non factū eſſe. *μέλλων* enim *βαδίζειν*, id eſt, ſi futurum eſt, ut quis ambulet, non ambulabit
- Text. 64. tamè. Omnino autem quoniā contingit quædam entia eſſe & non eſſe, manifeſtum eſt quod, quæ generantur, ſic ſe habebunt, & nō ex neceſſitate erunt. Sūt ne igitur omnia
- Text. 65. huiuſmodi? an non. Sed quæ-
- Text. 66.

dam ſimpliciter neceſſarium eſt fieri. & ſicut in ipſo eſſe, hæc quidem impoſſibile eſt non eſſe, quædam verò poſſibile, ſic & in generatione: ut reuerſionis in Tropicis, neceſſe eſt fieri, & impoſſibile eſt non euenire.

Capitis undecimi, explicatio.

Tres dubitationes extremo c. diſſoluuntur, quia pertinent ad hæc doctrinam de generatione. Prima enim cum precedentibus coniuncta eſt, reliquæ duæ cum prima. Cum igitur oſtenſum ſit, eſſe in generatione rerum naturalium quandam continuitatē minime interruptam, merito dubitat primo, an ea continuitas ſit neceſſaria, an contingens, hoc eſt, utrum quarundam rerum generatio ſit neceſſaria, an contingens. Dubitationis explicatio eſt, quædam neceſſario, quædam contingenter fieri, vel quædam non fieri impoſſibile eſt, quædam ex æquo fieri, aut nō fieri poſſunt, illa neceſſariam, hæc contingentē generationem habent. Argumentum duplex eſt, vnum ex nominum notatione, quibus neceſſaria & contingentia exprimuntur: alterum ex natura rerum quæ fiunt. Primi ſententia eſt, quod *ἔσται* Græcis, hoc eſt, erit, de his tantum dicitur quorum eſt certa & neceſſaria generatio, ut ſol erit in ariete, aut in cancro: *μέλλειν* autem hoc eſt, fore vel futurum eſſe, de his tantum uſurpatur, quæ ex æquo euenire, & non euenire poſſunt, ut futurum dicimus ut Socrates ambulet, cum tamen am-

P bulare

Liber secundus

bulare non possit. Secundi argumēti sententia est, quædam enim res suapte natura necessariae sunt, ut caelestium conversiones in vniuersi constitutione, syderum reditus, & regressus: quædam autem contingentes ex æquo, ut positum est, cap. 9. huius libri: ergo similiter generatio distinguenda est, ut illorum sit necessaria, horum verò cōtingens: siquidem generatio est via ad esse, & ideo si generatio sit necessaria, vel contingens, similiter se habeat ipsum esse, necesse est. Vnde repetita dubitatione concludit Arist. non omnia ex necessitate euenire, sed quædam contingenter, ut disputauimus ad cap. vltimum, 1. lib. de interpretatione.

Text. 67. **S**I autem aliquod prius, necesse est factum esse, si posterius erit, ut si domus fundamentum, & si hoc lutum. Vtrū si fundamentum factum est, domum etiam factam, necesse est? an non ad huc, nisi illud etiam factum esse, necessariū est simpliciter. Quod si hoc sit, necesse est facto fundamentum, domū fieri. Sic enim quod erat prius, ad posterius se habebat: quare si hoc erit, necesse est illud prius factum esse. Si igitur necesse est posterius factū esse, & id quod prius necesse est: & si quod prius, id etiam quod posterius, sed nō propter illud, sed quia necessario futurum supponebatur. in quibus igitur posterius ne-

cesse est esse, reciprocatione fit: & semper priori facto, posterius fieri necesse est.

Explicatio.

Altera dubitatio est, qua ratione rebus, quæ fiunt, necessarium insit: si enim incontinenti generatione, quædam necessario, quædam contingenter fiunt, erit ne in his contingentibus aliquo modo necessarium? ut quemadmodum si domus facta sit, necesse est fundamentum prius existisse, an contra? respondet Arist. in necessariis simpliciter, reciprocam esse consecutionem posterioris ex priori, & contrā: in cōtingentibus, tantū esse cōsecutionē posterioris ex priori: quoniam in illis, id quod prius est, simpliciter necesse est fieri, & ideo reciproca est consecutio: in his autem id, quod prius est, nō simpliciter necesse est fieri, sed ex suppositione, si futurum est posterius. ut si domus futura est, necesse est fundamentū fieri, non contra. huiusmodi necessarium materiae tribuit Arist. vlt. cap. 2. phys. & 1. c. 1. lib. de partib.

Text. 68. **Q**uod si deorsum versus in infinitum progrediantur, non necesse erit, hoc posterius factum, simpliciter esse, sed neque ex suppositione. Semper enim alterum necessario antecedit, & idcirco, illud necesse est factum esse. Quare si infiniti principium non est, nec primum quicquā erit, propter quod necesse erit

erit genitum esse. At verò neque in his, quæ finem habent, hoc verè licebit dicere, simpliciter necesse est genitum esse, vt domum, cum iacta fuerint fundamenta. Cū enim iacta sunt, nisi semper hoc fieri necesse est, efficietur semper esse, quod potest non semper esse. at in generatione, semper sit est necesse, si necessariò est ipsius generatio. Namque necessarium & semper simul sunt, quia quod necesse est esse, non potest non esse. Quare si necessariū est, æternum erit, & si æternum, necessariū. Si igitur generatio alicuius necessaria, est etiam æterna, & si æterna, necessaria. Quare si alicuius generatio simpliciter est, necesse est eā reuolui, eodēque reuerti. necesse est enim, vel terminis generationem cōtineri, vel nō. Si non continetur, vel in rectum, vel in orbem progreditur. horum autem generatio si æterna est, in rectum esse non potest, eo quod nusquā principium est, neque deorsum versus futura, neque sursum versus ea quæ facta sunt: necesse est autem principium esse, si infinita sit generatio, & illud sempiternum esse, & idcirco circularem esse, necessarium est. Quare necesse est,

regressum fieri, & reciproca-
tionem, vt si hoc necessarium
sit, & prius igitur: at verò si
hoc, & posterius necesse est
factū iri, & hoc semper conti-
nuè. nihil enim refert, per
duo an plura hoc fieri dica-
mus. in circulari igitur motu,
& generatione, est necessa-
rium simpliciter: & si circularis
est generatio, necesse est
vnumquodque fieri, & factū
esse, & si necessarium est, eo-
rum generatio circularis est.
Hæc itaque rationi consenta-
neè: quoniam circularis mo-
tus alibi ostēsus est æternus,
& cælo conuenire, hæc enim
necessariò fiunt, & erūt, quæ-
cunque huius sunt motus, &
quicūque propter hunc fiūt.
Si namque quod circulo mo-
uetur, semper aliquid mouet,
necesse est & horum motum
circularem esse: vt superiori
latione existente circulari, sol
circulo mouetur. Quoniam
autem hoc pacto mouetur,
ideò anni tempora in orbem
fiunt, & reuertuntur: cum au-
tem hæc ita fiant, omnia quæ
ab his sunt, similiter fiunt.

Text. 69.

Explicatio.

Propositæ responsionis senten-
tia motibus naturalibus physi-
cè accommodatur: cū enim reci-
procam consecutionem prioris &
posterioris, necessariò simpliciter,

P 2 attri-

Liber secundus

attribuisset, non autem necessario ex suppositione, nunc ostendit, quibus motibus necessarium simpliciter tribui possit, & quibus negari, oporteat. Cōclusio Aristot. est, iis, quæ sūt recto motu aut mutatione siue deorsum versus, siue sursum, id est siue futura sint, siue præterita, necessariū simpliciter, in quo est illa reciproca cōsecutio vel ex suppositione, in quo nō est, cōuenire nō potest: iis autem, quæ circulari motu fiunt, necessario cōuenit. Ratio primi ex diuisione hoc modo cōcluditur. motus in rectū, vel infinitus est, vel finitus: sed in neutro potest esse necessariū simpliciter: in nullo igitur. Propositio ex immediata diuisione firma constat. assumptionis prior pars sic deducitur: in necessario simpliciter est prius & posterius, quia ex illo, cum suapte natura fieri sit necesse, posterius sequitur, & contrā: sed in motu infinito recto neq; est prius, neque posterius, quoniam hæc rationi infiniti huius repugnant: ergo in motu recto infinito necessarium simpliciter esse non potest. atque eadē ratione cōcluditur, in eodem motu recto infinito non esse necessarium ex suppositione: in hoc enim, ex posteriori prius infertur, non contrā, & idcirco in eo est prius & posterius: quæ cum non possint inesse motui recto infinito, neque illi inesse poterit necessarium ex suppositione. & sanè ita se habent necessariū simpliciter, & ex suppositione, ut si illud sit, hoc quoque inesse oporteat: quatenus in illo, ex priori posterius & contrā concludatur, in hoc tamē, ex posteriori prius, quæ est vna pars prioris consecutionis. si vero sit necessarium ex suppositione, nō

oportet esse necessarium simpliciter, ut in contingentibus ostensum est. Sunt igitur rationes vtriusque formales omnino distinctæ, & ideo si propria, & præcissa ratio vnius cōsideretur, alterius nullo modo esse potest: sed consecutio necessarij ex suppositione reperitur in necessario simpliciter, non tamen præcisa, sed cum altera coniuncta, qua ex priori posterius concluditur. posterior pars eiusdem assumptionis sic confirmatur. Necessariū simpliciter semper est: (quia non potest nō esse, & ideo semper esse oportet, iis saltem temporibus, quibus necessarium simpliciter fieri dicitur, & ideo si necessariū simpliciter est, simul cum eo quod est semper, reperiri oportet.) sed motus finitus rectus semper esse non potest: (quia hoc semper rationi finiti repugnat) cū finitū contingat non esse, id verò, quod semper nō possit non esse: quare si finitū esset semper, & hoc est necessarium simpliciter, esset sane possibile & cōtingens, quod aliquādo esse nō potest idē, quod simpliciter necessarium: ergo motui finitō & recto necessariū simpliciter cōuenire nō potest. ex quibus aperte deducitur hoc consecutariū primū. Generatio æterna, & simpliciter necessaria reciprocantur. si enim est simpliciter necessaria, semper est, & ideo æterna duratione: si autem æterna, erit etiam simpliciter necessaria, quia necessarium simpliciter semper est, ut paulo ante ostendimus. Secundum consecutariū, hæc generatio æterna circularis tantū esse potest, id est, in qua fit regressus & reciprocatio ad idem specie, non autē ad idē numero, & hoc semper & continuè, ut ex priori po-

Necessarium
simpliciter &
ex suppositio-
ne.

sterius,

sterius, & cōtrā inferatur: & indiuisi
 duæ generationes finitæ sint, sed ge-
 nerationis earūdem specie rerum
 naturalium sempiterna & infinita se-
 ries sit, cuius proinde sempiternita-
 tis, sempiternū sit principiū. Quæ
 omnia consentiunt doctrine Aristo-
 telis, de mundi æternitate, quam 8.
 physico se demonstrasse existima-
 uit: sed dogmati catholice fidei de
 prima rerum creatione, in definito
 tēporis initio, consentire omnino
 nō possunt: & ideo ea tantū ratio-
 ne admittenda sunt, quatenus cōti-
 nentē generationis rerum natura-
 liū seriem ostendūt, sed principio
 & termino vniuersi, quē certo expe-
 ctamus, cōclusam. Vnde hoc sensu
 rectā generationē, finitam aut infi-
 nitam omnino negamus: circularē,
 qua eadem specie recurrunt, conce-
 dimus. Quod si possibilē esse hanc
 sempiternā rerū generationē Ari-
 stot. vellent concludere, absolutē il-
 lius demonstrationes admitti pos-
 sent, ab his præsertim Theologis,
 qui æternā durationē vniuersi pro-
 ductione fieri potuisse, affirmant.
 Sed huius rei consideratio nō est
 huius loci, cum physica non sit. Cō-
 fectarij duplex est ratio. Prior hu-
 iusmodi est, generationis infinite &
 æternæ æternum principiū effecti-
 uū esse oportet, quod generationis
 huius, & proinde interitus vt dictū
 est c. 4. lib. prioris, seriē & succes-
 sionē continentē sine interruptio-
 ne efficiat: sed in circulari tantū ge-
 neratione, quam celestis cōuersio
 præsertim solis inducit, vt cap. 10.
 ostensum est, huiusmodi principiū
 æternū est, nempe celestis illa con-
 uersio: in generatione autem recta,
 siue infinita siue finita huiusmodi
 principiū æternum esse non potest.

sibi

in infinita quidē, quia caret primo,
 & hoc est de ratione principij, in fi-
 nita autē quia caret æternitate: ge-
 neratio igitur æterna tantū potest
 esse circularis & nullo modo recta.

Posterior ratio, si circularis cali-
 latio æterna est, non tantū eius mo-
 di motio, sed quæ ab ea pēdent om-
 nes aliæ, æternæ erūt: vt solis latio,
 si primi mobilis cōuersione moue-
 tur, æterna erit, & si ab ea secundū
 accessum & recessū sit rerum infe-
 riorum generatio & interitus, partiū
 etiā anni distinctio, veris, scilicet
 æstatis, autumnii, & hiemis, ratio-
 ne diuersarū partiū eiusdem cō-
 uersionis, hæc omnia infinites &
 continua atq; sempiterna serie, sibi
 inuicem succedere necesse est: cū
 omnia sint necessario cōiuncta, sed
 illud primum verum esse. 8. physico
 demonstratū est, quare & consequē-
 tia omnia vera esse, necessariū est.
 sic Arist. ad demonstrationem de
 æterna cælorum conuersione, reuo-
 cat causam primam æternæ gene-
 rationis & interitus rerum natura-
 lium: sed de illius firmitate & con-
 stantia, eodem 8. physico. dictū est,
 & quod erit huius loci proprium,
 paulo ante admonuimus.

CVrigitur quedam sic fiūt
 Circulo, vt aer & aqua,
 (nam si nubes erit, pluet etiā,
 & si pluit, nubes erit:) homi-
 nes verò & animalia non re-
 flectuntur in seipsa, vt rursus
 fiat idē. non enim si pater sit,
 te fore, sed illum, si tu sis, ne-
 cesse est. Hæc autē generatio
 in rectum esse videtur. rursus
 autem hoc cōsiderationis ini-

Text. 70.

tium sumatur, redeat ne vni-
 uersa eodē modo? an non. sed
 hæc quidē numero, illa verò
 specie solū. Quorū igitur sub-
 stantia, quæ mouetur, interire
 non potest, manifestum est,
 quod eadem numero erunt:
 quia motus sequitur id, quod
 mouetur: quorum verò inte-
 rire potest, non numero, sed
 specie reuerti potest. quo cir-
 ca aqua ex aere, & aer ex
 aqua, specie idem, non nume-
 ro. Quod si aliqua eadem nu-
 mero redeant, non tamen ea,
 quorum substantia est eiusmo-
 di, quæ possit non esse.

Explicatio.

Tertia dubitatio vel quæstio, ex
 præcedētib; orta, cur in ae-
 re & aqua, atq; ceteris elemētis, cir-
 cularis generatio est, & reciproca-
 tio eiusdē, vt si nubes pluuia, & con-
 tra, in singularibus verò homini-
 bus & animalibus non sit in orbem
 mutatio, vt redeat idē omnino. vel
 vtrū similiter redeant omnia, per
 circularē mutationem orta? vt ipse
 deinceps eandē quæstionem propo-
 nat apertius.

Respōsio est, in rebus immortali-
 bus idē numero redire, etiā si in or-
 bē mutatum sit: in rebus autē mor-
 talibus idē specie, nō idē numero.
 vt idē numero sol accedit semper
 & recedit, quia cū sit immortalis,
 idē numero semper manet: idē ve-
 rò numero homo, qui semel inte-
 ruit, reuerti non potest per genera-
 tionem: quia non potest generatio
 hæc naturalis idē numero reficere,

sed idē tantū specie, vt secundo con-
 sectario cap. 10. dictū est, cum idē
 numero sit oporteat prius & poste-
 rius, quod rei interemptæ cōuenire
 nō potest. Si verò quis dicat, aliqua
 elemēta eadē numero redire, is di-
 cat oportet, eorū substantiam im-
 mutabilē esse, vt dixit Empe. quod
 extremis verbis Aristot. significat.
 Præterea agens naturale nihil po-
 test efficere nisi motu & mutatione:
 sed motus & actio interrupta vna
 esse nō potest, quia neq; continua
 & vno tēpore: ergo neq; effectum
 idem numero refici potest ab agen-
 te naturali: cum non possit nisi per
 motum efficere, & eundem motū
 interruptum restituere non possit.
 Hactenus sententia Aristotelis.

*Quæst. unica, Vtrū in rebus
 naturalibus rectē distingua-
 tur necessariū, vt nihil idem
 numero necessario fieri
 possit, sed idem tan-
 tum specie?*

Hæc Aristotelis de necessario
 disputatio ad duo capita po-
 tissimū reuocatur. ad necessarij di-
 stinctionē, & ad necessarij simplici-
 ter, vel ex suppositione cōstitutio-
 nē, in rerū naturaliū generatione.
 de vtroq; sunt aliquot rationes du-
 bitandi. De primo quidem, quia ne-
 cessariū simpliciter ea ratione ab
 altero ex suppositione distinguitur,
 quod in hoc, ex posteriori prius cō-
 sequitur, non contrā: in illo autē, ex
 priori posterius. sunt tamen multa,
 quæ necessariā simpliciter genera-
 tionem non habēt, in quibus poste-
 riora ex prioribus cōstanter & sem-
 per concluduntur, vt ex ateophia,
 idest

ideft difficili & imperfecta nutritione, viriū extenuatio: ex ciborum multitudine ingesta, tarda concoctio: ex vulnere carnosę partis cicatrix necessario cōsequitur. & in eisdem, non est necessaria prioris ex posteriori collectio, licet asseruerit Aristoteles in his esse reciproca consecutionem, ex quorum priori, necessario infertur posterius.

Deinde, grauiores sunt rationes dubitandi de necessarij cōstitutione in rebus naturalibus. Primo, quia asseruit Arist. in motu recto infinito nō esse necessariū simpliciter, quia in huiusmodi infinito non est prioris & posterioris distinctio, quę in necessario simpliciter reperitur: in tempore tamen, quod infinitum cōstituit Aristot. prius & posterius necessario distinguatur, quia sine illorum distinctioe ratio temporis, vt patet ex eius definitione, constare non potest. Secundo asseruit Arist. in generatione deorsum versus recta, non esse necessarium simpliciter, & tamen generatio hominis ex homine, cū sit recta, simpliciter necessaria est. Tertio definiuit Arist. in generatione necessaria simpliciter, quę circularis est, redire idem specie, non tamen numero in hominibus & animalibus, quę caduca sunt & mortalia: & tamē appetitus animę rationalis ad proprium corpus naturalis est, vt actus ad propriā potentiam susceptiuā. quod si naturalis, necesse est animā rationalem separatā à corpore, ad idem numero corpus aliquando redire, ne sit frustra & superuacaneus: & ex consequenti, erit resurrectio, qua idem numero corpus & singulare restituitur, omnino naturalis, nō autem supra naturalis, vt secundū re-

etiam fidē credimus: presertim cū separatam esse, violentum esset, & hoc perpetuum nequit esse.

Ad explicationē harum dubitationum, accipiēda est primum hęc distinctio. diuersa est consideratio necessitatis in rei cuiusq; naturalis generatione, & in serie succedentiū sibi generationū: quia illa necessitas tantū est in causis cuiusq; propriis, siue internis materia & forma, siue externis sine & efficiēti: hęc autē necessitas est vniuersæ cōstitutionis & conseruationis rerum naturalium. illā necessitatem explicauit Arist. vlt. c. 2. phisici generaliter, & in viuētib. 1. cap. 1. libri de partib. anim. hęc verò cap. 10. & 11. huius posterioris libri cōfirmavit. Deinde accipiēda est alia distinctio naturalis & violenti, quę cum sint opposita, eodem modo distinguenda sunt. est enim naturale, vel ratione termini, vel ratione vię & progressionis ad terminū. Sic omni formę naturale est, suę potentię coniungi primo modo, sed non secundo modo: quia vię, & propria ad formā præparatio, non est à forma, quę inducitur, sed ab efficiēti in materia formam exceptura. Similiter violentum, vel quod repugnat termino naturali, vel vię & progressionis ad terminum. sic violentum est graui detineri in loco superiori, tam ratione termini, quā vię: quia habet insitum principium, nō solum vt maneat in loco inferiori, sed etiam vt ad eum tēdat, nempe grauitatem. anima autem humana separata à corpore naturale principium habet, vt suę potentię susceptiuę vniatur, non tamen vt ad eum terminū perueniat. vię enim qua ad huiusmodi coniunctionē &

unionē peruenitur naturaliter, est feminis humani preparatione, quod nō est ex principio naturali animę separate, sed hominis generātis, vt potentię passiuę naturali actiua potentia naturalis omnino respōdeat. his positis sit prima conclusio, in re singulari non est necessitas simpliciter, sed ex suppositione finis & formę in materia tantum. Ratio primi est, quia in necessario simpliciter, posito priori, necessario sequitur posterius & contrā: sed nullo singulari posito, alterū poni determinate est necesse, sed ex suppositione, si talis sit causarum coniunctio & accommodatio: ergo in singularibus non est necessarium simpliciter. Ratio secundi est, quia posito fine & forma, materia illi accommodatur: ergo est in materia necessitas ex suppositione, vt si animal rationale futurum sit, necesse est habeat manus, & aliorum membrorū conformationem. Quāuis enim materię & formę inter se, & inuicem sit accommodatio cuiusq; in suo genere, simpliciter tamen & absolute materia est talis, quia talis forma, & non contra, vt ostēdit Arist. cap. vlt. 2. phisici. primam etiam partē huius conclusionis Arist. hoc cap. demonstrat, cum ostendit, in generatione recta non reperiri posse necessarium simpliciter.

Secunda conclusio, series succedentium sibi generationum naturalium simpliciter necessaria est. hanc demonstrat Arist. & ratio illius constat, tum quia ex priori posterior generatio eiusdem secundum speciem omnino consequitur: tum quia aliter vniuersi species permanere certo & per se non possent. de eternitate verò, quā cum hac neces-

sitate simpliciter coniunctam esse voluit Arist. quid sentiendum esset, supra admonuimus.

Tertia conclusio, resurrectio hominis, qua idem numero reficitur, ratione termini & finis naturalis est, ratione autē vię & medię, quō ad terminū peruenitur, supernaturalis est, non autē naturalis. hoc est, animę humanę separate à corpore proprio iterata cum eodē numero corpore coniunctio, vt idem numero homo restitatur, naturalis est: sed corporis interempti restitutio, per quam fit illa coniunctio, naturalis non est, sed diuina virtute supernaturali fit. Ratio primi est, quia formę omnis cum proprio susceptiuo coniunctio naturalis est, vt in hac q. positum est, & latius explicatū, ad caput primū libri 2. de anima. Ratio secundi est, quia nullius causę naturalis virtute idem numero effectus iterum produci potest, vt in expositione huius cap. 11. ad calcem ostendimus. Ex his constat, quod de aliis rebus supra naturalibus asserendum est. resurrectionis nostrę dogma naturę non repugnare, sed consentaneum esse: non tamen ratione naturali demonstrari potest: vt quęcumque credimus secundum rectam fidem, digna esse, quibus fides adhibeatur, ostendi potest: ipsę res, quę per se & simpliciter ad fidem nostram pertinent, cū sint omni ratione naturali superiores, demonstrari non possunt, & auctoritati verbi diuini reuelantis in nituntur. Sed de his differere ad Theologum pertinet, nostrum erit rationes dubitandi propositas dissoluere.

Ad primum respondeo, in necessatio simpliciter, ex priori posterius

rius cōstanter concludi, quia prius fieri absolutè & perse necessarium est, vt in tex. Arist. admonuit: & nō ea tantum ratione, qua ex priori posterius pendet: vt ex latatione solis cōcluditur necessariò, solē in ariete certo & definito tēpore futurū: quia solis latio absolutè & per se necessaria est, & non ideo tantū, vt sol sit aliquādo in ariete, & idcirco verè admonuit Arist. in his esse reciproca consecutionem. in exemplis verò huius primæ rationis dubitandi, est quidē prioris cum posteriori necessaria cōnexio: & hac re, ex priori posterius concluditur, sed illud primū absolutè & per se fieri necessariū non est. atque ipsum posterius, quod effectū est prioris, non est propriū, cum ex aliis causis prouenire possit, & ex consequenti reciprocatio in illis esse non potest.

Ad secundū meminisse oportet, ipsum etiā tempus, cum sit in motu æterno celi, Arist. sententia, æternū esse, & in eo esse prius & posterius ratione partis motus, & secundum nostram designationem, absolutè verò & simpliciter secundum eandem sententiam, primum tempus non est, vt nos asserimus fuisse in prima rerum conditione. an verò ex his sequatur tēpus ex nostra cōsideratione pendere, ostensum & explicatum est 4. physico.

Ad tertium, generatio hominis ex homine secundum speciem simpli-

citer necessaria est, vt explicauimus, secundum numerum non est: illa est circularis, quia fit regressio ad idem specie: hæc circularis esse non potest, quia ad idē numero retinendum, naturaliter regressio esse non potest, vt ostendimus ad finem cap. 11.

Ad quartū, est quidem animæ rationalis separatè ad proprium corpus naturalis appetitus ratione terminari, non autē ratione viæ & mediū. non est autē violentum animæ separatam permanere, quia non habet principium naturale, quo possit ad finē & terminum, quē expetit peruenire, vt habet graue, existēs in sublimi loco, principium perueniendi ad inferiorem, nisi quid obstat. est enim duplex animæ rationalis naturalis status, & separationis à corpore, & coniunctionis cum eodem: naturalem autem illum appetitum coniunctionis cum proprio corpore resurrectio perficiet. interrim autem in beatis mentibus cōsensio maxima cum diuina voluntate, quæ definito tēpore resurrectionem futuram statuit, efficit, ne molesta sit, aut aliquo modo acerba huius naturalis coniunctionis mora & expectatio: quam vtinam læti & alacres aliquando sustineamus, beatitudine diuina perfruentes cū diuinis hominibus & intelligētis, ad laudē diuinę Trinitatis, cui gloria & benedictio in æternum, Am

Finis lib. de Generatione & corruptione.

B V R G I S.
Apud Philippum Iuntam.

1587.

el:
e

a-
r.
er
ii.
pa
abet
t ad
er-

r-

io
:inte-
con
a
o
o-

सुवाथिनाम्नः देवदेवताम्नः

682
716